

Prof. Dr Zejnepe Alili Rexhepi

**KODI I FJALËS NË POEZINË E
JETON KELMENDIT**

Prof. Dr. ZEJNEPE ALILI REXHEPI

KODI I FJALËS NË POEZINË E JETON KELMENDIT

Studime dhe ese

**Bruxelles – Pristina
2025**

Biblioteka

BIBLIOTEKA

"ADEM
SHKRELI"

Prishtinë - Bruksel

Kodi i fjalës në poezinë e jeton kelmendit

Botues

IWA BOGDANI

iwabogdani@gmail.com

www.iwabogdani.org

Drejtir i botimeve: Engjëll I. Berisha

Autore: Prof. Dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Redaktor: Prof. Dr. Xhemil Bytyçi

PARATHËNIE

Për veprën “Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit”, përmbledhje vështrimesh dhe kritikë letrare

Nga Prof. dr. Zejnepe ALILI REXHEPI

“Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit”, një përmbledhje vlerësimesh, analizash, studimesh, kritikash letrare..., për krijimtarinë e autorit Kelmendi, e vendos lexuesin dhe kritikët e letërsisë brenda semantikës së kërkimit shumëdimensional përmbajtësor të dhjetëra vëllimeve poetike, të shkruara ndër vite. Në to, njihemi me fjalëmagjinë e interpretimit si kod i fjalës, ku vargëzimi poetik e sublimon ndjesinë e heshtur të krijuesit, për t’u ngritur si forcë e përjetimit shpirtëror, hedhur mbi fletën e bardhë, ku vargu merr ngjyrim artistike. Në të shumtat skalitje vargëzimesh shpaloset qenësia e gjakimit të poetit për të krijuar atë që ia dikton bota e tij ndjesore, dhe jo vetëm!

Delli artistik, përvoja krijuese dhe prurjet e vëmendshme mbi vëllimet poetike si përkushtim prej disa dekadash, poetit Jeton Kelmendi i mundësuan trajta të shumta vlerësimesh në kritikën letrare botërore. Me këtë rast, vlerat ideore dhe artistike të poezive të tij studiohen në shumë gjuhë të botës, duke dëshmuar se poezia cilësore lirshëm përshkon vende dhe këndvështrime interpretimesh në gjuhë të ndryshme, edhe përtej kontinentit tonë.

Sipas mendimit kritik, të realizuar në disa gjuhë botërore, nënvizohet se frymëzimi dhe origjinaliteti krijues, lënda mitologjike, sfondi lirik, situatat arketipore dhe ngjarjet historike janë burim mendimesh e përjetimesh. Kështu del më i

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

qartë portreti i poetit i sendërtuar në botën e një fondi të gjerë kulturologjik. Po me këtë spektër vlerësimi, shkrimtarë e kritikë të shumtë, të mbështetur në poezitë e analizuara mbi: shtjellimin tematik, dihotomitë kohore, zbërthimin e unit poetik drej etikës së mesazhit njerëzor..., pasqyrojnë një vepër të rëndësishme në *weltliteratur-ën* botërore, ku vlerat gravohen si murale në piramidën e letërsisë së mirëfilltë.

Përmbledhja e tërë opusit krijues të Kelmendit drejt një paralejeje të veçantë studimore, me komoditet të plotë të lirisë interpretuese, si normë e njohjes teoriko-letrare, vendos KODIN-intrigues në zbërthimin e misteriozitetit të fjalës, shumëkuptimësisë së saj deri tek magjikja si dyzim hyjnor e tokësor, ku sërish *ffjala* mbetet autentike, pa tejkalime letrare dhe etike, të përflakura nga zjarri i së përditshmes drej procesit të mendimit, krijimit dhe leximit, njëkohësisht.

Jeton Kelmendi, një poet shqiptar, përpos që shpalos harmoninë shpirtërore të individit kërkues, gjë që e arrin edhe përmes realizimeve teoriko - artistike, mëton që vepra e tij të jetë një lloj arkivimi i kujtesës, traditës sonë kulturore, vlerave tona kombëtare, përshkrimeve në kohë, dramave kombëtare drejt shpresës për të nesërmen/të ardhmen..., pra një larushi temash që meritueshëm e vendosin në studimet letrare të kritikës botërore, ku lajtmotiv i tij vijon të jetë mendimi: “*Jo të gjitha ëndrrat janë të lehta për t'u ndarë*”, mirëpo megjithatë “*Ne e projektojmë një të ardhme me shpresë*”.

Ndonëse, në kritikën letrare, vlerësimi i drejtë i vlerave poetike, jo domosdoshmërisht lidhet me linjën jetësore të shkrimtarit, sërish për ta portretizuar këtë poet do të ndalemi në përshkrimin e kritikut italian, Giovanni Dotoli: “*Mos e harroni kurrë kuptimin e udhëtimit, modifikimet misterioze në hartat gjeografike, kalimet e pasaportës, kushtet e identitetit të dikujt. Dhe pastaj një pyetje të mprehtë*”, siç bën edhe vetë poeti Kelmendi në këtë rast:

Kush janë ata?

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Shpesh më pyet vetja, gjithashtu pyes veten për çmendurinë time.

Nuk ka përgjigje.

Linja e të dhënave jetësore të Jeton Kelmendit e portretizon figurën e tij, si: publicist, analist politik, profesor universitar, dramaturg, përkthyes..., e këto arritje kurorëzohen me poezinë si përmbushje shpirtërore fillimisht, e më pas si arritje e rëndësishme kulturoro-letrare, që emrin dhe veprën e tij, të vlerësuar me një sërë *Çmimesh* dhe *Mirënjohjesh*, e vendosin bashkë me poetët e suksesshëm botërorë. Karakteri gjithëpërfshirës tematik i poezisë së tij arrin që t'i zbërthejë ndjenjat - si plato e zanafillës së jetës drejt kuptimësisë, drejt thelbit të ekzistencës dhe sagës njerëzore; arrin që të interpretojë ideale, të cilat janë strumbullari i qytetërimit të sotëm në sinkron me të ardhmen, dhe arrin që në çdo varg të shprehë shkëndijat e entuziazmit deri në thellësinë e së vërtetës dhe arsyes, që fundja janë shtysa të nevojshme të qytetërimit të kohës sonë. Ky përkushtim analitik i shumë kritikëve, mbi poetikën e autorit Kelmendi me një diagonale të gjatë vlerësimesh, e vendosi poetin përballë emrave më të afirmuar letrarë, si në përmasat mbarëkombëtare, ashtu edhe në botën e jashtme.

Interesimi i kritikëve dhe shkrimtarëve të shumtë që e bënë lëndë studimi dhe analize krijimtarinë disa dekadëshe të Kelmendit na vendos para një vargani të gjatë emrash: Prof. Emeritus. Ernesto Kahan (Izrael), Prof. Dr. Lee Kuei-shien (Tajvan), Akademik Athanase Vantchev de Thracy (Francë), Nicole Laurent-Catrice (Francë), Prof. Dr. Giovanni Dotoli (Itali), Dante Maffia, Dr. Gaetano Appeso (Itali), Dr. Saverio Sinopoli (President i Shoqatës Kulturore “Pablo Neruda”), Alessandro Ramberti (Itali), Claudia Piccinno (Itali), Prof. Gustavo Vega Mansilla (Spanjë), Julio Pavanetti, Uruguay/ Spanjë, Elisabetta Bagli (Itali), Popely Lapiy - Caza (Kolumbi), Balfour Hakak, Zipi Weiner (Izrael), Daniel

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Revach, Prof. dr. Hasan Erkek (Turqi), Ricardo Rubio (Argjentinë), Graciela Maturo (Argjentinë), Ion Deaconescu (Rumani), Jorge Oscar Bach (Argjentinë), Susana Roberts (Argjentinë), Erling Kittelsen (Norvegji), Akademik Khazal Almajidi (Irak), Prof. Dr. Ion Deaconescu (Rumani), Prof. Dr. Nicolae Dabija (Moldavi), Prof. Emeritus Ernesto Cohan, Dr. Rajdeep Chowdhury (Indi), Pramila Khadun (Mauritani), Suren Abrahamyan (Armeni), Yolande Duque Vidal (Kanadë), Craig Czury (SHBA), Michela Primerano (Itali), Maria Maraglia (Itali), Stanislav Staniç (Poloni), Jerzy ParusyeWski (Poloni), Kristina Lenkovska (Poloni), Dmitro Tchystiah (Ukrainë), Mihai Firica (Rumani), Millutin Xhuriçkoviç (Sërbi), Danica Stoliç (Sërbi), Trajko Ognenovski (Maqedoni e Veriut), Sasho Obnenovski (Maqedoni e Veriut), Prof. dr. Miomir Milinkoviç (Sërbi), Sofija Kalleziç (Mali i Zi), Memmed Ismayl (Azerbejdhan), Maria do Sameiro Barroso (Portugali), Luis Serrano (Portugali), Tatyana Terebinova (Rusi), Jozhe Brençiq (Slloveni), Zdravo Odorçiq (Kroaci), Sabahudin Haxhialiç (Bosnjë dhe Hercegovinë), Prend Buzhala (Kosovë), Shyqri Nimani (Kosovë), Smail Smaka (Kosovë), Violeta Allmuça (Shqipëri), Engjëll Berisha (Kosovë), Taner Gylçitürk (Kosovë), Bujar Tafa (Kosovë).

Vlerësimi i lartë i kritikës botërore për poetin Jeton Kelmendi e nderon letërsinë shqipe. Numri i madh i vëllimeve poetike, rëndësia dhe vlera e tyre tematike dhe ideore, e bëjnë të mundur prezantimin e denjësishtëm në gjuhë të ndryshme. Një fakt ky, që e përshkruan rrugëtimin dhe ndalesat në vendet ku kanë arritur vëllimet poetike, ashtu si “...ndalesat e tij për të shkruar vargjet në: Prishtinë, Volos, Lubjanë, Bruksel, Tiranë, Milano, Budapest..., gjithmonë si preferenca emrash nga Ernesto Sabato te Murakami Hururi, nga Albert Kamy tek Odisea Elitis, për të kuptuar që ka nevojë të mbështetet në troje kulturore solide që të mund të përhapet në total e për të mundur të lëvizë në drejtime të ndryshme në përkapjen reale të bukurisë

dhe dhimbjes”, (Dante Maffia).

Në poezinë e Jeton Kelmendit shtrohen tematika të shumta, konform problematikave njerëzore/kombëtare, të cilat, falë imazhologjisë, pothuajse e skicojnë ndjesinë/frymëzimin dhe mendimin/arsyen tonë gjatë aktit të krijimit. Linja interpretuese e kësaj na shpie drejt mendimit të Northrop Fraj-it se, qoftë edhe një vepër fikionale *“kur shkruhet ose interpretohet tematikisht, ajo bëhet parabolë e fabulës ilustrative.”*

Pas leximit të shkrimeve analitike të përzgjedhura për këtë vepër, themi se krijimtaria poetike e këtij autori, është e një boshti të gjerë tematik, në përzgjedhje arealesh të shumta shprehëse, si: përcaktimi dhe analizat ndërkohore, fati i individit dhe sakrificat kolektive, realja dhe imagjinaria në jetë dhe në art, interpretimi përshkrues dhe kritik i ngjarjeve, epika dhe lirizmi si derivate të pandashme në dramën kombëtare, dialogimi me brezin e sotëm si orientim për brezin e ardhshëm... Këto e shumë ndërkallje tjera tematike, në një farë mënyre poetin e shndërrojnë në një hero imagjativ, të kudogjendur në shtresëzimet e shumta tematike. Në këtë koncept, poezitë konceptualisht janë vendosur midis *“shprehjes së zjarrtë emocionale dhe analizës së ftohtë racionale”*, gjithashtu ka edhe zhgënjim në kujtimet retrospektive dhe shpresa optimiste për t’u zbuluar në perspektivë. *I humbur dhe pastaj i gjetur, i shkatërruar dhe pastaj i rilindur, dy linja paralele në fushat publike dhe private, ecin përpara njëkohësisht. Pas rivendosjes së vendit nga trishtimi në vizion të bukur, të menduarit e poetit gjithashtu paraqet një rol në kultivimin e shpirtit drejt mirësisë në ndjekjen e dashurisë. Poezitë e tij më lejuan të vëzhgoja lakoret e një zemre për të zbuluar ëndrrat, domosdoshmëritë dhe aspiratat”* (D. Maffia).

Studiuesi Engjëll I. Berisha pohon se: *“Intuita dhe udhëtimi me kohën, janë premiset kryesore që e nisin dhe e mbarojnë frymën poetike në krijimtarinë e Jeton Kelmendit”*.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Njëri ndër kritikët më të mirë shqiptarë në letërsinë tonë bashkëkohore, Prend Buzhala thekson: *“Tashmë vepra e Jeton Kelmendit, e receiptueshme edhe në hapësirat shumëgjuhëshe evropiane e ndërkontinentale, e ka zënë vendin e vet brenda korpusit poetik të letërsisë shqipe. Duke botuar në, pothuajse, të gjitha hapësirat etnike, duke i publikuar krijimet e vëllimet e tij në shumë qendra evropiane e jashtë evropiane; Jeton Kelmendi sikur e përfill atë parimin aq të lashtë e aq të amshueshëm biblik: që ta pranosh tjetrin, ta njohësh tjetrin, se, aty ku ka prani të Një Qenie Tjetër, a Një Të Qenë Tjetërfare, aty ka dhe dinamikë, gjallëri, thesare të ekzistimit dhe të shpirtit kulturologjik”*.

Krijimtaria poetike e Kelmendit, pavarësisht se e vrojtuar në spektrin e kritikëve të shumtë, në gjuhët e tyre amtare, në veprën **“Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit”** vjen edhe në variantin e përkthyer në gjuhën shqipe nën përkujdesjen e përkthyesve: Alfred Beka, Albert Nikolla, Luan Rama, Peter M. Tase, Eda Agaj Zhiti, Aleksandër Çulaj, Xhevdet Bajraj, Fatmir Lekaj, Baki Ymeri, Engjëll I. Berisha, Anila Dahriu, Ilire Zajmi - Rugova, Mazllum Saneja, Smajl Smaka, Agron Tufa, Ekrem Ajruli, Daim Iljazi, Shyngyl Kelmendi - Gashi.

Pavarësisht vështirësive apo shqetësimeve të përkthyesve, duke e risjellë poezinë e Kelmendit nga gjuhët e huaja në shqip, poezia arrin t’i ruajë vlerat ideore, refleksionet emocionale me një lirizëm të theksuar, herë-herë edhe notat elegjiake që letërsia jonë i posedon mjaftueshëm për shkak të dramave të mëdha e trayimeve historike..., përçohet humanizmi me ritme që shenjohen për të mbetur gjatë në kujtesën e lexuesit.

Gjuha e pastër, e lëvruar thellësisht nëpër shtresat e traditës popullore, bagazhit etnokulturor, epikës sonë të pasur, si dhe gjetjet e reja e kërkimet novatore i japin fuqi kuptimit të fjalës si dhe origjinalitet përmbajtjes logjike të saj. Ky

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

objektivitet studimi mbi opusin tonë kulturor vjen si gjetje e duhur në nënvizimin e vlerave në poezinë e sotme shqipe.

“Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit”, si një përmbledhje vështrimesh, analizash e kritike letrare, jo vetëm që e vendos lexuesin përpara një kënaqësie leximi përmes fjalës së zgjedhur, mendimit të thellë, muzikalitetit të vargut, por edhe përpara normave të profesionalizmit krijues, përmes kuptimit etiko-estetik dhe aspekteve teoriko-stilistike. Të gjitha këto kode fjalësh përplot vlera, shenjojnë një kuptimësi të re në mesazhet poetike, ngase ato kanë forcë të jashtëzakonshme për të depërtuar në ndërgjegjen njerëzore.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Prefacio al poemario de Jeton Kelmendi titulado "EL SIGNIFICADO ES OTRO"

Por Prof. Emeritus. Ernesto Kahan* Israel

Cuando comencé a leer este poemario, no pude llegar a su final haciendo pausas. Pero cuando terminé la lectura de estos versos conmovedores y ejemplares, no pude escribir inmediatamente su prefacio, puesto que quedé pensando en el autor que, durante su estada en distintos países europeos, escribió estos poemas que tanto impacto me hicieron. Lo imaginaba como un visitante que, desde afuera, se mira a sí mismo en su historia, con una enorme nostalgia por su patria dolorida. Una realidad entre los contrarios, amor y guerra. Un gran amor y una sangrienta guerra.

Efectivamente esa dialéctica de contrarios se repite en toda la obra. Por ejemplo, en su poema "ALLÍ ENCONTRÉ MIS RECURSOS" escribe: *En la colina, donde resopla el aliento, / en algún lugar hay huellas / de dos noches de otoño y de nuestros besos [...]* y en otros muchos poemas repite: "dos amores"; "dos días"; "dos noches" ... "guerra y amor" ... yo y el otro; *"abajo tenemos al diablo, a Dios por arriba"*; dos polos: *"verdad y falsedad"*, el autor vivencia con impresionante intensidad su sentir de los contrarios. Y lo hace exprimiendo su amor y su identidad, que por momentos aparece muy clara y por otros, perdida en el tiempo.

Me siento muy honrado por haber tenido la oportunidad de escribir el prefacio de este poemario excelente y enternecedor que seguramente será muy bien recibido por los cultores de la literatura hispanoamericana.

Estos poemas fueron originalmente escritos en la lengua de Kelmendi, poeta albanés, y posteriormente han sido traducidos al inglés, y de éste al español por el poeta Ricardo Rubio.

En la introducción de una antología de poetas españoles e israelíes, recientemente publicada (Jaime Rosa y Ernesto Kahan. *Poesía sin frontera III*. 2018: I.S.B.N.: 978-84 HUERGA FIERRO editores, Valencia 2018), escribí *“Es claro que la traducción de un poema, muchas veces, en una misión imposible, más aún cuando los idiomas del caso son estructural y culturalmente diferentes y si lo que se traduce es una traducción a una lengua intermedia. El valor de lo traducido, es entonces más bien una guía para acercarse a la versión original.”*. A pesar de todos los inconvenientes de las traducciones, esta versión en idioma español de la poesía de Jeton Kelmendi alcanza niveles de hermosura, y lírica que son insuperables. Su bella poesía, transmite humanismo y emoción con ímpetu extraordinario y perfección que impactan. Sus versos son tan emotivos que quedan retenidos largo tiempo en la memoria del lector.

De este poemario, extracto unos pocos ejemplos que ilustran los conceptos expuestos más arriba.

Del poema " PEJA A LAS CINCO DE LA MAÑANA" cito unos versos que expresan el dolor por la patria del autor y la muerte de su padre:

La ciudad está dormida, / la gente y la noche están dormidas, / el silencio descansa, [...] También yo dormí, / incluso soñé: / vi a mi padre yéndose, [...] Dejó atrás / una patria libre, / a pesar de los incesantes desafíos de esta tierra. [...]. O en el poema

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

“DONDE LA PALABRA AMA LA VIDA” [...] *La patria es el amor mismo* [...]

Los mismos pensamientos en el poema “MI DESEO EN CHAMERIA”:

[...] *Bienvenido, hermano, a Cameria, Albania. / ¿Qué sucede con las raíces profundas? / Mi manzana en Cameria... / Son frutas frescas.* [...]

En su dolor y crítica acusa a los políticos. Del poema “RUIDO” tomo:

[...] *la mentira atraviesa la verdad / con todo el bullicio. / Sus palabras, palabras, palabras, / todas son falsas.* [...]

En “LA PRIMERA DAMA DEL PENSAMIENTO dice:

Alineados como diputados del Parlamento, / mis pensamientos / debaten sobre el tiempo [...] Al terminar la sesión plenaria, / voto sin animosidad / a que tomes el volante del alma. [...]

Regresando al tema de los supuestos contrarios, y especialmente en el sentir principal de esta obra, guerra y amor, tema que Kelmendi trata con intensidad filosófica y emotiva; extraigo de “De AMOR EN TIEMPO DE GUERRA”:

[...] *Si le cuentas a alguien que en tiempos de guerra / deseas el amor, / tu amigo pensará que eres estúpido, / pero un soldado, aun en los combates más feroces / jamás deja de pensar en el amor, [...] En tiempos de guerra / solo Dios conoce / el final. [...] se sabe que hay amor y hay guerra. [...] Ya tarde en la noche / la luna olvidó / salir.* [...]. Este poema fue escrito en noviembre del 1999, en algún momento de

la Guerra de Kosovo

En el poema “HE ANDANDO POR LOS CAMINOS DE OTROS” se expresa doloroso, existencial, ansioso...

*[...] El silencio golpea la puerta, / pero hoy no estoy,
/ he salido, / me fui muy lejos, / lejos de casa, / lejos
de mí, / fuera de mí, / distancias. [...] Voy solo por el
camino / de los otros. / Es la salida hacia mí / y no
miro el techo*

Kelmendi es neo-modernista en la estructura formal de estos poemas, y les concede una fuerza extraordinaria, dando un golpe a la conciencia humana. Se expande con repeticiones metafóricas, y lo hace con impresionante capacidad de síntesis. Su poesía luce bella y conquistadora, tal como la de los poetas magníficos.

Se trata de un escritor ilustrado, muy reconocido y popular. De su currículum extraigo “*Sus poemas están traducidos en más de veintisiete idiomas y publicados en varias Antologías Literarias internacionales. Es el poeta albanés más traducido y más conocido en Europa. Según varios críticos literarios, Kelmendi es el representante genuino de la poesía albanesa moderna. Críticos y poetas internacionales escribieron numerosos artículos sobre él y su obra, considerándolo como un gran poeta europeo*”.

Este libro presenta una poesía que seduce a los más exigentes de la literatura y a los que buscan encontrarse, tal vez en secreto y en silencio, en los espacios líricos de los poemas de este escritor admirable.

Es un poemario para leer y releer despacio, deleitándose con cada verso y buscando su interconexión especial extremadamente vivencial. Lo recomiendo fervientemente y en

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

especial para los que buscan entender la poesía contemporánea europea y su conexión con la realidad social y política.

En el futuro su nombre estará inscripto entre los poetas más relevantes del siglo XXI.

* *Ernesto Kahan*: Argentino e israelí, poeta, doctor en Medicina. Profesor Emérito en la Facultad de Medicina. Univ. Tel Aviv. Israel y Académico de honor – Dr. Literatura Honorario. Miembro de la Real Academia Europea de Doctores, Barcelona, 2016. Debido a la dictadura en Argentina emigró a Israel (1976). Profesor Universidades: UNBA (ARG), Tel-Aviv (IL), UCE (DOM), UNAM (MX), Salamanca (ES). Vicepresidente Foro Internacional Literatura y Cultura de Paz. Vicepresidente primero Academia Mundial de Artes y Cultura (WAAC). Miembro Honor Instituto Vallejiano. Presidente Honorario Sociedad Internacional Poetas Escritores y Artistas. Presidente Honorario World-Wide Peace Organization. Presidente Nacional Unión Mundial Escritores por Cultura y Ecología (UMECEP). Publicó 30 libros, 40 antologías, y 200 ensayos e investigaciones. Traducido a 12 idiomas. Premio Schweitzer de Paz. Vicepresidente Médicos contra la Guerra Nuclear y delegado al Premio Nobel de Paz 1985. Medalla de Oro– WAAC "excelencia poética" 2005. "Mejor Poeta" y "Mejor cultura y poesía en Internet" Asoc. Internacional Escritores EEUU 2006). Presidente Honorario de la Asociación Israelí de Escritores en Lengua Castellana. Presidente Congreso Mundial de Poetas 2012. 1er premio Poesía Inst. Cultural Latinoamericano 2013.

Parathënie e librit të Jeton Kelmendit “KUPTIMI ËSHTË TJETËR”

Nga prof. Emeritus. Ernesto Kahan * Izrael

Lauerat i Çmimit Nobel, 1985

Përktheu nga Anglishtja: Alfred Beka

Kur fillova ta lexoj këtë libër me poezi, nuk mund ta arrija fundin e tij duke pauzuar. Megjithatë, kur i përfundova së lexuari këto poezi prekëse dhe shembullore, nuk munda të shkruaj menjëherë parathënien e tij sepse e gjeta vetën të zhytur në meditim për këtë autor, i cili, gjatë qëndrimit të tij në shtete të ndryshme evropiane, i ka shkruar këto poezi, të cilat patën një ndikim të madh te unë. E imagjinova atë si një vizitor, që nga jashtë, shikon në vete në historinë e tij, me një nostalgji të pamasë për vendlindjen e tij të pikëlluar, duke e përjetuar një realitet midis kundërshtish, dashuri dhe luftë – një dashuri e madhe dhe një luftë e përgjakshme.

Në të vërtetë, një dialektikë e tillë e kundërshtive është temë e përsëritur nëpër libër. Në poezinë e tij “ATY I GJETA BURIMET E MIA”, ai shkruan: Në kodër, ku fryn flladi, / diku aty janë gjurmët / e dy netëve të vjeshtës dhe të puthjeve tona [...]. në shumë poezi të tjera ai përsërit: “dy dashuri”; “dy ditë”; “dy net” ... “lufta dhe dashuria” ... unë dhe tjetra; “Poshtë e kemi djallin, Zotin sipër”; dy pole: “e vërteta dhe falsiteti”, autori përjeton me një fuqi madhështore ndjenjën e tij të kundërshtive. E tërë kjo, duke e shtrydhur dashurinë dhe identitetin e tij, që herë pas here shfaqet shumë qartë dhe për të tjerët, i humbur në kohë.

Ndihem shumë i nderuar që kam pasur mundësinë të shkruaj parathënien e këtij libri të mrekullueshëm dhe prekës me poezi, që me siguri do të duartrokitet fuqishëm nga kultistët e letërsisë latino-amerikane.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Këto poezi, fillimisht të shkruara në gjuhën e Kelmendit, një poet shqiptar, më pas janë përkthyer në anglisht dhe përmes saj në spanjisht nga poeti Ricardo Rubio.

Në parathënien e antologjisë së botuar së fundmi të poetëve spanjollë dhe izraelitë, [Jaime Rosa dhe Ernesto Kahan, Poezia pa kufij III, 2018: ISBN: 978-84 HUERGA FIERRO editors, Valencia 2018]; kam shkruar: “Është e qartë se përkthimi i një poezie, disa herë, është një mision i pamundur. Aq më shumë, kur gjuhët janë strukturalisht dhe kulturalisht të ndryshme dhe për më tepër nëse përkthimi bëhet nga një gjuhë e dytë. Në një situatë të tillë, vlera është udhëzuese e versionit origjinal.”

Pavarësisht nga të gjitha shqetësimet e përkthimeve, ky version në gjuhën spanjolle i poezisë së Jeton Kelmendit arrin nivele të bukuri dhe lirizmit, që janë të pakapërcyeshme. Poezia e tij e bukur transmeton humanizëm dhe emocione me impulse të jashtëzakonshme dhe perfeksion që ndikon. Vargjet e tij janë shumë emocionale, që mbesin për një kohë të gjatë në kujtesën e lexuesit.

Në këtë përmbledhje, unë nxjerr disa shembuj që ilustrojnë konceptet e diskutuara më lart.

Nga poezia “PEJA NË PESHË TË MËNGJESIT”, citoj disa vargje që shprehin dhimbjen për vendlindjen e autorit dhe për vdekjen e babait të tij:

Qyteti është në gjumë, / njerëzit dhe nata po flenë, /
heshtja pushon, [...] edhe unë kam fjetur, / madje kam
ëndërruar: / e pashë babanë duke u larguar, [...] Ai la prapa / një
atdhe të lirë, / pavarësisht sfidave të pandërprera të kësaj toke.
[...]

E njëjta në poezinë “KU FJALA E DASHURON JETËN” [...] atdheu është vetë dashuria [...]

Mendime të ngjashme ka në poezinë “ETJA IME NË ÇAMËRI”:

[...] Mirë se vjen, vëlla, në Çamëri, Shqipëri, / Çfarë
ndodh me rrënjët e thella? / Molla ime në Çamëri ... / Ato janë

fruta të freskët. [...]

Në dhimbjen dhe kritikën e tij, ai i akuzon politikanët. Nga poezia “ZHURMË”, unë i marr vargjet:

[...] gënjeshtër ndeshet me të vërtetën / me tërë nxitimin dhe rrëmujën, / fjalët, fjalët, fjalët tua, / të gjitha janë të rreme. [...]

Në “ZONJA E PARË E MENDIMIT” ai ka shkruar:

Të rreshtuara si anëtarë parlamenti, / mendimet e mia / debatojnë për kohën [...], në fund të seancës plenare, / votojnë pa armiqësi / për ta marrë timonin e shpirtit. [...]

Duke iu kthyer subjektit të kundërshtive të supozuara dhe veçanërisht në sensin kryesor të këtij libri: rreth luftës dhe dashurisë, Kelmendi merret me intensitetin filozofik dhe emocional; Këto vargje i marr nga poezia “DASHURI NË KOHË LUFTE”:

[...] Nëse i thua dikujt se në kohë lufte / kërkon dashuri, / miku yt do të mendojë se je i marrë, / por një ushtar, edhe në luftimet më të ashpra / asnjëherë nuk ndalet së menduari për dashurinë, [...] kohët e luftës / vetëm Zoti e di / fundin. [...]. Dihet se ka dashuri dhe luftë, [...] Vonë natën / hëna kishte harruar të ikë. [...] Kjo poezi është shkruar në nëntor 1999, gjatë kohës së luftës në Kosovë.

Në poezinë “KAM ECUR SI TË TJERËT” shpreh dhimbje, ekzistencializëm, ankth...

[...] Heshtja troket në derë, / por sot nuk jam, / jam larguar, / kam shkuar shumë larg, / larg shtëpisë, / larg vetvetes, / larg vetvetes, / largësitë. [...] eci i vetmuar rrugës / së të tjerëve. / Është dalja drejt meje / dhe unë nuk shikoj në tavan.

Kelmendi është neo-modernist në strukturën formale të këtyre poezive. Ai iu jep atyre fuqi të jashtëzakonshme, që e godasin ndërgjegjen njerëzore. Zgjerohet me përsëritje metaforike dhe e bën këtë me një kapacitet mbresëlënës për sintezë. Poezia e tij duket e bukur dhe pushtuese, si ajo e poetëve madhështorë.

Ai është një shkrimtar ilustrues, shumë i njohur dhe i kërkuar.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Nga CV-ja e tij citoj: “Poezitë e tij janë përkthyer në më shumë se njëzeteshtatë gjuhë të botës dhe janë botuar në disa antologji letrare ndërkombëtare. Ai është poeti më i mirë dhe më i përkthyer shqiptar në Evropë. Sipas disa kritikëve letrarë, Kelmendi është përfaqësuesi i sinqertë i poezisë moderne shqipe. Kritikët dhe shkrimtarët ndërkombëtarë kanë shkruar artikuj të shumtë për të dhe veprën e tij, duke e konsideruar poet të madh evropian.”

Ky libër paraqet një poezi që i josh njerëzit më të kërkuar të letërsisë dhe ata që kërkojnë të takohen, ndoshta në mënyrë të fshehtë dhe të heshtur, në hapësirat lirike të poezive të këtij shkrimtari të mahnitshëm.

Është një libër i poezive që duhet lexuar dhe rilexuar ngadalë, duke u kënaqur me secilin varg dhe duke kërkuar bashkëkomunikimin e tij të veçantë njerëzor. Ua rekomandoj fuqishëm, në veçanti atyre që kërkojnë ta kuptojnë poezinë moderne evropiane dhe lidhjen e saj me realitetin shoqëror dhe politik.

Në të ardhmen, emri i këtij autori do të jetë midis poetëve më të rëndësishëm të shekullit 21.

*Prof. Emeritus Ernesto Kahan MD. Fizikan dhe poet argjentinas, anëtar nderi i Akademisë Mbretërore Evropiane të Mjekëve dhe anëtar i Bordit të saj Editorial në Barcelonë, - Anëtar Nderi në Akademinë Ndërkombëtare të Shkencave, Teknologjisë, Arsimit dhe Shkencave Humane. – Në vitin 1976, ka imigruar në Izrael për shkak të regjimit diktatorial në Argjentinë. Profesor në universitete: UNBA-Argjentinë, Tel Aviv-Izrael, UCE-Republika Dominikane, UNAM-Meksikë, Salamanca-Spanjë. – Ish-kryetar i shkrimtarëve spanjisht folës të Izraelit. – Nënpresident i Forumit Ndërkombëtar të Letërsisë dhe Kulturës për Paqe. – Nënpresident i parë Akademisë Botërore të Arteve dhe Kulturës. – Bashkudhëheqës ekzekutiv i Unionit të Shkrimtarëve Hispanikë në botë. – Anëtar Nderi i

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Institutit Vallejian të Perusë. – President Nderi i Shoqatës Ndërkombëtare të Poetëve, Shkrimtarëve dhe Artistëve. – Ka botuar 28 libra, 40 antologji dhe mbi 200 hulumtime. – Është përkthyer në 13 gjuhë. Ka fituar Çmimin Schweitzer për Paqe. Nënpresident i Fizikanëve për Parandalimin e Luftës Nukleare dhe Delegat në Ceremoninë e Çmimit Nobel për Paqe. – Medalja e Artë në vitin 2005 WAAC për “përsosmëri poetike”. – “Poeti më i mirë” për vitin 2006 dhe “Çmimi më i mirë për kulturë dhe poezi në internet” në vitin 2007 nga Asociacioni Ndërkombëtar i Shkrimtarëve në SHBA. - President i Kongresit Botëror të Poetëve në 2012. Çmimi i Parë nga Instituti Kulturor Latino-amerikan për Poezi dhe Narracion në Argjentinë.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

介紹傑頓·凱爾門迪的詩

人生在成長過程的主軸上，兩極不外是回顧和前瞻，而人生處境因過往回顧和未來前瞻的順遂與坎坷，明顯影響到生活、思想、處世態度。詩人以詩介入生活，免不了會注視生活兩極的存在狀況和變遷。所以，詩中常以鄉愁或懷念為基調，據此產生安慰和期望。

科索沃詩人傑頓·凱爾門迪的詩創作，正是這樣的表現，一方面經歷過去國破家亡的悲傷經驗，另一方面養成學術上的成就，以思想回顧人生實存的探究，狩獵/追逐愛情本質的意義，思索未來的願景。愛情包括對國家、故土、親情、友人的愛。詩裡透示20世紀末在科索沃衝突，引起戰亂狀態的心情糾葛，在平靜後回憶那段悲淒。

科索沃在20世紀末戰爭造成多少家庭破滅、多少人流離失所，21世紀終於獨立建國，走向光明大道，世紀交接點也成為科索沃國家命運轉捩點。詩人也從流亡國外，奮鬥有成，臻至著名學者和詩人，由失而得，正好與國族進程息息相關，彼此對應。

傑頓·凱爾門迪的詩，有熱情感性的表達，也有冷靜理性的分析，在回憶中有些悵惘，在展望中也露出樂觀的期待。失而復得，滅而重生，公私兩條平行線交揉並進。家國重建後，從哀愁走向美麗憧憬，詩人的思想也在狩獵愛情中，發揮心靈向善的教養效用。

李魁賢

2018.03.08

HYRJJE NË POEZINË E JETON KELMENDIT

Prof. Dr. Lee Kuei-shien (Tajvan)

Përktheu nga Anglishtja: Alfred Beka

Në boshtin kryesor të një jete në rritje, ekzistojnë dy drejtime të kundërta, domethënë drejtimi prapavështrues dhe ai i ardhshëm (retrospektiv dhe prospektiv). Rrethanat e jetës së dikujt haptazi do të ndikojnë në qëndrimet ndaj jetës, mendimeve dhe filozofisë, për shkak të butësisë apo mundimit në retrospektivë të së shkuarës dhe perspektivë të së ardhmes. Poetët përfshihen në jetë me poezi, kështu pashmangshmërisht do të shikojnë në statusin ekzistencial dhe zhvendosjen në dy drejtime të kundërta të jetës. Prandaj, poezia shpeshherë është e bazuar në nostalgjinë e kujtimeve, kështu për të rritur ngushëllimin dhe shpresën.

Krijimi i poezisë nga poeti kosovar Jeton Kelmendi ka këtë lloj të shprehjes. Në njërin anë, ai ka përjetuar historinë e trishtuar të vendit dhe familjes së tij, dhe në anën tjetër, ai ka zhvilluar arritjet e tij akademike, të cilat e bëjnë atë të aftë të hulumtojë qenien e jetës, të ndjekë kuptimin e esencës së dashurisë dhe të mendojë për vizionin e së ardhmes. Dashuria e tij përfshin dashurinë ndaj atdheut, vendlindjes, të afërmeve dhe miqve. Poezia e tij zbulon që konflikti në Kosovë në fund të shekullit 20 ka shkaktuar një ngatërresë në gjendjen e luftës dhe pas paqes, ai e kujton trishtimin e asaj periudhe.

Në fund të shekullit 20, lufta e Kosovës shkatërroi shumë familje dhe la shumë njerëz pa kulm mbi kokë. Në fillim të shekullit 21, Kosova u bë shtet i pavarur dhe lëvizti drejt një rruge të ndritshme. Pika kthyesë e shekujve gjithashtu është bërë pikë kthyesë e së ardhmes së Kosovës. Poeti Jeton

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Kelmendi gjithashtu është ballafaquar me një dëbim, duke u përpjekur të bëhet dijetar dhe poet i famshëm. Jeta individuale rikthehet nga humbja dhe ngjallet nga vdekja, përkatësisht në relacion me përparimin e kombit.

Në poezinë e Jeton Kelmendit njëkohësisht ka shprehje të zjarrtë emocionale dhe analizë të ftohtë racionale, ka gjithashtu edhe zhgënjim në kujtimet retrospektive dhe shpresa optimiste për t'u zbuluar në perspektivë. I humbur dhe pastaj i gjetur, i shkatërruar dhe pastaj i rilindur, dy linja paralele në fushat publike dhe private, ecin përpara njëkohësisht. Pas rivendosjes së vendit nga trishtimi në vizion të bukur, të menduarit e poetit gjithashtu paraqet një rol në kultivimin e shpirtit drejt mirësisë në ndjekjen e dashurisë.

8 mars, 2018

Préface

La poésie, miroir de l'âme qui s'interroge

Acad. Athanase Vantchev de Thracy, France Paris, août 2018

L'âge mystique. Tel est le titre du nouveau recueil de poésies inspirées que vient de nous offrir le grand poète kosovar Jeton Kelmendi. On y retrouve, approfondis, envisagés sous un nouvel angle de vision, les grands thèmes de ses précédents recueils.

Depuis le début de son activité littéraire, Jeton Kelmendi s'est illustré dans divers genres, dont par exemple la dramaturgie, avec sa pièce *Dame Parole*, ainsi que les essais politiques, mais le cœur de son travail reste la poésie. C'est par elle qu'il exprime le mieux ses sentiments d'appartenance à sa patrie, sa relation charnelle à sa terre, son attachement profond à ses compatriotes.

Ce recueil regroupe des poésies dont l'écriture va de 1999, début de son engagement de soldat dans sa lutte pour sa terre kosovare, à juin 2013, date de la mort de son père. Même si les poèmes ne sont pas, dans le recueil, dans l'ordre de leur composition, ces deux dates butoirs forment une sorte de bulle du destin. Le début de la vie adulte d'un homme, symbolisé par le premier amour et le premier engagement pour la liberté, et la vraie fin de l'enfance, marquée par le fait qu'il n'y a plus de génération qui le précède.

Jeton Kelmendi nous développe cette entrée dans la maturité et l'accomplissement de soi dans cette suite de poèmes.

Le recueil débute donc par l'admirable poème : ***Pejë à cinq heures du matin***, où j'ai recueilli les vers qui le terminent :

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

*Ô Printemps,
saison splendide,
Tu emportes les sens au-delà de la rhétorique,
Mais cette fois-ci tu as emporté
Mon père,
Désormais nous vivrons avec plus d'ardeur,
Plus de mémoire, plus de fables,
Tout sera désormais multiplié, Pourtant personne ne me
portera plus conseil
Car mon père n'est plus avec nous.*

C'est dans ces derniers vers que se trouve l'idée de l'entrée définitive, sans espoir de retour, dans un monde où l'on est responsable de tout, où personne ne peut rien décider à votre place. Mais le chemin vers ce monde avait déjà commencé bien avant, comme l'illustre le troisième poème, *Amour en temps de guerre*. Ce poème, qui rend compte de l'entrée dans l'âge adulte du poète, de son premier engagement pour sa patrie, veut montrer que celui-ci et l'amour ne sont pas incompatibles, et que :

*Pourtant même dans les combats les plus violents Un soldat ne
cesse de penser à son amour,
Je le sais, l'ayant éprouvé moi-même.*

Par cette expérience vécue, le poète nous confie sa démarche, qui est de viser à réconcilier l'amour et la lutte. La lutte et l'amour se transcendent l'un l'autre, s'appuient, se grandissent. Leur union intime rend l'homme meilleur combattant pour sa

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

cause, car il a la certitude qu'au-delà de ses compagnons, il aura une compagne avec qui il partagera le bonheur de la victoire.

Bien que sans illusion, sachant que la guerre met trop souvent fin aux plus belles amours, le poète garde espoir, car il sait aussi que :

... les amours les plus passionnées

Naissent en temps de guerre. Peut-être,

Peut-être qu'elles surpassent même

Le récit biblique

Ou même les histoires les plus illustres.

Amours, amitiés, camaraderies de luttes, tous ces nobles sentiments sont évoqués avec brio dans ce recueil. Mais celui-ci, même si l'expérience et les souvenirs du combattant de la liberté de l'auteur en sont la base, s'ouvre sur des perspectives plus larges. Il aborde des questions existentielles, s'interroge sur le rôle du poète, sur celui de la parole et du silence, sur l'importance des gestes esquissés, sur l'engagement silencieux :

Si seulement quelqu'un parlait du silence

Comme Dieu parle des étoiles...

Mais toutes ces interrogations restent corrélées à sa démarche première, à l'amour et à la patrie, car seule une âme sensible, pénétrée de leur importance, peut trouver le souffle et les mots qui font de son écriture une poésie vraie capable de transmuter et d'exprimer le monde.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Parathënie

POEZIA - PASQYRË E SHPIRTIT QË BËN PYETJE!

Akad. Athanase Vantchev de Thracy, Francë

Paris Gusht 2018...

Përktheu: Albert Nikolla

“Moshë mistike”. Ky është titulli i vëllimit me poezi të frymëzuara që po na ofron poeti i madh kosovar, Jeton Kelmendi. Nëse futemi në thellësi, ne gjejmë rrezet e një projekcioni të ri të temave të mëdha që na i ka parashtruar edhe në vëllimet e mëparshme.

Që nga fillimet e aktiviteteve të tij letrare, Jeton Kelmendi është ilustruar në gjini të ndryshme, thënë ndryshe në Dramaturgji me drama “Zonja fjalë”, gjithashtu dhe me “ese politike”, por zemra e punës së tij është Poezia. Nëpërmjet saj ai shpreh ndjenjat dhe mendimet rreth atdheut, relacion dashuror me tokën, lidhjet e tij të thella me bashkëkombësit.

Ky vëllim grupon poezi të shkruar në vitin 1999, fillimin e angazhimi të tij si ushtar në luftën për tokën e tij Kosovare, deri në qershorin e vitit 2013, në datën e vdekjes së babait të tij. Megjithëse kjo nuk shfaqet hapur në poezinë e tij, e gjejmë në to një kronologji kohore si kompozicion. Këto dy data formojnë në të vërtetë një Globus fati. Fillimi e një jete madhore për një burrë, simbolizuar nga dashuria e parë dhe impenjimi i parë për lirinë, që nënkupton fundin përfundimtar të fëmijërisë, të shënuar nga fakti se nuk do të këtë kurrë më gjenerata që do ta pasojnë në këtë aventurë jetësore.

Jeton Kelmendi na zbulon në këtë hyrje në “moshë madhore” mbi të gjitha impenjimin e tij koherent brenda poezive të njëpasnjëshme. Vëllimi nis me poemën e admirueshme “Peja në Orën pesë të mëngjesit”, ku kam zbuluar vargje që

përfundonin me klithmën poetik: “O pranverë, sezon plot shkëlqim, (t’i transporton sensacionet përtej retorikave), por këtë herë, (ti more babain tim), sigurisht ne jetojmë me praninë e tij (me shumë kujtime dhe me shumë mallëngjime), gjithçka do të bëhet edhe më e solemne, (s’do të jetë dikush që do të japë këshilla), sepse ti baba nuk je më me ne...!

Pikërisht në këtë varg të fundit, kam zbuluar idenë të hyrjes definitive, pa shpresa rikthimi, në një botë ku ne jemi përgjegjës për gjithçka, ku askush nuk mund të vendosë në vendin tënd. Por, rruga drejt kësaj bote kishte nisur shumë kohë më parë, siç na e ilustron poema, “Dashuri në kohërat e luftës”. Kjo poemë që na vë në evidencë hyrjen në moshën madhore të poetit, të angazhimit të tij të parë për atdheun, do të na e bëjë me dije dy dashuritë, ajo për atdheun dhe ajo për femrën, jo vetëm që janë të pranueshme njëra me tjetrën, por janë të shkrira si dy dashuri organike.

Çuditërisht, edhe në betejat më të ashpra, një ushtar nuk pushon së menduari për dashurinë. E di një gjë të tillë pasi e kam përjetuar edhe vetë. Nga kjo eksperiencë e jetuar, poeti tenton të bëjë një pajtim mes dashurisë dhe luftës. Lufta dhe dashuria gërshetohen mes tyre, duke rritur gjenetikut njëra - tjetrën. Bashkimi i tyre imtim e bën njeriun më të mirë teksa lufton për kauzën e tij..., sepse përtej të qenit i shoqëruar nga idhtar të së njëjtës kauzë, do të ndajë në fund kënaqësinë e fitores dhe dëlirin e lirisë.

Natyrisht, nuk duhet patur iluzion. Sigurisht, Lufta është edhe fundi i dashurisë më të bukur, por poeti mbart shpirtin e tij shpresat, sepse ai i di që: Dashuritë më të pasionuara, (lindin në kohërat e luftërave), ndoshta, (ndoshta ato), ua kalojnë edhe vargjeve biblike, ose (historive më të famshme të kohërave).

Dashuri, miqësi, shoqëri mistike, të gjitha këto ndjenja fisnike janë të evokuara me flaut magjik në këtë vëllim. Por, këtu me gjithë eksperiencën dhe kujtimet në aksione lirie të autorit, janë tek e fundit hapja e një perspektive më frymëmarrje më të

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

madhe në hapësirë. Kemi shtrim pyetjesh mbi çështje kruciale, si ekzistenca, roli i poetit, roli i fjalës dhe i heshtjes, mbi rëndësinë e gjeleve të trimërisë, rëndësinë e angazhimit të fortë dhe pa ekuivokë, sigurisht në heshtje, pa mburrje:

Sikur edhe njëri të na fliste për heshtje. Sikurse Zoti flet për ujët...

Të gjitha këtë pyetje qëndrojnë të pandashme me hapin e parë, për dashurinë dhe për atdheun, sepse vetëm një shpirt i ndjeshëm, mund të penetrojë në rëndësinë e tyre, mund të gjejë frymëmarrjen dhe fjalët që duhen shkrimit të një poezie të vërtetë, të aftë të transkriptojë shkrimet e padukshme të botës.

Nicole Laurent-Catrice, France

La poésie de Jeton Kelmendi ne se livre pas d'emblée. Ce qui frappe tout d'abord c'est cette recherche de l'amour : amour du père, de la patrie, de la femme. mais quelle femme ? Il y a ce "tu" dont on ne sait pas toujours si c'est une femme aimée ou si le poète se parle à soi-même ou à un "tu" indéterminé.

On pourrait dire que la poésie de Jeton Kelmendi est une poésie du double. Elle navigue entre deux eaux : le moi et son double, les sens et la rhétorique, la raison et l'absence de raison, l'amour et la guerre. Et ce travail sur la langue essaie de réconcilier ces contraires. Chaque poème porte une date et un lieu précis comme pour s'ancrer dans le réel, se situer dans l'espace et le temps. L'espace multiple où vit le poète et le temps bousculé par l'Histoire aux frontières poreuses. Comme tout poète, "à travers toutes ses âmes" Jeton Kelmendi est en quête de sa propre identité, malmenée par les avatars de l'Histoire, et peu à peu le lecteur entre dans ce rêve éveillé pour "revenir à ses profondeurs".

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Nicole Laurent-Catrice, Francë

Përktheu nga Frëngjishtja: Luan Rama

Poezia e Jeton Kelmendit nuk të jepet menjëherë. Ajo që të bie në sy është kërkimi i dashurisë: dashuria për babain, atdheun, femrën. Po cila femër? Është ajo “ti” që ne nuk e dimë gjithnjë nëse është e dashura, është poeti që flet për vetveten, apo është një « ti » e papërcaktuar.

Mund të thuhet se poezia e Jeton Kelmendit është një poezi e dualitetit. Ajo endet e noton midis dy ujërash: unë dhe dubli i tij, ndjesitë dhe retorika, arsyeja dhe mungesa e arsyes, dashuria dhe lufta. Dhe kjo punë e bërë mbi gjuhën përpiqet t’i pajtojë këto kundërshti. Çdo poezi ka një datë dhe një vend të saktë ku është shkruar, si të dojë të kapet pas reales e të vendoset në hapësirë e kohë. Është hapësira e shumëfishtë ku jeton poeti dhe koha e tronditur nga Historia e kufijve të brishtë. Si çdo poet, «përmes gjithë shpirtrave të tij», Jeton Kelmendi është në kërkim të identitetit të tij, të nëpërkëmbur nga **avatarët** e Historisë, e pak nga pak, lexuesi hyn në këtë ëndërr të zgjuar “për tu rikthyer në thellësitë e tij».

UNA CATENA DI IMPRONTE

Prof. Dr. Giovanni Dotoli, Italia

La poesia è vita. Sembra lapalissiano. Ma non lo è. Perché c'è vita e vita. E certo la poesia è anche altro: affermazione, conoscenza, emozione, musica, oggetto, rivelazione, ritmo.

Ma di fronte a questa antologia straordinaria di Jeton Kelemdî, dal titolo simbolico *Tra sogno e realtà*, la vita torna con prepotenza, con forza assoluta, malgrado il primo lemma del binomio. Anzi, la parola *sogno* è essa stessa dentro la realtà.

Jeton Kelemdî vive nella poesia e nella vita. Le sue non sono sensazioni, anche se tali appaiono, ma schegge sanguinanti, ferite arcane mai chiuse, richiami allo splendore del mondo e del creato, malgrado tutto.

E soprattutto bagliori di luce e di speranza.

“Non tutti i sogni sono facili da condividere”, grida Kelmendi, per poi aggiungere: “Progettiamo un futuro con speranza”. Allora eccolo in cammino sulle rotte spinose della vita:

*Dischiudo la mia anima come un libro
Olistico,
Per imparare la crudeltà
Dell'amore*

[...]

*Aspetto, ora
Come ieri, come oggi
Come domani*

Jeton Kelemdî si tuffa nella tragedia del suo paese e del mondo ex jugoslavo con la dolcezza della parola, quasi come

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

bimbo che abbia ritrovato la quiete, accanto alla madre, personaggio chiave dell'atroce e incomprensibile guerra:

*Questa è la guerra, e noi non conosciamo
Il futuro
Combattendo ogni giorno contro la morte
Queste storie per le quali
Gli uni o gli altri
Sono caduti per la libertà*

Ecco dunque il poeta pensare, tra tempo di guerra e tempo di pace, sulla rotta dell'amore, conquistato, perduto e ritrovato. Egli torna e riparte, come la parola, è dentro le cose e nell'universo. Narra la vita tragica e il sogno. Tutto può accadere nella tragedia. E' la sua somma speranza:

*Una volta i miracoli ti vengono incontro
Oltre l'impossibile
Una opportunità che
Due visioni si fondano l'una nell'altra.*

L'Ignoto si erge come una pietra miliare gigantesca, e Jeton Kelemdi parte all'avventura delle ombre, di ciò che è stato e che spera possa essere. Percorre la vita per lampi. Abita il mondo poeticamente come Hölderlin. E il tempo si fa corto, angelo che tutto annulla, con ammonizione dolcissima:

*Percorrendo la vita,
Abbiamo lasciato impronte che ci hanno portato
Nel ventunesimo secolo.
Il tempo ha lasciato su di noi tracce non stimate.
I resti di duemila anni fa
Osservati in una passeggiata
Nella penisola Illirica sono magnifici*

Oh queste mie impronte!

La storia è una catena di impronte, di passaggi, di parole, di patria mutevole. Solo l' "amore dalla poesia" può dirci che "tutta la tua vita sarà comprensibile", e accettarne le conseguenze. Così il poeta scoprirà l'origine della materia, il senso della rotta, e si chiederà di fronte al creato:

In quale stella è il nostro destino?

"Le strade della vita conducono dappertutto", e quindi : "Fidati di te stesso, per qualsiasi cosa / E continua ad andare avanti". Somma lezione della parola poetica, la sola che conosca la possibilità di un'uscita, che sappia cosa resti della vita, che dia un senso alla vita e alla morte, e alla morte-vita.

Di fronte a quanto è accaduto a Sarajevo, il Poeta ha il diritto di gridare con forza, rivolgendosi a Dio:

Oh mio Dio

Quanto inumana è l'umanità

Nel nostro tempo?

Il tempo non ha alcuna considerazione per l'umanità

In questa città

Dove la Prima Guerra Mondiale

E' cominciata.

Esattamente qui

Dove si tenevano le Olimpiadi,

Oggi

In una giornata di primavera

Siamo arrivati, il mio amico ed io

Provenienti da oltre l'Atlantico.

Indicherò gli episodi

Della vita

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

*Dove il personaggio principale
È la morte*

*Ecco il senso della nostra rotta.
Cosa è “vivere”?
Cosa è essere su questa terra?*

Ridare un ruolo centrale alla poesia, ritrovare l'ideale della Patria, quella vera, quella del cuore e quella di tutti i giorni, del sogno e della realtà. Mai dimenticare il senso del viaggio, le modifiche arcane sulle carte geografiche, i passaggi di passaporto, i termini della propria identità. E allora una domanda lancinante:

*Chi sono?
Lo chiedo spesso a me stesso, mi chiedo anche della mia follia.
Nessuna
La risposta.*

“Oggi diventa domani” e “ieri diventa oggi”, l'essenziale è “Non ritardare il nostro viaggio”, perché “la verità sta diventando sogno”, solo se ci si rende conto che abitare poeticamente il mondo significa ridargli pace, serenità, dialogo, in uno slancio di libertà. La scrittura ritrova la sua forza. La parola quella dell'ebbrezza di essere. Il gesto è nelle nostre mani.

Jeton Kelemdi ci dimostra che essere poeta significa coniugare le parole in ogni tempo con la vita.

Messaggio meraviglioso che mai dovremmo dimenticare.

Università di Bari Aldo Moro, 30 gennaio 2019

ZINGJIRI I GJURMËVE

Prof. Dr. Giovanni Dotoli, Itali

Universiteti i Barit Aldo Moro, 30 janar 2019

Përktheu nga Italishtja Ilire Zajmi-Rugova

Poezia është jeta. Duket e vetëkuptueshme. Por, nuk është, sepse ka jetë dhe jetë. Dhe sigurisht poezia është gjithashtu diçka tjetër: afirmim, njohje, emocion, muzikë, objekt, mbulesë, ritëm.

Por, te kjo antologji e jashtëzakonshme e Jeton Kelmendit, me titullin simbolik "Midis realitetit dhe ëndrrës", jeta kthehet fuqishëm, me forcë absolute, pavarësisht nga shprehjet e binomit. Në të vërtetë, fjala ëndërr është vetë brenda realitetit. Jeton Kelmendi jeton në poezi dhe në jetë. Ato nuk janë ndjesi, edhe nëse duken ashtu, por krisjet e përgjakshme, plagët e hapura të harkuara, referencat e shkëlqimit të botës dhe të krijimit, pavarësisht nga çdo gjë.

Dhe mbi të gjitha shkëlqimi i dritës dhe i shpresës.

"Jo të gjitha ëndrrat janë të lehta për t'u ndarë", thërret Kelmendi, dhe më pas shton: "Ne e projektojmë një të ardhme me shpresë". Pra, këtu ai shtegton në rrugët e mprehta të jetës:

E hap shpirtin tim si një libër holistik,

Të mësoj mizorinë e dashurisë

[...]

Unë pres tani

Ashtu si dje, si sot, si nesër

Jeton Kelmendi zhytet në tragjedinë e vendit të tij dhe të botës së ish-Jugosllavisë me ëmbëlsinë e fjalës, pothuajse si një fëmijë që gjen rehatinë pranë së ëmës, një personazh kyç i

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

luftës së egër dhe të pakuptueshme:

*Kjo është luftë dhe ne nuk e dimë të ardhmen
Luftojmë çdo ditë kundër vdekjes
Këto tregime për të cilat
Njëri u shua ose tjetri ra për liri
Ata u shuan për liri.*

Kështu mendon poeti, në mes të kohës së luftës dhe kohës së paqes, në rrugën e dashurisë, të pushtuar, të humbur dhe të gjetur sërish. Ai kthehet dhe ikën përsëri, si fjala, që është brenda gjërave dhe në univers. Tregon jetën tragjike dhe ëndrrën. Çdo gjë mund të ndodhë në tragjedi. Është shpresa e tij më e madhe:

Pasi mrekullitë vijnë për t'ju takuar përtej pamundësisë, një mundësi që dy vizionet bashkohen me njëri-tjetrin.

E panjohura qëndron si një gur gjigant dhe Jeton Kelmendi nisët në aventurën e hijeve, të asaj që ka qenë dhe shpreson se mund të jetë. Përshkon jetën përmes murmurimave. Ai jeton në botë poetikisht si Hölderlin. Dhe koha bëhet e shkurtër, një engjëll që anulon çdo gjë, me një paralajmërim shumë të ëmbël:

*Duke kaluar nëpër jetë,
I lëmë gjurmët që na solli në shekullin e njëzet e një.
Koha na ka lënë gjurmë të pashlyera. para dy mijë vjetësh
Vëzhguar në një shëtitje*

Në gadishullin ilirik, ato janë madhështore. Oh, këto këmbët e mia!

Historia është një zinxhir gjurmësh, pasazhesh, fjalësh, një atdheu që ndryshon. Vetëm "dashuria ndaj poezisë" mund të na shpreh se "jeta juaj do të jetë e kuptueshme", dhe të pranojë

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

pasojat e saj. Kështu poeti do të zbulojë origjinën e materies, kuptimin e rrugës dhe do ta pyes veten para krijuesit:

Në cilën yll është fati ynë?

"Rrugët e jetës të çojnë kudo" prandaj "Beso te vetja për gjithçka / dhe vazhdo të ecësh përpara:". Një mësim si ky nga fjala poetike, është e vetmja shpreh mundësinë e një rrugëdalje, që e di se çfarë mbetet nga jeta, që i jep kuptim jetës dhe vdekjes, dhe vdekjes e jetës.

Përballë asaj që ndodhi në Sarajevë, poeti ka të drejtë të bërtas me zë të lartë, duke iu drejtuar Perëndisë:

Oh, Zoti im

Sa çnjerëzore është njerëzimi në kohën tonë?

Koha nuk ka konsideratë për njerëzimin në këtë qytet

Ku ka filluar Lufta e Parë Botërore.

Pikërisht këtu

Ku u mbajtën Lojërat Olimpike, sot

Në një ditë pranvere Ne arritëm, miku im dhe unë po vinim nga përtej Atlantikut.

Tani

Çdo herë që flas për Sarajevën

Unë do të tregoj episodet e jetës

Ku personazhi kryesor

Është vdekja.

Ky është kuptimi i rrugës sonë. Çfarë është "jetesa"? Çfarë do të thotë të qenit në këtë tokë?

T'i japësh një rol qendror poezisë, duke rizbuluar idealin e Atdheut, atij të vërtetit, të zemrës dhe atij të çdo dite, të ëndrrës dhe realitetit. Mos harroni kurrë kuptimin e udhëtimit,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

modifikimet misterioze në hartat gjeografike, kalimet e pasaportës, kushtet e identitetit të dikujt. Dhe pastaj një pyetje të mprehtë:

Kush janë ata?

Shpesh më pyet vetja, gjithashtu pyes veten për çmendurinë time.

Nuk ka përgjigje.

"E sotmja bëhet nesër" e "nesërmja bëhet sot", gjëja thelbësore është "Mos të vonohet udhëtimi ynë", sepse "e vërteta po bëhet ëndërr", vetëm nëse e kuptojmë se të jetuarit e botës poetikisht do të thotë t'i rikthesh paqen, qetësinë, dialogun, në një hap të lirisë. Shkrimi gjen fuqinë e tij. Fjala që e trondit qenien. Gjesti është në duart tona.

Jeton Kelmendi na tregon se të qenit poet nënkupton të gërshetosh në çdo kohë fjalët me jetën.

Mesazhi i mrekullueshëm që nuk duhet ta harrojmë kurrë.

PREFAZIONE

Dante MAFFIA, Italia

Jeton Kelmendi è una personalità ricca, i suoi interessi sono molteplici e di conseguenza la sua poesia ne è irrorata, abbeverata, riempita, tanto che a volte si ha l'impressione che abbia la magia di un carro di fuoco che attraversa campi e strade e spande fuoco in tutte le direzioni.

Una metafora per fotografare la sua voracità, il suo impulso a voler riempirsi di ogni cosa che respira, ma soprattutto di voler arrivare alla conoscenza, sia detto con chiarezza, non attraverso i massimi sistemi, ma attraverso le lenti dell'infanzia, del calore familiare, attraverso la filigrana delle acquisizioni che l'adolescenza predispone salendo, come diceva Kavafis, le scale gradino per gradino. Attraverso l'esperienza diretta.

Ciò comporta una scelta dei temi che possano dare l'immagine compiuta, o quasi, del suo itinerario e comporta anche l'attenzione più serena e pacata sulle tematiche da affrontare, perché Kelmendi non ama le malizie e i sotterfugi linguistici, filologici e funamboleschi delle finte e vere avanguardie e pone il suo interesse sui sentimenti, sulla quotidianità, sugli eventi che accompagnano l'uomo attimo dopo attimo, anche quelli bellici, naturalmente prendendo di petto le situazioni, senza nascondersi dietro il paravento che rifiuta le emozioni.

Ma se c'è una cosa evidentissima, già a una prima lettura dei versi di Jeton Kelmendi, è che lui dà estrema importanza agli affetti, alle ragioni della vita, ai sentimenti, al cuore, insomma, senza, tuttavia, mai cadere nel patetico o nei rituali, restando costantemente in un dettato limpido e fresco di metafore, di analogie, di immagini che sanno dare perfettamente le ragioni della sua poesia, che sanno far rivivere dolore, incanto, dramma, tragedia, bellezza.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Ma vediamo da vicino come egli disegna con mano sicura e leggera il suo andirivieni dal proprio essere fino alle ragioni della guerra, dell'identità, mai sottraendosi dal mettersi in gioco in prima persona, rischiando il naufragio leopardiano, come ne "Il battesimo dell'anima", per fare un esempio, o cercando i riscontri del presente nell'alveo primigenio dell'essere umano, come in "Ritorno alle fonti" e in "Età mitica".

L'inquietudine di Jeton Kelmendi non ha requie, basti vedere i luoghi dove si è fermato a scrivere i versi (Pristina, Volos, Lubiana, Bruxelles, Tirana, Milano, Budapest...) o notare i nomi citati che vanno da Ernesto Sabato a Murakami Hururi, da Albert Camus a Odisseus Elitis per rendersi conto che ha bisogno di appoggiarsi su terreni culturali solidi per poter espandersi in totalità e poter muoversi nelle varie direzioni con il suo piglio surreale che riesce a fermare il flusso della bellezza e del dolore che lo trafiggono, ma che gli danno anche la possibilità di "trovare" la parole che addensano e colmano le irrorazioni fatali del senso e del nonsenso.

"La verità si espande nel sogno", dice a un certo punto, e quando, con equilibrio e forza, coniuga la poesia civile con quella amorosa Kelmendi trova accenti rigorosamente riusciti, poesia alta e direi solenne se non rischiasse di relegarlo in un passato che gli appartiene soltanto come serbatoio a cui attingere per riempirsi di emozioni, di riferimenti, di stimoli.

"Con te ho camminato sulla lama del mondo,
Con gli amori del nostro gioco terreno.
Nei nostri incontri nasceva la luce..."

E' molto bello quando Jeton sfiora l'esoterismo senza farsi impaniare dal fascino dell'imponderabile; molto bello quando la sua vena surreale trova la cifra adatta a mostrare la limpidezza della sua fantasia e pone dentro corti circuiti le adesioni ideali, i fermenti dell'anima, i desideri.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Un poeta che ha saputo restare genuino e fresco in modo da poter esprimere le sue qualità senza dover ricorrere alla forza di qualche collettivo, come spesso è accaduto ultimamente. Egli possiede un suo mondo, una sua maniera personale di decifrare e attuare gli accadimenti poetici e quindi anche quando, per esempio, fa riferimento espressamente a moduli già utilizzati come detta il titolo “Amore in tempo di guerra” richiamando palesemente un famoso libro di Gabriel Garcia Marquez, riesce sempre a creare originalmente e la ragione è semplice: possiede il “profondo”, come ha detto più d’una volta, e lo possiede per avvertire il peso della conoscenza, non per allontanarsi dalla realtà.

E’ proprio vero,

“Tra il passato e il presente

Non c’è che una virgola

A cui si rivolge la parola”.

E quella di Jeton Kelmendi è parola autentica, senza strascichi ed eccessi letterari, forgiata al fuoco della quotidianità vissuta durante i viaggi, durante le letture, durante gli spasmi dell’amore.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

FJALA E VËRTETË E POETIT

PARATHËNIE

PËR POEZITË E JETON KELMENDIT, ITALISHT

NGA Dante MAFFIA, Itali

Përktheu nga origjinali

Eda Agaj Zhiti

Jeton Kelmendi ka një personalitet të pasur, interesat e tij janë të shumëfishta dhe si pasojë poezia e tij është e mbushur, aq sa ndonjëherë ke përshtypjen që kemi të bëjmë me magjinë e një kamionçine me zjarr që kalon fushat e rrugët, e përhapë zjarr në të gjitha drejtimet.

Një metaforë për të fotografuar makutërinë e saj, impulsin e tij që do që ta mbushë me çdo gjë që merr frymë, por mbi të gjitha që do të arrijë në ndërgjegje, thënë më qartësi, jo përmes sistemeve maksimale, por përmes lenteve të fëmijërisë, të ngrohtësisë familjare, përmes filigramës së përvetësimeve që adoleshenca i parambledh duke i ngjitur, ashtu siç thoshte Kavafis, shkallët hap pas hapi. Përmes përvojës së drejtpërdrejtë.

Kjo sjell një zgjedhje të temave që mund të japin imazhin e përmbushur, apo thuajse, të itinerarit të tij dhe sjell dhe për kujdesin më të kthjellët e të qetë në tematikat që trajton, sepse Kelmendi nuk do keqtrajtimet e hilet gjuhësore, filologjike e akrobatike të avanguardave të shtirura a të vërteta dhe vendos interesin e tij në ndjenjat, mbi përditshmërinë, mbi ngjarjet që shoqërojnë njeriun çast pas çasti, edhe ato luftarake, natyrisht duke marrë në kraharror situatat, pa u fshehur pas erëpritëses që refuzon emocionet.

Por, nëse ka një gjë tejet evidente, edhe nëse i lexon për herë të parë vargjet e Jeton Kelmendit, gjen se ai i jep rëndësi ekstreme ndjesive, arsyeve të jetës, ndjenjave, zemrës, domethënieve,

mos-eve, kështu-ve, pa rënë kurrë në patetizëm, o në ritual, duke mbetur në mënyrë konstante në një diktim të qartë e të freskët metaforash, analogjish, të imazheve që dinë të japin në mënyrë perfekte arsyet e poezisë së tij, që dinë të bëjnë të rijetojë dhimbja, magjepsja, drama, tragjedia, e bukura.

Por, të shohim nga afër si ai dizajnon me dorën e sigurt e të lehtë vajtje-ardhjet nga vetë qenia e tij deri te arsyet e luftës, të identitetit, pa mënjeluar kurrë futjen në lojë në vetë të parë, duke rrezikuar mbytjen leopardiane, si në “Pagëzimin e shpirtit” për të bërë një shembull, apo për të kërkuar reagimet e të tashmes në shtratin parak të qenies njerëzore, si në “Kthim në burime” dhe në “Moshë mitike”.

Shqetësimi i Jeton Kelmendit nuk ka pushim, mjaft të shohësh vendet ku ka ndaluar të shkruajë vargjet (Prishtinë, Volos, Lubjanë, Bruksel, Tiranë, Milano, Budapest...) apo të vësh re emrat e përmendur që shkojnë nga Ernesto Sabato te Murakami Hururi, nga Albert Kamy tek Odisea Elitis për të kuptuar që ka nevojë të mbështetet në troje kulturore solide që të mund të përhapet në total e për të mundur të lëvizë në drejtime të ndryshme me kapjen surreale të tij që ia del të ndalë fluksin e bukurisë e të dhimbjes që e shporojnë, por që i japin dhe mundësinë “të gjejë” fjalët që trashin e mbushin spërkatjet fatale të sensit e të nonsensit.

“E vërteta përhapet në ëndërr”, thotë në një pikë të caktuar, e kur, me ekuilibër e forcë, bashkon poezinë qytetare me atë dashurore, Kelmendi gjen theks rigoroz të arrira, poezi të lartë, do të thosha dhe solemne, nëse nuk rrezikon të rilidhet me një të shkuar që bën pjesë si një rezervuar, nga i cili do t’i duhet për t’u mbushur me emocione, referenca, **stimuj**.?????

*“Me ty kam ecur në teh të botës
Me dashuritë në lojën tonë tokësore.
Në takimet tona lindte drita...”*

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Është mjaft bukur kur Jetoni prek ezoterizmin pa u ngopur nga hijeshia e së pa parashikueshmes; shumë bukur kur vena e tij surreale gjen shifrën e përshtatshme për të treguar pastërtinë e fantazisë së tij dhe e vendos brenda qarqeve të shkurtra aderimet ideale, fermentet e shpirtit, dëshirat.

Një poet që ka ditur të rrijë genuin e i freskët në mënyrë që të shprehë cilësitë e tij pa patur nevojë të përdorë forcën e ndonjë kolektivi, ashtu siç ndodh shpesh kohët e fundit. Ai zotëron botën e tij, mënyrën e tij të deshifrimit dhe zbatimit të ngjarjeve poetike dhe për këtë arsye edhe kur, për shembull, i referohet në mënyrë specifike moduleve që tashmë përdoren si titulli "Dashuria në kohë lufte", duke iu referuar qartë një libri të famshëm të Gabriel Garcia Marquez-it, gjithmonë arrin të krijojë me origjinalitet dhe arsyeja është e thjeshtë: të zotuarit e "thellësisë", siç ka thënë më se një herë dhe e zotëron për të paralajmëruar peshën e njohjes, jo që të distancohet nga realiteti.

Është plotësisht e vërtetë,

*“Mes të tashmes e të shkuarës
Nuk ka veçse një presje
Së cilës i drejtohet fjala”.*

Dhe ajo e Jeton Kelmendit është një fjalë autentike, pa zvarritje dhe tejkalime letrare, të farkëtuara nga zjarri i së përditshmes, të përjetuar gjatë udhëtimeve, gjatë leximeve, gjatë spazmave të dashurisë.

*) Dante Maffia është poet, shkrimtar dhe kritik letrar Italian.

PREFAZIONE

Dante Maffia, Italie

A leggere la notizia biobibliografica di Jeton Kelmendi, che è drammaturgo, traduttore, analista politico, professore universitario, accademico, pubblicista e poeta, nato nel 1978, si resta sbalorditi. Ha lavorato tantissimo, ha ottenuto successi in tutto il mondo (lunghissimo l'elenco dei premi, dei riconoscimenti ricevuti e delle traduzioni dei suoi libri). Ciò significa che la sua poesia ha un deciso carattere universale e per una ragione semplicissima: riesce a interpretare i sentimenti che sono alla base del vivere, l'essenza dell'umanità, riesce a interpretare gli ideali che sono il perno della civiltà odierna proiettandoli nel futuro e riesce a dare ad ogni pagina il fuoco del suo entusiasmo captando le verità del profondo e le ragioni che danno le direttive necessarie della civiltà del nostro tempo. A cominciare dall'Amore, saputo descrivere in tutte le sue espressioni, in tutte le sue sfaccettature, con un garbo e una passione che illustrano la bellezza e la densità del desiderio e fanno intendere che davvero senza di esso la vita sarebbe una landa, un deserto privo di occasioni di sogno, un inutile transito. Non era facile essere originale e accattivante trattando un tema alla portata di tutti e sul quale i grandi poeti si sono cimentati con esiti straordinari.

Naturalmente al suo ventaglio Jeton non ha solo l'Amore, ma l'attaccamento alle radici della sua terra, la considerazione del sociale inteso in tutte le sue declinazioni, ed ha il dono della "visione", cioè di saper vedere oltre, di saper acciuffare l'attimo che fugge, di saper entrare nell'imponderabile e ricavarne momenti di alta tensione lirica, ma anche di affrontare la politica nella sua estensione e nella sua prassi senza mai dimenticare la lezione di Aristotele, di Guicciardini e di Vico.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Insomma, leggere le sue poesie è come viaggiare di continuo o per luoghi sconosciuti di cui però presto si diventa amici, o per luoghi familiari che si trasformano in palcoscenico inedito per farci sentire il peso del farsi giornaliero ravvivato dal “progetto” che in lui è sempre tenuto sullo sfondo. E’ come stesse tessendo di continuo una lunghissima coperta che non finisce mai e vuole abbracciare l’intero mondo, non per coprirlo, ma per ridare ad ogni cosa la sua grazia e la sua dignità, la sua essenza umana e spirituale, la sua identità. La visione!

Io, campanelliano di lungo corso, ho sentito la suggestione della “Città del Sole” negli interstizi del suo canto, nel dettato poetico libero da digressioni e da deviazioni e puntato alla realizzazione del sogno che giorno dopo giorno diventa più complesso, più fortificato e più acceso di sensi nuovi annodati alla sapienza, all’eternarsi dell’uomo, come direbbe Dante Alighieri.

Si faccia bene attenzione per rendersi conto di come il poeta sa affidare alla parola una energia che va oltre il vocabolario, che sintetizza colori e musica, che sgombra dalle abitudini il significato per appropriarsi di un significato nuovo, intenso, aperto alla voragine del tempo e quindi alla successione e al rinnovamento continuo della misura, sì, proprio quella greca antica, ovviamente aggiornata alle istanze e alla sensibilità dei tempi nuovi, vorace, ingorda di acquisizioni culturali e politiche, affinché l’uomo possa trovare la dimensione dell’essere e non essere sballottato dalla voracità liquida teorizzata da Baumann.

Se ci si sofferma sui luoghi dove sono state composte le poesie (Jeton li annota quasi sempre), ci si renderà conto che siamo di fronte a un viaggiatore instancabile, ma che arricchendosi nella diversità non ha mai rinunciato a scavare nella propria radice, nelle proprie affinità, fino a indentificarsi, a volte, con un tempo senza tempo, a entrare nel “presente perenne” in cui tutto è possibile, in cui tutto può vivere, morire e rinascere., ma

affrancati dal peso dell'ignoranza e dalla messe di dubbi indotti dalla cecità del potere per approfittare e dominare.

Ma al di là degli argomenti trattati la poesia di Jeton Kelmendi deve la sua fortuna, meritata, alla sua duttilità e alla sua capacità di saper essere lieve e graffiante, limpida e libera da qualsiasi orpello, da contaminazioni strettamente letterarie che avrebbero inceppato l'ariosità dei versi, li avrebbero tenuti stretti nel solco della cultura ufficiale. Invece leggiamo composizioni che si alzano e volano, che perlustrano i sentimenti e le ragioni occulte e invisibili del significato degli eventi e ne danno la registrazione magmatica che è frutto di ricerca e di totale abbandono alla meraviglia. Anche analisi, perché no? Di un sociale che va ricomposto e portato al ritmo odierno, registrato e allegato agli eventi, anche a quelli delle emozioni, per evitare che l'uomo venga sezionato e visto a compartimenti stagni e non nella sua complessità.

Di conseguenza Jeton è un poeta che sa suonare molti strumenti, quello lirico, innanzi tutto, ma anche, evidentemente, quello sociale, quello spirituale, quello metafisico e addirittura quello legato alla storia nel suo mutamento e nella sua evoluzione. Prova ne sia la ricerca della sua corrispondenza storica e umana che punta a decifrare e a recuperare ciò che la guerra ha disperso della sua terra, ciò che le avversità hanno seminato lontano, per il mondo, un patrimonio che si augura ancora recuperabile.

Quello che ha affascinato maggiormente di questo libro sono i momenti in cui il poeta si proietta fuori da sé stesso e diventa l'oggetto e non il soggetto, diventa l'impasto di immagini che non riescono a stare nello spazio ristretto della pagina e assumono le sembianze dei cigni in volo radente. Ci sono momenti in cui si ha l'impressione di essere affacciati a una finestra illuminata da cui è possibile vedere in tutte le direzioni e di poter seguire il farsi e il disfarsi della figura umana. Non si pensi a un giocoliere raffinato e superbamente agile, ma a un

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

prestigiatores che si è inventato uno strano gioco per percepire i singhiozzi del vento, la voce della rugiada, il trillo dell'anima. Sia chiaro, questo è un dono che neppure gli stessi poeti si rendono conto di possedere, ma si sosti a lungo sulle immagini offerte da Jeton e si capiranno le mie affermazioni. Non si legga passando in fretta, si mediti, ci si faccia coinvolgere abbandonandosi anche alle sue bizzarrie, alla invenzioni, al suono di quel liuto che appare una sola volta nel libro ma che è confessione aperta e palpitante.

Naturalmente bisogna entrare silenziosamente nel suo mondo a adeguarsi alla sua metamorfosi di libellula capace di saper cogliere odori e sapori che la vita offre. I particolari, nella poesia di Jeton, sono estremamente importanti, perché si fanno simboli di situazioni che macerando dentro i contesti diventando lievito di rigenerazione. Non scrive mai, secondo me, senza sentire il fremito e la febbre che lo coinvolgono e quasi gli dettano i versi, non scrive per sfogarsi, ma per liberarsi del fardello di percezioni e di sensazioni che a un certo punto diventano, nell'anima, peso ingombrante, amalgama di processi che hanno bisogno di uscire allo scoperto e fare sentire la voce. Credo che poeti così capaci di saper cogliere il visibile e l'invisibile, in un solo colpo d'occhio, non ce ne siano molti, e credo anche che essere figlio legittimo di Giorgio Castriota Scanderbeg gli abbia dato una marcia in più nel saper essere concreto interprete anche di istanze antiche i cui semi sono ancora vivi. Il fascino del vissuto Jeton lo sente con particolare attaccamento perché sa che, ancora una volta e sempre, sono le radici a dare linfa ai tronchi, alle foglie, ai fiori.

Da qui i riferimenti alle imprese degli antenati che, approdando in Italia, hanno fondato paesi e hanno portato "l'altrove" ai popoli con cui si allearono. E' come se il poeta sentisse che il "sangue disperso" non debba essere abbandonato, come se cercasse un approdo, come sempre accade nella sua poesia, fuori dagli approdi usuali.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Insomma, come sto cercando di dimostrare, la poesia di Jeton Kelmendi si muove freneticamente in molte direzioni ma senza disperdere la carica di cui è fornita. Egli non affronta un argomento soltanto sfiorandolo, ma ne sottolinea la ricchezza e l'utilità e quindi ne ricava versi che restano nell'animo del lettore e lo riempiono di esaltazione, di gioia, ma anche di dubbi.

Non esito a dire che Jeton Kelmendi è oggi la voce più chiara e autentica non solo dell'Albania. Una voce che non nasconde la sua dolcezza e la sua potenza in sotterfugi retorici, ma che va dritta al nocciolo delle questioni, come si usava quando la poesia era etica, estetica, conoscenza, passione e sogno.

Un poeta così completo va elogiato e seguito attentamente, perché dalle sue parole, dalle sue magie, dalle sue visioni potranno scaturire i tempi nuovi, le accensioni d'amore, perfino il ricorso alla santità.

Una delle figure centrali della poesia di Jeton è Madre Teresa di Calcutta, non passi inosservato. Molti versi grondano d'amore per questa Santa. La devozione di Jeton è dichiarata e se ne sente il fiato caldo, la ventata misteriosa ancora una volta dell'amore, che sa farsi preghiera.

Mi piace concludere con pochi versi soltanto sui quali auspicherei che il lettore facesse grande attenzione:

*“Gesù sapeva anche degli Albanesi,
sì ma la tempesta ci ha distrutti.
Quando il destino non ti considera
i vicini ti riducono a stracci.*

*Hai vissuto oltre te stessa
e ora sei venuta a vivere in te stessa
per l'Eternità
insieme agli angeli.*

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Grazie, Jeton, sì, bisogna vivere oltre se stessi ma non solo per diventare santi, anche per cercare di capire fino in fondo la lezione di Papa Francesco che non si stanca di ripetere "... nessuno si salva da solo. Fate fiorire i sogni, fasciate le ferite, create immaginari positivi che scaldano i cuori".

La tua poesia ha il dono di essere poesia, scalda il cuore, fa fiorire i sogni, è fatta di parole vere.

PARATHËNIE

Nga Dante Maffia

Përktheu nga Italishtja: Anila Dahriu

Duke lexuar të dhënat biobibliografike të Jeton Kelmendit, i cili është dramaturg, përkthyes, analist politik, profesor universitar, akademik, publicist dhe poet, ka lindur në vitin 1978, ngelesh pa frymë.

Ka punuar shumë, duke arritur suksese në të gjithë botën (një listë shumë e gjatë çmimesh, mirënjohjesh të marra me shumë përkthime të librave të tij). Kjo do të thotë se poezia e tij ka një karakter universal dhe për një arsye shumë të thjeshtë: arrin të interpretojë ndjenjat që janë baza e të jetuarit, thelbi i njerëzimit, arrin të interpretojë idealet që janë strumbullari i qytetërimit të sotëm duke projektuar ato në të ardhmen dhe arrin të japë flakët e entuziazmit të tij në çdo faqe, duke prekur të vërtetat e thellësisë dhe arsyet që japin direktivat e nevojshme të qytetërimit të kohës sonë.

Duke filluar nga dashuria, e aftë për të përshkruar në të gjitha shprehjet e në të gjitha aspektet e saj, me një ndjesi dhe një pasion që ilustrojnë bukurinë dhe dendësinë e dëshirës dhe e bëjnë të qartë se pa të, jeta do të ishte me të vërtetë një tokë shkretëtirë pa mundësi ëndrrash, një kalim i padobishëm. Nuk është e lehtë të jesh origjinal dhe joshës duke u marrë me një temë të arritshme për të gjithë dhe mbi të cilën poetët e mëdhenj kanë guxuar me rezultate të jashtëzakonshme.

Natyrisht, Jetoni nuk ka vetëm dashurinë në vargun e tij, por edhe një lidhje me rrënjët e tokës mëmë, një konsideratë të sociale në të gjitha format e saj dhe ka dhuntinë e "këndvështrimit", domethënë të tejdijses, të dish të kapësh çastin kalimtar, të dish të hysh në momentet e pakuptimta dhe të nxjerra të tensionit të lartë lirik, por edhe të përballesh me politikën në shtrirjen dhe në praktikën e saj pa harruar kurrë

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

mësimet e Aristotelit, Guicciardinit dhe Vicos.

Me pak fjalë, të lexosh poezitë e Jetonit është si të udhëtosh vazhdimisht ose në vende të panjohura me të cilat, shpejt bëhesh miq, ose në vende të njohura që shndërrohen në një skenë të pafundme për të na bërë të ndjejmë peshën e gjallërimit të përditshëm nga "projekti" që është në të dhe mbajtur gjithmonë në prapavijë. Është sikur të thurë vazhdimisht një mbulesë tej të gjatë që nuk mbaron kurrë dhe dëshiron të përqafojë gjithë botën, jo për ta mbuluar, por për t'i kthyer çdo gjëje hirin dhe dinjitetin, thelbin e saj njerëzor e shpirtëror, identitetin e saj. Vështrimin!

Unë, një kampanelian (frymëzuar nga poeti legjendar Tommaso Campanella) prej shumë kohësh, e ndjeva sugjerimin e "Qytetit të Diellit" në interstiksionet e këngës së tij, në diktimin poetik të lirë nga devijimet dhe që synonte realizimin e ëndrrës që ditë pas dite bëhet më komplekse, më e vështirë dhe më me ndritë me shqisa të reja të ngjizur me mençurinë, në përjetësinë e njeriut, siç do të thoshte Dante Alighieri. Duhet pasur kujdes për të kuptuar se si poeti di t'i besojë fjalës një energji që shkon përtej fjalorit, që sintetizon ngjyrat dhe muzikën, që çliron kuptimin nga zakonet për të përvetësuar një kuptim të ri, intensiv, të hapur në humnerën e kohës, dhe për rrjedhojë ndaj vazhdimësisë dhe përtëritjes së vazhdueshme të formës, po, pikërisht asaj greke të lashtë, padyshim e përditësuar me kërkesat dhe ndjeshmërinë e kohëve të reja, të pangopur për mbushje kulturore dhe politike, që njeriu të gjejë dimensionin e të qenit dhe duke mos u tronditur nga vorbullat e lëngshme e teorizuar nga Baumann.

Nëse do të ndalemi në vendet ku janë kompozuar poezitë (Jetoni gjendet pothuajse gjithmonë), do të kuptojmë se jemi përballë një udhëtari të palodhur, duke u pasuruar me ndryshmërinë dhe nuk ka hequr dorë kurrë nga gërmimi në rrënjët e veta, deri në atë pikë sa të identifkohet, herë pas here, me një kohë të pakohë, për të hyrë në "të tashmen e përhershme" në të cilën gjithçka është e mundur, gjithçka mund të jetojë, të vdesë dhe të rilindë, por e çliruar nga pesha e

injorancës dhe dyndje dyshimesh të shkaktuara nga verbëria e pushtetit për të përfutuar dhe dominuar.

Por, përtej temave të trajtuara, poezia e Jeton Kelmendit ia detyron fatin e saj të merituar fleksibilitetit dhe aftësisë për të qenë e lehtë dhe thumbuese, e qartë dhe e lirë nga çdo cungim, nga helmimi i rreptësisë letrare që do të kishin bllokuar ajrosjen e vargjeve, do të kishin mbajtur vazhden e kulturës zyrtare. Përkundrazi ne lexojmë kompozime që ngrihen dhe fluturojnë, që eksplorojnë ndjenjat dhe arsyet e fshehura dhe të padukshme të kuptimit të ngjarjeve dhe japin regjistrimin magmatik që është rezultat i kërkimit dhe braktisjes totale për t'u braktisur në honin e mrekullive. Edhe në analiza, pse jo? Të një shoqërie që duhet të ribashkohet dhe të sillet në ritmin e sotëm, të regjistrohët dhe t'i bashkëngjitet ngjarjeve, përfshirë ato të emocioneve, për të parandaluar që njeriu të hallakatet dhe të këqyret në drejtime të papërshekueshme nga pellgu dhe jo në kompleksitetin e tij.

Pikërisht, Jetoni është një poet që di të luajë shumë instrumente, atë lirike, por edhe, padyshim, atë shoqërore, shpirtërore, metafizike, madje edhe atë të lidhur me historinë në ndryshimin dhe evolucionin e saj. Dëshmi e kësaj është kërkimi i korrespondencës së tij historike dhe njerëzore që synon të deshifrojë dhe rikuperojë atë që lufta ka humbur nga toka e tij, çfarë fatkeqësie ka mbjellë larg, për botën, një trashëgimi që ai shpreson se është ende e rikuperueshme.

Ajo që më ka magjepsur më shumë në këtë libër janë momentet në të cilat poeti projektton veten jashtë vetes dhe bëhet objekt dhe jo subjekt, ai bëhet përzierje imazhesh që nuk mund të futen në hapësirën e ngushtë të faqes dhe të marrin pamjen e një mjellme në fluturim të ngadaltë. Ka momente kur njeriu krijon përshtypjen se po vështron nga një horizont të ndriçuar nga e cila mund të shohësh në të gjitha drejtimet dhe të mund të ndjekësh krijimin dhe zbërthimin e figurës njerëzore. Mos mendoni për një xhongler të rafinuar dhe jashtëzakonisht të shkathët, por për një magjistar që ka shpikur një lojë të çuditshme për të perceptuar të qarat (vajat) e erës, zërin e vesës, trillin e shpirtit.

Më lejoni të jem i qartë, kjo është një dhuratë që as vetë poetët nuk e kuptojnë që e posedojnë, por po ndalojmë për një kohë të gjatë në

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

imazhet e ofruara nga Jetoni dhe nga deklaratat e mia do të kuptohen patjetër. Mos lexoni pa u ndalur, meditoni, përfshihuni duke iu dorëzuar edhe çuditshmërive të tij, shpikjeve, tingullit të asaj lahute që shfaqet vetëm një herë në libër, por që është një rrëfim i hapur dhe pulsus.

Natyrisht, lexuesi duhet të hyjë në heshtje në botën e tij poetike për t'iu përshtatur metamorfozës së tij, i aftë për të kapur erërat dhe shijet që ofron jeta. Detajet, në poezinë e Jetonit, janë jashtëzakonisht të rëndësishme, sepse bëhen simbole të situatave që, duke u zhytur brenda konteksteve, bëhen tharmi rigjenerimi. Për mendimin tim, ai kurrë nuk shkruan pa ndjerë drithërimin dhe ethet që e përfshijnë dhe pothuajse i diktojnë vargjet, Jetoni nuk shkruan për të lëshuar avull, por për të hequr qafe barrën e perceptimeve dhe ndjesive që në një moment bëhen, në shpirt, pesha e madhe, amalgamë procesesh që duhet të dalin dhe të bëjnë zërin të dëgjohet. Unë besoj se poetë aq të aftë për të kapur të dukshmen dhe të padukshmen, me një vështirësi të vetëm, nuk janë shumë dhe gjithashtu besoj që është bir e pasardhës nga toka arbërore të Gjergj Kastriotit, i ka dhënë atij një avantazh të dijë të jetë interpretues konkret edhe historive të lashta, rrënjët e të cilave janë ende të gjalla.

Jetoni e ndjen me një lidhje të veçantë sharmin e përvojës së jetuar, sepse e di që, përsëri dhe gjithmonë, janë rrënjët ato që i japin jetë trungjeve, gjetheve, luleve.

Që këtë rrjedhin edhe referencat e paraardhësve, të cilët, duke mbërritur në Itali, themeluan vende dhe sollën “tjetërkund” të popujt me të cilët lidhën aleancë. Poeti sikur e ndjente se “gjaku i humbur” nuk duhej braktisur, sikur të kërkonte një zbarkim, siç ndodh gjithmonë në poezinë e tij, jashtë vendeve të pa eksploruar.

Me pak fjalë, po përpiqem të demonstroj, që poezia e Jeton Kelmendit lëvrin furishëm në shumë drejtime, por pa e humbur peshën e emocioneve. Ai nuk e trajton një temë vetëm duke e prekur, por thekson pasurinë dhe dobinë e saj dhe më pas nxjerr kumtin që mbeten në mendjen e lexuesit dhe e mbushin me ekzaltim, gëzim, por edhe dyshime.

Nuk hezitoj të them se Jeton Kelmendi është sot zëri më i qartë dhe më autentik jo vetëm në Kosovë, Shqipëri po një zë që nuk e fsheh

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

ëmbëlsinë dhe fuqinë e tij në nënshtrimet retorike, por që shkon drejt e në thelb, siç përdorej kur poezia ishte etikë, estetikë, dije, pasion dhe ëndrra.

Një poet i tillë i kompletuar duhet lavdëruar dhe ndjekur me kujdes, sepse nga fjalët, nga magjia e këndvështrimet e tija, mund të rilindin epoka të reja, ndezje dashurie, madje edhe kërkimi i shenjtërisë.

Një nga figurat qendrore të poezisë së Jetonit është Nënë Tereza e Kalkutës, nuk kalon kalimthi. Shumë vargje pikojnë dashuri për këtë shenjtore. Shpallet përkushtimi i Jetonit dhe ndjehet fryma e tij e ngrohtë, misterioze e dashurisë edhe një herë, e cila di të shndrohet në lutje.

Më pëlqen të përfundoj vetëm me disa rreshta, të cilëve do të dëshiroja që lexuesi t'i kushtojë vëmendje të madhe:

“Edhe Jezusi dinte për albanët

Po moti i keq na pat marrë

E çka ti bësh fatit zi

Fqinjët na qëlluan të tillë

Përtej vetës ke jetuar

Dhe tani ke ardhur po jeton në vetveten

Përjetësi

Bashkë me engjëjt “

Faleminderit Jeton, po, duhet të jetojmë përtej vetvetes, jo vetëm të bëhemi shenjtorë, por edhe të përpiqemi të kuptojmë plotësisht mësimin e Papa Françeskut, i cili nuk lodhet të përsërisë “...askush nuk e shpëton veten vetëm. Bëjini ëndrrat të lulëzojnë, fashoni plagët, krijoni imagjinata pozitive që ngrohin zemrat”!

Poezia jote ka dhuntinë e të qenit poezi, ngroh zemrën, lulëzon ëndrrat, është prej fjalësh të vërteta.

Dante Mafía

Shënime: Tomnaso Campanella (poet, shkrimtar kalabrez)

Qyteti i diellit (libër i shkruar nga autori).

Baumann: sociolog

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PREFAZIONE

Dr Gaetano Appeso - Scrittore

Una lettura semplice e profonda benché non sfuggono alla mente, ben nascoste tra le righe, vecchie cicatrici che mai andranno via. A tenere in vita la speranza è l'amore, che spesso trapela da versi per nulla rigidi, capaci di emozionare con espressiva musicalità. Così il poeta albanese Jeton Kelmendi rivela la complessa armoniosità del suo animo, che esprime con il magistrale movimento della penna, ancora capace di stupire attraverso metrica e simbolismo. Una penna che ha preso il posto di un fucile, nelle mani del giovane Jeton, soldato in campo per la liberazione del proprio Paese durante la guerra del Kosovo, conflitto armato combattuto tra il febbraio del 1998 e giugno del 1999. Sensazioni e ricordi che tormentano la mente di Jeton, alla continua ricerca di quel riscatto che possa ridare equilibrio alle vicende della propria vita. Versi e metafora esprimono questa esigenza, portando ai margini della realtà l'immaginazione artistica del poeta, che lascia scorrere i propri sentimenti come un fiume in piena. I ricordi si intrecciano al presente: le sofferenze di ieri, spietatamente indagate e senza falsi pudori, diventano solida base sulla quale costruire il futuro, speranza di un domani migliore. Ma la poesia di Jeton non è solo indagine autobiografica. Essa trae ispirazioni da elementi della natura, dalle sue manifestazioni più consuete come lo spettacolo della luna in una tarda notte d'autunno o i colori dei fiori in primavera, alle più impetuose, quali il vento del Nord, capace di piegare querce e cappelli di plis. La sua poesia è contemplazione, versi che contengono e trasmettono emozioni autentiche, serenità o affanno: “tutta questa immaginazione in risveglio con tramonti quasi spenti”; “Se fossi un Raggio di Sole mi stenderei sui colli più belli della città”. La lucidità espressiva è un suo punto di forza, che gli permette, con occhi disincantati, di guardare e descrivere il

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

mondo che lo circonda; quei piccoli e grandi difetti che rendono vera la quotidianità, fatta di gioie e nevrosi che caratterizzano incredibilmente i nostri giorni e che lui riesce ad armonizzare in un naturale scorrere degli eventi. La poesia si è fatta tramite per elaborare la sua vita e trarne insegnamento e sostegno, per mettere pace tra una mente resa cruda dalle vicissitudini e un cuore che è riuscito a conservare tenerezza. E la poesia ha vinto! Oggi Jeton Kelmendi è professore universitario, felicemente sposato e con due splendidi figli. I suoi scritti sono tradotti in molte lingue e pubblicate in diverse antologie letterarie internazionali. Una vita intensa tra lavoro, famiglia e letteratura. Kelmendi è oggi considerato il maggiore rappresentante della moderna poesia albanese, ha ricevuto numerosi riconoscimenti e premi ed è stato insignito nel 2019 del Neruda Award. Un riscatto ritrovato.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PARATHËNIE.

(Dr. Gaetano Appeso – Shkrimtar)

Përktheu nga Italishtja: Aleksandër Çulaj

Një lexim i thjeshtë dhe me ndjesi të thellë që nuk i shqitet mendjes, fshehur mirë midis vargjeve, plagë të vjetra që nuk do të shuhen kurrë. Për të mbajtur gjallë shpresën dhe dashurinë, që shpesh buron nga vargje aspak të ngurta, porse të forta, për të emocionuar njeriun me muzikalitetin shprehës. Kështu, poeti shqiptar - Jeton Kelmendi, shpalos harmoninë komplekse të shpirtit të tij, shprehur përmes lëvizjeve mjeshtërore të penës, me aftësitë mahnitëse përmes metrikës dhe simbolikës. Një stilolaps që ka zëvendësuar pushkën, në duart e Jetonit të ri, ushtar në terren për çlirimin e vendit të tij gjatë luftës së Kosovës, konflikt i armatosur që zgjati nga shkurti i vitit 1998 dhe përfundoi në qershor të 1999. Ndjesi dhe kujtime që krijojnë dallgë turbolente në mendjen e Kelmendit, duke kërkuar gjithnjë atë shpengim që mund t'i rivendosë atij ekujlibrin e ngjarjeve të jetës. Vargjet dhe metafora shprehin këtë nevojë, duke na sjellë me imazhe reale imagjinatën artistike të poetit, duke lënë të vërshojnë ndjenja si ata lumenjtë e furishëm. Kujtimet ndërthuren me të tashmen: vuajtjet e së djeshmes, të hulumtuara troç dhe pa modesti të rreme, bëhen një bazë e fortë mbi të cilën ndërton të ardhmen, duke shpresuar për një të nesërme më të mirë. Ama, poezia e Jetonit nuk është vetëm një pasqyrë autobiografike. Ajo përmban frymëzim nga elementët e natyrës, nga manifestimet e saj më të zakonshme si ajo e spektaklit të hënës në një natë të vonë vjeshte ose ngjyrat e luleve të pranverës, nga ato më të vrullshmet, si era e Veriut, në gjendje të përkulë edhe lisat më të fortë. Poezia e Kelmendit është soditje, vargje që përmbajnë dhe transmetojnë emocione autentike, qetësi ose gulçim: "e gjithë kjo imagjinatë në rizgjimin e Diellit nga Perëndime gati të fikura"; "Nëse do të

isha një rreze dielli do të shtrihesha në kodrat më të bukura në qytetit". Qartësia e shprehjes është një nga pikat më të forta, që i lejon atij, me sy të magjepsur, të shohë dhe të përshkruajë botën që e rrethon; ato defektet e vogla e të mëdha që e bëjnë jetën e përditshme të vërtetë, të përbërë nga gëzimet dhe neurozat që karakterizojnë ditët tona dhe që ai arrin t'i harmonizojë dhe t'u japë një rrjedhë të natyrshme ngjarjeve. Poezia është bërë ndërmjetëse e përpunimit të jetës së tij, për të mësuar dhe për të dhuruar mbështetje, për të vendosur paqe, nga një mendje zjarrmuese nga peripecitë dhe një zemre që ia ka dalë të ruajë butësinë. Pra, poezia fitoi! Sot Jeton Kelmendi është profesor universiteti, i martuar dhe me dy fëmijë të mrekullueshëm. Shkrimet e tij janë përkthyer në disa gjuhë të ndryshme dhe janë botuar në disa antologji letrare ndërkombëtare. Domethënë, një jetë intensive midis punës, familjes dhe letërsisë. Kelmendi sot konsiderohet një nga përfaqësuesit më të mëdhenj të poezisë moderne shqiptare. Ai ka marrë medalje dhe çmime të shumta dhe më 2019 i është akorduar Çmimi Neruda Award. Një shpërblim i merituar.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

POSTFAZIONE

Dr Saverio Sinopoli Presidente dell'Associazione Culturale P. Neruda

Ho incontrato per la prima volta Jeton Kelmendi in occasione del sesto festival mondiale della poesia Mihai Eminescu a Craiova in Romania e ho subito riconosciuto in lui un uomo gentile, dalle larghe vedute, dotato di capacità manageriale ma soprattutto geniale. Dopo solo qualche tempo, ho avuto il piacere di ritrovarlo a Taranto, in Italia, insieme al suo amico accademico Lulzim Tafa, in quanto destinatario del premio internazionale Pablo Neruda. Sono bastati pochi giorni insieme per sentirlo come un caro amico, come persona conosciuta da tempo infinito. Un uomo dotato di antichi e nobili valori. Interessante e piacevole la lettura di questa sua raccolta di poesie dove ancora emergono ricordi della guerra vissuta. Ricordi mescolati e soverchiati qua e là da luci di speranza e amore per la vita. Leggendo le sue poesie, immergendosi nei suoi versi è facile percepire l'intreccio della vita con l'amore, col destino, con la speranza, col sogno. D'altronde, Jeton è stato un ragazzo soldato, ha sperimentato le brutture della guerra, ha perduto la sua iinnocenza: Ho fatto quello che ho fatto ed ho portato qui me stesso ora ho tutto il tempo per affrontare me stesso trascinato nel tempo fai quello che ti piace ma non dimenticare le lunghe strade sulla fronte rugosa della storia da "Ho portato me stesso con me" Oggi, egli è in cerca di significati, di una lingua nuova che sappia esprimerli. Forse, il linguaggio dell'amore è l'unico che consenta l'intesa, la comprensione. Ma, rimane il punto interrogativo su come affrontare il futuro mentre il ricordo della violenza subita e posta in azione continua ad essere presente. Non sbiadisce, non si allontana. Anche il futuro sarà impregnato da quei fatti tristi e richiederà tutto il suo coraggio per affrontare il domani. Sulle sue spalle ha portato "paura e coraggio fino ad ora" E tutto

diventa incertezza, la vita sentita come “soffio di vento”. E, anche la lotta per la libertà, l’amore per il proprio paese che “dimentica i sopravvissuti” assume un acre sapore. Geniali i versi di Jeton Kelmendi nelle poesie “In quale stazione scende il fato, In quale stella è il nostro destino, Tutto va lontano, Nella casa dell’anima, che formano, insieme un mosaico dai tanti colori. La poesia per Jeton kelmendi non è soltanto un modo di esprimersi quanto il suo rifugio. E, in questa raccolta egli anche esprime la sua esperienza di vita nei lunghi mesi che hanno visto il Covid diffondersi e creare solitudine e morte: Ma a quale tempo a quale incubo siamo di fronte da “Viviamo questi giorni fuori dal tempo” Molteplici i temi trattati, le esperienze narrate, le emozioni descritte con pennellate, a volte, dai forti colori. Jeton kelmendi è un uomo colto e pieno di curiosità che lo portano ad analizzare vari aspetti umani magari anche comuni esperienze, passioni e vissuti e lo fa in maniera così alta da renderli universali.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PASTHËNIE

Dr Saverio Sinopoli President i Shoqatës

Kulturore P. Neruda

Përktheu nga Italishtja: Aleksandër Çulaj

E kam takuar për herë të parë Jeton Kelmendin me rastin e Festivalit të Gjashtë Ndërkombëtar të Poezisë - Mihal Eminescu, në Kraiovë të Rumanisë dhe përnjëherë arrita të njoh njeriun e sjellshëm, mendjehapur, talentin e spikatur, me aftësi menaxheriale dhe mbi të gjitha brilante. Vetëm pak kohë më pas, pata kënaqësinë ta ritakoj atë në Taranto, Itali, së bashku me shokun e tij - akademikun Lulzim Tafa, fitues çmimit ndërkombëtar Pablo Neruda. Kanë mjaftuar pak ditë qëndrimi së bashku, për ta ndjerë atë si mik shumë të shtrenjtë, sikur ta kisha njohur prej kohëve të pafundme. Një njeri i mbrujtur me vlera të rralla antike dhe fisnike. Është interesante dhe e kënaqshme leximi i kësaj përmbledhje të tij poetike, nga ku ende na shfaqen kujtimet e luftës së përjetuar. Kujtime të përziera dhe të tejmbushura aty - këtu me dritat e shpresës dhe dashurisë për jetën. Derisa lexon poezitë e tij, duke u zhytur në brendinë e vargjeve, është e lehtë të perceptosh gërshetimin e jetës me dashurinë, me fatin, me shpresën, me ëndrrat. Nga ana tjetër, Jetoni ka qenë një djalë ushtar, nga ku në moshë të njomë ka përjetuar shëmtinë e luftës, duke e humbur të tijën pafajësi:

*Unë bëra atë që bëra
dhe e solla këtu vetveten
tani kam gjithë kohën përpara
të përballem me veten
duke u tërhequr në kohë
bëj atë që më pëlqen
por, nuk do të harrojë rrugët e gjata
mbi ballin e rrudhosur të historisë
ndërsa "e solla vetveten me vete".*

Sot, ai është në kërkim të domethënies, të një gjuhe të re shprehëse. Ndoshta, gjuha e dashurisë është e vetmja që i jep kuptimësinë. Por, pikëpyetja mbetet se si të përballohet me të ardhmen, ndërsa kujtimet e së kaluarës dhe dhuna e pësuar e vënë në siklet dhe i shfaqen gjithnjë prezent. Ai nuk zbehet, nuk largohet. E ardhmja e tij do të jetë e mbarsur nga ato fakte të trishtueshme, nga ku lypet shumë forcë dhe guxim për të përballuar të nesërmen. Mbi supet e tij, ai ka sjellë "frikë dhe guxim deri më tani". Dhe gjithçka bëhet paqartësi, kur jeta ndjehet si një "frymë ere". Madje, edhe sakrifica për liri, edhe dashuria për Dheun e vet që "harron të mbijetuarit", merr shije tërësisht të hidhur. Vargjet gjeniale të Jeton Kelmendit janë brilante në poezitë "Në cilin stacion zbret fati,

Në cilin yll është fati ynë,

Gjithçka shkon larg...

Në shtëpinë e shpirtit", të cilat, së bashku, ato formojnë një mozaik të shumtë ngjyrash. Poezia për Jeton Kelmendin nuk është vetëm një mënyrë për të shprehur veten aq sa streha e tij. Dhe, në këtë koleksion edhe ai shpreh përvojën e tij të jetës në një kohë të gjatë muaj që kanë parë përhapjen e Covid e krijoni vetminë dhe vdekjen: Por në çfarë kohe për çfarë makthi jemi përballur nga "Ne jetojmë këto ditë jashtë kohës" Tema dhe përvoja të shumta trajtohen, duke rrëfyer emocionet e përshkruara me goditje me furça, herë pas here, me ngjyra të forta.

Jeton Kelmendi është një njeri i kulturuar, plot kuriozitetet, që e shtynjë t'i analizojë aspektet njerëzore, ndoshta edhe të zakonshme përvojat, pasionet dhe e bën atë aq të lartë sa t'i bëjë ato universale. Dr Saverio Sinopoli Kryetari i Shoqatës Kulturore Pablo Neruda. Gjeniale vargjet e Jeton Kelmendit tek poezitë brilante "Në cilin stacion zbret fati, Në cilin yll është fati ynë, Gjithçka ikën larg, Në brendinë e shpirtit..,"etj, këto së bashku formojnë një mozaik të

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

mahnitshëm ngjyrash. Poezia për Jeton Kelmendin nuk është vetëm një mënyrë për të shprehur veten si qenie e tij. Përkundrazi , në këtë përmbledhje ai shpreh edhe përvojën e jetës së një kohe të gjatë bashkëjetese me Kovid, nga ku solli vetmi të madhe dhe vdekje njerëzore:

Hej zot, çfarë kohe!

Cilin makth Kemi përballë? -shkëputur nga "Ne jetojmë këto ditë jashtë kohës". Shumë dimensionale temat e trajtuara, eksperiencat e rrëfyera, emocionet e përshkruara përmes një finese të hollë dhe herë pas here, me ngjyra të forta. Jeton Kelmendi është një njeri i kulturuar plot kuriozitetet, që arrin të analizojë ndryshe aspektet njerëzore, madje edhe përvoja të zakonshme përditore pasionesh dhe jetesash, nga ku i bën me një cilësi aq të lartë sa arrin t'i bëjë universale.

Jeton Kelmendi, Tra realtà e sogno a cura di Maria Miraglia, Quorum Edizioni 2019
recensione di AR

Alessandro Ramberti, Italia

Tradurre poesia è impresa particolarmente ardua e anche se qui e là sembra che la versione italiana dell'opera di Kelmendi sia piuttosto letterale o sfuocata, abbiamo con questo libro l'opportunità di conoscere un poeta dal lirismo autentico e dallo sguardo penetrante e ne percepiamo la ricchezza di immagini e visioni pregnanti: la morte come "un sonno senza sogni" (p. 16); la vita come un "viaggio / Per arrivare in te stesso" (p. 21). Verifichiamo che, come per i trovatori provenzali, la lontananza da chi si ama crea una tensione per cui "Là vivi tu e i miei pensieri / Qui, io e i tuoi pensieri" (p. 33). Si consideri anche il verso scelto per intitolare questa recensione tratto da *Ho camminato lungo la strada degli altri* (p. 43), poesia che si apre con questa intensa citazione di Bianche "Innamorati dei pensieri che un giorno odierai, e odia quei pensieri di cui un giorno ti innamorerai".

Come scrive nella bella Prefazione Giovanni Dotoli (p. 7): "La storia è una catena di impronte, di passaggi, di parole, di patria mutevole". E conclude (p. 9): "Jeton Kelmendi ci dimostra che essere poeta significa coniugare la parole in ogni tempo con la vita. Messaggio meraviglioso che mai dovremmo dimenticare". Mentre Maria Miraglia nella sua Introduzione giustamente ricorda che per Jeton la poesia è un "mezzo per costruire punti tra i popoli attraverso una reciproca conoscenza che consenta di abbattere mura e barriere" (p. 13).

Quella del poeta kosovaro di Peja è una voce sapienziale per cui i tratti lirici sono strettamente legati alle questioni fondamentali

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

dell'esistenza. Come un novello Qohèlet si cala nella condizione umana, ne vede le storture, le violenze, le sopraffazioni ma anche i bagliori di assoluto, la bellezza che possono avere alcuni gesti quotidiani che ci portano a vivere con empatia la realtà, ci invita a cogliere il momento e a viverlo sino in fondo, sapendo che ogni nostro comportamento ha comunque sempre delle conseguenze che il tempo (a *suo* tempo) produrrà, che l'uomo è un essere desiderante aperto all'infinito ma deve umilmente considerare i suoi limiti (e lo stesso linguaggio – poetico o scientifico che sia – glieli ricorda), che il tortuoso cammino di ciascuno e in fondo un tornare a sé stessi cambiati, trasformati e sperabilmente migliorati: “Dai molto al presente / Per ricevere qualcosa in ritorno, più tardi” (p. 22); “Lascia andare / Le parole che non conosciamo; / Aspettiamo ancora che siano scoperte. // Da qualche parte, alcuni parlano del silenzio / La lingua di Dio con le stelle” (p. 48); “Non attendere il silenzio, / È meglio imparare la sua lingua / Quando non hai nulla da dire” (p. 49); “Ogni sentiero conduce a me” (p. 62); “Sarò stanotte / La parola / Da cucire nella frase” (p. 86); “Le parole sono pianeti / Vivono in cima al pensiero” (p. 91).

La poesia, confessa Kelmendi, ci aiuta a individuare il suono subdolo e pernicioso della falsità (cfr. *Rumore*, p. 24) e a metterci a nudo, a fare verità in noi stessi, magari rivolgendosi così alla Luna: “Insegnami / Solo come amare / E non come essere amato” (p. 99). È questa una richiesta che ci trasforma in esseri nuovi e rende le nostre ferite e i nostri errori varchi a una Misericordia più grande e sempre presente che solo dobbiamo accogliere fiduciosi: “È arrivata la parola che non ho mai detto / Solenne come la cima del Monte Verde / Mi ha sollevato” (p. 81).

Alessandro Ramberti (Santarcangelo di Romagna, 1960) laureato in Lingue orientali a Venezia, dottorato in Linguistica,

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

ha pubblicato in prosa: *Racconti su un chicco di riso* (Pisa, Tacchi 1991) e La simmetria imperfetta con lo pseudonimo di Johan Haukur Johansson (2022). Con la poesia *Il saio di Francesco* ha vinto il Pennino d'oro al Concorso Enrico Zorzi 2017. Le più recenti raccolte di versi sono Vecchio e nuovo (2019), Faglia (2020), Medèla (2021), Enchiridion celeste (2022).

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

JETON KELMENDI, MES REALITETIT DHE ËNDRRËS.

— nën përkujdesjen e Maria Miraglia.

Alessandro Ramberti, Itali

Përktheu nga Italishtja Aleksandër Çulaj

Të përkthesh vargje poetike është një sipërmarrje e vështirë, edhe pse poetika e J. Kelmendit në versionin italian është fjalë për fjalë apo pa dritë, me këtë libër kemi mundësinë që të njohim poetin e një lirizmi autentik dhe të një vështrimi penetruës, duke fituar pasuri imazhesh dhe vizionesh të tejfryra: vdekjen si "gjumë pa ëndrra" (fq. 16), Jeta si një "udhëtim për të mbërritur në vetvete" (fq.21). Vërejmë që, si për kërkuesit krahinor, largësia nga ajo që dashuron, krijon një tension në të cilin

*"Ti jeton atje dhe mendimet e mia
këtu - unë dhe mendimet e tua". (fq.33).*

Këshillohet edhe vargu i zgjedhur për të titulluar këtë parathënie, trajtuar nga "Kam ecur shumë gjatë rrugës së të tjerëve" (fq.43), poezi që hapet me këtë intensitet citues të Biantes: "Dashuruar nga mendimet që një ditë do kesh urrejtje, dhe urrej ato mendime nga ku një ditë do dashurohesh".

Siç shkruan në parathënien e bukur Giovanni Dotoli (fq.7); "Historia është një vargim shenjash, pasazhesh, fjalësh, të atdheut të heshtur". Dhe mbyll (fq.9) me fjalët: Jeton "Kelmendi na tregon se të jesh poet domethënë të lidhësh Fjalët në çdo kohë me jetën. Një mesazh i mrekullueshëm, të cilin kurrë nuk duhet ta harrojmë". Ndërkohë Maria Miraglia, në parathënien e saj, me të drejtë kujton se për Jetonin "poezia është një mjet për të ndërtuar pikëtakime mes popujsh, nëpërmjet një njohjeje reciproke, e cila na jep mundësi të rrëzojmë mure dhe pengesa" (fq.13).

Ajo e poetit kosovar nga Peja, është një zë diturie për të cilën trajtat lirike janë të lidhura ngushtë me çështje thelbësore të ekzistencës. Si një novelë Qohelet*, zbret në kushtet humane, sheh dhunën, torturat,

shkatërrimet, por edhe shkëlqimet absolute, bukurinë që mund të të japin disa gjeste të përditshme të cilat të bëjnë të jetosh me empati realitetin, duke na ftuar të përfitojmë nga çasti për ta jetuar atë deri në fund, me dijeninë që çdo sjellje jona ka domosdoshmërisht pasoja në kohën e ardhshme dhe se njeriu është një qenie dëshiruese e hapur në pafundësi, porse duhet me kryeultësi të njohë kufijtë e vet (dhe të njëjtën gjuhë - poetike a shkencore, cilado qoftë ajo - duhet të mendojë), se rrugëtimi torturues i secilit nga ne është thellë-thellë një kthim në vetvete të ndryshuar, të transformuar dhe të përmirësuar: "jep shumë në të tashmen/ për të përfitur diçka pastaj në të ardhmen"(fq.22), "Lëri të ikin / fjalët që nuk njohim / Le të presim ende që të zbulohen./ Nga ndonjë anë /ndonjëri flet për Heshtjen / gjuhën e Zotit me yjet" (fq.48). "Mos prit heshtjen / është më mirë të mësojmë gjuhën e saj / kur nuk ke asgjë për të thënë"(fq.49). " Çdo ndjenjë më udhëheq mua"(fq.62), "Do të jem sontë/ Fjalë / për të qepur frazën"(fq.86), "Fjalët janë planete, / jetojnë në krye të mendimit"(fq.91).

Poezia, rrëfen Kelmendi, ndihmon të gjejmë tingullin e keq dhe të dëmshëm të gënjeshtres (shih "Zhurmë", fq.24), duke na nxjerrë lakuriq, me të vërtetën në vetvete, ndoshta duke iu drejtuar kështu hënës: "Mësojmë / vetëm se si të dashuroj / dhe jo si të më dashurojnë"(fq.99). Është pikërisht kjo kërkesa që na transformon në qenie të reja dhe i bën plagët dhe gabimet tona pasazhe të një Mishërimit më njerëzor, gjithnjë e më të dobishëm për të mbjellë besim: "Ka ardhur fjala që kurrë nuk e kam thënë / solemne si maja e një mali të gjelbër / më ka ringjallur".

Alessandro Ramberti (Santarcangelo di Romagna, 1960). Diplomuar në gjuhë orientale në Venecie, doktoraturë në Gjuhësi. Ka publikuar në prozë: "Rrëfime në një kokërr orizi" (Pizë, Tacchi 1991) dhe "Simetria jo-perfekte", me pseudonimin Johan Haukur Johansson, 2022. Me vëllimin poetik "Zakoni i Françeskut", ka pranuar çmimin "Pena e Artë", në konkursin Enrico Zorzi, 2017. Nga përmbledhjet më të reja mund të përmendim: "E vjetra dhe e reja" (2019), "Faji"(2020), "Medela"(2021) dhe "Manuali qiellor"(2022).

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

I relax in forecasts - Mi rilasso facendo previsioni

nota a cura di Claudia Piccinno

Una scrittura profetica quella del professor Kelmedi, che concilia esperienza e preveggenza.

La vida vive en mí di Jeton Kelmedi è un libro trilingue :albanese, inglese, spagnolo, completato a giugno 2021 e che vanta la traduzione e la prefazione di Julio Pavanetti Gutierrez, fondatore con Annabel Villar del Liceo poetico di Benidorm.

Nato nella città di Peja, Kosovo, classe 1978, Jeton Kelmedi, è professore all'AAB

University College. È un membro attivo dell'Accademia europea delle scienze e delle arti a Salisburgo, in Austria. Vive in Belgio, ma è conosciuto sin dalla sua prima pubblicazione in Kosovo dal 1999. Le sue poesie sono state tradotte in più di trentasette lingue e pubblicate in diverse antologie letterarie internazionali. Questo volume in particolare racchiude i temi fondamentali della sua poetica :

l'esilio, la nostalgia per la terra d'origine, l'amore per la poesia e la letteratura.

Così si rivolge alla Poesia : This night/where the whole World is sleeping/you stay awake poetry/ you pulled out the ticket/for tomorrow/and go now/go beyond yourself/that loneliness is sleeping here. (Questa notte/ in cui dorme il mondo intero/stai sveglia poesia hai tirato fuori il biglietto/per domani/ e vai adesso/vai oltre te stessa/mentre la solitudine sta dormendo qui)

La Musa ispiratrice del Poeta è la vita stessa con le sue gioie e i suoi affanni, ci sono componimenti sulla guerra in Kosovo e sulla più recente e purtroppo attuale, fase pandemica. Molti i riferimenti al senso della vita, alla ricerca di senso, all'indagine introspettiva. Ci sono distici fortemente evocativi, in cui la potenza del pensiero si mescola a una sottaciuta spiritualità. Si

legga ad esempio :The truth

faded the dreams, until the meaning lost its meaning,(La verità ha sbiadito i sogni,

finché_/il significato ha perso il suo significato), Padroneggia il nostro la sinestesia: I hide from myself/so my hearing doesn't see me/so my sight doesn't hear me/ as it happens with other things.

(mi nascondo da me stesso/quindi il mio udito non mi vede/ così la mia vista non mi sente come succede con altre cose).

Poesia e introspezione s'intrecciano nei componimenti di questo libro: It's better to know languages unspoken,/ timeless like what we talk up the hill of meaningless meanings. (È meglio conoscere/lingue mai parlate, senza tempo/come quelle di cui parliamo/ su per la collina di/ significati privi di significato).

E ancora :and brought myself here/ now I've got all the time/to deal with myself. (e mi sono portato qui/ ora ho tutto il tempo per occuparmi di me) Eppure malgrado l'arrovellamento e il moto dei pensieri, il poeta sa che la vita segue un percorso predefinito, e Jeton riconosce la presenza del fato: to understand that life moves/just as the wind blows(occorre capire che la vita si

muove/come soffia il vento) Con un certo fatalismo affronta la vita e attende l'amore, le cui origini sono note solamente a Dio. Si legga I'm waiting for you

beyond my possibilities in the no where's somewhere Vi sto aspettando oltre le mie possibilità

nel no che è da qualche parte I meet you

in the pages of closed books and the titles of forgotten poems,

I seek you through the many thoughts, when

the absence comes forth,

and thus you you overcame all my waitings

ti incontro nelle pagine dei libri chiusi

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

nei titoli delle poesie dimenticate,
ti cerco attraverso i tanti pensieri,
quando l'assenza viene fuori,
e quindi hai superato tutte le mie attese.
Tuttavia parte fondamentale della sua vita è l'attesa, come si
evince da questa

strofa:

We walk together
through unknown streets, that
only I see in my dreams
that's how I wait for you
even when someone else waits for you
it is still me doing the waiting.

Camminiamo insieme
attraverso strade sconosciute,
che solo io vedo nei miei sogni
ecco come ti aspetto
anche quando qualcun altro ti aspetta
sono ancora io a stare in attesa.

Ricorrenti le metafore del viaggio e della patria che sono
accomunate dalla necessità di osare e sfoderare il coraggio,
caute e prudenti le allusioni alla situazione politica, eppure egli
usa senza veli, parole intrise di verità. you need courage to
believe/ I brought myself / to the occupied homeland/ to the end
of my suffering.

(ci vuole coraggio per credere/ che mi sono portato/ alla patria
occupata fino alla fine della mia sofferenza) Lo addolora anche
l'ingratitude, ma le sue parole sono semplice constatazione
The homeland has a bad habit,/ usually forgets the leftovers.
La patria ha una cattiva abitudine, di solito dimentica gli avanzi.
Malgrado il fatalismo insito in coloro che hanno vissuto la
diaspora, il poeta sottolinea che va lodato il sè di ciascuno, quasi
a ripetere con Sallustio ed Appio Claudio Cieco faber est suae

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

quisque fortunae, per affermare che nella vita dell'uomo conta più la volontà e l'azione che l'intervento della sorte. Lo si evince da un altro distico potente: The game goes on,/ be praised the self of each, (Il

gioco va avanti, sia lodato il sé di ciascuno). E ancora it takes courage to dare/to

believe in love(occorre coraggio per osare, per credere nell'amore) Frequenti versi c'inducono a riflettere sul dilemma tra essere e apparire, sulla frenesia della vita che si conduceva prima del dilagare del Covid 19, serpeggia un monito a restare umani, a riappropriarsi dei sentimenti migliori e a rispettare il Pianeta che custodisce i nostri corpi come noi dovremmo custodire la nostra

anima. It does not matter who you are

but how do you look:

every day more and more it seems

the unseen truth,

and untruths are appearing

even life looks like in the movies,

it depends, only which role you have

you are a strange resident

Non importa chi sei

ma come stai:

ogni giorno sempre di più sembra

vero l'invisibile,

e le falsità stanno comparendo

anche la vita sembra come nei film,

dipende, solo da che ruolo hai

sei uno strano residente.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

UNË PUSHOJ NË PARASHIKIME –

Ese e shkurtër nga Claudia Piccinno

Përktheu Alfred Beka

Një shkrim profetik ai i profesor Kelmendit, që ndërthur përvojën dhe largpamësinë.

La vida vive en mí nga Jeton Kelmedi është një libër tregjuhësh: shqip, anglisht, spanjisht, i përfunduar në qershor 2021 dhe që krenohet me përkthimin dhe parathënien nga Julio Pavanetti Gutierrez, themelues me Annabel Villar të Liceut Poetik të Benidorm.

I lindur në qytetin e Pejës, Kosovë, i lindur në vitin 1978, Jeton Kelmendi është profesor në Kolegjin Universitar AAB. Ai është anëtar aktiv i Akademisë Evropiane të Shkencave dhe Arteve në Salzburg, Austri. Ai jeton në Belgjikë, por njihet që nga botimi i parë në Kosovë që nga viti 1999. Poezitë e tij janë përkthyer në më shumë se tridhjetë e shtatë gjuhë dhe janë botuar në disa antologji letrare ndërkombëtare.

Ky vëllim përmban veçanërisht temat themelore të poetikës së tij: mërgimin, nostalgjinë për vendlindjen, dashurinë për poezinë dhe letërsinë.

Kështu i drejtohet poezisë: Këtë natë / kur e gjithë bota fle / poemë rri zgjuar ti nxori biletën / për nesër / dhe shko tani / dil përtej vetes / ndërsa vetmia fle këtu.

Muza frymëzuese e poetit është vet jeta me gëzimet dhe hidhërimet e saj, ka kompozime për luftën në Kosovë dhe për fazën më të fundit dhe fatkeqësisht aktuale, pandemike. Ka shumë referenca për kuptimin e jetës, për kërkimin e kuptimit, për hetimin introspektiv. Janë çifte të forta ndjellëse, në të cilat fuqia e mendimit përzihet me një shpirtërore të pashprehur. Lexoni për shembull: E vërteta i zbeu ëndrrat, derisa kuptimi humbi kuptimin Ai zotëron sinestezinë: fshihem nga vetja/që dëgjimi nuk më sheh/që shikimi nuk më

dëgjon/ siç ndodh me gjërat e tjera.

Poezia dhe introspeksioni janë të ndërthurura në kompozimet e këtij libri: Është më mirë të dish gjuhë të pathëna,/ të përjetshme si ajo që flasim në kodrën e kuptimeve të pakuptimta. Për më tepër: dhe e solla veten këtu / tani kam gjithë kohën / të merrem me veten time. Megjithatë, me gjithë agjitacionin dhe lëvizjen e mendimeve, poeti e di se jeta ndjek një rrugë të paracaktuar, dhe Jetoni njeh praninë e fatit: të kuptojë se jeta lëviz / ashtu siç fryn era. Me njëfarë fatalizmi ai përballlet me jetën dhe pret dashurinë, origjinën e së cilës e di vetëm Zoti. Lexoni për shembull: Unë jam duke pritur për ju / përtej mundësive të mia / në asnjë ku është diku

Të takoj/në faqet e librave të mbyllur/dhe titujt e poezive të harruara/Të kërkoj/nëpër mendimet e shumta, kur/mungesa del përpara,/dhe kështu ti/i kapërceu të gjitha pritjet e mia. Ecim bashkë/nëpër rrugë të panjohura, atë/vetëm unë e shoh në ëndrra/kështu të pres/edhe kur dikush tjetër të pret/përsëri jam unë që pres. Metaforat e udhëtimit dhe të atdheut i bashkon nevoja për të guxuar e për të shpalosur guximin, aludimet e kujdesshme e të matura për situatën politike, por ai përdor pa perde, fjalë të ngopura me të vërtetën të duhet guxim të besosh / e solla / në atdheun e pushtuar / deri në fund të vuajtjeve të mia. Edhe mosmirënjohja e dhemb, por fjalët e tij janë një thënie e thjeshtë: Atdheu ka një ves të keq, / zakonisht harron të ngelurat.

Me gjithë fatalizmin e natyrshëm të atyre që kanë jetuar në diasporë, poeti thekson se vetvetja e secilit duhet lavdëruar, si për të përsëritur me Sallust dhe Appius Claudius Blind faber est suae quisque fortunae, për të pohuar se në jetën e njeriut vullneti numëron më shumë. dhe veprimi që ndërhyrja e fatit. Kjo duket nga një çift tjetër i fuqishëm: Loja vazhdon, / të lavdërohet vetvetja e secilit

Dhe përsëri duhet guxim të guxosh / të besosh në dashuri

Vargjet e shpeshta na shtyjnë të reflektojmë mbi dilemën mes

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

të qenit dhe të dukurit, mbi furinë e jetës që u bë përpara përhapjes së pandemisë Covid 19, ka një paralajmërim për të mbetur njerëzor, për të rifituar ndjenjat më të mira dhe për të respektuar planetin që ruan trupin tonë ashtu siç duhet të ruajmë shpirtin tonë.

Nuk ka rëndësi kush jeni

Por si dukesh:

çdo ditë e më shumë duket

e vërteta e padukshme,

dhe po shfaqen të pavërteta

edhe jeta duket si në filma,

varet, vetëm se çfarë roli keni

ju jeni një banor i çuditshëm

JETON KELMENDI O LAS PLANTAS DEL AMOR

Por Prof. Gustavo Vega Mansilla, España

En este libro Jeton Kelmendi nos ilustra sobre su pasión por la vida, sobre su afición a *re-crear*, perpetuar o difundir sus vivencias. Cuenta en su haber, después su primer volumen de poesía publicado en 1999 con el título de “Shekulli i Premtimeve” -“El Siglo de Promesas”-, con una cantidad y calidad suficiente de obra poética como para ser reconocido como uno de los autores más representativos de la actual poesía escrita en lengua albanesa.

El primer poema de ‘El significado es otro’ dedicado a su padre, nos lleva a Peja, su tierra natal, tierra patria donde nació y a la que el poeta está íntimamente unido por sus paisajes, gentes, costumbres, folklore, gastronomía, acento... y, principalmente, por su vínculo familiar. Kelmendi, que vive y se mueve en un país lejano y con leguas muy diferentes a la suya, siente nostalgia. El poeta siente nostalgia de su tierra aunque ésta esté -y sobre todo por ello- a miles de kilómetros y de días, y a pesar de que permanezca como olvidada por estar guardada a modo de conserva en medio de sus quehaceres cotidianos, entre centenares de expedientes, libros o carpetas. Pero su padre y su tierra siguen ahí siempre: *vi a mi padre yéndose / a través del bosque, / aun cuando parecía temprano para ir a las montañas*. Su padre que una primavera se fue *silencioso como nunca antes, / listo en todos sus sueños, / entró en el sueño sin sueños*.

Bienvenido, hermano, a Cameria, Albania. / ¿Qué pasa con las raíces profundas?, se pregunta el poeta. Y se despliegan en su recuerdo un paraíso de frutas frescas, de manzanas, un sueño o ensueño permanente *¿Cómo hacemos para enlazarnos? /*

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Sembremos un futuro de esperanza -enuncia Kelmendi- y esto me lleva inevitablemente a lo que dice uno de los grandes poetas españoles, Gabriel Celaya: *La poesía es un arma cargada de futuro*. Ello, aunque previamente nuestro autor nos ha advertido de que *nada carga un dolor mayor / ... / que el sueño perpetuo*, en clara referencia a la muerte, a las distintas muertes entre las que convivimos. Sí, porque el poeta se hace consciente de la desaparición física y de la desaparición en la memoria, tanto de él como de sus gentes, sus paisajes del ensueño. *Éstas son rutinas diarias*, dirá posteriormente en "Amor en tiempo de guerra".

La obra de Kelmendi supone una explicación de sus propias vivencias, su historia y, al mismo tiempo, las vivencias o historias de su pueblo, lugares y gentes enclavadas en hermosos paisajes pero siempre siendo una zona complicada y crítica durante años e, incluso, siglos; una zona en la que los conflictos bélicos se han ido sucediendo, siendo el último una experiencia vital de nuestro poeta. La definición de Celaya diciendo que la poesía es *un arma cargada de futuro* resultó en su día no sólo sorprendente, si no, también incomprensible por ser opuesta a muchas vagas concepciones meramente esteticistas de lo poético. Y sin embargo, es una definición exacta, clavada. La poesía no es un lujo o mero recreo de iniciados ni de tópicos adolescentes melancólicas. La poesía, por encima de todo, incluso de los valores estéticos, es transmisora de unos valores morales que nos ponen en la órbita del humanismo más que de la mera evasión lúdica -aunque también en muchos casos lo sea-

En su poema "Amor en tiempo de guerra", Kelmendi, que vivió una guerra y sus desgarros - fue miembro de las Fuerzas de Liberación de Kosova en 1998 y 1989-, alude a su experiencia de que, aunque alguien piense en que eres estúpido, incluso en los combates más feroces *un soldado jamás dejará de pensar en el amor*. Es, por ello, y en ese sentido, que

podemos decir que el amor y, con él, la poesía es un instrumento, un medio, o -parafraseando a Gabriel Celaya- *un arma cargada de futuro*.

La poesía proyectada a la conciencia y a la sensibilidad del lector u oyente puede contribuir a modificar, a transmutar, éticamente la vida. Por lo que, entendida la poesía de tal forma, es un fermento revolucionario: *A veces quiero que sucedan / estas cosas / de un modo distinto. / Por ejemplo, desearía que una espesa niebla me rodeara / hasta cruzar la frontera /.../ donde unos pocos meses atrás / vi a una muchacha / de cabello rizado. / De solo verla / y más tarde soñar con ella, / me enamoré*. Pero está claro que el poeta no puede ser nunca un obseso monopolar, siempre se siente impelido al poema, a construir y reconstruir su realidad poética, desde múltiples perspectivas, desde las múltiples esquinas -espacios y tiempos- de las vivencias. Siendo como suele ser el pensamiento poético sumamente complejo, el poeta, al tiempo que canta al amor, es consciente de la dura realidad: *Pero al final, / se trata de la guerra y nada / se sabe del futuro / cuando todos los días se lucha con la muerte*. A Kelmendi le tocó vivir en tiempos de guerra y, sabido es, las guerras convierten a los poetas en soldados y, a veces, a los soldados en poetas.

En este libro nos encontramos con un poeta claro, pero no un poeta de locas espontaneidades y arrebatos, si no, un poeta reflexivo que le gusta ahondar en las profundidades del subconsciente, lo que puede coincidir con un cierto sentimiento o talante existencialista y cierta aceptación de lo absurdo como dimensión vital del ser humano: *Quiero escapar de mí mismo / hasta que venga conmigo*, dice en su poema "El poder de lo imposible".

En dicho poema de gran calado, Kelmendi me trae a la mente

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

reflexiones de algunos de los más destacados pensadores que iluminaros todo el siglo XX como, por ejemplo, las del antropólogo y pensador francés Georges Bataille para quien la experiencia interior puede ser como un ir hasta el límite de sí mismo, un ir camino de lo imposible. Lo que, a su vez, puede relacionarse con el concepto de experiencia que describe Maurice Blanchot en "El diálogo inconcluso" cuando afirma que es la imposibilidad la característica misma de lo que llamamos *experiencia*.

Y, acto seguido, en el siguiente poema de este libro, con el título de *Anhelo*, Jeton Kelmendi dice: *Creo que me sigues / con largos viajes de pensamiento / en cada mañana, / en cada tarde tranquila*. El anhelo, el pensamiento obsesivo, tan presente a lo largo de esta obra, nos pone sobre la pista de reflexiones, ya no sólo de Maurice Blanchot y sus teorías del deseo en "El anhelo de lo infinito", sino también, de las teorizaciones del deseo de Freud y de Lacan.

Freud en sus influyentes escritos sobre el psicoanálisis, da al deseo una especial relevancia. El ser humano según él se construye como tal precisamente mediante su deseo. Pero el deseo y, con él, el anhelo, no se produce por el mero cúmulo de necesidades e instintos primarios -que los tiene-, sino que más bien está en relación con una forma de *deseo del otro* y de satisfacer una serie de leyes que participan en la experiencia deseante. Tales teorías del deseo se matizan y adquieren algunas peculiaridades en la obra de Maurice Blanchot, para quien el deseo establecería una suerte de movimiento infinito que va más allá de la carencia freudiana o lacaniana. Él nos lleva a una particular visión del desear como *deseo de deseo*, una forma de vaciamiento del deseo incapaz de cumplirse o de conformar objeto alguno, lo que nos pone en la pista de un más allá indefinido *donde el devenir nos espera*. Precisamente el citado poema de Kelmendi termina diciendo: *Quiero / que el*

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

sol se asome más allá / de mi nacimiento, / que emerja entre nosotros / y descienda más allá de ti. / Tú y yo avanzamos juntos / por el sendero / y vamos hacia otra esfera / donde el devenir nos espera. Así, pues, la experiencia vital, vivida o pensada, o re-pensada se muestra en este libro “sublimada” y proyectada sobre escritura, el poema.

Es, en definitiva este libro ‘El significado es otro’, una obra en la que el sentimiento hecho amor, deseo, anhelo y... las distancias, el recuerdo... son pensamientos constantes, objetos que, independientemente de su correspondencia con algún dato histórico, son elaboraciones o, mejor, *re-elaboraciones* mentales. Corresponden con la idea que describiera Shakespeare en su “Sueño de una noche de verano”, en referencia al *ojo de la mente*, cuando dijo que “*el amor no mira con los ojos, sino con la mente*”, con el pensamiento, con la añoranza. Son, en palabras del propio Kelmendi en su poema “Un pensamiento consentido”, un *exaltado / grato pensamiento / que arriba / y ocupa mis noches / antes de acostarme*. Y, como en todo gran poeta, se deja ver -se “*des-vela*” diría Heidegger- una conciencia mágica, aunque sometida a las fuerzas naturales, y una conciencia personal, al tiempo que colectiva o social, que no puede olvidarse de los condicionantes de vivir dentro de las circunstancias y estructuras, limitaciones, imposibilidades... que le impone la realidad. *Oh, Dios mío, / qué inhumana es la humanidad en / nuestro tiempo*, nos dice a la vista de Sarajevo, cuando los *agujeros de bala / en las paredes de las casas / conviven con los sobrevivientes*.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

JETON KELMENDI OSE LULET E DASHURISË

Prof. Gustavo Vega Mansilla, Spanjë

Përktheu nga Spanjishtja: Peter Tase

Në këtë libër Jeton Kelmendi na ilustron për pasionin e tij për jetën, për dashurinë e tij për të rikrijuar, përjetësuar ose përhapur dhe ndarë përvojat e tij. Tregon për jetën e tij, nëpërmjet vëllimit të tij të parë të poezisë botuar në vitin 1999 me titullin "Shekulli i Premtimeve", me një sasi të mjaftueshme dhe cilësi të veprës poetike për t'u njohur si një nga autorët më përfaqësues të poezisë aktuale të shkruar në gjuhën shqipe.

Poema e parë "Kuptimi është një tjetër" kushtuar babait të tij, na çon në Pejë, atdheun e tij, atdheun ku ai ka lindur dhe ndaj të cilit poeti është i lidhur ngushtë me peizazhet, njerëzit, zakonet, folklorin, gastrominë, gjuha dhe theksi. .. dhe kryesisht, për shkak të lidhjes së tij familjare. Kelmendi, i cili jeton dhe lëviz në një vend të largët dhe me ligje shumë të ndryshme nga Peja-Kosova, ndjehet nostalgjik. Poeti ndjen nostalgji për tokën e tij edhe pse është - dhe mbi të gjitha për atë arsye - mijëra kilometra larg dhe disa ditë larg, dhe megjithëse mbetet si e harruar në mes të punës së tij të përditshme, midis qindra dosjeve, librave ose fashikujve. Por, babai i tij dhe toka e tij janë gjithmonë atje: Pashë babanë tim duke shkuar / *nëpër pyll*, / kur dukej se ishte herët për të shkuar në male. Babai i tij se një pranverë heshti si kurrë më parë, / i gatshëm në të gjitha ëndrrat e tij, / *hyri në gjumë pa ëndrra*.

Mirë se vini, vëlla, në Çamëri, Shqipëri. Po në lidhje me rrënjët e thella? Pyet poeti. Dhe një parajsë me fruta të freskëta, mollë, një ëndërr apo një ëndërr të përhershme shpaloset në kujtesën tuaj. Si mund ta lidhim? Le të mbjellim një të ardhme shprese, thotë Kelmendi, dhe kjo në mënyrë të pashmangshme më çon në atë që një prej poetëve të mëdhenj spanjollë, Gabriel Celaya,

thotë: Poezia është një armë e ngarkuar me të ardhmen. Kjo, edhe pse më parë autori ynë na ka paralajmëruar se asgjë nuk shkakton dhimbje më të madhe se ëndrra e përhershme, duke iu referuar qartë vdekjes, vdekjeve të ndryshme midis të cilave jetojmë. Po, sepse poeti bëhet i vetëdijshëm për zhdukjen fizike dhe zhdukjen në kujtesë, të dy prej tij dhe popullit të tij, peizazheve të tij të ëndrrave. Këto janë rutinë e përditshme, ai më vonë do të thotë në "Dashuria në kohë lufte".

Puna e Kelmendit përfshin një shpjegim të përvojat e tyre, historinë e tyre dhe në të njëjtën kohë, përvojat dhe historitë e njerëzve të saj, vendet dhe njerëzit enclaved në peizazhet e bukura, por gjithmonë duke qenë një fushë e vështirë dhe e rëndësishme për vite, madje edhe shekuj; një zonë ku konfliktet e armatosura kanë ndodhur, kjo e fundit duke qenë një përvojë jetësore të poetit tonë. Përkufizimi i Celaya tha se poezia është një armë e ngarkuar me të ardhmen rezultoi në saj jo vetëm ditën e habitshme, nëse jo e pakuptueshme të jetë në krahasim me thjesht beauticians shumë konceptime paqarta të poezisë. E megjithatë, ajo është një përkufizim i saktë, pa kujdes. Poezia nuk është një luks apo thjeshtë kënaqësi e ditës melankolik iniciuar apo adoleshentët. Poezi, mbi të gjitha, madje edhe vlера estetike, është duke transmetuar vlerat morale që na sjellë në orbitën e humanizmit dhe jo thjesht evazion gjithashtu të gjallë edhe pse në shumë raste mund të jetë.

Në poemën e tij "Dashuria në kohë lufte", Kelmendi, i cili jetonte përmes një lufte dhe lotëve të tij - ai ishte anëtar i Ushtrisë të Çlirimit të Kosovës në 1998 dhe 1989 - aludon në përvojën e tij. Edhe nëse dikush mendon se je budalla, edhe në luftën më të egër një ushtar nuk do të ndalojë kurrë të mendojë për dashurinë. Prandaj, dhe në këtë kuptim, mund të themi se dashuria dhe, me të, poezia është një instrument, një mjet, ose - duke e parafrazuar Gabriel Çelaya - *një armë e ngarkuar me të ardhmen*.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Poezia e projektuar drejt ndërgjegjes dhe ndjeshmërisë së lexuesit ose të dëgjuesit mund të kontribuojë në modifikimin, transformimin, jetën etike. Prandaj, kur poezia kuptohet në një mënyrë të tillë, është një ferment revolucionar: Ndonjëherë unë dua që këto gjëra të ndodhin / në një mënyrë tjetër. / Për shembull, një mjegull e dendur do të rrethojnë më / të kalojnë kufirin /.../ ku disa muaj më parë / Unë pashë një vajzë / flokët kaçurrel. / Vetëm për të parë atë dhe më vonë për të ëndërruar për të, / u rrita në dashuri. Por është e qartë se poeti nuk mund të jetë një fanatik Monopolar, gjithmonë ndjehen nxitur poezinë, për të ndërtuar dhe rindërtuar realitetin e tij poetike nga perspektiva të shumta nga kohët e shumta - hapësira dhe qoshet e përvojave. Po si shpesh është mendimi më i ndërlikuar poetik, poeti, pasi ai këndon e dashurisë, është e vetëdijshme për realitetin e ashpër: Por, në fund, / është luftë dhe asgjë / është i njohur për të ardhmen / kur çdo ditë luftoj me vdekjen. Kelmendi duhej të jetonte në kohë lufte dhe, dihet, luftërat i kthejnë poetët në ushtarë dhe nganjëherë ushtarë në poetë.

Në këtë libër gjejmë një poet të qartë, por jo një poet spontaniteti të çmendur dhe shpërthime, nëse jo, një poet reflektues që pëlqen të gërmoj në thellësitë e nënndërgjegjshëm, që mund të përputhet me një ndjenjë të caktuar ose qëndrim ekzistencial dhe një pranim të caktuar i absurdit si një dimension jetik i qenies njerëzore: dua të ikë nga vetja, derisa të vijë me mua, thotë në poezinë e tij "Fuqia e pamundësisë".

Në këtë poemë të thellë, Kelmendi sjell ndër mend mendimet e disa prej mendimtarëve më të shquar që ndriçojnë të gjithë shekullin e njëzetë si, për shembull, ato të antropologut dhe mendimtarit francez Georges Bataille për të cilët përvoja e brendshme mund të jetë si një lëvizje në kufirin e vet, një rrugë për të pamundurën. Ajo që, nga ana tjetër, mund të lidhet me konceptin e përvojës së përshkruar nga Maurice Blanchot në "Dialogun e Papërfunduar", kur ai deklaroi se është pamundësi

shumë karakteristikë e asaj që ne e quajmë *përvojë*.

Dhe pastaj, në poezinë e mëposhtme të këtij libri, me titullin e Anhelos, Jeton Kelmendi thotë: *Mendoj se më ndjekni / me udhëtime të gjata mendimi / çdo mëngjes, / në çdo pasdite të qetë*. Dëshira, mendimi i ngulët, aq i pranishëm në këtë vepër, na vë në rrugën e reflektimeve, jo vetëm të Maurice Blanchot-it dhe teorive të tij të dëshirave në "Dëshirat e pafundme", por edhe të teorizimeve e dëshirës së Frojdit dhe Lacanit.

Frojdi në shkrimet e tij me influencë mbi psikoanalizën, i jep dëshira një rëndësi të veçantë. Qenia njerëzore sipas tij është ndërtuar si e tillë pikërisht nëpërmjet dëshirës së tij. Por, dëshira dhe, me të, dëshira e madhe, nuk prodhohet nga akumulimi i nevojave dhe instinkteve primare, të cilat i kanë ato, por është në lidhje me një formë të dëshirës së tjetrës dhe plotësojnë një sërë ligjesh të cilët marrin pjesë në përvojën e dëshiruar. Teori të tilla të dëshirës janë nuancuar dhe marrin disa veçori në veprën e Maurice Blanchot, për të cilët dëshira do të krijonte një lloj lëvizjeje të pafund që shkon përtej mungesës frojdiane ose lakaniene.

Ai na çon në një vizion të veçantë që dëshirojmë si dëshirë për dëshirë, një formë zbrazjeje të dëshirës që është e paaftë për të përmbushur ose formuar ndonjë objekt, që na vë në rrugën e një të padefinuar përtej ku na pret ardhmëria. Pikërisht poema e lartpërmendur e Kelmendit përfundon duke thënë: Unë dua që dielli të ngrihet përtej lindjes sime / të dalë mes nesh dhe të zbrësë përtej juve. / Ju dhe unë ecim së bashku / përgjatë rrugës / dhe shkojmë në një sferë tjetër / ku na pret ardhmëria. Pra, përvoja jetësore, jeta ose mendimi, ose rishikimi është treguar në këtë libër "sublimuar" dhe projektuar në shkrim, poemë.

Es, en definitiva este libro "El significado es otro", una obra en la que el sentimiento hecho amor, deseo, anhelo y... las distancias, el recuerdo... son pensamientos constantes, objetos que, independientemente de su correspondencia con algún

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

datos histórico, son elaboraciones o, mejor, *re-elaboraciones* mentales. Corresponden con la idea que describiera Shakespeare en su "Sueño de una noche de verano", en referencia al *ojo de la mente*, cuando dijo que "*el amor no mira con los ojos, sino con la mente*", con el pensamiento, con la añoranza. Son, en palabras del propio Kelmendi en su poema "Un pensamiento consentido", *un exaltado / grato pensamiento / que arriba / y ocupa mis noches / antes de acostarme*.

Shkurtimisht, ky libër "Kuptimi është një tjetër", një vepër në të cilën ndjenja e bëri dashurinë, dëshirën, dëshirën dhe distancat, kujtesën ..., janë mendime konstante, objekte që, pavarësisht nga korrespondenca e tyre me disa të dhëna historike, ato janë përpunime ose, më mirë, ri-përpunimi mendor. Ata korrespondojnë me idenë që Shekspiri e përshkroi në "Ëndrrën e natës së mesditës", duke iu referuar syve të mendjes, kur tha se "*dashuria nuk duket me sy, por me mendjen*", me mendimin, me wistfully. Ata, sipas fjalëve të Kelmendit, në poezinë e tij "*Një mendim i pamatur*", *një mendim i lartësuar / i këndshëm / që mbërrin në netët e mia para se të shkojë në shtrat*.

Dhe, si te çdo poet i madh, Heidegger do të shihej të ishte "*zbuluar*", një ndërgjegje magjike, megjithëse i nënshtrohet forcave natyrore dhe një ndërgjegjeje personale, në të njëjtën kohë kolektive apo sociale, që nuk mund të harrohet. kushtet e jetesës brenda rrethanave dhe strukturave, kufizimet, pamundësitë ..., të imponuara nga realiteti. *Oh, Perëndia im, sa çnjerëzor është njerëzimi në kohën tonë, na tregon në sytë e Sarajevës, kur vrimat e plumbave / në muret e shtëpive / bashkëjetojnë me të mbijetuarit*.

PRÓLOGO

Por Julio Pavanetti, Uruguay/ España

Tuve el honor y la gran responsabilidad de traducir al castellano los poemas del libro *La vida vive en mí* de Jeton Kelmendi, y durante la lectura y posteriores relecturas de sus poemas, pude detectar la grandeza de una poesía que apenas conocía de un breve encuentro anterior en un festival internacional de poesía en Rumanía. Traducir sus poemas ya fueron una responsabilidad porque no sabía si podía estar a la altura de lo que se esperaba de mí, ahora, quizás, el desafío sea mayor, intentar definir o generar orientaciones de su poemario, supone un nuevo reto, pero también un gran privilegio.

La vida vive en mí es un libro de poesía reflexivo, hondo, de densidad metafísica pero que no rehúye el contacto con lo matérico. La poesía de Kelmendi toca el alma del lector al compás de la emoción, y penetra en ella por medio de una pluma ágil que transmite, con maestría, sus profundos pensamientos y su sensibilidad ante los grandes temas que nos afectan a todos como seres humanos. Su obra está elaborada con un gran poder estilístico, un enorme bagaje filosófico y una extraordinaria capacidad de introspección y observación, a través de la multiplicidad de significados que albergan las palabras.

El autor tiene una manera especial para expresar, y modificar, la relación del poeta con el mundo circundante y con el mundo interior, que se establecen en ese transgredir y jugar con las palabras. *In principio erat verbum*. Aquí está la clave como punto de partida. Jeton Kelmendi conoce, no por la fría ciencia del lenguaje, sino por su espontánea exploración interior, las múltiples gradaciones del verbo. Él sabe del milagro de la palabra henchida de posibilidades como principio y fin de la existencia, del ser.

Sabe que la palabra no es un concepto, que es algo rígido, sino que, por el contrario, es algo vivo, modificable, y sabe también que la lengua no es fiel reflejo de la realidad, no es algo cerrado herméticamente, por eso utiliza la palabra abierta para crear metáforas que lo acercan a lo que quiere expresar y vive por sí mismo. Como decía el gran poeta norteamericano Charles Olson, uno de los máximos exponentes del posmodernismo y un poeta fundamental para comprender la poesía de

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

la segunda mitad del siglo XX, “El arte es el único gemelo que tiene la vida”, no es un reflejo de la realidad, sino una copia.

Ya desde el título del libro, el autor nos manifiesta la importancia que la vida tiene para él, al otro lado de los recuerdos, están las respuestas. En *La vida vive en mí*, el autor nos sitúa frente al tiempo como eterno horizonte de nuestras vidas, como camino hacia nuestro destino final. El pasado, el presente y el futuro pasean por los poemas de este libro y nos miran a los ojos con vida propia:

“Yo vi partículas de los pasos del tiempo / aplastando el futuro, / apoyé mi paciencia en la corteza del tiempo”.

El tiempo, en su más amplio concepto, es una constante preocupación para los poetas y, en el libro que nos ocupa, su autor rubrica:

“Y el tiempo, / una isla habitada por la intemporalidad, / le da tiempo a los que no tienen tiempo”.

Decía Francisco de Quevedo “El tiempo ni vuelve, ni tropieza, en horas fugitivas la devana”. Y es que es duro este tránsito breve que es vivir. El cuerpo envejece y, junto a la mente, se carga de dolores, fracasos, pérdidas, que han ido acumulándose a lo largo de su vida pero que Kelmendi suaviza utilizando a la poesía como tabla de salvación, como introspección, como antídoto frente a la tristeza y a la desazón.

Es este un poemario que esgrime por momentos con dureza, la imagen de la vida. Jeton Kelmendi, por su propia experiencia vital, se reconoce desde su yo poético como sostenido por el amor en distintas dimensiones, y por la nostalgia de su patria, llevando en su corazón siempre consigo, las alegrías y las tristezas:

“Llevo dentro de mi corazón / las alegrías y tristezas de la vida, / las posibilidades e imposibilidades, / los pensamientos e intenciones, / las llegadas previstas y exactas, / todo razonable”.

Sus poemas dejan la impresión de estar siempre hablándole al mundo de su tiempo, de sus experiencias, de sus sueños. Por un lado, sus vivencias y las de su familia, acaecidas durante la triste historia de su país, y por otro, la exploración del ser, de la vida, de la búsqueda incesante de la esencia del amor que incluye el amor a la patria, familiares y amigos:

“El significado de la vida / es la razón para caminar hacia el mañana. / El amor es un sueño / al que todo el mundo tiene derecho”.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

El autor nos muestra la poesía como arma expresiva ante problemas cotidianos por ejemplo cuando se refiere a esta tremenda pesadilla que es la pandemia del Covid19:

“Perdido frente a mí mismo / en mi cautiverio de horario fijo, / espero todo el día esos 90 minutos / para beber algo de libertad / por la salud del aislamiento”

o cuando dice:

“Y ahora, que llegó el momento de la pandemia / y estamos encerrados en nosotros mismos, / no nos atrevemos a tocar nada, / incluso la vida parece la muerte”.

Nuestro poeta utiliza, acertadamente, recursos como las imágenes, los símbolos y las metáforas, pero lo hace con medida y desde la sencillez del lenguaje, sin abusar de términos grandilocuentes o vanidades exhibicionistas, lo que lo erige como un poeta cercano al lector:

“No necesito grandes palabras, / ni alabanzas, / ni pensamientos coloreados...”

Por eso al dejarnos llevar por las imágenes, por las metáforas, al intentar discernir cada paradoja propuesta, al darnos cuenta que hablando de él, habla de nosotros, descubrimos su magia de poeta. El libro *La vida vive en mí*, nacido de la experiencia más íntima, es como una botella lanzada al océano del tiempo para salvarnos del naufragio de la muerte. Sin lugar a dudas, la poesía de Jeton Kelmendi, ocupa un lugar de honor entre las más importantes de este siglo XXI.

Villajoyosa, España, 14 de junio de 2021

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PARATHËNIE

Nga Julio Pavanetti, Uruguay/ Spanjë

Përktheu nga Spanjishtja: Peter M. Tase

Unë pata nderin dhe përgjegjësinë e madhe të përktheja në spanjisht poezitë nga libri i Jeton Kelmendit “Jeta jeton në mua”, dhe gjatë leximit dhe rileximit të poezive të tij, arrita të dalloja madhësinë e një poezie që mezi e njihja. Një takim i shkurtër i mëparshëm në një festival ndërkombëtar të poezisë në Rumani. Përkthimi i poezive të tij ishte tashmë një përgjegjësi sepse nuk e dija nëse mund të jetoja sipas asaj që pritej nga unë, tani, ndoshta, sfida është më e madhe, përpjekja për të përcaktuar ose gjeneruar udhëzime për përmbledhjen e tij me poezi, e cila paraqet një sfidë të re, por edhe një privilegj të madh.

Jeta jeton në mua është një libër reflektues, i thellë me poezi, me dendësi metafizike, por që nuk i shmanget kontaktit me materialin. Poezia e Kelmendi prek shpirtin e lexuesit në ritmin e emocionit, dhe depërton atë përmes një stilolapsi të shkathët që transmeton me mjeshtëri mendimet e tij të thella dhe ndjeshmërinë e tij ndaj çështjeve të mëdha që prekin të gjithë ne si qenie njerëzore. Puna e tij është krijuar me fuqi të madhe stilistike, prejardhje të madhe filozofike dhe një aftësi të jashtëzakonshme për introspeksion dhe vëzhgim, përmes shumësisë së kuptimeve që fjalët përmbajnë.

Autori ka një mënyrë të veçantë për të shprehur dhe modifikuar, marrëdhëniet e poetit me botën përreth dhe me botën e brendshme, të cilat janë krijuar në këtë shkelje dhe duke luajtur me fjalë. Në parim ishte e turpshme. Këtu është çelësi si pikënisje. Jeton Kelmendi e di, jo përmes shkencës së ftohtë të gjuhës, por përmes eksplorimit të tij të brendshëm spontan, gradimet e shumta të foljes. Ai e njeh mrekullinë e fjalës së mbushur me mundësi si fillimin dhe mbarimin e

ekzistencës, të qenies.

Ai e di që fjala nuk është një koncept, se është diçka e ngurtë, por, përkundrazi, është diçka e gjallë, e modifikueshme, dhe ai gjithashtu e di se gjuha nuk është një reflektim besnik i realitetit, nuk është diçka e mbyllur hermetikisht, prandaj e përdor fjalën e hapur për të krijuar metafora që e afrojnë me atë që dëshiron të shprehë dhe jeton për vete. Ndërsa poeti i madh amerikan Charles Olson, një nga eksponentët më të mëdhenj të postmodernizmit dhe një poet themelor për të kuptuar poezinë e gjysmës së dytë të shekullit të 20 -të, tha: "Arti është i vetmi binjak që ka jeta", nuk është një reflektim i realitetit, por një kopje.

Nga titulli i librit autori na tregon rëndësinë që ka jeta për të, në anën tjetër të kujtimeve janë përgjigjet. *Tek Jeta jeton në mua*, autori na vendos përballë kohës si horizontin e përjetshëm të jetës sonë, si një rrugë drejt destinacionit tonë përfundimtar. E shkuara, e tashmja dhe e ardhmja ecin nëpër poezitë e këtij libri dhe na shikojnë në sy me një jetë të tyren:

"Pashë grimca të kalimeve të kohës / duke shtypur të ardhmen, / durimin e vendosa në koren e kohës."

Koha, në konceptin e saj më të gjerë, është një shqetësim i vazhdueshëm për poetët dhe, në librin në fjalë, autori i saj shkruan:

"Dhe koha, / një ishull i banuar nga pakohësia, / u jep kohë atyre që nuk kanë kohë."

Francisco de Quevedo tha: "Koha as nuk kthehet dhe as pengohet, ajo bën ecën e saj në orë të tëra". Dhe ky tranzit i shkurtër që po jeton është i vështirë. Trupi plaket dhe bashkë me mendjen rëndohet me dhimbje, dështime, humbje, të cilat janë grumbulluar gjatë gjithë jetës, por që Kelmendi i zbut duke e përdorur poezinë si mjet shpëtimi, si introspeksion, si kundërhelm ndaj trishtimit dhe shqetësimit.

Kjo është një përmbledhje me poezi që ndonjëherë

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

ushqen ashpër imazhin e jetës. Jeton Kelmendi, përmes përvojës së tij jetësore, nga vetja e tij poetike e njeh veten të mbështetur nga dashuria në dimensione të ndryshme, dhe nga nostalgjia për vendlindjen, duke mbajtur gjithmonë me vete gëzimet dhe hidhërimet në zemër:

“Mbaj në zemër / gëzimet dhe hidhërimet e jetës, / mundësitë dhe pamundësitë, / mendimet dhe synimet, / ardhjet e planifikuar dhe të sakta, / gjithçka të arsyeshme.

Poezitë e tij lënë përshtypjen se i flasin gjithmonë botës për kohën e tij, përvojat, ëndrrat e tij. Nga njëra anë, përvojat e tij dhe të familjes së tij, të ndodhura gjatë historisë së trishtë të vendit të tij, dhe nga ana tjetër, eksplorimi i qenies, i jetës, i kërkimit të pandërprerë të thelbit të dashurisë që përfshin dashurinë për të. Vendi, familja dhe miqtë:

“Kuptimi i jetës / është arsyeja për të ecur drejt së nesërme. / Dashuria është një ëndërr / për të cilën të gjithë kanë të drejtë.

Autori na e tregon poezinë si një armë shprehëse përballë problemeve të përditshme, për shembull kur i referohet këtij makthi të jashtëzakonshëm që është pandemia Covid19:

“I humbur para vetes / në robërinë time të orëve fikse, / Pres gjithë ditën për ato 90 minuta / për të pirë pak liri / për shëndetin e izolimit”

ose kur thotë:

Dhe tani, që ka ardhur koha e pandemisë / dhe jemi mbyllur në vetvete, / nuk guxojmë të prekim asgjë, / edhe jeta duket si vdekje.

Poeti ynë i përdor drejt burimet si imazhet, simbolet dhe metaforat, por këtë e bën me moderim dhe nga thjeshtësia e gjuhës, pa abuzuar me terma madhështore apo kotësi ekzibicioniste, gjë që e vendos atë si një poet të afërt me lexuesin:

"Nuk kam nevojë për fjalë të mëdha, / as lavdërime, /

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

as mendime me ngjyra ..."

Prandaj, duke e lënë veten të magjepsur nga imazhet, nga metaforat, duke u përpjekur të dallojmë çdo paradoks të propozuar, duke kuptuar se duke folur për të, ai flet për ne, zbulojmë magjinë e tij si poet. Libri *Jeta jeton në mua*, i lindur nga përvoja më intime, është si një shishe e hedhur në oqeanin e kohës për të na shpëtuar nga anija e vdekjes. Pa dyshim, poezia e Jeton Kelmendit zë një vend nderi ndër më të rëndësishmet e këtij shekulli XXI.

Villajoyosa, Spanjë, 14 qershor 2021

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

EPÍLOGO

Elisabetta Bagli, Escritora italiana

No se puede definir qué es poesía en un sentido estricto, pero sin lugar a dudas, se puede decir que la poesía es la voz que cada uno lleva dentro y que sale bajo la forma de palabra en versos; es esa voz que libera los miedos, los temblores, las sonrisas y la belleza. Podemos decir también que la poesía es el sueño del poeta que rompe con las estructuras que rigen la rutina para adentrarse en el universo onírico y sensible de su alma:

“El amor es un sueño/al que todo el mundo tiene derecho...”

“En el caos,/mis sueños vinieron muy rápido,/como un día cuando, al despertar,/comencé a ver paisajes de ensueño.”

“...los sueños son un buen augurio...”

Jeton Kelmendi en su poemario “La vida vive en mí” habla de sueños y ensoñaciones, de amor y de sus ilusiones, sus engaños y sus amarguras; describe la vida y las muchas existencias que viven en ella y en su poesía, abarcando temas tan existencialistas que no conciernen sólo a la esfera íntima de la vida cotidiana:

“Si quieres ir a la realidad, al amor, a la ilusión,/no le digas que la vida es solo un sueño...”

“No le hables a nadie sobre mi tiempo/porque la vida es un juego de trucos...”

Marina Tsvetaeva solía decir que la poesía es “algo que dentro de nosotros quiere desesperadamente ser”. Y es esto que hace el poeta albanés que quiere dar movimiento, con sus palabras, a lo que siente dentro, al amor y a sus debilidades que a menudo se tornan dolor, a aquellas necesidades de las que no somos conscientes, a aquellos muchos elementos que, a veces, nada tienen que ver con el objeto del amor. Sin embargo, es en ese momento cuando todos sentimos la necesidad de escribir,

de decir algo que pueda ser transmitido a los demás para que lo asimilen y puedan reflexionar sobre los acontecimientos de la vida.

“... el amor nace cada día, cada noche,/por la tarde, pasada la medianoche,/simplemente, podemos verlo/en cualquier momento,/en cualquier sitio...”

“Así es el amor, como una manzana/que, ocasionalmente,/madura líquida en el alma humana/y explica el sabor del dolor/de la vida del hombre...”

Hay que recordar también que la poesía es “memoria” exactamente como decía Giovanni Pascoli: “El recuerdo es poesía, y la poesía no existe si no tengo recuerdos”. Un recuerdo para almacenar en la memoria y devolver a la vida justo cuando uno vive situaciones emocionalmente similares a las del pasado; un recuerdo que está vinculado al afecto, pero también, en una visión más global, a la memoria histórica y cultural de los pueblos, constituyendo, en todos sus matices, una herencia humana indeleble que es la base de la identidad de una comunidad y, a nivel individual, de la personalidad de cada uno. “...Sentado en la memoria/eché una mirada a sus pasos/que aplastan el futuro...”

“...Diariamente subo a la cima de la memoria/y por la noche desciendo hasta mí,/el tiempo se sienta allí, en su propia cama.”

Y el mismo Pascoli decía que poesía es también “estupor”, el mismo del niño que llora y ríe sin un por qué, sintiendo cosas que escapan a nuestros sentidos y a nuestra razón. Es él quien nos salva de las lágrimas con su loca alegría; es él quien hace tolerables la felicidad y la desgracia, templándolas con lo amargo y lo dulce, y haciendo que dos cosas sean igualmente dulces para la memoria.

“Caminaré por el horizonte,/como el primer deseo en la infancia/que nos elevó a ritmos de cautiverio,/igual que llevo mi nombre/desplegado en la memoria.”

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

La poesía es trabajar sobre uno mismo: revelar el ser de cada uno, profundizando la relación entre nuestra conciencia y nuestro ser. En el poemario “La vida vive en mí” Jeton Kelmendi está en constante relación consigo mismo y la palabra. Por eso, es necesaria una cuidadosa lectura de sus escritos que tratan de la vida y sus delirios, de lo que es vivir y soñar, y a los buenos lectores les gusta mucho soñar.

EPILOGU

Nga Elisabetta Bagli, shkrimtare italiane

Përktheu nga Spanishtja Peter M. Tase

Nuk mund të përkufizohet se çfarë është poezia në një kuptim të ngushtë, por pa dyshim, mund të thuhet se poezia është zëri që secili mbart brenda dhe që del në formën e fjalëve në vargje; është ai zë që çliron frikën, dridhjet, buzëqeshjet dhe bukurinë. Mund të themi gjithashtu se poezia është ëndrra e poetit që shkëputet nga strukturat që drejtojnë rutinën për të thelluar në universin ëndërrimtar dhe të ndjeshëm të shpirtit të tij: “Dashuria është një ëndërr/të drejtën për të cilën të gjithë kanë...”

"Në kaos, / ëndrrat e mia erdhën shumë shpejt, / si një ditë kur, kur u zgjova, / fillova të shoh peizazhe ëndrrash."

"Ëndrrat janë një ogur i mirë..."

Jeton Kelmendi në përmbledhjen e tij me poezi "Jeta jeton në mua" flet për ëndrrat dhe ëndërrimet e syve, dashurinë dhe iluzionet e saj, mashtrimet dhe hidhërimet e saj; ai përshkruan jetën dhe ekzistencat e shumta që jetojnë në të dhe në poezinë e tij, duke mbuluar tema të tilla ekzistencialiste që nuk kanë të bëjnë vetëm me sferën intime të jetës së përditshme:

"Nëse dëshiron të shkosh në realitet, në dashuri, në iluzion, /mos ia thuaj

se jeta është vetëm një ëndërr..."

"Mos fol me askënd për kohën time /sepse jeta është një lojë trurke..."

Marina Tsvetaeva thoshte se poezia është "diçka që brenda nesh dëshiron dëshpëruar të jetë". Dhe këtë bën poeti shqiptar që me fjalët e tij dëshiron t'i japë lëvizje asaj që ndjen brenda, dashurisë dhe dobësive të saj që shpesh kthehen në dhimbje, atyre nevojave për të cilat ne nuk jemi të vetëdijshëm, atyre shumë elementeve që ndonjëherë ata nuk kanë asnjë lidhje me

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

objektin e dashurisë. Mirëpo, është në atë moment kur të gjithë ndiejmë nevojën të shkruajmë, të themi diçka që mund t'u transmetohet të tjerëve në mënyrë që ata ta asimilojnë dhe të mund të

reflektojnë mbi ngjarjet e jetës.

"... dashuria lind çdo ditë, çdo natë, / pasdite, e shkuar mesnatë./thjesht, mund ta shohim/në çdo kohë kurdo/kudo..."

"Kjo është dashuri, si një mollë / që, herë pas here, / lëngu piqet në shpirtin e njeriut/dhe shpjegon shijen e dhimbje/e jetës se njeriut..."

Duhet të kujtojmë gjithashtu se poezia është "kujtesë" pikërisht siç tha Giovanni Pascoli: citoj

"Kujtesa është poezi dhe poezia nuk ekziston nëse unë nuk kam kujtime. Një kujtim për t'u ruajtur në kujtesë dhe për t'u rikthyer në jetë pikërisht kur dikush përjeton situata emocionalisht të ngjashme me ato të së shkuarës; një kujtim që lidhet me dashurinë, por edhe, në një vizion më global, me kujtesën historike dhe kulturore të popujve, duke përbërë, në të gjitha nuancat e saj, një trashëgimi të pashlyeshme njerëzore që është baza e identitetit të një komuniteti dhe në nivel individual, të personalitetit të secilit.

"...I ulur në kujtesë /I hodha një sy hapave të tij /që dërrmojnë të ardhmen..."

"...Çdo ditë ngjitem në majën e kujtesës/dhe natën zbres te vetja,/koha ulet aty, në shtratin e vet."

Dhe vetë Pascoli thoshte se edhe poezia është "marrëzi", njësoj si fëmija që qan e qesh pa arsye, duke ndjerë gjëra që i shpëtojnë shqisave dhe arsyes sonë. Është ai që na shpëton nga lotët me gëzimin e tij të çmendur; është ai që i bën të tolerueshme lumturinë dhe fatkeqësinë, duke i kalitur ato me të hidhura dhe të ëmbla dhe duke i bërë dy gjëra po aq të ëmbla në kujtesë.

"Do të eci përgjatë horizontit,/si dëshira e parë në fëmijëri/që na ngriti në ritme robërie,/ashtu siç mbaj emrin tim/e shfaqur

në kujtesë”.

Poezia po punon mbi veten: zbulimi i qenies së secilit, thellimi i marrëdhënies midis ndërgjegjes dhe qenies sonë. Në përmbledhjen me poezi “***Jeta jeton në mua***” Jeton Kelmendi është në marrëdhënie të vazhdueshme me veten dhe fjalën. Për këtë arsye është i nevojshëm një lexim i kujdesshëm i shkrimeve të tij që kanë të bëjnë me jetën dhe iluzionet e saj, se çfarë është të jetosh dhe të ëndërrosh dhe lexuesve të mirë u pëlqen shumë të ëndërrojnë.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

LA VIDA VIVE EN MÍ

Autor: Jeton Kelmendi.

Libro de poesía en español.

Primera edición 2022.

Papel y Lápiz-Casa editorial-Colombia.

Traducción y prólogo: Julio Pavanetti.

Por Héctor Cruz

Hace algunos años conocí a Jeton Kelmendi. Fue durante la lectura de nuestros poemas en el Festival Internacional de la Poesía “POETES À PARIS”, en un anfiteatro colmado de espectadores. Luego, de allí nos fuimos por las callecitas de la ciudad luz a beber un café, en uno de esos bares pintorescos, próximos al Sena, junto a nuestro querido amigo el poeta sueco Svante Svahnström, para hablar sobre poesía y las distintas corrientes literarias.

Pasaron algunos años y hoy me encuentro con su libro de poemas *La vida vive en mí*, una propuesta que invita a la pausa introspectiva y a la reflexión filosófica para bucear en los interrogantes que perturbaron a los grandes pensadores de todos los tiempos, intentando encontrar respuestas al interrogante último del hombre y que tan sabiamente lo expresara William Shakespeare: *To be, or not to be, that is the question*.

El poemario de Kelmendi invita a sentir el placer de la buena lectura, a dejarse transportar por la musicalidad del verso y por las figuras literarias que embellecen y dan sentido ético y estético a la obra en su totalidad. Además, su lenguaje mesurado da hondura al texto y abre distintas ventanas para su abordaje, tanto desde lo objetivo y directo, como para proponer hipótesis metafísicas.

La vida vive en mí es un título sugerente y su contenido es un elogio de la vida misma con sus aciertos y desaciertos que

llevan al aprendizaje y a la creación poética del autor. Y hablando de cantarle a la vida, trae a la memoria el recuerdo del poeta norteamericano Walt Whitman y su obra *Leaves of Grass* traducida al español *Hojas de Hierba* y publicado por alguna editorial en Argentina como *Canto a mí mismo*. Este cantar atesora un canto a la esperanza, al amor y a la libertad del hombre, título éste que remite por semejanza al título del libro del lituano Kelmendi *La vida vive en mí*. Pero este canto kelmendiano se diferencia del título antes mencionado porque contiene un decir propio nacido de las vivencias del autor báltico, donde las metáforas aligeran las pérdidas que produjeron grietas a un pueblo que sufrió tanto como el escritor las heridas de una guerra fratricida y que aún sigue elaborando el duelo.

En *La vida vive en mí*, el autor es quien habla de su propia existencia, donde el Yo poético y el Yo autor se metamorfosean para transformarse en uno. Es Jeton Kelmendi y su universo lleno de emociones, triunfos y fracasos puestos al servicio del arte para construir estos poemas que dan visibilidad y presencia universal a la patria, su amada Lituania, y a su gente que recuerda las llegadas previstas y exactas que perduran en la memoria de Jeton Kelmendi. Las llegadas previstas y exactas de los toques de queda, el estado de sitio, el miedo que produce el ulular de las sirenas y el encierro causado por el Covid, encierro que lleva al *Aullido* de Allen Ginsberg y esta “alegoría comparatista” remite a *La peste* de Albert Camus versión siglo XXI, para prolongarse a través de la historia hasta la actual Ucrania ensangrentada.

El tiempo como metáfora atraviesa todo el poemario y es utilizado como marco conceptual para resaltar proyectos y episodios vividos antes y después del nacimiento del héroe y su experiencia existencial, donde el sueño y el ensueño narrarán la visión que tiene el inconsciente de su existencia antes de nacer, cuando todavía era una semilla cósmica, andando por el camino

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

estrecho, ya mencionado en las Sagradas Escrituras, “hasta despertar en una cama, una noche de otoño tardío”. Las figuras literarias se entrecruzan en visiones proféticas señalando el advenimiento de futuros sucesos “vine a la patria cautiva para el final de mi sufrimiento y un día estalló la guerra en Kosovo y dijeron: de hoy en adelante la inocencia es culpable”.

El camino como símbolo del transeúnte que lleva una corona de espinas en su andar para alcanzar la pureza del alma sensible: “una vez viví, hoy no estoy aquí/en nuestro vasto mundo”. El alma sale del cuerpo y viaja para conocer otros lugares o volar a otros mundos, visiones o premoniciones, secretos inconfesables de la vida humana.

Cabe señalar que el amor como el tiempo es otra imagen recurrente en el decir poético del autor: “el amor viene de un sueño/al que todo el mundo tiene derecho/el amor viene de Dios/por lo tanto/solo él conoce el origen”; “el pasado y el presente/crucifican el mañana/excepto la belleza, todo lo demás/sigue su propio flujo/como esta revelación”.

En otro cantar leemos: “el deseo se convirtió en un mar de amor”. Es la búsqueda de la mujer, los hijos y los amigos. El amor que invita a crecer, a superarse para ser alguien en la vida y así alcanzar su propio destino. Y siguiendo con las alusiones y el diálogo interno “me encontré a mí mismo dentro de mi cansado dolor”. El amor y el tiempo atraviesan el poemario dando coherencia al mismo.

Querido Jeton Kelmendi usted es ese viento norte que sopla sobre robles y sombreros y va abriendo las puertas de la esperanza para ofrendar la luz por un presente y un futuro mejor para toda la humanidad. Cuando usted querido poeta habla de irse a otro tiempo, que es el tiempo de la infancia, de la escuela y el maestro Ukë, ese tiempo sigue en usted a través del amor, metáfora universal de la vida. Usted que es un hombre de fe y de firmes principios morales nunca será un infiel porque su poesía es luz y verbo y contiene la verdad de su tiempo. En

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

usted la metáfora se viste y desviste de significado como en *Funes el memorioso* del escritor Jorge Luis Borges, anáfora que lleva a la intertextualidad y a la apropiación, recursos tan utilizados en la literatura actual.

La muerte también está presente en este poemario autobiográfico: “un día cuando mi cara esté pálida/por la ausencia del sol y de la luz/dibujaré un verano para tomar el sol juntos/en una playa, o en Rugova/...caerá el silencio a mis oídos.../pero no te preocupes querida/en tiempos de pandemia, toma mis escritos/ellos nos encontrarán viajando juntos/ con un amor ilegal/pero ilegal no por amor/sino por el Covid 19”. Y continúa el poeta con la alegoría de la muerte: “la primavera sigue al invierno/en los oídos del cielo/se escucha la voz del amor”. Esa voz del amor que escucha el vate es la voz misericordiosa de Dios que recibe con amor al hijo que regresa.

Los autores canónicos antes indicados no están nombrados por azar sino porque tienen que ver con la impronta discursiva y la biblioteca personal del autor de *La vida vive en mí*.

Por último estimado escritor, usted no podrá medirse como poeta porque su sentido de la humildad no se lo permite, pero su lírica lo delata. Para ello bien vale la transcripción textual de un fragmento que le pertenece: “caminamos juntos por las calles desconocidas/que Yo solo veo en mis sueños/así es como te espero/aun cuando alguien más te espere/Yo sigo esperándote”.

Héctor Cruz

Licenciado en Letras: Universidad de Buenos Aires (UBA)

Licenciado en Artes Audiovisuales: Universidad Nacional de las Artes (UNA)

Realizador Cinematográfico: Instituto Nacional de Cine y Artes audiovisuales (ENERC)

Buenos Aires 20 de enero de 2023.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

JETA JETON NË MUA

Autor: Jeton Kelmendi.

Libër me poezi në spanjisht.

Botimi i parë 2022.

Letër dhe Shtëpia Botuese- Lapsi Kolumbi.

Përkthimi dhe prologu: Julio Pavanetti.

Nga **Héctor Cruz, Argentine**

Përktheu nga Spanishtja : Peter M. Tase

Para disa vitesh jam takuar me Jeton Kelmendin. Ishte gjatë leximit të poezive tona në Festivalin Ndërkombëtar të Poezisë “POETES À PARIS”, në një amfiteatër plot spektatorë. Më pas, prej andej kaluam rrugëve të qytetit të dritës për të pirë një kafe, në një nga ato baret piktoreske, afër Senës, së bashku me mikun tonë të dashur, poetin suedez Svante Svahnström, për të folur për poezinë dhe rryma letrare të ndryshme.

Kanë kaluar disa vite dhe sot e gjej veten me librin e tij me poezi *La vida vive en mí* (Jeta jeton në mua), një propozim që fton një pauzë introspektive dhe reflektim filozofik për t'u zhytur në pyetjet që shqetësonin mendimtarët e mëdhenj të të gjitha kohërave, duke u përpjekur të gjejë përgjigje për Pyetjet e fundit të njeriut dhe sa me mençuri është shprehur nga William Shakespeare: Të jesh, apo të mos jesh, kjo është çështja.

Përmbledhja me poezi e Kelmendit ju fton të ndjeni kënaqësinë e leximit të mirë, të lini veten të transportoheni nga muzikaliteti i vargut dhe nga figurat letrare që zbukurojnë dhe i japin kuptim etik dhe estetik veprës në tërësi. Për më tepër, gjuha e tij e matur i jep thellësi tekstit dhe hap dritare të ndryshme për qasjen e tij, si nga objektivi, ashtu edhe ai i drejtpërdrejtë dhe për të propozuar hipoteza metafizike.

“Jeta jeton në mua” është një titull sugjectionues dhe përmbajtja e tij është një lavdërim i vetë jetës me sukseset dhe dështimet e saj që çojnë drejt mësimit dhe krijimit poetik të autorit. Dhe duke folur për të kënduarit në jetë, ai sjell në mendje kujtimin e poetit amerikano-verior Walt Whitman dhe veprës së tij “Gjethet e barit” të përkthyer në spanjisht nga Hojas de Hierba dhe botuar nga një botues në Argentinë si Canto a mí mismo. Kjo këngë ruan një himn për shpresën, dashurinë dhe lirinë njerëzore, një titull i ngjashëm me titullin e librit të lituanezit: Kelmendi, “Jeta jeton në mua”. Por kjo këngë kelmendiane ndryshon nga titulli i lartpërmendur sepse përmban një thënie të vetën të lindur nga përvojat e autorit baltik, ku metaforat lehtësojnë humbjet që shkaktuan të çara në një qytet që pësoi po aq sa shkrimtari plagët e një lufte dhe që ende vazhdojnë të bëjë duelin.

Në *La vida vive en mí*, autori është ai që flet për ekzistencën e tij, ku uni im poetik dhe autori metamorfozohemi për t'u bërë një. Është Jeton Kelmendi dhe universi i tij plot emocione, triumfe dhe dështime të vënë në shërbim të artit për të ndërtuar këto poezi që i japin shikueshmëri dhe prezencë universale atdheut, Vendit të tij të dashur dhe popullit të tij që kujton ardhjet e pritshme dhe të sakta që i fundit në kujtimin e Jeton Kelmendit. Ardhjet e pritshme dhe të sakta të shtetrrerimit, gjendja e rrethimit, frika e prodhuar nga ulërima e sirenave dhe mbyllja e shkaktuar nga Covid, një mbyllje që çon në Ulërimën e Allen Ginsberg dhe kjo "alegori krahasuese" i referohet *La Plague* nga Albert Camus, versioni i shekullit të 21-të, për t'u shtrirë nëpër histori në Ukrainën e përgjakshme aktuale.

Koha si një metaforë përshkon të gjithë koleksionin e poezive dhe përdoret si një kornizë konceptuale për të nxjerrë në pah projektet dhe episodet e jetuara para dhe pas lindjes së heroit dhe përvojën e tij ekzistenciale, ku ëndrrat dhe ëndërrimet e

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

syrit do të rrëfejnë vizionin që ka pavetëdija për ekzistencën e tij para se të lindte, kur ai ishte ende një farë kozmike, duke ecur përgjatë shtegut të ngushtë, të përmendur tashmë në Shkrimet e Shenjta, "deri kur u zgjua në një shtrat, një natë vonë vjeshte". Figurat letrare ndërthuren në vizione profetike që sinjalizojnë ardhjen e ngjarjeve të ardhshme "Erdha në atdheun e robëruar për fundin e vuajtjeve të mia dhe një ditë shpërtheu lufta në Kosovë dhe thanë: tash e tutje pafajësia është fajtore".

Rruga si simbol i kalimtarit që mban një kurorë me gjemba në ecjen e tij për të arritur pastërtinë e shpirtit të ndjeshëm: "dikur kam jetuar, sot nuk jam këtu / në botën tonë të gjerë". Shpirti largohet nga trupi dhe udhëton për të parë vende të tjera ose për të fluturuar në botë të tjera, vizione apo parandjenja, sekrete të patregueshme të jetës njerëzore.

Duhet theksuar se dashuria si koha është një tjetër imazh i përsëritur në thënien poetike të autorit: "*dashuria vjen nga ëndrra/të drejtën e të cilës secili e ka/dashuria vjen nga Zoti/prandaj/originën e di vetëm ai*"; "*E kaluara dhe e tashmja/kryqëzoje të nesërmen/përveç bukurisë, çdo gjë tjetër/ndjek rrjedhën e vet/si kjo zbulesë.*"

Në një poezi tjetër lexojmë: "dëshira u bë një det dashurie". Është kërkimi i gruas, fëmijëve dhe miqve. Dashuria që ju fton të rriteni, të përmirësoni veten për të qenë dikush në jetë dhe kështu të arrini fatin tuaj. Dhe duke vazhduar me aludimet dhe dialogun e brendshëm "u gjenda në dhimbjen time të lodhur". Dashuria dhe koha kryqëzojnë përmbledhjen e poezive duke i dhënë koherencë.

I dashur Jeton Kelmendi, ti je ajo era veriore që fryn mbi dushqe e kapele dhe hap dyert e shpresës për të ofruar dritë për një të tashme dhe të ardhme më të mirë për mbarë njerëzimin. Kur ti, i dashur poet, flet për të shkruar në një kohë tjetër, që është koha e fëmijërisë, e shkollës dhe e mësuesit Ukë, ajo kohë vazhdon te ti përmes dashurisë, metaforës universale të jetës. Ti që je njeri me besim dhe me parime morale të forta nuk do të

jesh kurrë i pafe, sepse poezia jote është e lehtë dhe folje dhe përmban të vërtetën e kohës së saj. Tek ju, metafora vishet dhe zhvesh, do të thotë si te Funes kujtimi i shkrimtarit Jorge Luis Borges, një anaforë që të çon në intertekstualitet dhe përvetësim, burime kaq të përdorura në letërsinë aktuale.

Vdekja është e pranishme edhe në këtë përmbledhje poetike autobiografike: “Një ditë kur fytyra më zbehet/nga mungesa e diellit dhe e dritës/do të vizatoj një verë për të bërë banjë dielli bashkë/në plazh, ose në Rugovë/...do të bjerë heshtja. në veshët e mi.../por mos u shqetëso e dashur/në kohë pandemie merr shkrimet e mia/do të na gjejnë duke udhëtuar bashkë/me një dashuri të paligjshme/por ilegale jo për dashuri/por për shkak të Covid 19”. Dhe poeti vazhdon me alegorinë e vdekjes: “pranvera pason dimrin/në veshët e qiellit/dëgjohet zëri i dashurisë”. Ai zë dashurie që bardi dëgjon është zëri i mëshirshëm i Perëndisë që e pranon me dashuri djalin që po kthehet.

Autorët kanonikë të lartpërmendur nuk janë emëruar rastësisht, por sepse kanë të bëjnë me gjurmën diskursive dhe bibliotekën personale të autorit të *La vida vive en mí*.

Më në fund, i dashur shkrimtar, nuk do të mund ta matësh veten si poet, sepse ndjenja e përlësisë nuk të lejon, por tekstet e poezive të tua ia dalin. Për këtë ia vlen edhe transkriptimi tekstual i një fragmenti që i përket: “së bashku ecim nëpër rrugët e panjohura/ që i shoh vetëm në ëndrra/ kështu të pres/ edhe kur të pret dikush tjetër/ unë vazhdoj të të pres”.

Hector Cruz

Bachelor i Letrave: Universiteti i Buenos Aires (UBA)

Bachelor i Arteve Audiovizuale: Universiteti Kombëtar i Arteve (UNA)

Regjisori: Instituti Kombëtar i Kinemasë dhe Arteve Audiovizuale (ENERC)

Buenos Aires 20 janar 2023.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

המשורר הנוסע בזמן מבקש לו זמן אחר

בלפור חקק

המשורר האלבני ייטון קלמנדי הוא מודל מודרני של הנוסע בזמן. המסע בזמן מאפשר לו ללכת בשבילי הדמיון, למחוז המשאלות והכיסופים. כמו באגדות "נרניה", גם המשורר בספר זה מבקש דלת שתוביל אותו לעולם אגדי וקסום. המסע שלו בזמן הוא מסע מאתגר ונועז, כיוון שהוא מבקש לשנות את הזמן. בזמן הנורמטיבי שאנו חיים אותו, האדם נקלע למערכות יחסים שונות, למראות שונים, וגם לכיסופים לחוות מציאות שיש בה קסם ודמיון. השאיפה לחוות את הקסם מלווה תאווה לשהות במקומות האלה זמן רב.

אינך יכול לעבר לזמן אחר

אני מטיל בזמן
בעקבות שבילי דמיון
משאלות רבות עוטפות מחשבותי
איני מוצא דלת פתוחה לזמן אחר,
דלת שתקח אותי למקום
שבו ארצה לאהב קצת יותר,
ואשקה זמן רב.

השאיפה לשנות את הזמן

שאיפתו של האדם לטוב, מלווה אותו משחר הבריאה. גם בסיפורי הבריאה, כל יום מימות הבריאה מסתיים בפסוק "וירא אלהים כי טוב". הציפייה לטוב היא חלק מן הפואטיקה שמבשרת טוב כל הזמן.. הנוסע בזמן שואף לשנות את הזמן כדי שיהיה לו טוב:

הייתי משנה את הזמן:
שיהיה לזמן אחר.
אפתח דלתות לתקנה
ואהיה מלא צפיה

לתקופה טובה יותר.

הלנאי הייתי זה שאינו עוזב
לזמן אחר, אבל לעצאזל,
אני מי שאני - כותב נשקח אחרון שיזמר בזמן אחר.

הפואטיקה של ייטון מחפשת אחר משמעות כל הזמן. הוא מבקש את הזמן בעולמות שונים מעולמנו, בשפות שונות מן השפות שלנו, עם אלפבית שונה. אולי העולם האחר ייתן לנו משמעות לחיינו, וזה מלווה בשאיפה לחיים של נצח:

מנשמתי עולות מחשבות מוזרות
פעמים הן מופיעות כמו נטשו
ובאו מעולם שונה משלנו. //
אני יודע שרבים מהם המעט שבמעט
ששפתם אינה מדברת ואינה כתובה,
אבל אני אומר שזה משהו
איפהו ביני לביני, הו, חיותי חיי כל כך מהר
ולמרות שלכל השפות קים אלפבית משלהן,
כך מתחילה השפה הזו שלנו
משלוננו להבין התחלות חדשות. //
וזמן, אי מאכלס בנצחיות שמעניקה זמן
למי שאין לו זמן.

החיפוש אחר חיים של משמעות

חיפוש המשמעות הוא תהליך שמתחיל ברחוב צר, שהולך ומתרחב. מן האגרוף הקפוצ' נפתחות האצבעות, רק ההיפתחות לעולם כולו סוללת דרך לחיים של משמעות:

אני
בהתחלה
רחוב צר

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

בְּלִשִּׁי יַחְזִיק אוֹתִי,
אֶקַּח אֶת זֶה אֹתִי וְאֶז אֶלֶף
עַד הַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ אֶגְרוֹף קַפּוּץ,
שֶׁם מִתְחִילָה הַמְשָׁמְעוֹת.

המסע בזמן נמשך כל הזמן, והאדם המבקש משמעות לחייו, מבקש לו את הזמן ללא הרף. המבט שלו על החברה האנושית הוא מבט אירוני, מרוחק. השירה שלו היא סוג של מבט אינטלקטואלי על חיי הסביבה ורצון להתגדר בעולמו שלו, רחוק מזמנם של אחרים.

עֲשִׂיתִי מָה שֶׁעֲשִׂיתִי
וְהִבֵּאתִי אֶת עֲצָמִי לְכָאן עֲכָשׁוּ
יֵשׁ לִי אֶת כָּל הַזְמַן לְהִתְמוֹדֵד אִתּוֹ
בְּעֲצָמִי
נִגְרָר לְאַרְבֵּי זְמַן

רומנטיקן בתוך הכאוס הקיומי

המשורר הוא רומנטיקן חסר תקנה. גם בתוך הכאוס הקיומי, הוא מאמין באהבה. כדי שהתחזית לאהבה תתממש, הוא מאמין בחילופי העונות, וזה יוביל אותו לזמן נוסף בשנות חייו הבאות. החיים במסגרת זמן אחר מאפשרים לו חיפוש אחר אפשרויות קיום נוספות, אחרות:

אוֹי, אֵלּוֹ אֲרוּעִים פְּאוּטִיִּים שֶׁבָּאִים וְהוֹלְכִים
וּבְכָל זֹאת שׁוֹב
אֵינִי יָכוֹל לְהִסְתִּיר מִתְחִיזוֹת זְמַן אֲחֵר
צְרִיף אֶמֶץ כִּדִּי שֶׁאֶעֱזֹר לְהִתְאַמֵּן בְּאַהֲבָה.
עַתָּה זְמַנִּים בְּקִירוֹת מִתְקַפְּלִים
וְקוֹבְעִים כּוֹנֵנִים בְּחִלּוּפֵי הָעוֹנוֹת
שֶׁל כְּבִישׁ אֶרֶץ לְדַמְדוּמֵי זְמַן נוֹסֵף
בְּשָׁנוֹת חַיִּי.

דווקא ברגעים שבהם הכותב מאבד אמון ביכולתו השירית, הזמן המשתנה מגלה לו את כתיבתו ואת ההצלה שבכתיבה. הגאולה היא בכתיבה: אמנותו של

המשורר מתקיימת גם לאחר מותו. וגם כשהוא חי מחוץ לזמן, עדיין הוא חי כדובר בעל זיכרון:

בְּכִתְיָבָה נִמְצָאִים שְׁרָשִׁים כָּל כּוֹן עֲמָקִים
לֹא בְּקִלּוֹת אֶפְשָׁר לֹמַר אוֹתָם.
הַזְמָן מְשַׁפֵּיעַ עַל הָרֶגַע,
אֲנִי הֵייתִי הָאֲרוּעַ בְּעֶצְמוֹ
בְּזִמְן שֶׁהַשִּׁיר הָיָה נוֹצֵר.

החזרה לכתיבה, החזרה של הכותב להאמין ביכולותיו השיריות, מחזירה אותו אל הנהייה הרומנטית. הנהייה שלו לחפש את שינוי הזמנים, ההמתנה הזאת, מגלה לו שבספרים הסגורים יש מסע בזמן, יש רומנטיקה אמיתית, יש מקום לשירה. מרסל פרוסט כתב את "בעקבות הזמן האבוד" כדי לברר את זהותו ואת משמעות חייו עברו. קלמנדי יוצר זמן אחד, הזמן האבוד של עצמו. כך הוא מברר לעצמו את משמעות חייו:

אֲנִי מְחַכָּה לָךְ מַעֲבָר לְאֶפְשָׁרוּיּוֹת שְׁלִי
בָּשׂוּם מְקוֹם נִמְצָא אִיפְשָׁהוּ
הַמְתַּנָּה נִמְשָׁכֶת
לֹו הַהֲגָעָה וְהַעֲזִיבָה הַגִּיּוֹנִיּוֹת וְנִכּוֹנוֹת. //
אֲנִי פּוֹגֵשׁ אוֹתָךְ
בְּדַפֵּי סְפָרִים סְגוּרִים
וּבְכוֹתְרוֹת שִׁירִים שֶׁנִּשְׁכַּחוּ,
אֲנִי מְחַפֵּשׁ אוֹתָךְ
דֶּרֶךְ מְחַשְׁבוֹת רַבּוֹת, כְּשֶׁהַהֲעָדָר מוֹפִיעַ.

החיפוש אחר גאולה

המניע של הכתיבה תמיד הוא החיפוש אחר משמעות החיים, אחר גאולה:

מְשַׁמְעוֹת הַחַיִּים הִיא
סִבָּה לְצַעַד לְקִרְאָת הַמִּתָּר, חֲלוֹם
שֶׁלְכָל אֶחָד יֵשׁ זְכוּת לְרִאוֹת.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

תחושת הזמן של ייטון קלמנדי היא עצמאות מתמדת של הנוסע בזמן. יצירת זמן אחר מאפשרת לו כניסה למרחבים וזמנים אחרים, שלא היה נחשף להם, אילו היה חי את מסגרת הזמן הקונבציונאלית. הזמן הוא "זמן של אף אחד", הוא משוחרר מכורח של הסובבים אותו ושל המציאות המקיפה אותו. כך הוא מגיע למצב של שליטה בזמן:

עד היום נִשְׁאֲתִי פֶּחַד וְאֶמֶץ עַל כְּתָפִי,
כְּשֶׁאֲנִי מְקַפֵּל בְּזִמְנוֹ שֶׁל אֵף אֶחָד
וְאֵינִי עוֹשֶׂה פֶּעַם אֶחַת מְסַעוֹת קוֹשִׁים,
בְּאֶמֶץ פָּנִים אֶל פָּנִים מוֹל פֶּחַד

אלה חיים במציאות שבה, למרות שהנוסע בזמן מתעלם מן הזמן, הוא מגלה שהמחוגים בקיר הזמנים ממשיכים להסתובב ברצף בלוח השעון. הוא חי ביבשת אחרת, בזמן אחר. אך המציאות אינה נעצרת, הזמן אינו נעצר. גם כשהוא חי מחוץ לזמן, אין לו שליטה על הזמן מחוץ לו:

צָרִיף אֶמֶץ כְּדֵי לְהֵעֵז
לְהֶאֱמִין בְּאַהֲבָה
מְחוּגִים בְּקִיר הַזְּמַנִּים שְׂנֻקְבָּעוּ
כְּוִנֵּי יְצִיאָה, מִסָּע אַרְף יוֹתֵר מִחִלּוּפֵי הָעוֹנוֹת הַמְשֻׁתָּנִים,
אֲרוּעִים זְמַנִּים בְּשָׁנוֹת חַיִּי.

לתת זמן לזמן

היכולת שלו לשלוט בזמן היא מתוך צמידות לעיקרון: "לתת זמן לזמן", הוא חי את החיים מחוץ לזמן, כדי לחוות את החיים בשונותם: כשהוא הולך אל הזמן שלו, הוא הולך אל עצמו:

לְאַסֵּר כָּל זְמַן
זְמַן אֲחֵר מִגִּיעַ וְהַתְּפַקִּיד הוּא לְהֶאֱמִין בְּטוֹב
לְצֹלֵם אֶת הָרְצוֹנוֹת שֶׁלָּהּ בְּצִבְעִים לְתֵת זְמַן לְזְמַן.

הוא חש עצמו כנוסע בזמן שנותן זמן לזמן, כחוצץ בתוך החברה האנושית, זר, אוטוסיידר. "אני לא אחד מכם", הוא אומר. החופש שבו הוא מתנהל מאפשר לו להתבונן על המציאות מבחוץ. הקוראים נחשפים לדובר שירי הכותב את חייו ככתב-חידה, שעליהם לפענח אותו, כדי להיכנס אל הזמן שלו. בכך שהוא יוצר לו זמן משלו, הוא יוצר הזרה של המציאות מחוצה לו. זו מציאות לא רלבנטית, עבורו:

אֶחָדִי כָּל הַשָּׁנִיִּים הָאֵלֶּה,
אֶחָדִי כָּל הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה וְשֶׁל חֶפְשׁ
אֲנִי לֹא אֶחָד מֵכֶם,
לֹא שֶׁקֶט וְלֹא שֶׁלֹּה בְּאֲרוּעִים
אֵלֶּה רַק שְׁרִיטוֹת קִלּוֹת
מְצִיאוֹת נְשָׂאָה פֶּעַם כְּמוֹ הָאֶמֶת אֵינָה נִמְלָטָה.

המשורר הוא חוצץ החי מחוץ לכולם

לתחושה החוצנית הזאת, שהוא נבדל מכולם וחי מחוץ לכולם, יש גם השלכות על מעמדו בארץ שהוא חי בה, וגם לשֹׁכֵר שחל בארץ עצמה. הוא חש שגם הארץ עצמה חיה מחוץ לזמן, וכך מתבזבזים חלומותיה ואובדים:

כְּאִשֶּׁר הַזְכָּרוֹן כֶּכָּה לְאוֹר הָאוֹפְטִימִיּוֹת
אֲנִי לֹא רוֹאָה אֶף אֶחָד הוֹפֶה לְמִיִּשְׁהוֹ
הַכְּרוֹנִיקוֹת הַמִּפְחִידוֹת שֶׁלֶּף הֵן מִפְחִידוֹת אוֹתִי, אֶרְצִי. //
לְהִגִּיד לָךְ נְשָׂאָה לֹא לְבַד בְּכָאֵב הַזֶּה
נִצָּא מִהַתְרַדָּה, בְּזִבְנוֹ אֶת הַחֲלוֹם בְּשִׁבִּילָךְ.
מִחוּץ לְזֶמֶן אֲנוּ חַיִּים בְּזִמִּים אֵלֶּה.

במציאות כה לוחצת, שהזמן סוגר עליו, והוא מנסה להתנהל בצורה עצמאית, כמו חי מחוץ לזמן, נותרה לו רק האהבה:

לְמָה שֶׁלֹּא תִחַשְׁבִּי בְּכֻלָּל וְגַם אֲנִי
לְאֲרוּעֵי אֵין נְתִיב
לֶאֱן נוֹכַל לְלָכֶת //
כְּמָה גַּם מְסַכָּה לִי
שֶׁאֶאֱכֹלֶס אֶת אֶהְבְּתִנוּ כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

קִּי אֶתִּי שְׁעוֹת וְיָמִים אֲנִי רוֹצֶה לֹא לְהִתְעוֹרֵר
מִהַחֲלוֹם הַקָּדוּם הַזֶּה..

ההזיות על אהבה הן מימוש של כל המשאלות:

הָעוֹלָם אוֹלִי הִתְכַּנֵּן כְּדֵי שְׁאַתֵּפֶס
אֶת אֶהְבְּתִי בְּיָמֶר קְלוֹת
וְאֶת אֶהְבְּתִי תִּקְבְּלִי אוֹתָךְ
בְּשִׁבְלִי
אֲנִי חוֹפֵר אֶת הַרְצוֹנוֹת שְׁלִי...
מִשְׁאַלוֹת בְּשִׁבְלֶךְ.
יוֹם אֶחָד
כְּשֶׁהַפְּנִים שְׁלִי חֲנוּרוֹת
בְּהַעֲדָר שְׁמֶשׁ וְאוֹר,
אֶצְיֵר קִיץ עִם חֶם עַל הַחוּף

צו החיים במציאות ללא זמן הוא פרדוקסלי: במציאות ללא זמן, עליך להתעורר בזמן:

אִם הַמְּצִיאוֹת הֵיא חֲלוֹם תִּתְעוֹרֵר בְּזֶמֶן
תֹּזֵר לַעֲצֻמָּךְ לְהִתְחַלֵּה וְתִלָּךְ בְּזִהְרֵי

המשורר הוא הזמן עצמו

מתברר, שהוא חי מחוץ לזמן, כי הוא הזמן עצמו !

וְאֲנִי רוֹצֶה שְׁתַּדְּעִי שְׁקִרְאֵתִי לַעֲצָמִי "זֶמֶן"
אֶךְ וְרַק כְּדֵי לְהַפִּיר אוֹתָךְ
וְאֶת כְּשִׁיחָה לָךְ זֶמֶן
אֶת תִּמְצָאִי בְּקִרְבֵּת מְקוֹם
כְּשֶׁהַמְּשַׁחַק יִתְחִיל.

החיים מחוץ לזמן עשויים לתת לפעמים תחושה של חיים בנצח. אך ההתפכחות

לא מאחרת להגיע: הוא יודע אז שהוא בן תמותה, שהוא זמני:

הגשמתִי אֶת מְשַׁאלְתִּי
ובְּמִקְרָה הִפְכֵתִי לְדִמּוּת שֶׁל הַסְּפוּר הַזֶּה
וְהִתְחַלֵּתִי לְהִתְנֻדּוֹת עַל הַזְמַן
שֶׁצִּדְּכּוּ בָּאתָ וְהִלַּכְתָּ
אֶתְּהָ סִי זְמַנִּית

החיים מחוץ לזמן, כחוצן בתוך החברה האנושית, מביאים את הדובר לחשוב שהוא חי במציאות מיתולוגית, באגדה או בשיר לירי. כבר בראשית המאמר, הראיתי שהוא מחפש דלת אל מציאות אחרת, כמו באגדה "נרניה". ככל שהוא חי כנוסע בזמן שחי מחוץ לזמן, הוא חי את חייו כאודיסאוס שחוזר מארצות רחוקות, כדמות אגדית:

אֲנִי מְרַגֵּשׁ שְׁאֲנִי חוֹזֵר
מֵאַרְצוֹת רְחוֹקוֹת, מִרְסָקִים אֲרָבִים אוֹלֵי מְשִׁירִים לִירִים,
מִמִּיתוּסִים בְּמִצִּיאוֹת
מִיָּמֵי קֶדֶם
אֲבָל לֹאן אֲנִי הוֹלֵךְ, הַמְּקוֹם הַצֶּפוּף הַזֶּה,
לֹא תוֹפֵס אֶת כָּל הָעֵבֶר הַזֶּה
כָּל מִסַּע הַזְמַן הַזֶּה

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

UDHËTARI NË KOHË DËSHIRON PËR NJË KOHË TJETËR

Nga Balfour Hakak

Përkthyer në anglisht nga Daniel Revach

Përktheu nga Anglishtja Peter M. Tase

Jeton Kelmendi, "Dashuria e gjen veten kudo" (poezi)

Poeti shqiptar Jeton Kelmendi ka fituar namin e një intelektualit gjithëpërfshirës. Ai është një poet, muzikant, eseist, përkthyes dhe akademik me lidhje të forta me institucionet kërkimore në mbarë botën. Ai ka lindur në Kosovë, ka vazhduar studimet në Universitetin e Prishtinës, ka përfunduar studimet Bachelor në Arte në Komunikim Masiv, ka vazhduar studimet pasuniversitare në Universitetin e Lirë të Brukselit për Diplomaci dhe ka përfunduar doktornaturën për ndikimin e mediave në Politikat e sigurisë në BE. Anëtar aktiv i Akademisë së Arteve të Bukura, Salzburg. Libri i tij i parë me poezi "Shekulli i Premtimeve" (1999) pati sukses dhe që atëherë është përkthyer në 37 gjuhë. Sot ai shihet si përfaqësuesi i poezisë shqipe.

Libri i tij i ri me poezi "Dashuria e gjen veten kudo" u përkthye në hebraisht nga Shoshana Vegh, duke hapur një derë në veprën e Kelmendit për lexuesin në gjuhën hebraike.

Poeti shqiptar Jeton Kelmendi është udhëtari ideal modern i kohës. Udhëtimi në kohë i mundëson të ecë në shtigjet e imagjinatës, në mbretërinë e dëshirës dhe mallit.

Ashtu si në Kronikat e Narnias, ky libër e ka poetin që kërkon një derë në një botë mitike dhe magjike. Udhëtimi i tij nëpër kohë është i mbushur me sfida dhe prova guximi, pasi dëshira e tij është të ndryshojë vetë kohën. Gjatë jetës tipike, njeriu ndeshet me marrëdhënie të ndryshme, përvoja të ndryshme dhe atë dëshirë të pashuar për një realitet të ngjyrosur nga magjia

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

dhe imagjinata. Shpresa për përvoja magjike lind në mënyrë të pashmangshme një dëshirë të thellë për të qëndruar në ato vende për një kohë të gjatë.

Nuk mund të dalësh në një kohë tjetër:

Udhëtoj nëpër kohë

duke ndjekur shtigje imagjinare plot dëshira rreth e rrotull mendimeve të mia

*nuk mund të gjej një derë të hapur për një kohë tjetër,
një derë që më çon atje ku dua të dua pak më mirë,
për të qëndruar më gjatë.*

Shpresa për një kohë tjetër. Kërkimi i njerëzimit për të mirën na shoqëron që nga agimi i krijimit. Edhe në tregimin e Zanafillës, çdo ditë e krijimit përfundon me vargun "dhe Zoti e pa se ishte mirë". Pritja për këtë lumturi është pjesë e poezisë që lajmëron përherë të mirën. Udhëtari në kohë përpiket për një kohë tjetër ku mund të gjejë një jetë të mirë:

Unë do të ndryshoja këtë herë:

në një tjetër.

*Do t'i hapja dyert shpresës dhe do të isha plot shpresë
për një kohë më të mirë*

Nëse do të isha ai që nuk jam

në një kohë tjetër do të largohesha, por, jam ai që jam e letra e fundit e harresës i mbetet një kohë tjetër.

Poezia e Jetonit kërkon kuptimin në çdo rast. Ai kërkon kohë në botë të ndryshme nga tonat, në gjuhë të tjera nga tonat dhe me alfabetë të ndryshme. Ndoshta kjo botë tjetër mund t'i japë kuptim jetës sonë, e cila shoqërohet me shpresën për jetën e përvetshme:

Nga goja ime

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

*Nga shpirti im dalin mendime të çuditshme
nganjëherë shfaqen duke u larguar nga herë të tjera duke
mbërritur
nga një botë e ndryshme nga e jona*

*E di që shumë prej tyre janë pak më pak se pak
dhe se gjuha e tyre është e pashprehur e pashkruar,
por unë them se është diku
diku mes meje dhe teje, jeta ime jetoi kaq shpejt*

*Dhe ndërsa të gjitha gjuhët kanë alfabetet e tyre, kështu fillon
kjo gjuhë jone
me dështimin tonë për të kuptuar fillimet e reja*

*Dhe koha, një ishull i banuar nga përjetësia
që u jep kohë atyre që nuk kanë kohë.*

Kërkimi për një jetë me kuptim.

Kërkimi i kuptimit është një proces që fillon në një rrugicë të ngushtë që hapet dalëngadalë. Nga grushti i ngushtë dalin gishtat; vetëm duke u hapur ndaj botës në tërësinë e saj, rruga mund të çojë në një jetë me kuptim:

*Së pari
një rrugë e ngushtë
mezi te mbaje, sa ta sjell me vete pastaj
te eci deri aty ku e kam hequr enigmën, ku fillon kuptimi.*

Udhëtimi në kohë nuk pushon kurrë, pasi individ i kërkon të kuptimit të jetës përfundon në kërkim të pafund të kohës. Soditja e tij për shoqërinë njerëzore karakterizohet nga distanca dhe ironia. Poezia e Jetonit është një lloj soditjeje intelektuale e ekzistencës që e rrethon dhe dëshirës së tij për të banuar në dhe

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

në botën e tij private, larg kohës dhe vendit të të tjerëve.

*Unë bëra atë që bëra
dhe e solla veten këtu tani kam gjithë kohën për ta marrë
veten time
të tërhequr nëpër kohë*

Një romantik brenda kaosit ekzistencial

Poeti është një romantik i pashpresë. Edhe thellë brenda kaosit ekzistencial, ai beson në dashuri. Që parashikimet e tij për dashurinë të realizohen, ai beson në ciklin e stinëve, të cilat do ta çojnë në një periudhë tjetër kohore në vitet në vijim të jetës së tij. Jeta në epoka të ndryshme e lejon atë të kërkojë mundësi të tjera të ekzistencës:

*oh çfarë ngjarjesh kaotike që vijnë e shkojnë
dhe përsëri
nuk mund të fshehin parashikimet për një kohë tjetër*

*njeriu ka nevojë për guxim për të guxuar të besojë në dashuri.
kohët në muret e kohës së palosur përcaktojnë drejtimet,
në një rrugë më të gjatë se ndryshimi i një stine
në një muzg tjetër kohësh
në vitet e jetës sime.*

Është mbi të gjitha në ato momente kur shkrimtari humbet besimin në aftësinë e tij poetike, kohërat në ndryshim zbulojnë para tij shkrimin e tij dhe shpengimin që qëndron brenda. Fjala e shkruar ofron kështu shpëtimin: besimi i shkrimtarit i kalon atij. Edhe kur ai banon jashtë kufijve të kohës, ai ekziston si një folës i pajisur me kujtesë:

shkrimi ka rrënjë kaq të thella dhe nuk mund të mos thuhet aq

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

lehtë.

koha e çon kohën,

Unë isha ngjarja e saj

ndërsa kjo poezi erdhi në jetë.

Ky rikthim në shkrim, kthimi i shkrimtarit në besimin e tij në kompetencën e tij poetike, e kthen atë në predispozicion romantik. Predispozicioni i tij për të kërkuar me durim kohë të ndryshme i zbulon atij se librat e mbyllur ofrojnë udhëtim në kohë, romancë të vërtetë dhe një vend për poezi. Marsel Proust shkruan "Në kërkim të kohës së humbur" në një përpjekje për të përcaktuar identitetin e tij dhe kuptimin e jetës. Kelmendi krijon një kohë të vetme, kohën e tij të humbur. Në këtë mënyrë ai përcakton kuptimin e jetës së tij:

Jam duke pritur përtej mundësive të mia

në askund është diku

pritja vazhdon

nëse mbërritja dhe nisja kanë kuptim dhe janë të arsyeshme

unë të takoj ty

në faqet e librave të mbyllur

dhe titujt e poezive të harruara,

Unë të kërkoj ty

përmes mendimeve të shumta, kur shfaqet mungesa.

Kërkimi për shpengim

Shkrimi nxitet gjithmonë nga kërkimi i kuptimit të jetës, për shëlbim:

Kuptimi i jetës është,

arsyeja për të ecur drejt së nesërme, një ëndërr

që të gjithë kanë të drejtë ta shohin.

Ndjenja e kohës e Jeton Kelmendit formon pavarësinë e përhershme të udhëtarit në kohë. Krijimi i një kohe tjetër i mundëson atij të aksesojë hapësira dhe epoka të ndryshme, të cilat nuk do të zbuloheshin kurrë nëse ai do të kishte përjetuar kornizën kohore konvencionale. Kjo kohë është “koha e askujt”, duke e çliruar kështu nga kufizimet e atyre që e rrethojnë dhe realiteti që e rrethon. Në këtë mënyrë ai arrin një kontroll të caktuar mbi vetë kohën:

*Mbi supe mbaja frikën dhe guximin deri tani
deri më sot, e palosur
në kohën e askujt, pa kohë me udhëtime të vështira, trimëri ballë
për ballë me frikën*

Edhe pse udhëtari në kohë e injoron kohën, ai shpejt zbulon se akrepat e orës në mur ende rrotullohen. Ai jeton në një planet tjetër, në një kohë tjetër, megjithatë realiteti nuk ndalet dhe koha nuk pushon për askënd. Edhe pse jeton jashtë kohës, ai nuk ka kontroll mbi kohën jashtë tij.

*njeriu ka nevojë për guxim për të guxuar të besojë në dashuri.
kohët në muret e kohës së palosur përcaktojnë drejtimet, e një
rruge më të gjatë se ndryshimi i një stine
në një muzg tjetër kohësh
në vitet e jetës sime.*

Për t'i dhënë kohë kohëve

Aftësia e tij për të kontrolluar kohën buron nga respektimi i një parimi: "t'i japësh kohë kohës". Ai e jeton jetën jashtë kohës së tij, në mënyrë që të jetojë jetën në të gjitha llojet e saj: kur ai shkon drejt kohës së tij, ai lëviz drejt vetvetes:

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

pas çdo kohe

*një kohë tjetër po vjen dhe puna është të besosh në të mirën
fotografoni dëshirat tuaja me ngjyra për t'i dhënë
kohës kohë.*

Ai e sheh veten si një udhëtar në kohë që i jep kohë kohës, një i huaj në mes të shoqërisë njerëzore, një i huaj, një i humbur. "Unë nuk jam një nga ju," thotë ai. Liria në të cilën ai vepron i mundëson të vëzhgojë realitetin nga jashtë. Lexuesit takojnë në libër një folës poetik që shkruan jetën e tij në formën e një gjëgjëze të cilën ata duhet ta thyejnë për të hyrë në kohën e tij. Duke krijuar kohën e tij, ai krijon një distancë dhe largim me realitetin jashtë saj. Realiteti bëhet i parëndësishëm për të:

pas gjithë këtyre ndryshimeve,

pas gjithë këtyre viteve liri, unë nuk jam si ju,

*as heshtje e as qetësi në ngjarje por vetëm gërvishtje të vogla
realitetesh*

ajo kurrë e vërtetë s'paska qenë

Poeti është një alien që jeton jashtë të gjithëve

Kjo ndjenjë e të qenit i huaj, e të qenit i ndarë nga të gjithë dhe të ekzistuarit veç tyre, mbart me vete pasoja për vendin e tij në vendin e tij dhe copëzimin e atij vendi. Ai ndjen sikur vetë vendi ekziston jashtë kohës, dhe si rezultat ëndrrat e tij humbasin dhe zhduken:

kur kujtesa mbyllet në dritën e optimizmit

Unë nuk shoh që askush të bëhet Dikush

kronikat e tua të frikshme po më tmerrojnë vendi im.

të të them që nuk je vetëm në këtë dhimbje

po del nga anatemi e shkaterruam endrren për ty.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Jashtë kohës po jetojmë këto ditë.

Në një realitet të presionit kaq të lartë, ndërsa kohët i afrohen atij, ai përpiqet të veprojë në mënyrë të pavarur, sikur të ekzistonte jashtë kohës, duke i lënë asgjë tjetër veç dashurisë:

*pse nuk duhet të mendosh fare e as unë aspak
ngjarja nuk ka rrugë ku mund të shkojmë*

*sa mrekullia më pret
për ta populluar dashurinë tonë si dritën e Diellit.
jeton orë e ditë me mua dua të mos zgjohem
nga kjo para ëndërr.*

Iluzionet e tij për dashurinë janë përmbushja e çdo dëshire:

*bota mund të jetë tkurrur për të kapur dashurinë time
më lehtë dhe dashurinë time për të pasur ty
për veten time
Unë po gërmoj dëshirat e mia ... dëshirat për ju.*

*Një ditë
kur fytyra ime është e zbehtë
në mungesë të diellit dhe dritës,*

Do ta vizatoj verën me vapë në plazh.

Rendi i jetës në një realitet pa kohë është paradoksal: në një realitet pa kohë, duhet të zgjohesh në kohë:

*nëse realiteti është duke ëndërruar zgjohuni në kohë
kthehuni te vetja në fillim dhe ecni me kujdes*

Poeti është vetë koha

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Rezulton se ai jeton jashtë kohës, sepse ai është vetë koha!

*Dua që ju të dini se unë e quajta veten time vetëm vetëvete
të të takoj
dhe ti kur ke kohë me kë pranë
pasi loja fillon pas pak.*

Jeta jashtë kohës mund të japë përshtypjen e pavdekësisë, megjithatë nuk kalon shumë kohë para se poeti të hiqet nga ky iluzion: ai atëherë e di se është i vdekshëm dhe i përkohshëm:

*Unë plotësova dëshirën time
dhe rastësisht u bëra personazhi i kësaj historie dhe fillova të
rrëfej kohën
nëpër të cilën erdhe dhe shkove
ti jeta ime përkohësisht*

Jeta jashtë kohës, si një alien mes njerëzve, e bindin folësin se po jeton në një peizazh mitologjik, në një legjendë apo poemë lirike. Në fillim të shkrimit unë kisha treguar tashmë se ai kërkon një derë drejt një realiteti tjetër, si një legjendë në Narnia. Për sa kohë që jeton si një udhëtar në kohë që ekziston jashtë kohës, ai e jeton jetën e tij si Odiseu i kthyer nga vendet e largëta, si një figurë legjendare:

*Më duket sikur po kthehem
nga vende të largëta, distanca të gjata ndoshta nga këngët
lirike,
nga mitet në realitet*

*nga kohët e lashta
por ku po shkoj, ai vend i ngushtë, nuk e zë gjithë atë të shkuar
gjithë atë udhëtim në kohë.*

שירה המתעלה על המרחב והזמן, השפה והעצמי: ביקורתו של דניאל רווח על אוסף השירים של ג'טון קלמנדי "אהבה מוצאת עצמה בכל מקום" בתרגומה לעברית של שושנה ויג

השירה של ג'טון קלמנדי עושה הכי טוב את מה ששירה נועדה לעשות: היא מערערת על המגבלות המוטלות על הטבע האנושי על מנת להתבונן במצב האנושי. כמו אלים בארץ הפלאות כשהיא צומחת לממדי ענק, הדמויות המאכלסות את דפי הספר הזה פורצות את ממדי הזמן והמרחב, השפה והעצמי; בעוד שרגליהן מנסות לברוח מהמצב האנושי, ידיהן נאחזות במתיקות המרירה של החיים. המסגרת המטפיזית והלשונית של אוסף זה של המשורר האלבני המוכשר אינה אלא חלון מזוגג דרכו הוא מתבונן בהיבטים המוחשיים ביותר של המציאות: מערכות יחסים, צמיחה, מלחמה, מגיפה... מה שמחזיק את היקום הפואטי של קלמנדי זה אהבה, וכל מה שנדרש כדי לשבור את חוקי הזמן, המרחב, הדקדוק והנפש הוא לב שבור.

תרגומה לעברית של שושנה ויג מעיד על כישוריה כמשוררת: שפה קולחת, משלב טבעי, ומבנה שמשרת היטב את התוכן – כל אלו מכבדים את המקור תוך ניצול סגולות השפה העברית. התוצר הוא לא פחות מחוויה קסומה עבור הקורא הישראלי.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Poezia që kapërcen kohën dhe hapësirën, gjuhën dhe vetveten: recension i Jeton Kelmendit "Dashuria e gjen veten kudo"

Nga Daniel Revach, Izrael.

Poezia e Jeton Kelmendit e bën më së miri atë që kishte për qëllim të bënte poezia: soditja e gjendjes njerëzore duke sfiduar kufizimet e natyrës njerëzore. Si një Alice gjigante në Botën e Çudirave, personazhet që banojnë në faqet e këtij libri dalin jashtë kohës dhe hapësirës, gjuhës dhe vetvetes; megjithëse këmbët e tyre përpiqen t'i shpëtojnë gjendjes njerëzore, duart e tyre nuk mund të mos përqafojnë ëmbëlsinë e hidhur të jetës. Korniza metafizike dhe gjuhësore e koleksionit të këtij poeti të madh shqiptar nuk është veçse një dritare me xham përmes së cilës ai sodit aspektet më të prekshme të realitetit: marrëdhëniet, rritja, lufta, pandemia... ajo që e mban të bashkuar universin poetik të Kelmendit është dashuria dhe gjithçka që duhet për të. thyen ligjet e kohës, hapësirës, gramatikës dhe individualiteti është një zemër e thyer.

מחשבות אחרי קריאה ב"אהבה מוצאת עצמה בכל מקום" של ג'טון קלמנדי כולנו מחפשים אחרי משמעות, מנסים לשוטט בנתיב הצר הזה, ואולי למצוא אותה, בסופו של דבר, בסוף הדרך, בשפות אחרות, בזמן אחר, בקיום אחר. אבל המשמעות - כאי על-זמני בנצח - לא מדוברת ולא כתובה. קלמנדי חושף בפנינו את האמת הפשוטה של מציאת המשמעות בתוכנו. אנחנו האגרוף הקפוץ. אנחנו אלה שצריכים לפתוח את עצמנו לגלות אותה. אנחנו האירוע היוצר את חיינו, אנחנו השירה. לקרוא את המילים של קלמנדי זה כמו לרחף בספירה לא ידועה של חזיונות, מחוץ לחלל, מחוץ לזמן, במיתוס לא מודע של מציאות קוסמית. כמו חיזור במסע, המתבונן ברגשות? אנושיים, מחשבות, תפיסות, בניסיון להבין מה הן, ממה הן מורכבות ומהן מטרותן מהם ה"שורשים הפנימיים" שלנו? קלמנדי סוחף אותנו אתו בחיפוש האינסופי הזה איפה אנחנו מתחילים והיכן אנחנו מסתיימים? האם האנושות תמצא אי פעם חופש פנימי, אהבה ושלווה? האם היא ימצא? - ציפי ויינר / ינואר 2023

Mendimet pas leximit të Jeton Kelmendit

Zipi Weiner, Izrael. janar 2023

“Dashuria e gjen veten kudo” Ne të gjithë jemi në kërkim të një kuptimi, duke u përpjekur të endemi në këtë shteg të ngushtë dhe ndoshta ta gjejmë, përfundimisht, në fund të rrugës, në gjuhë të tjera, në një kohë tjetër, në një ekzistencë tjetër. Por kuptimi – një ishull i përjetshëm në përjetësi – është i pashprehur dhe i pashkruar. Kelmendi na zbulon të vërtetën e thjeshtë, të gjetjes së kuptimit në veten tonë. Ne jemi grushti i ngushtë. Ne jemi ata që duhet të hapim veten për ta zbuluar atë. Ne jemi ngjarja që krijon jetën tonë, poezia jonë. Të lexosh fjalët e Kelmendit është si të notosh në një sferë të panjohur vizionesh, jashtë hapësirës, jashtë kohës, në një mit të pavetëdijshëm të një realiteti kozmik. Si një alien në një udhëtim, duke vëzhguar emocionet, mendimet, perceptimet njerëzore, duke u përpjekur të kuptojë se çfarë janë, nga përbëhen dhe cili është qëllimi i tyre. Cilat janë "rrënjët tona të brendshme"? Kelmendi na merr me vete në këtë kërkim të pafund. Ku është fillimi ynë, ku mbarojmë? A do të gjejë ndonjëherë njerëzimi lirinë, dashurinë dhe qetësinë e brendshme? A do ai? -

JETON KELMENDI'NİN “HAYAT İÇİMDE YAŞIYOR” KİTABININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Prof. Dr. Hasan Erkek

İlk İnsandan Bugüne Sanatçının Sancısı

Sanat, bir bakıma, bitimsiz uzam ve belirsiz zaman kavşağında eylemsiz kalmış insanın dramıdır. Kararsızlığını, umarsızlığını dışavurumdur. Kollarını acıyla göğsü doğru açıp yakarışındır. Umudunu soluğuyla ısıtmasıdır. Varlığına anlam aramasıdır. Fırlatılmış olduğu dünyaya anlam katmaya çalışmasıdır.

İlkel dönemde de, muhtemelen böyle hissetti insan. Benzer çelişkileri yaşadı. İlgili açmazlarla sanata yöneldi. Kimi zaman sesle, kimi zaman devinimle, kimi zaman sözcüklerle yansıttı içindekileri. Aynı sözcüklerle olmasa bile, umarsızlığını, umutsuzluğunu, umudunu dile getirmeye çalıştı.

İnsanlar, hayvanlardan farklı olarak, kültürel birikim yapar ve kuşaklar boyunca birikimlerini birbirine aktarırlar. Kuşkusuz benzer bir birikim ve aktarım şiir alanında da yapılmaktadır. Bununla birlikte, her şairin içine doğduğu uzama, zamana bakarak yazma edimini kendisiyle başlatması bir bakıma doğaldır. Çünkü birer birey olan her şair biriciktir, tektir, benzersizdir. Kendinden önce yazılmış şiir geleneğini bilmekle ve sırtını ona dayamakla birlikte, içine doğduğu zamana ve zemine bakarak yazma edimini bir bakıma kendisiyle birlikte, yeniden başlatır. Öyle olmasa, Homeros'un, Molière'in, Shakespeare'in, Cervantes'in, Goethe'nin, Brecht'in, Neruda'nın, Aragon'un, Mayakovski'nin, Nazım Hikmet'in, Levçev'in, Adonis'in şiir yazmış olduğu bir alanda, yeni yetme bir şair nasıl kalem oynatmaya kalkışabilir?..

**“Güneş Altında Söylenmemiş Söz Yoktur” ama
“Güneş Her Gün Yeni”den Doğar”**

Cicero’ya atfedilen “güneş altında söylenmemiş söz yoktur” sözü bir bakıma doğrudur ama unutulmamalıdır ki, Herakleitos’un dediği gibi, “güneş her gün yeni”den doğar. Her doğduğunda ise yeni bir güneştir.

Güçlü şiir geleneğine rağmen, yeni şair adaylarının çıkması bir bakıma doğal ve hatta gereklidir de. Çünkü Homeros birinci ve ikinci dünya savaşına tanık olamadı. Molière atomun parçalanışını işitemedi. Shakespeare insanın uzaya gidişini göremedi. Cervantes, uçakla hiç yolculuk yapamadı. Lorca interneti tanıyamadı, Nazım Hikmet’in akıllı telefonu olamadı. Brecht, Berlin Duvarının yıkılışı deneyimini yaşamadı. Aragon Sovyetler Birliğinin dağılış sürecini televizyondan seyredemedi. Mayakosvki Elsa Triolet ile hiç görüntülü konuşamadı.

Belki de bu nedenlerle, bütün şairler acemi şiir işçileridir. Şiir tekniklerini öğrenmiş ve ustalaşmış olanların da ustalıkları acemiliği öğrenme yönündedir. Ne kadar ustalaşırsak ustalaşalım, hepimiz, Sappho’nun, Lorca’nun, Orhan Veli’nin, Füruğ’un, Gülten Akın’ın, Metin Altıok’un yakalamaya çalıştığı yalınlıkta bir şiirin peşinde koşuyoruz. O şiiri yazınca öpüp başımıza koyuyoruz.

İşte bütün bunlardan dolayı, İsveç’te, Küba’da, Japonya’da, Yeni Zelenda’da, Türkiye’de ya da Kosova’da, hemen her gün yeni şair adayları şiire başlıyor ve şiiri bir bakıma kendileriyle başlatıyor. Kendini ilkel dönemde, acısını, yakarışını ya da aşkını dışa vuran “ilk sanatçı” gibi hissediyor. Öte yandan bu çağın ağırlığıyla baş etmeye çalışıyor. Şiirle buna karşı koymaya çabalıyor.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Parçalanmış ve Kaygan Bir Zeminde, Oyunbaz Bir Zamanda Jeton Kelmendi Şiiri

Jeton Kelmendi'nin, Yeliz Altunel tarafından Türkçeye çevrilen ve Şiirden Yayınları'ndan çıkmış olan **Hayat İçimde Yaşıyor** adlı şiir kitabını okumak, ilkin bunları düşündürdü.

Jeton Kelmendi, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetinde doğmuş (1978), çocukluğu ve ilk gençliği, büyük umutlarla kurulmuş olan bu eşsiz birliğin dağılma sürecine (1980-2000) denk gelmiş olan bir şair. Büyük bir bölümü, parçalanma ve yeniden bütünleşme süreci içinde geçmiş bir ömür. Kosova Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla (2008), toparlanmaya, onarılmaya çalışılan örselenmiş bir ruh. Dizelerinde bu örselenmişliğin yansımaları açıkça görülüyor. Şiirinin parçalı yapısı, dağılıp yeniden bütünleşmeye çalışan, çabaladıkça yeniden dağılan kaygan coğrafyanın izdüşümleri olsa gerek. Ömrünün bir bölümünde bile o kadar çok olay yaşamış, o kadar çok olaya tanık olmuş ki “tarihin alnı kırışmış” artık.

Kitabını okudukça, hemen hemen bütün şiirlerinde, zaman ve zeminin çakıştığı bir noktada, anlam arayan bir özne-şairle tanışıyoruz. Özne-şairin, umarsızlık içindeki mücadelesine tanık oluyoruz. İlerleyişinde zaman zaman patinaj yaptığını görüyoruz. Tökezlemese, hatta koşar adım ilerlese bile hep kaybettiğinin bilincinde olduğunu gözlemliyoruz. Genç yaşında şu sonuca varmış olması iç burkucudur: “Hayatın bir tek yönü var-ölüm / ve biz o yöne yolculuk yapıyoruz.”

Kesintilerle yolculuk eden ve sık sık durup ufka bakmakta olan özne-şairimiz “kimim ben bu zamanda” diye sormaktadır. Bu temel soruyu soran ve hayata anlam arayan bu özne-şair giderek kendi farkına varmaktadır. Çeşitli aşamalardan hızla geçmekte, Behçet Necatigil'in belirlediği, “gurbet”, “hasret” burçlarını erken yaşta geride bırakmakta, “hikmet burcu”na yaklaşmaktadır. Bir şiirinde, “boydan boya

ufuklara saçılmışım” demektedir.

Mileniyumda büyüyen ve aslında “girişimci” bir kuşağın temsilcisi olan Kelmendi, şiirin yanı sıra birçok alanda etkinlikte bulunmaktadır. Gazetecilik, çevirmenlik, siyasi analistlik bu etkinliklerden bazılarıdır. Zaten meslek olarak da, üniversitede öğretim üyeliğini seçmiş, akademik kariyer yapmıştır. Ancak günlük gerçeklerle boğuşurken, şiirle onların üstüne çıkmakta, kainatın hakikatiyle karşılaşmakta, “hakikatin istilası”na uğramakta, sarsılmaktadır. Çünkü hayat da fena halde “ölüme benzemekte”dir.

Bu hayat yolculuğundaki en gizemli ve tekin olmayan oyuncu zamandır. Zaman bir oyunbazdır. Ayrıca, “oyunun kurallarıyla oynar”. “Kendisini boyar zaman” durmadan, kamuflaje girer ve göz aldatır. Uzamdaki seraptan daha çok yanılsamacı ve ayartıcıdır zamandaki serap. Böylece hayat da “hileli bir oyun”a dönüşür. “Zamana yapacak bir şeyiniz yoksa” acı çekmekten ve şiir yazmaktan başka bir çareniz kalmaz.

Öte yandan uzam da güvenilmezdir bir bakıma. Hatta ev, yurt bildiğimiz uzam bile gerçekte bize ait değildir. “Anayurdun kötü bir alışkanlığı var / zaman zaman kalanları unuttur.”

Aslında bütün bunlara rağmen her şey mümkündür. Düşleyip çabalayarak yeni bir hayat kurmak çok caziptir. Ve umutsuz değildir özne-şair. Umudu hatırlayıp “bugünden iyisini umut eder.” Ancak oyunbaz zaman yine işbaşındadır. “Hayatın penceresinden / bugün yarına bakar”ken “yarın bugüne güvenmez”.

Bütün çabalamalara rağmen, bazen zaman, bazen zemin, bazen de olanaklar yeni bir hayatın inşasına yeterince elvermez. “Hayat zaman içinde geniş”ler. Bir yandan zenginleşirken, öte yandan taşınmaz hale gelir.

Sanki geriye bir tek seçenek kalır, hayata bir anlam katmak için. O da aşktır. “İnsanın aşka inanmaya kalkışması içince cesarete ihtiyacı var”dır. Aşk, “güneşin ışığı gibi” doğar

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

anlamın üzerine. Ancak, onda da bir inandırıcılık sorunu vardır. Derine işlemeyen aşk, hayatın boyası ve cilasası gibidir. Kuruyup dökülünce, bütün çıplaklığıyla ortaya çıkar hayatın anlam yoksunluğu. Ölüm, bir iskelet gibi gösterir dişlerini.

Ezeli bir çelişkidir; genel hayata anlam arayışı içinde tükenir bireysel hayat. Hatta “anlam anlamını kaybeder”. Çünkü “gerçeklik bütün hayalleri soldurur”.

Zeminin kum fırtınalarıyla savrulduğu, zamanın sürekli kazanan bir kumarbaza dönüştüğü, kurmaya çalıştığımız hayatların kumdan kaleleri andırdığı bu çağda, aşk bile yaralarımıza yeterince merhem olamamaktadır. Hem birey olarak, hem toplum olarak, ileri gittiğimizi sandığımız, gerçekte ise çok az yol aldığımız bu yolculukta yalnızca not ettiğimiz sanat kalır elimizde. Onunla avunuruz.

Yugoslavya’da doğan, Kosovo’da büyüyen ve dünyalı bir şair olmayı başaran Jeton Kelmendi’nin bugüne kadar 11 şiir kitabı yayımlanmış. Şiirleri otuzun üzerinde dile çevrilmiş. 20’nin üzerinde ulusal ve uluslararası ödül almış. Birçok yabancı şairi Arnavutçaya kazandırmış. Şiiri ve girişimciliğiyle, genç yaşta uluslararası düzeyde tanınan bir şair olmuş. Şiiri ve şair serüveni genç şairler tarafından olduğu kadar eleştirmenler tarafından da dikkatle izlenmeyi hak etmektedir. Sanatçılara, biliminsanlarına kulak vermeyen politikacılar, dünyayı havaya uçuramaz ya da kapitalizm onu yaşanmaz bir çöplüğe dönüştürmezse, yeni kuşaklar içinde yetişen şairler, farklı hayatları benzer serüvenlerle yaşamayı sürdüreceklerdir. Şiir geleneğini görüp tanıyarak ya da hiç ona aldırmadan şiir yazmaya başlayacak, şiiri bir anlamda kendileriyle, yeniden başlatacaklardır. Her hayat ve şiir deneyimi, o hayatı yaşayan şair için geçerlidir. Onu yaşamayan ama tanıyan şair içinse, hep kısmen geçerli kalacaktır. Her genç şair gurbet, hasret burçlarından geçecek, kendince bir hikmet burcuna ulaşmaya çalışacaktır. Bu çetrefil ve şiirsel yolculukta Jeton Kelmendi’ye başarılar dilerim...

ÇFARË NA NXËT TË MENDOJMË LIBRË I JETON KELMENDËT “JETA JETON NË MUA »

Nga Prof. Dr. Hasan Erkek

Përktheu nga Turqishtja: Dr. Isa Sylçeveci

Vuajtja e artistit, që nga njeriu i parë e deri më sot
Arti, në një farë mënyre, është drama e njeriut të mbetur pa
veprim, në udhëkryqin e hapësirës, së pafundme dhe kohës së
pacaktuar. Është shprehje e pavendosmërisë dhe
pazgjidhshmërisë së tij. Është një lutje e tij me dhimbje, me
duar të ngritura drejt qiellit. Është ngrohja e shpresës me
frymën e tij. Është kërkim kuptimi për ekzistencën e vetvetes.
Është përpjekja e tij për t’i vënë kuptim botës në të cilën është
hedhur.

Njeriu ndoshta edhe në epokën primitive kështu është
nder. Ai përjetoi kontradikta të ngjashme. Me dilema të
caktuara iu drejtua artit. Përjetimet e tija i pasqyronte herë me
zë, herë me lëvizje, e herë me fjalë. Edhe pse jo me të njëjtat
fjalë, ai u përpoq të shprehë pazgjidhshmërinë, dëshpërimin,
shpresën e tij.

Njerëzit, për dallim nga kofshët, prodhojnë pasuri
kulturore dhe këtë pasuri ia trashëgojnë njëri-tjetrit brez pas
brezi. Nj pasuri dhe trashëgimi e ngjashme ndodh padyshim
edhe në fushën e poezisë. Megjithatë, në një farë mënyre, është
e natyrshme që çdo poet ta fillojë me veten e tij aktin e të
shkruarit, duke e shkruar hapësirën dhe kohën në të cilën është
lindur. Sepse çdo poet që është një individ, është i vetëm, unik
dhe i pangjashëm. Duke njohur traditën e poezisë së shkruar
para tij dhe duke u mbështetur në të, ai rifillon aktin e të
shkruarit me veten e tij, në një farë mënyre, duke parë kohën
dhe hapësirën në të cilën është lindur. Po mos të ishte kështu, si

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

do të mundë përpiquej të shkruaj një poet i ri në një fushë tashmë të lëvruar me poezi nga: Homeri, Molieri, Shekspiri, Cervantesi, Gëte, Brehti, Neruda, Aragoni, Majakovski, Nazim Hikmeti, Levçevi, Adonisi?

« Nuk ka fjalë të pathënë nën diell », por « dielli për çdo ditë rilind prapë »

Thënia që i atribuohet Ciceronit, “Nuk ka fjalë të pathëna nën diell » në një farë mënyre është e vërtetë, por nuk duhet harruar se, siç thoshte Herakliti, « dielli çdo ditë rilind serish ». sa herë që lind, është një diell i ri. Pavarësisht traditës së fortë poetike, shfaqja e poetëve të rinj, në një farë mënyre, është e ndryshme, madje edhe e nevojshme. Sepse Homer nuk ishte dëshmitar i luftës së parë dhe të dytë botërore. Molieri nuk kishte dëgjuar për fuzionin e atomit. Shekspiri nuk ka mundur të ketë parë njeriun duke shkuar në hapësirë. Cervantes kurrë nuk e ka pasur mundësinë të udhëtoj me aeroplan. Lorka nuk e ka ditur internetin, Nazim Hikmet nuk ka pasur mundësi të ketë telefon të mençur. Brehti nuk e ka përjetuar rënien e Murit të Berlinit. Aragon nuk ka pasur mundësi të shikonte në televizion procesin e shpërndarjes së Bashkimit Sovjetik. Majakovski kurrë nuk ka pasur një video-bisedë me Elsa Triolet.

Mbase për këto arsye, të gjithë poetët janë shërbyes të papërvojë të poezisë. Edhe mjeshtëria e atyre që kanë mësuar dhe zotëruar teknikat e poezisë, është mjeshtri e të mësuarit të fillestarit. Sado që të bëhemi mjeshtër të poezisë, të gjithë ne ndjekim një thjeshtësi të poezisë, të cilën Sappho, Lorka, Orhan Veli, Furgu, Gulden Akm dhe Metin Altiok bënin përpjekje ta kapnin. Kur arrijmë të bëjmë një gjë të tillë, kënaqemi tej mase.

Pikërisht për këtë arsye, pothuajse çdo ditë, në Suedi, Kubë, Japoni, Zelandë të Re, Turqi apo Kosovë, poetë të rinj nisin rrugëtimin e tyre të poezisë dhe në njëfarë mënyre e nisin poezinë me veten e tyre. Prandaj, ndjehet si « artisti i parë » i

epokës primitive, që shprehte dhimbjen, lutjen apo dashurinë e tij. Së këndejmi, ai mundohet t'i sfidoj vështirësitë e kësaj epoke. Përpiqet t'i del ballë me poezi.

Poezia e Jeton Kelmendit në një truall të copëtuar dhe të rrëshqitshëm, dhe në një kohë lozonjare

Kur e lexova librin e Jeton Kelmendit, “Jeta jeton në mua”, i përkthyer në turqisht nga Yeliz Altunel dhe i botuar nga Poetry Publishing, qysh në momentin e parë më bëri të mendoj këto gjëra.

Jeton Kelmendi është poet i lindur në iish-Republikën Socialiste Federative të Jugosllavisë (1978); fëmijëria dhe rinia e tij e hershme përkojnë me shpërbërjen e kësaj federate të pashoq (1980-2000), e cila u themelua me shpresa të mëdha. Pjesa më e madhe e jetës së tij, kaluar në procese të shpërbërjes dhe të ribërjes. Shpirti i tij i tronditur, përpiqet të rikuperohet me themelimin e Republikës së Kosovës (2008. Reflektimet e këtyre tronditjeve shpirtërore shihen qartë në vargjet e tij. Ndërtimi i copëtuar i poezisë së tij, duhet të jenë projeksione të truallit të rrëshqitshme që përpiqet të ribëhet pas shpërbërjes së tij. Madje në një pjesë të jetës së tij, ai ka përjetuar aq shumë ngjarje dhe ka qenë dëshmitar i të shumtave, saqë historisë “I është rrudhosur balli” tani.

Teksa lexojmë librin e tij, pothuajse në të gjitha poezitë e tij, takojmë një subject-poet që kërkon kuptimin në një pikë ku puqen koha dhe trualli. Ne jemi dëshmitarë të një orvatjeje të subjektit-poetit të dëshpëruar. Shohim se herë pas herë rrëshqet në të njëjtin vend, duke mos arritur të shkoj përpara. Vërejmë se ai gjithmonë është i vetëdijshëm për humbjen, edhe kur nuk çalon, por edhe kur vrapon përpara. Për kundër moshës së re, konstatimi i tij : « Jeta ka vetëm një drejtim, vdekjen: dhe ne jemi duke udhëtuar në po atë drejtim » është lëndues.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Subjekti-poeti ynë, i cili udhëton me ndërprerje dhe shpesh ndalet për të parë horizontin, pyetët “kush jam unë në këtë kohë ». ky subject-poet, që bënë këtë pyetje themelore dhe kërkon kuptim e jetë, gradualisht është duke e vërejtur vetën e tij. Ai me shpejtësi kalon nëpër etapa të ndryshme, dhe në moshë të re duke lënë pas vete kështjellën e “mërgimit” dhe të “mallëngjimit”, kështjella këto të përcaktuara nga Behçet Nexhatigili, dhe i afrohet “kështjellës së urtësisë ». në një nga poezitë e tij thotë « Jam i shpërndarë nëpër horizonte”.

Kelmendi, i rritur në kohën e ndërrimit të mijëvjeçarit dhe në fakt duke qenë përfaqësues i një brezi “veprimtar”, krahas poezisë merret edhe me veprimtari nga shumë fusha të tjera. Gazetaria, përkthimi, analizat politike janë disa nga këto veprimtari. Zaten si profesion zgjodhi të bëhet pedagog universitar dhe bëri karrierë akademike. Megjithatë, duke i sfiduar realitetet e përditshmërisë, ai me poezi ngrihet mbi to, dhe ndeshet me realitetin e gjithësisë, duke u tronditur nga “invazioni i së vërtetës”. Sepse edhe jeta jashtëzakonisht « i ngjason vdekjes ».

Lojtari më misterioz dhe më i çuditshëm në udhëtimin e quajtur jetë, është koha. Koha është një lozonjare. Ajo « luan sipas rregullave të lojës ». koha pareshtur « e ngjyros vetën », kamuflohet vazhdimisht dhe e mashtron syrin. Mirazhi në kohë është shumë më iluzor dhe joshës se mirazhi në hapësirë. Kështu edhe jeta shndërrohet në një « dinakëri ». « nëse nuk ke çfarë t’i bësh kohës » nuk ke zgjidhje tjetër veçse të vuash edhe të shkruash poezi.

Së këndejmin edhe hapësira në një farë mënyre është e pabesë. Bile edhe hapësira që e trajtojmë si vatër e shtëpi, në të vërtetë nuk na përket neve. « mëmëdheu ka një zakon të keq / herë pas here e harron pjesën e mbetur ».

Në fakt, përkundër gjithë këtyre, gjithçka është e mundur. Është shumë joshëse të ndërtosh një jetë të re duke ëndërruar dhe duke u orvatur. Dhe nuk është i pashpresë subjekti-poeti. Ai kujton

shpresën dhe « shpreson për ditë më të mira nga sot ». por koha lozonjare prapë është në detyrë. «E nesërmja nuk i beson të sotmes » ndërsa « e sotmja shikon të nesërmen / nga dritarja e jetës ».

Me gjithë përpjekjet, herë koha, herë trualli e herë mundësitë nuk janë të favorshme për ndërtimin e një jete tërë. « jeta shtrihet në kohë ». me një anë pasurohet, ndërsa në anën tjetër bëhet e padurueshme.

Sikur ka mbetur vetëm një mundësi, për t'i dhënë jetës. E ajo mundësi është dashuria. « njeriu ka nevojë për guximin që të përpiqet të besojë në dashuri ». dashuria lind « si drita e diellit » mbi kuptim. Megjithatë, në vete ngërthen edhe problemin e besueshmërisë. Dashuria që nuk depërton thellë, është si boja dhe llaku i jetës. Kur ajo thahet dhe duke u plasaritur bie, mungesa e kuptimit të jetës shfaqet me gjithë lakuriqësinë e saj. Vdekja i shfaq dhëmbët, sikur një skelet.

Është një kontradiktë e përjetshme; ku jeta e individit është rraskapitur në kërkim të kuptimit të jetës së përgjithshme. Bile edhe « kuptimi e humb kuptimin » ; sepse « realiteti i vryshk të gjitha ëndrrat ».

Në këtë epokë kur trualli endet nga stuhitë e rërës, kur koha kthehet në një kumarxhi që fiton vazhdimisht dhe kur jetët që përpiqemi të ndërtojmë i ngjajnë kështjellave nga rëra, madje as dashuria nuk mund të bëhet melhem për plagët tona. Në këtë rrugëtim, që mendojmë se kemi ecur përpara, si individë dhe si shoqëri, por në realitet kemi bërë shumë pak progres, në dorë na mbetët vetë arti që kemi vënë re me të ngushëllohemi.

Jeton Kelmendi, i lindur në Jugosllavi, rritur në Kosovë, ka arritur të bëhet poet botëror. Ai deri më tani i ka botuar 11 libra me poezi. Pozitë e tij janë përkthyer në mbi tridhjetë gjuhë. Ka fituar më shumë se 20 çmime kombëtare dhe ndërkombëtare. Ai përktheu në shqip shumë poetë të huaj. Me poezinë dhe veprimtarinë e tij, që në moshë të re u bë një poet i njohur në nivel ndërkombëtar. Poezia dhe shtegu i tij poetik, meritojnë të

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

vëzhgohen me kujdes nga kritika dhe nga poetët e rinj.

Ne politikanët, ata që nuk i dëgjojnë artistët dhe shkencëtarët, nuk e shkatërrojnë këtë botë, ose nëse kapitalizmi nuk e shndërron botën në një plehërishte të padurueshme, poetët e formuar në mesin e brezave të rinj do të vazhdojnë të jetojnë jetë të ndryshme në shtigje të ngjashme. Ata do të fillojnë të shkruajnë poezi duke parë dhe njohur traditën e poezisë, ose pavarësisht nga ajo dhe do të fillojnë përsëri poezinë, në njëfarë mënyre, me veten e tyre. Çdo përvojë jetësore dhe poetike vlen për poetin që e ka përjetuar atë jetë. Kurse për poetin që nuk e ka përjetuar, por vetëm e ka njohur, një përvojë e tillë gjithmonë do të mbetet pjesërisht e vlefshme. Çdo poet i ri do t'i kaloj kështjellat e mërgimit dhe të mallëngjimit dhe secili në mënyrën e vet, do të orvatet të arrijë në një kështjellë të urtësisë.

Jeton Kelmendit i uroj suksese në këtë rrugëtim të vështirë dhe poetik!

POEZIA LUI JETON KELMENDI CUTREMURĂ TEMELIILE LUMII

Academic Ion Deaconescu, Romania

Spuneam cândva că, din când în când, poetul stă la masă cu Dumnezeu atunci când scrie, schimbând orbita stelelor cu stiloul său, a cărui cerneală este la fel de prețioasă ca sângele eroilor. Citind poeziile lui Jeton Kelmendi, simt cum sufletul îmbobocește sub adierea cuvintelor, primind aripi și curcubeu pe fruntea îngândurată. Căci, Kelmendi este un creator de aleasă sensibilitate luându-și, nu de puține ori, libertatea de a judeca și interpreta realitatea, îmblânzind lumina și dându-i un sens profund amintirilor.

Dar, mai ales simte permanent tentativa de a descifra istoria, tăcerea și meandrele ei, pentru că istoria prezentă nu vindecă rănila și nu aliniaza planetele, deoarece timpul e neascultător, mai ales oamenii uitând să sporească speranțele și visele ființei. S-a spus pe bună dreptate, că poezia s-a constituit într-o artă majoră, dar într-o lume minoră, neperformantă, derizorie și duplicitară.

Aflat în pragul maturității sale artistice, Jeton Kelmendi a îmbogățit poezia Europei, atât de egoistă și globalizantă, cu versul său neobișnuit de șlefuit, aidoma unui diamant de preț, cu meditațiile sale interrogative despre destinul omului și al planetei, aureolând dragostea, emoția și frumosul ce se află în fiecare dintre noi, trebuind însă să vine poetul și să le scoate la lumină prin verbul său născut chiar din carnea și sângele lui.

Poezia lui Jeton Kelmendi cutremură temelile lumii și ale cititorilor lui, oprind timpul și obligându-l să o ia napoi înspre strămoși, părinți și eroi de altă dată. Jeton Kelmendi dispune de talentul și arta de a înțelege începutul și viitorul lumii, deschizând ferestrele inimii pentru ca privighetorile vocalelor să cânte imnul iubirii.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

POEZIA E JETON KELMENDIT I TRONDIT THEMELET E BOTËS

Akademik Ion Deaconescu, Rumaní

Përktheu nga Rumanishtja: Baki Ymeri

Pata thënë dikur se, herë pas here poeti rri në tryezë me Zotin atëherë kur shkruan, duke e ndërruar orbitën e yjeve me stilolapsin e tij, ngjyra e të cilit është njësoj e çmuar porsi gjaku i heronjve. Duke lexuar poezitë e Jeton Kelmendit, ndjej se si shpirti mugullon nën **hijen** e fjalëve, duke marrë flatrat e ylberit mbi ballin e stolisur me mendime. Ngase, Jetoni është një krijues i një ndjeshmërie të veçantë, që din ta zbusë dritën, duke u dhënë kujtimeve një kuptim të thellë.

Por, sidomos, ai ndjen gjithmonë tentativën për ta deshifruar historinë, heshtjen dhe kthesat e saj, ngase historia aktuale nuk shëron plagët dhe nuk i afron planetët, sepse koha është e padëgjueshme, sidomos njerëzit që harrojnë t'i shumëfishojnë shpresat dhe ëndrrat e qenies. Është thënë me të drejtë, se poezia është ngritur mbi një art madhor, por në një botë minore, joperformante, mashtruese dhe duplicitare.

I ndodhur në pragun e maturitetit të tij artistik, Jeton Kelmendi e ka pasuruar poezinë e Evropës (aq egoiste dhe globalizuese), me vargun e tij jashtëzakonisht të gdhendur e të latuar (porsi një diamant i çmuar), me meditimet e tij interrogative për destinin e njeriut dhe të planetit, duke e aureoluar dashurinë, emocionin dhe të bukurën që gjendet në çdonjërin prej nesh, në kohën kur duhej të vijë poeti dhe t'i nxjerrë në dritë, nëpërmjet fjalëve të lindura madje nga mishi e gjaku i tij. Poezia e Jeton Kelmendit i dridh themelet e botës dhe të lexuesve të tij, duke e ndalur kohën dhe duke e detyruar të niset nga e prapa, drejt stërgjyshërve, prindërve dhe heronjve të kamotshëm. Jeton Kelmendi disponon me talentin dhe artin për të kuptuar fillimin dhe ardhmërinë e botës, duke i hapur dritaret e zemrës për bylbylat e zanoreve për ta kënduar himnin e dashurisë.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

JETON KELMENDI, LE POÈTE GUERRIER DE L'ÂME

Acad. Athanase Vantchev de Thracy, France

Le poète peut-il être combattant ? Oui, la réponse est oui, quand on pense à des auteurs comme le héros de la Résistance française **René Char**, le héros de l'indépendance bulgare **Christo Botev**, ou encore **André Malraux**, qui certes écrivait en prose, mais dont toute l'oeuvre est habitée par un puissant souffle poétique. À ces noms qui ne sont que quelques échantillons d'une véritable cohorte, j'ajouterai le nom de l'éminent poète kosovar **Jeton Kelmendi**.

Jeune par l'âge, mais avec derrière lui un long parcours poétique, Jeton Kelmendi a milité et combattu pour l'indépendance de sa patrie. Combattu par les armes, mais aussi par l'écriture. Car, et l'histoire l'a largement démontré, tout combat soutenu par les forces de l'esprit porte en lui les germes de la victoire. Dès les temps les plus reculés, des chants sacrés exhortaient les guerriers au combat.

De tels chants sont de tous les temps, mais tous n'ont pas gardé leur aura première. S'il n'est que de combat, le poème perd vite de sa force, n'est qu'une ritournelle patriotique. Le vrai combat par l'écriture va plus loin. Il ne perdure que s'il a en lui une part d'universel. Il doit avant tout parler d'amour, de l'amour de la patrie et de la liberté comme de l'amour filial ou fraternel, de l'amour de la femme qui se languit de l'homme parti combattre, de l'amour de l'humanité. Le poète qui sait mêler tout cela réalise une oeuvre qui n'est plus de circonstance, mais s'inscrit dans le flux des siècles et est destinée à durer.

Examinons les poèmes et les autres ouvrages, comme par

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

exemple le théâtre, de Jeton Kelmendi. Toute la problématique de son œuvre tourne autour de l'amour sous ses diverses déclinaisons. Le militant, le combattant, le fils, l'amant, toutes ces facettes de l'homme amoureux nous apparaissent tour à tour dans ses vers. Jeton Kelmendi nous montre que la sensibilité et l'empathie sont les premières et plus importantes armes de l'homme, celles qui permettent d'atteindre l'âme, de la toucher.

Jeton Kelmendi sait faire partager ses émotions tout comme son combat, son amour des êtres chers qui s'allie à son amour de la patrie sans faire obstacle à sa compassion pour l'humanité. Tous ensemble, ils ne forment qu'un seul et même sentiment qui est aussi une force, analogue à la foi et qui soulève des montagnes.

C'est cette force qui permet de trouver les mots et de les agencer au mieux pour toucher l'âme. C'est elle qui donne l'éloquence, la parole harmonieuse qui réunit les hommes, la parole prophétique qui les entraîne et les amène à se dépasser et à dépasser leurs querelles et leurs ressentiments. La parole poétique unit les hommes.

Jeton Kelmendi s'est déjà fait un grand nom. Son œuvre est d'une beauté et d'une force saisissantes.

Paris, le 7 janvier 2019

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

JETON KERMENDO, POET LUFTETAR NË SHPIRT

Akademik Athanase Vantchev de Thracy, Francë

Përktheu nga Frëngjishtja: Albert Nikolla

Poezia a mund të jetë luftarake? Po, përgjigja është po, kur mendojmë se ka autorë si heroi i rezistencës Franceze René Char, Heroi i rezistencës Bullgare Christo Botev... ose akoma si André Malraux, që natyrisht shkruan në prozë, por e gjithë vepra e tij është e banuar nga frymë e fuqishme poetike. Në këtë kuptim nuk kemi të bëjmë veçse me disa element ndërkohore të artit patriotik, që sigurisht dua t'i shtoj edhe emrin e poetit Kosovar Jeton Kelmendi.

I ri nga mosha, por me një eksperiencë të madhe poetike, Jeton Kelmendi ka milituar dhe ka luftuar për pavarësinë e atdheut të tij. Ai ka luftuar jo vetëm me armë, por edhe me penë, pra me shkrimtari. Sepse, edhe historia e ka demonstruar në mënyrë të gjerë, se të gjitha luftërat e mbështetura nga forca e shpirtit të brendshëm janë gjenet e fitoreve. Që nga kohërat e lashta, këngët e shenjta stimulonin luftëtarët në betejë.

Këto këngë janë të pavdekshme, me jo të gjitha kanë mbajtur brenda tyre forcën e tyre fillestare. Por nëse nuk ka betejë, poezitë humbin shpejt forcën e tyre, dhe kthehen në korale patriotike. Beteja e vërtetë për art poetik shkon më larg. Ai vazhdon të gëlojë me bukuri vetëm nëse brenda tij ka diçka universale. Nevojitet mbi të gjitha që në të flitet për dashuri, dashuri për Atdheun, dashuri për lirinë, gjithashtu dashurinë atërore, për dashurinë vëllazërore, t'u këndojë vajzave të bukura në një "betejë" konkurrense me djemtë e tjerë, por t'i këndojë edhe dashurisë për njerëzimin. Një poet që përzihet me ndjenja dhe emocione të forta, arrin gjithmonë të krijojë një vepër e cila nuk varet nga rastësisë, por hyn me forcë në fluksin e shekujve dhe është e destinuar të zgjasë në pafundësinë kohore.

Po t'i analizojmë poemat dhe veprat e tjera të tij, ta zëmë teatrin e Jeton Kelmendit. Gjithë problematika e veprës së tij rrotullohet rreth dashurisë në dimensione të ndryshme. Militanti, luftaraku, biri, dashnori, të gjithë humbin, të gjithë gama e njerëzve të dashuruar na shfaqet nëpërmjet forcës së vargjeve të tij. Jeton Kelmendi na vë në

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

dukje se sensibiliteti dhe empatia janë të parat dhe më të rëndësishmet armë të njeriut, ato që mundësojnë të arrihet shpirti, të preket.

Jeton Kelmendi di t'i ndajë emocionet e tij ashtu si dhe betejën e tij, dashurinë e tij për të qenë i shtrenjtë, di të lidhe dashurinë e tij personale me dashurinë e tij patriotike, pa cenuar mirëkuptimin e tij për gjithë humanizmin. Të gjitha çka thamë më sipër, nuk krijojnë veçse një sentiment të vetëm që është gjithashtu një forcë e çuditshme, analogji ndonjëherë që ngre përpjetë edhe malet. Është një forcë që mundëson të gjenden fjalët e duhura, për t'i kombinuar bukur dhe për të prekur shpirtin. Dhe kjo gjë jep elokuencë, fjalë të harmonizuara të cilat arrijnë e mbledhin bashkë njerëzit. Fjala profetike që sillet gjithandej nëpër vargje i bën të tejkalojnë e të ri-tejkalojnë grindjet dhe sentimentet e tyre. Fjalët poetike bashkojnë njerëzit. Jeton Kelmendi është tashmë një njeri i madh. Vepra e tij ka një bukuri dhe një forcë përthithëse.

Paris, 7 janar 2019

PRÓLOGO A LA PRESENTE EDICIÓN

Ricardo Rubio

Buenos Aires, Argentina, 2015.

Conocí a Jeton Kelmendi en la ciudad de Curtea de Argés, antigua capital del reino de Valaquia, Rumania, en 2014, durante las actividades de un festival de poesía cuya mayor virtud fue la de reunir poetas de distantes latitudes, lejanas por cierto de las que regularmente reúnen los encuentros de autores latinos a los que estoy más habituado.

Kelmendi es y ha sido un luchador en el amplio espectro de la palabra; es un ex-combatiente balcánico que enfrentó los vaivenes con los que las políticas de turno ciernen a los pueblos, impidiéndoles la libertad y por ende la sonrisa; sobre este tema se expresa Richard A. Brosio en su prólogo a la edición en inglés, expuesto a continuación de éste; prefiero, por mi parte, comentar ahora el trabajo de traducción y algunas de las particularidades y características de nuestro poeta. Sabemos que la traducción entre idiomas distantes, como son el castellano y el albanés, ofrece más dificultades de las que enfrentamos al versionar textos de lenguas *romances* entre sí, ya que, en cierto modo, a estas últimas el sustrato común del latín vulgar las reúne en particularidades.

He notado cómo el inglés, con su esgrima tendiente a la reducción de palabras, no supera a la enérgica síntesis albanesa, y algunas metáforas o alegorías deben trastocarse para ser llevadas de una lengua a otra con el fin de ofrecer la voluntad e intención del poeta. Reconozco en el idioma albanés alguna potencia secreta, acaso similar a la del idioma alemán, pero con mayores posibilidades de extracto.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Hice este trabajo desde la traslación inglesa, no conozco los idiomas balcánicos, razón por la que no me avergüenza haber recurrido al diccionario albanés cuando las versiones de los poemas al inglés se indefinían. Indefiniciones que, obligadas por la permanente idealización de los objetivos en los tropos de Kelmendi, debían muchas veces ser modificadas para dar el real credo del autor, con la tentativa de que fuera más fiel al pensamiento original y menor la “traición”; un arduo juego de textualidad, interpretación y adaptación, dado que el volcado no quieren formar parte de las potencias occidentales en las nuevas formas del neo-capitalismo-imperialista. He leído e interpretado este libro en términos del contexto en el que vivimos. ¡No afirmo que Kelmendi esté de acuerdo!

Esta poesía representa las dificultades de una persona que aspira regresar a la época en que su país era fuerte y justo. A pesar de que sólo podría ser un deseo, más que una realidad. Volviendo a su interior, de nuevo a un dios, a un pasado mágico, ¿por dónde empezar desde este presente? ¿Quizás conformarse con lo neo-espiritual en lugar de la neo- economía y la política podría ayudar ante la farsa actual? ¿Volver a una deidad y a la Madre Teresa, cuando ambos pueden haber desaparecido? ¿Un retorno a la flor en flor de Goxhe, como una pequeña Calcuta? Esto es difícil de entender cuando el capitalismo mundial súper secular no se parece a la espiritualidad, excepto con el fin de vender alguna/ cada cosa, cada día y noche a través de los años.

La ¡Patria Albania! de Kelmendi parece ser similar a la de otras personas cuyo país de origen no se ha manejado bien en el pasado relativamente reciente, pero puede ir más atrás en la historia cuando los reclamos podían hacerse, porque hubo un tiempo, en el antiguo pasado, cuando la tierra de su identidad era poderosa, justa y digna de alabanza. Él parece decir a sus lectores que tanto los albaneses como otras personas de los Balcanes debieron irse al extranjero; sin embargo, tal vez

regresarán a una patria más grande, mejor y más segura. El lector puede preguntarse si es posible que todas esas personas que alude encontrarían una gran patria, luego de las guerras que han ocurrido recientemente. Las viejas cuentas por resolver en medio de la presión de las potencias occidentales que someten a esta zona al capitalismo global, hacen que sea difícil de creer que los sueños y las esperanzas de Kelmendi puedan materializarse en el corto plazo. Él se pregunta ¿dónde está la frontera que atraviesa la tristeza y la alegría? También se pregunta ¿a dónde han llevado mi mañana?, ¿dónde está la sombra de antaño? Nuestro autor tiene la capacidad de moverse sobre los tiempos verbales: remoto, antiguo, no muy atrás, presente y futuro. ¿Será ésta su fuerza, relacionada a lo que entrega a los lectores cosmopolitas interesados? poco de *sal de amor*, utilizando el símbolo *sal* en su perfecto ajuste: “tiempo”, *un poco de tiempo en el amor* sería su reclamo; de modo que puede advertirse, en estas pequeñas pinceladas, no solo la destreza sino también la sinceridad con la que comparte sus luchas de inteligencia y sus necesidades afectivas. Se vale para ello, además de la síntesis, de tropos comparativos y metáforas puras que suelen sintetizar en modo figurado la semántica de los primeros versos, otorgando además un “introito”, pues son esos primeros versos los disparadores de la idea que tratará en cada caso; estos tropos se intercalan en el fluir del desarrollo de los textos como una suerte de juego, donde se manifiesta una cuita y enseguida se la compara, se la troca, en metáfora o se la insinúa en una alegoría, tal es el caso del primer poema, que da el nombre al libro: “Cómo llegar a ti mismo”. Es, para los latinos, sin duda, una novedad, pese a que lo sintético, en nuestro caso, se acerca a lo críptico; no es así en Kelmendi, no encontraremos zonas tan oscuras que confundan los caminos de los propósitos, quizás las analogías, distintas de cómo las tratamos en nuestro idioma, nos propongan alguna dificultad. Para no equivocarnos, nos baste saber que el poeta tiene un

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

lenguaje sin ambages, sin rodeos, sin segundas intenciones, aunque muchas veces alusivo; no busca engañar al lector con equívocos ni desea decir y ocultarse tras el muro de lo indescifrable; acaso sí nos exija un nuevo ángulo de análisis y comprensión desde donde abordar este modo de ver y decir.

Una obra poética como la de Jeton Kelmendi, por vasta y temática- mente abarcativa, genera un universo completo que por supuesto detenta sus propias reglas —y de eso se trata una pieza artística—, que se sustenta en una estructura orgánica aleatoria, que parece responder mejor a la potencia conceptual de los poemas más que a la unidad temática, como si las cuestiones no pudieran separarse o Kelmendi no quisiera separarlas porque no son “separables” de su yo, y se mezclan y superponen permanentemente; acepto y celebro esta voluntad, del mismo modo en que reconozco que los trabajos que más “siente” o con los que está más a gusto son los primeros de este libro, principalísimos poemas que justifican y autentican al poeta, muy comprometidos con la calidad ontológica del panorama emocional que presiente desde lo cronológico —no olvidemos que uno de los temas principales es el paso de los años— . Quizás éste es el motivo elemental por el que todo fenómeno artístico debe aceptarse con sus reglas, desde sí mismo, desde sus propias leyes, si es que se desean analizar sus razones de ser. Basados en este concepto, en la función del poeta en sí mismo y hacia sí mismo, accedemos a un espacio de concomitancia emocional, la *Einfühlung*(*), principio o semi-teoría de Theodor Lipps, formulando la proyección sentimental por amor y aunándola al amor todo por inferencia:

*“Dì una palabra más / en albanés / Dios bendiga Arberia /
Enciendan una vela / que ilumine la patria / de Illyria / Esta es
la primera vez / madre, que eres la luz en ti misma” ,*

del poema “Viviendo más allá de ella misma” (pag. 18), donde

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

se funden la luz de la Madre Teresa con el lenguaje albanés y con la patria histórica, tres amores reunidos en el segundo poema del libro, que liberan la sentencia de lo que se espera en el recorrido de este periplo poético. A partir de allí, una suerte de panorama histórico de la región, un paisaje interior que evoca al verdadero, el recordado, lo que en él se ha vivido o se quisiera vivir, y luego los temas de amor, intercalados con vestigios de lo anunciado. Todo un viaje por la savia y el saber de Jeton Kelmendi, un recorrido que propone un espacio de belleza, un solaz con la música de las palabras y numerosas alusiones a la actividad de un poeta.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PARATHËNIA

Ricardo Rubio

Buenos Aires, Argjentinë, 2015.

Përktheu Prof. Dr. Xhevdet Bajraj

E njoha Jeton Kelmendin në qytetin e Curtea de Arges, ish kryeqyteti i mbretërisë së Vllahisë, Ruman, në vitin 2014, gjatë aktivitetëve në një festival të poezisë, virtyti më i madh i të cilit ishte për të mbledhur poetë të distancave të ndryshme, të largëta në të vërtetë, nga ato të cilat bashkojnë rregullisht autorët latinë me të cilat jam mësuar.

Kelmendi është dhe ka qenë një luftëtar në spektër të gjerë të fjalës; është një ish luftëtar ballkanas, i cili u përball me peripecitë me të cilat politikat e radhës i mbajnë pezull popujt, duke ua parandaluar lirinë dhe si pasojë e kësaj edhe buzëqeshjen; këtë temë e shtjellon Richard A. Brosio në parathënien e botimit në gjuhën angleze të paraqitur në vazhdim; preferoj, nga ana ime, tani të flas për punën e përkthimit dhe disa nga tiparet dhe karakteristikat e poetit tonë.

Ne e dimë se përkthimin në mes të gjuhëve të largëta, të tilla si gjuha spanjolle dhe ajo shqiptare ofrojnë më shumë vështirësi se ato me të cilat përballemi gjatë përkthimeve të teksteve të gjuhëve romane mes veti, sepse, në një mënyrë, në këto të fundit, substrati i përbashkët i latinishtes vulgare i bashkon pjesërisht.

Kam vënë re se si anglishtja, me barrierat e saja që synojnë reduktimin e

fjalëve nuk e përballon sintetizimin energjik të shqipes, dhe në disa metafora ose alegori është dashur të ndërhyhet për t'i mbart nga një gjuhë në një tjetër, në mënyrë që të sigurojë vullnetin dhe synimin e poetit. E shoh në gjuhën shqipe një fuqi të fshehtë, të ngjashme me atë të gjuhës gjermane, por me më

shumë mundësi të ekstraktit.

E kam bërë përkthimin nga gjuha angleze, nuk i di gjuhët ballkanike, arsye kjo që nuk më bënë të turpërohem që iu kam drejtuar fjalorit shqip kur versionet e poezive në gjuhën angleze ishin të papërcaktuara. Papërcaktime që, të detyruara nga idealizimi permanent i synimeve në tropet e Kelmendit, është dashur disa herë të modifikohen për të dhënë kredon e vërtetë të autorit, duke u përpjekur që të jam më besnik ndaj mendimit origjinal dhe sa më pak "tradhtar"; një lojë e vështirë tekstualiteti, interpretimi dhe përshtatja, sepse kthimi i kuptimeve me përkthim të thjeshtë, duke e respektuar renditjen e fjalëve, do të rezultonte në një marrëzi të pakuptueshme.

Janë tri çështje qendrore që zënë plan të parë të "Si shkohet për të vet vetja", domethënë: çrrënjosja ("atdheu", "Albanica", "Iliria"); dashuria, ndoshta më e madhja; dhe kalimi i viteve. Të tjerat, që i konsideroj nëntema, janë homazhe dhe përkujtime ("Gonxhe", "Familja Dukaj"), disa prej tyre të ndërthurura edhe me çrrënjosjen, me dashurinë dhe me kalimin e viteve.

Tema e çrrënjosjes manifestohet si një nostalgji që madhëron peizazhet e fëmijërisë, madje edhe duke i mbart ato në imazhe të një të kaluarë të krenarisë historike, u afrohet njerëzve dhe ngjarjeve që kurorëzojnë përzgjedhjen e tij, duke e cituar familjen e tij origjinale, më të mëdhenjtë e tij dhe më të mëdhenjtë e atdheut të tij.

Tema e dashurisë zë një numri më të madh të punimeve, dashuri që duket

të mos jetë gjithmonë e njëjta dhe në të cilën çifti takohet në vende të ndryshme dhe të largëta, si të mos kishin mundësi të vendoseshin në një vend, në këto raste

ku shpirti paqëndrueshëm i autorit tonë i bashkon pasionet e dashurisë me temën e çrrënjosjes-, në këto situata, të dashuruarit janë të detyruar gjithmonë që të vijnë me kohë, që të presin një ardhje, që të ikin në kohë të caktuar, që të

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

ëndërrojnë dhe që të janë përherë të përmalluar.

Tema e moshës kronologjike e shqetëson autorin tonë në disa nga

tekstet e shfaqura këtu, kjo fazë është e njohur në mjedisin tonë si krizë e moshës së mesme, që e përshkruan një periudhë të pyetjeve personale që prezantohet me të arritur një midis të papeshë konceptuar si pritje jetësore, në të cilën, ai e cili vuan, zakonisht e ndjen si të humbur moshën e rinisë dhe të mjerë hyrjen në moshën e pjekurisë: fakt është se në këtë moshë nuk është se njihet njeri i vjetër e po ashtu as një i ri që ëndërron të fluturoi. Ndoshta poezia "E dashur, më mëso të

dashuroj "(fq. 54), ka një nga çelësat për sintetizimin e të paktën dy nga temat kryesore të librit. Momenti kur

manifestohet shpronësimi nga ndruajtjet është padyshim një nga virtytet e mëdha të Jeton Kelmendit, na flet se si nuk i shmanget të vërtetës ose ndjenjave të mëdha thumbuese: na flet ca për pak kripë të dashurisë, duke e përdorur simbolin e kripës në përshtatje të përsosur, "koha" pak kohë në dashuri do të jetë kërkesa e tyre; në mënyrë që mund të shihet në këto prekje të vogla, jo vetëm aftësia, por edhe sinjeraliteti me të cilin i ndan me ne betejat e tij të inteligjencës dhe nevojat e tij emocionale.

Ia vlen për këtë, përveç sintezës, tropeve krahasuese dhe metaforave të pastra që shpesh sintetizojnë në mënyrë figurative semantikën e vargjeve të para, duke u dhënë një "hyrje", paj janë këto vargjet e para shkaktare të ideve që do t'i shqyrton në çdo rast, këto figura që janë futur në rrjedhën e zhvillimit të teksteve si një fat në lojë, ku shfaqet një pikëllim dhe fill më pastaj krahasohet, e ndërron, në metaforë ose e lë të kuptohet si alegori, si në rastin e poezisë së parë, e cila i jep emrin e saj librit "Si shkohet për të vet vetja". Për latinët, padyshim është një risi, pavarësisht se sintetikja, në rastin tonë, afrohet të fshehtës, ajo nuk ndodh te Kelmendi, nuk do të hasim në zona aq të errëta që ngatërrojnë qëllimet, ndoshta analogjitë, të ndryshme nga ato që ne i trajtojmë në gjuhën tonë, do të na

paraqitnin disa vështirësi. Për t'u shmangur gabimeve, na mjafton të dimë se poeti ka një gjuhë të drejtpërdrejt, pa rrotulla, pa motive të fshehta, edhe pse me aluzione të shpeshta; nuk kërkon të mashtroj lexuesit me dyshime e as nuk dëshiron të thotë e të fshihet ose të dua të shprehet dhe të fshihet pas murit të palexueshëm; ndoshta po, na kërkohet një kënd i ri i të analizuarit dhe i të kuptuarit nga i cili do t'i afrohemi kësaj mënyre të pamurit dhe të të shprehurit.

Një vepër poetike si kjo e Jeton Kelmendit, tematikisht e gjerë dhe gjithëpërfshirëse, e krijon një univers të plotë e cila natyrisht mban rregullat e veta -dhe kjo ka të bëjë me veprën artistike, e cila është e bazuar në një strukturë organike të rastit, e cila duket se i shkon më shumë për shtati fuqisë konceptuale të poezive dhe jo njësisë tematike, sikur çështjet nuk mund të ndaheshin apo Kelmendi nuk deshi t'i ndajë ato, sepse janë "të pandashme" nga vetja e tij, dhe përzihen dhe përputhen në mënyrë të përhershme; e pranoj dhe e mirëpres këtë vullnet, në të njëjtën mënyrë që e pranoj se punimet që më shumë i "ndjen" apo me të cilat është më i kënaqur janë ato në fillim të këtij libri, poezitë e para që arsyetojnë dhe e vërtetojnë poetin, shumë të angazhuara për cilësinë ontologjike të panoramës emocionale që i parandjen nga kronologjika — të mos harrojmë se një nga temat kryesore është kalimi i viteve. Ndoshta kjo është arsyeja themelore që çdo dukuri artistike duhet të pranohet me rregullat e saj, nga vetja, nga ligjet e veta, në qoftë se doni t'i analizoni arsyet e të qenit. Duke u bazuar në këtë koncept, roli i poetit në veten e tij dhe kah vetja e tij, miratojmë një hapësirë shoqërues emocionale, Einfühlung*, parim ose gjysmë teori e Theodor Lipps, duke e formuluar një projektim sentimental për dashurinë duke e kombinuar dashurinë e tërë në konkluzionin:

"Thuaje edhe një fjalë / shqip / Zoti e bekoftë Arbërinë / ndizeni një qiri / le ta ndriçon vendin / e Ilirisë / Kjo është hera e parë / nënë, që je drita në veten tënde"

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Nga poezia "Duke jetuar përtej vetvetes" (fq. 18), ku shkrihet drita e Nënë Terezës me gjuhën shqipe dhe atdheun historik, tri dashuri të bashkuara në poezinë e dytë të librit, që lirojnë vendimin nga ajo që pritet gjatë këtij udhëtimi poetik. Që nga aty, një fat i panoramës historike të rajonit, një peizazh i brendshëm që ngjall të vërtetën, të mbajturën mend, atë që në te është jetuar, apo që dëshirohet të jetohet, dhe pastaj temat e dashurisë, të futura me sinjalet e shpallura. Një udhëtim i tërë nëpër energjinë dhe njohuritë e Jeton Kelmendit, një udhëtim që afron një hapësirë të bukurisë, një ngushëllim me muzikën e fjalëve dhe referenca të shumta për veprimtarinë e një poeti.

(*) Wilhelm Worringer: " Abstraksioni dhe Natyra", Fondi i Kulturës Ekonomike, Meksikë, 1953. fq.18

A MODO DE PRÓLOGO

Graciela Maturo, Argentina

Siempre repito dos nociones aparentemente contradictorias pero de total legitimidad cada una de ellas: La poesía debe ser conocida en su propia lengua. Hay un nivel de la palabra, que acaso podamos denominar translingüístico, el cual —afortunadamente— permite la versión del poema a otras lenguas, más allá del signo verbal que lo transporta. ¡Qué sería de la poesía universal si no hubieran existido las cultas Academias de Traductores, si no existiese hoy mismo la continua necesidad de ofrecer versiones poéticas de todos los autores del mundo, en distintos idiomas! Digo esto con profunda convicción, y casi disculpándome de intentar el eco receptivo de los poemas de Jeton Kelmendi, un poeta albanés que fue traducido al idioma inglés, y del inglés al español por nuestro poeta Ricardo Rubio. Los poemas me llegan poéticamente, en señal de que aquel sustrato creador que funda el poema ha sido captado y transmitido en versiones fieles; en la continuidad de ese nivel de respeto quisiera mantener mi modesto comentario. El puro presente, detenido, alargado y a veces analizado, parece ser la fuente del poeta albanés, que se expresa en frases breves, de exquisita vibración sensible e intuitiva, que incluye notas de profunda sabiduría filosófica. Por ejemplo, al decir:

Tenemos tres direcciones una nos conduce a nosotros, otra nos aleja de nosotros, mientras que la tercera no me trae ni te trae. Nos perdemos o elegimos la dirección propia o ella nos guía

Parece presentarnos un eco de aquellos tres movimientos del alma dibujados por el filósofo y místico Dionisio, y transmitidos entre nosotros por Leopoldo Marechal: uno hacia afuera, otro de regreso con el enriquecimiento que ofrece el mundo, y otro del alma alrededor de sí misma. A veces, ese

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

tercer movimiento es el que nos guía.

Pero si bien existe un conocimiento libresco que no podemos ignorar, éste se ha disuelto en el crisol de la experiencia poética y fluye libremente, conectando apenas un presente luminoso, casi absoluto, con notas del pasado y leves atisbos del futuro.

La poesía de Jeton Kelmendi, que llega a nosotros a través de afinadas recreaciones poéticas, se vuelve a veces asertiva, canta los dones de la vida simple y despojada.

No hay nada mejor que regresar. El granjero regresa a su campoy se rodea por el significado de la vida.

Veo el alegre camoriano de Filato como otros que en sus tierras regresan a las tumbas de los antepasados
También condena el poeta, sin estruendo, la vida moderna, la mentira de los políticos, la falsedad generalizada.

*Entre sus ojos risueño
sel tiempo
sacude sus sucias manos
mientras, en medio de las noticias,
la mentira atraviesa la verdad
con todo el ruido.
Sus palabras, palabras, palabras,
todas son falsas.*

El perfil que revelan estos versos traspasados por valores de vida, de ética y de pensamiento es el de un humanista preocupado por aunar, en la línea tradicional renovada por la actualidad, lo Bello, el Bien y la Verdad; y esta reafirmación ocurre en medio de un mundo en que prevalece la destrucción y la fragmentación de la cultura.

No es el suyo un ámbito solo volcado a la interioridad, sino un centro de irradiación y preocupación por el otro, por los otros,

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

ya sea la pareja, el amigo o la multitud. Puede decir entonces:
Voy solo por el camino de los otros.

El yo y el mundo, a su turno interiorizados con gran profundidad, se proyectan asimismo hacia una nueva dimensión: la del misterio y la eternidad. Pondré el ejemplo de un poema como cierre de estas admirativas y parciales consideraciones.

El nombre de una estrella

Para Bekín Fehmiu

*Él otorgó el pacto del río
Lum Barth, en Pritzen
y la vida empezó de nuevo.
Se llevó los recuerdos con él
por su origen, tronco albanés,
con la Luz en el Alma,
y a través de las olas, el espíritu
viajó al edén del arte
hasta hacerse una estrella
de este cielo*

*Un día, cuando estuvo satisfecho con todo
llevó sus ojos al Sol y elevó su afrenta:
“Tengo sed en el alma”
Luego fue a Pritzen donde se celebrara el pacto.
Se convirtió en polvo cósmico y se fue a las costas de
Arbit derecho a la eternidad.
Y así la vida bautiza las estrellas.*

***Palabras de la Dra. Graciela Maturo a modo de
prólogo. Buenos Aires, 28 de Noviembre de 2018.***

NË VEND TË PROLOGUT PËR JETON KELMENDIN

Dra. Graciela Maturo,

Buenos Aires, 28 Nëntor, 2018.

Përktheu nga Spanishtja: Dr. Peter M. Tase

Unë gjithmonë përsëris dy koncepte që janë në pamje të parë si kontradiktore por me legjitimitet të plotë secila prej tyre: Poezia duhet të njihet në gjuhën e saj origjinale, Ka një nivel të fjalës, që mund të quhet translinguistik, i cili – fatmirësisht – lejon versionin e poezisë në gjuhë të tjera, përtej asaj veçorie që e transporton nëpërmjet mënyrës verbale apo shenjave zanore.

Ç'farë do të mbetej nga poezia universale nëse nuk do të ekzistonte akademia e pasur e përkthyesve, nëse nuk do të ishte e dobishme kërkesa e vazhdueshme për të ofruar variantet poetike të të gjithë poetëve të botës, në gjuhë të ndryshme!

E them këtë me një bindje të thellë, dhe paksa duke kërkuar falje, ndërsa po mundohem të kryej egon e absorbimit apo pranueshmërisë të poezive të Jeton Kelmendit, një poet Shqiptar që është përkthyer në Anglisht nga Peter M. Tase, dhe nga Anglishtja është përkthyer në Spanjisht nga poeti ynë Argjentinës Ricardo Rubio. Poezitë më vijnë me artin e saj të thellë, si një sinjal që ai krijues i mprehtë dhe esencial që formëson poezinë si të ishte marrë dhe transmetuar në gjuhën origjinale, në vazhdimësinë e këtij niveli të respektueshëm do të doja të bëjë një koment të thjeshtë.

E tashmja e pastër, e përmbajtur, e përzgatur dhe në raste të ndryshme e analizuar, duket se është burimi i frymëzimit të këtij poeti Shqiptar, që shprehet në fjali të shkurtra, me një ndritshmëri dhe dridhje të thellë dhe të ndjeshme nga intuita, dhe që përmban vlera, dukuri të thella të njohurive filozofike. Për shembull, kur thuhet:

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Kemi tre drejtime

njëra na drejton vetë ne,

tjetra na largon nga vetvetja,

Ndërsa e treta nuk më afron por as të afrojmë të tjerët.

Ne jemi të humbur

Ose zgjedhim drejtimin e duhur

Ose ajo na drejton

Duket sikur na është shfaqur një eko e atyre tre lëvizjeve të shpirtit të skicuar nga filozofi mistik Dionisi, dhe të transmetuar mes nesh nga Leopoldo Marechal: një lëvizje drejtohet jashtë, tjetra drejt kthimit me pasurinë që ofron bota, dhe tjetra, e treta, shkon rreth e qark shpirtit. Në shumë raste kjo lëvizje e treta është ajo që na udhëzon më shpesh.

Por, ndërsa ekziston një njohuri librash që nuk mund ta nënvleftësojmë, kjo është shpërbërë në thelbin e eksperiencës poetike dhe rrjedh lirisht, duke lidhur vetëm një të tashme të ndritur, thuajse përfekte, me vlera të shkuarës dhe dyshime të dobëta të të ardhmes.

Poezia e Jeton Kelmendit, që vjen tek ne nëpërmjet krijimeve të xhevahirta poetike, kthehet në disa raste si vërtetuese, këndon dhuratat e jetës së thjeshtë dhe të lenë pas.

Nuk ka asgjë më të mirë se kthimi,

Fshatari kthehet tek toka e tij

Dhe rethohet nga domethënia e jetës.

Shikoj të gezuarin e Filatit

Ashtu si të tjerët në tokat e tyre

Kthehen në varret e të parëve të tyre.

Gjithashtu poeti dënon, pa ushtruar dhunë; jetën moderne, gënjeshtër e politikanëve, falicitetet e lindura.

Ndërmjet syve të mbushur me ëndrra

koha

tund duart e saj të pistë

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

*ndërsa, në mes të
lajmeve,
Gënjeshtra ndërthur të vërtetën
Me gjithë atë zhurmë.
Fjalët e tij, fjalët, fjalët,
Të gjitha janë fallco.*

Profili që zbulojnë këto vargje të përfshirë brenda vlerave të jetës, të etikës dhe mendimit, është ajo e një humanisti të shqetësuar për të lidhur, në rrugë të zhvilluar tradicionalisht me aktualitetin, e Bukura, e Mira dhe e Vërteta; dhe kjo vërtetësi ndodh në mes të një bote në të cilën mbizotëron shkatërrimi dhe fragmentarizimi i kulturës.

Ai nuk është vetëm i zhytur në fushën e brendësisë, përkundër është një qendër rrezatimi dhe preokupimi për tjetrin, për të tjerët, qoftë kjo bashkëshortja, miku ose bota e panjohur. Mund të thuhet atëherë: Shkoj vetëm në shtegun e të tjerëve.

Uni dhe bota, në momentin e tyre të thelluar më shumë, projektohen gjithashtu drejt një dimensionit të ri: atë të misterit dhe përjetësisë. Do të japë shembullin e një poeti si një mbyllje e këtyre mendimeve të shkëputura dhe të pjesshme.

*Njeriu i një ylli
Dedikuar Bekim Fehmiut*

*Ai dorëzoi paktin e Lumit
Lum Bardh, në Prizren
dhe jeta filloi për së dyti.
Mori kujtimet me të
Nga origjina, trangu shqiptar,
Me dritën në shpirt,
Dhe nëpërmjet flatrave edhe të shpirtit,
Udhëtoi në edenin e artit
Derisa u shndërrua në një yll*

të këtij qielli.

Një ditë,

kur ishte i kënaqur me gjithçka

I mori sytë drejt Djellit

dhe ngriti trishtësinë e tij:

Kamë etje në “shpirt”

Më vonë shkoi në Prizren

Ku festohet pakti.

U konvertua në pluhur kozmik

Dhe u ngut për tek brigjet

E Arberit

E drejtë për në përjetësi.

Dhe kështu jeta bekon yjet.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

CRUZADA LA GRAN CORRIENTE (Acerca de Jeton Kelmendi)

Por Jorge Oscar Bach, Buenos Aeros Argentina

Jeton Kelmendi es periodista, poeta, dramaturgo y traductor. Nació en Peja en 1978. Inició su camino en las letras en el año 1999 con la publicación de su libro de poesías *El siglo de promesas*. La mayoría de sus publicaciones son en lengua albanesa (gjuha shqipe) a la que actualmente se considera la representante de la rama ilírica [1] de la familia de lenguas indoeuropeas y a la que Kelmendi no abandona. Incluso recuerda a Illiria como sus orígenes.

Sigue orando por la humanidad

por los niños sin hogar

por tu sagrado suelo

que se llama

Illiria

La lectura del libro de poemas de Jeton Kelmendi *Cómo llegar a ti mismo* en español presenta la dificultad

Como llegar ti mismo (Trad. Ricardo Rubio)

usual de leer a un autor de lengua albanesa en la que la palabra tiene amplia significación y difícilmente puede traducirse al español o al inglés sin hacerse extensa. Y la aproximación en español a la obra de Kelmendi la hemos hecho de la traducción que existe de ella al inglés. A pesar de la minuciosidad de la interpretación del poeta Ricardo Rubio, para la edición de la editorial La Luna Que, y del esfuerzo por respetar el contenido, la fuerza sintética del idioma albanés, lógicamente, se vio alterada. De todas formas el poder conceptual de la obra no sufre mella. Dice Carlos Berbeglia [2]:

“Jeton Kelmendi practica una poesía “directa”, que no redundante en metáforas u otros recursos similares para expresar lo que

desea. Tal vez, por la experiencia de la guerra civil que sufriera hacia el final del siglo pasado, decanta un gran sentido de la humanidad y de dignidad, (...) En resumen, una poesía que no requiere una decodificación erudita o el recurso a las interpretaciones esotéricas, basta leerla y disfrutarla”.

Asimismo, Miguel Angel Bernao Burrieza [3] dice:

“Tras la lectura pormenorizada de varios de los poemas de Jeton Kelmendi, (...), cabe reseñar la expresiva emoción que el poeta traslada a sus versos, junto a un lenguaje rico en simbolismos y carente de frialdad. Poesía cadenciosa y llena de espiritualidad (...) Un gran poeta que honra su misma presencia en este mundo con un sentimiento repleto de belleza e inigualable armonía poética”.

Y así es. El poeta prefiere la expresión sencilla, cotidiana, como si el verso sugiera del natural devenir. De esta forma, la palabra es portadora de la verdad, de la belleza y es representación de lo que todo individuo guarda en su foro íntimo:

He visto por ahí
cómo la palabra
se convirtió en un hombre
tal como la Patria
necesitaba

La palabra es revelación.

Por otra parte, el título de la obra, Cómo llegar a ti mismo, nos enfrenta con la necesidad de superar prejuicios que provienen de las convenciones que propone el libro de autoayuda. Sin embargo, el Poeta Jeton Kelmendi tiene razón. Si bien no existen fórmulas prefijadas ni modelos para llegar a uno mismo, existen voces, imágenes, ideas, personas, hechos que forman parte de cada historia, de cada constructo personal que necesitan ser reconocidos, actualizados, entendidos, sanados para reencontrarse con lo que realmente se es. Distinto de la autoayuda, este encuentro no necesita de subterfugios; sino de llegar hasta el abismo profundo de la identidad; incluso,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

confrontando los dolores, los temores, las falsas creencias que, lejos de ser originales, se asocian, a partir de algún momento, y velan lo que la labor de la naturaleza y de lo divino forjaron.

Es que te llevaste todo lo mío
y lo arrojaste lejos de mí y de ti
Este es el vacío
al que siempre temí

Sin embargo, esta travesía introspectiva no requiere de esfuerzos rudimentarios ni agresivos para llegar a la fuente. Este tránsito, como el del antiguo héroe épico, no consiste en un viaje de ida; es un viaje de regreso que propone atravesar encrucijadas y realizar elecciones.

El viaje fue muy largo
a lo largo de caminos
por los que ningún otro puede andar
Los crucé con rapidez
orientándome con tus signos

En Kelmendi, las respuestas transitan las sendas del arte, de la poesía.

Cómo decirte una palabra
una que sea mía, suave y cálida
Si estamos detrás de lo bueno
deberíamos hablar bellamente

El poeta propone a la poesía como elemento de reflexión, como parte de la vigilia que conduce a la observación atenta del entorno, de la historia y del yo actual para encontrar las explicaciones a las desviaciones, atajos, abismos que construyeron la individualidad:

Seguiré mi viaje
Es posible que mañana
llegue a mi destino
Quién pudo llegar tan lejos
le pregunté a un poeta

que apareció de pronto
mientras miraba lo invisible
Y con la suavidad de la mañana
llegué a la puerta del espíritu
Allí, dos rayos me esperaban
Hey, hombre
Nos encontramos otra vez
tú y yo y mi princesa
Ahora debo aceptar
que estás dentro de mí
Ambos somos yo

Al fin, la identidad del individuo no es lo que fue ni lo que será a pesar de lo que permanece como noción del yo. Una matriz básica constituye la esencia de cada persona; pero esta esencia no parece atada a la monotonía de la persistencia en materia de gustos, forma de vivir las emociones, de concebir la realidad. El tiempo, las experiencias, el entorno, la realidad presente transmutan concepciones y reacciones; sin embargo, la matriz de identidad con que la persona fue forjada emerge reclamando su imperio frente a la sensaciones de ausencia y vacío que generan la disconformidad con lo que en apariencia se es.

Se va paso a paso
a lo más profundo de la ausencia.

Dos ideas emergen entonces. La primera es que el poeta es un exiliado de sí [4]. Un ser al que un personaje o personajes acompañan en la lucha por la reconstrucción de la propia identidad que sufre y es amenazada por las sensaciones de dolor, de vacío y de ausencia. La segunda, que el poeta, a contrapié de la sociedad, invita a otros a realizar esta misma búsqueda ajeno al tiempo y al momento social; dado que, si bien, la persona es en un tiempo, en un lugar y en relación con otros, trasciende estas variables. Qué debería ser, se cuestiona Jeton Kelmendi en la poesía Dilema. De esta inevitabilidad deriva la lucha por el reencuentro con uno mismo y la

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

permanencia en la identidad añorada.

Dijo el profeta: Soy una voz que grita en el desierto. Nada mejor para decir del artista, del poeta actual. Una de tantas voces que no siempre se considera merecedora de ser escuchada. De hecho, la voz de la poesía parece intrascendente dentro de los actuales torbellinos literarios y aun más dentro de la acucia, de la insignificancia que representa el hecho reflexivo en nuestra sociedad. Sin embargo, la voz de Jeton Kelmendi emerge con un tono cargado de esperanza:

Entrégalo todo hoy

para recoger algo

quizás más adelante

Byung-Chul Han, en *La sociedad del cansancio*, habla de un hombre que transita un cambio social que se evidencia en la forma de ver y de concebir su relación consigo mismo y con el otro. Transitamos la mutación de la sociedad disciplinaria de Foucault a la sociedad del rendimiento. Mientras que la primera se basaba en la negatividad, la segunda se asienta en la idea de la positividad. ¿Qué significa esto? En la sociedad disciplinaria, la negatividad representaba lo no deseable, aquello que por esencia debía ser corregido, mejorado, sanado. Así, son propias de esta sociedad entidades como hospitales, psiquiátricos, cárceles, cuarteles, etc. En la sociedad disciplinaria la lucha se mantiene contra un elemento externo que pretende destruir las bases individuales, institucionales y relacionales; es necesaria la discriminación entre lo normal y lo anormal. Es inherente a esta sociedad la prohibición y la obligación y, dice Byung-Chul Han, el verbo modal que la caracteriza es el “no poder” [5]. Para el individuo de esta sociedad son importantes el mandato, la ley y las prohibiciones que el cumplimiento conlleva de las normas. No es difícil pensar que la lucha de este individuo es el desarrollo de la creatividad de la obra artística dentro de los límites de lo no posible, del deber ser.

Por su parte, la sociedad del rendimiento, dentro de la cual todo

es posible, es una sociedad de gimnasios, torres de oficinas, bancos, aviones, grandes centros comerciales y laboratorios genéticos [6]. Una sociedad preparada para la producción focalizada en la producción para sí mismo y no para el encuentro consigo mismo. El verbo que la caracteriza es positivo: poder sin límites. Sin embargo, es propio de esta sociedad la elaboración de individuos depresivos. El poder hacer está ligado al rendimiento y paradójicamente al deber hacer, ergo el nivel de productividad se eleva. Sin embargo, este individuo que todo lo puede permanece insatisfecho, pues todo lo puede obtener; pero la posesión del objeto deseado no asegura que lo pueda disfrutar. Aunque este individuo a diferencia del hombre de la sociedad disciplinaria goza de mayor autonomía, que podríamos calificar como positiva. Pero el hecho de centrarse en la búsqueda de aquello que lo satisface lo conduce al alejamiento del otro, asunto que desata la consecuente atomización social y la lógica depresión individual.

Jeton Kelmendi, en esta época de cambios, aparece como una voz amable y como dijimos, esperanzadora, que alerta al hombre con el lenguaje de la poesía, proponiendo la síntesis entre la sociedad disciplinaria y la sociedad del rendimiento y el encuentro de aquello que nos hace profundamente humanos:

Así comienza el silencio del sueño

en medio de una noche sabatina

El domingo y la palabra

esperan reunirse con nosotros

(...)

El tiempo está igual

que durante el peor invierno

Está empezando el cambio de estación

Estos son nuestros días

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

el flujo del tiempo, el amor lírico

los dones de Dios

Pero un verso no puede cambiarse

la palabra tiene sangre

Así transita lo que somos, entre lo mutable y lo inmutable, la necesidad y el gozo, hacia el entendimiento de nosotros mismos.

Es evidente que la única respuesta para esta acuciante realidad que atraviesa este ser humano de fuerte autonomía, positivismo, aislamiento y depresión es encontrarse a sí, llegar a sí. Y la única forma de lograrlo es migrar, cambiar la perspectiva desde la que se observa, para recordar, crecer, alcanzar su identidad.

En este tránsito, alegoría (reflexión) y realidad (reflexiva) se reclaman. ¿Cómo representar aquello que el poeta vive para que sea inteligible, accesible a la razón y al corazón de quien se aproxima a la poesía? Diría Aristóteles: propiciar la catarsis.

Atravesando países

cruzando campos, montañas, mares

cruzando todo lo que hay en el mundo

soy un viajero acompañado

por la noche y el día, amigos

con quienes pasé los minutos de mi vida

(...)

hasta encontrarte

En Jeton Kelmendi la identidad cobra un doble valor. Es el individuo el que recobra su identidad aproximándose al otro y a sus propias tradiciones.

Sé que nuestro padre en el cielo

nos mira con simpatía

Tú di una palabra más en albanés

Dios bendiga a Arberia [7]

Pero tampoco las tradiciones pueden sustentarse sino a través de la madurez y la aceptación individual. Es lógico pensar

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

que todo lo que las tradiciones nos han dado construyen al mundo desde nuestra singularidad. Hablando de la Madre Teresa de Calcuta, como persona que ha dejado su huella en el orbe, Kelmendi dice:

*Durante los años
de aquel pasado frondoso
una maravilla albanesa vivió más allá de sí misma
con dos almas
una para Dios y otra para la humanidad
(...)*

*Fue más albanesa y aun más luz
para la humanidad
Y lo que somos, inevitablemente marca la vida de otros:*

*Nuestra Madre Teresa
En 1978 te llamó la paz
Madre, en ese año
vine a este mundo*

*Y más adelante afirma:
Inesperadamente concebidos
los sucesos tocaron la tierra
y de pronto*

los ojos la trajeron hasta mí

Y es notable cómo tanto la historia individual, social, las tradiciones se construyen desde límites tan singulares y simples como el tiempo, el amor, la familia, la religiosidad a los que cada uno debe encontrar una respuesta que no es aleatoria sino que es parte de la vigilia, de la espera atenta...

*Y así creció la espera
que inquietó la noche
Pero el sueño hizo algo maravilloso:
la evocó durmiendo conmigo libremente
Angustiado por el paso del tiempo...*

Ignoro por qué tengo que envejecer

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

qué hacer para fluir como una fuente

y jamás llegar a viejo

*Sin embargo, el fluir de la vida otorga respuestas impensadas
ajenas a la reflexión y al entendimiento, mucho más que a la
abulia de la resignación:*

pero nunca has sido como eres hoy

(...)

Después

vendrán otras aguas, otros suelos

otro tipo de poeta con su propio fulgor.

*Es evidente que, para el poeta, la identidad es más que un
simple juego de coincidencias. Por esto mismo piensa y
advierte:*

Tú, guarda los recuerdos

llévalos en los viajes como ideas

*No hay manera de atravesar el mundo si antes el individuo no
se atraviesa a sí mismo. Cómo llegar a ti mismo, no implica el
descubrimiento de una fórmula. Es inquietud:*

Cruzada la gran corriente

estoy como la noche

Te encuentro

cada vez que entro

a mí mismo

Lic. Jorge Oscar Bach

Magister en Comunicación, Cultura y Educación por la UAB.

Profesor de Castellano Literatura y Latín.

Licenciado en Enseñanza de la Lengua y la Comunicación.

Ushuaia, Tierra del Fuego, República Argentina.

Febrero de 2017.

BIBLIOGRAFÍA

BERBEGLIA,

Carlos,

<https://epanadiplosis.wordpress.com/2016/12/15/jeton-kelmendi-carta-de-carlos-enrique-berbeglia-al-traductor/>

BERNAO

BURRIEZA,

Miguel

Angel,

<http://www.akademika.no/pensamientos-del-alma/jeton->

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

[kelmendi/9781291814323](http://www.proel.org/index.php?pagina=mundo/indoeuro/ilirio/albanes)^[1] BACH, Jorge Oscar, El personaje: el autor en el exilio, DC de Cariló, Ensayo, 07 de enero de 2016.
HAN, Byung-Chul, 2010, La sociedad del cansancio, Herder, Barcelona, 2012.
HAN, Byung-Chul, 2009, El aroma del tiempo, Herder, Barcelona, 2015.
KELMENDI, Jeton, 2010, Cómo llegar a ti mismo, La Luna Que, Bs. As., 2016.
Promotora Española de Lingüística
<http://www.proel.org/index.php?pagina=mundo/indoeuro/ilirio/albanes>, Madrid, 2013.

- [1] Illiria, territorio que hoy es parte de Croacia, Albania, Serbia, Montenegro y Bosnia.
- [2] Carlos Berbeglia, poeta argentino, sociólogo y Dr. en letras.
- [3] Miguel Angel Bernao Burrieza, escritor y poeta español.
- [4] Bach, Jorge Oscar; El personaje, el autor en el exilio, ensayo.
- [5] HAN, Byung-Chul; La sociedad del cansancio, Herder, Buenos Aires, 2012, pág 26.
- [6] Idem 1, pág. 25.
- [7] Arberia, durante la Edad Media, primer estado albanés.

KALIMI I KORIDORIT TË MADH (Mbi Jeton Kelmendin)

Nga: Jorge Oscar Bach, Argjentinë

Përktheu nga Spanishtja Dr. Peter Tase

Jeton Kelmendi është gazetar, poet, dramaturg dhe përkthyes. U lind në Pejë më 1978. E filloi prodhimtarinë e tij në letërsi më 1999 me botimin e vëllimit të tij të parë: “Shekulli i premtimeve”. Pjesa më e madhe e botimeve të tij janë në gjuhën Shqipe, e cila aktualisht konsiderohet si përfaqësuese e degës së Ilirishtes në familjen e gjuhëve Indoevropiane, dhe e të cilës Kelmendi nuk e braktis kurrë. Mbi të gjitha e kujton Ilirinë si vendin e origjinës së tij.

Vazhdon të lutesh për njerëzimin

Për njerëzit e braktisur

Për vendin tënd të shenjtë

Që quhet

Iliria

Leximi i librit me poezi të Jeton Kelmendit “Si të arrish tek vetvetja në Spanjisht përfaqëson vështirësi, vëllimi i përkthyer nga Ricardo Rubio, ndonëse i qartë nuk është e zakonshme të lexosh një autor të gjuhës shqipe në të cilën fjala ka një kuptim të gjerë dhe ku është thuajse e vështirë për t’u përkthyer në Spanjisht ose Anglisht pa u zgjatur më tutje. Dhe afrimin e veprës së Jeton Kelmendit në Spanjisht e kemi realizuar nga përkthimi i saj që ekziston në Anglisht, i realizuar nga Peter Tase.

Megjithëse imtësia e interpretimit të vargjeve nga të Kelmendit nga Poeti Rikardo Rubio, për edicionin e shtëpisë botuese “La Luna Que”, dhe nga vullneti për të respektuar përmbajtjen, forca sintetike e gjuhës Shqipe, logjikisht duhej të kalonte disa redaktime. Sidoqoftë format e fuqisë konceptuale të veprës letrare nuk përmban asnjë humbje të botëkuptimit, thotë Karlos Berbelia.

“Jeton Kelmendi përqafton një poezi “Direkte” që nuk përsëritet në metafora apo burime të tjera të ngjashme për të shprehur atë që

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

dëshiron. Ndoshta, nga eksperiencia e luftës kundër Serbisë që atdheu i tij ka vuajtur në fundin e shekullit të kaluar, fermenton një kuptim të lartë të humanizmit dhe të dinjitetit, (,,,) në përmbledhje, një poezi që nuk kërkon një deshifrim erudit ose burimi i interpretimeve ezoterike, mjafton të lexohet dhe shijohet.”

Njëkohësisht, Miguel Angel Bernao Burrieza thotë:

“Pas leximit të thellë të disa poezive të Jeton Kelmendit, duhet theksuar emocioni ekspresiv që poeti transmeton tek vargjet e tij, së bashku me një gjuhë të mbushur me simbolizma dhe pa ftohtësirë. Një poezi ritmike dhe plotë me spiritualitet (...) një poet që nderon pjesëmarrjen e tij në këtë botë me një ndjeshmëri të mbushur me bukuri dhe harmoni poetike të pa-arrirë më parë.”

Dhe kështu është. Poeti preferon shprehjen e thjeshtë, të përditshme, ashtu si kur vargu do të vinte në natyrë të thjeshtë. Në këtë formë, fjalët janë transmetueset e së vërtetës, të së bukurës dhe është përfaqësim i gjithëçkahje që mban individin në mbështjellën e tij intime.

Kamë parë aty këtu

Se si fjala

U shndërrua në një burrë

Ashtu si atdheu

Do të donte

Fjala është zbulim.

Në anën tjetër, titulli i veprës, “Si të shkohet tek vetvetja”, na vendos përballë me nevojën për të mbikaluar dëmtime që vijnë nga konvencionaliteti që propozon libri me ndihmesën në vetvete. Pa dyshim, poeti Jeton Kelmendi ka të drejtë. Ndonëse nuk ekzistojnë formula të paracaktuara as modele për të arritur tek vetvetja qëndrojnë zëra, imagjinata, ide, persona dhe bëma që formojnë pjesë të kësaj historie, të ç’do përbërje personale që duhet të jenë të njohura, aktualizuara, të kuptueshme, të shëndetshme për t’u ritakuar me atë që realisht ekziston.

Jashtë ndihmës në vetvete, ky takim nuk ka nevojë për ambiguitet; por vetëm për të mbërritur në humnerën e thellë të përjetësisë; përfshi këtu, konfrontimin me dhimbjet, frikën, besimet fallco, që larg të

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

qenit origjinale, janë të lidhura, duke filluar nga një moment, dhe mbrojnë atë që puna e natyrës dhe e mbinatyrshmja kanë mundur të bëjnë.

*Ti more të gjitha që unë kisha
Dhe i përcolle largë meje dhe teje
Kjo është hapësira boshe
Të cilës gjithmonë i kisha frikë.*

Pa dyshim, këto pengesa introspektive nuk kërkojnë sforcime të mëtejshme dhe rudimentare, por edhe agresive për të mbërritur tek burimi. Ky përshkrim, si ai i heroit të lashtë epik, nuk konsiston në një udhëtim pa kthim, ai është një udhëtim me kthim që propozon kryqëzime dhe realizim të zgjedhjeve.

*Udhëtimi ishte shumë i gjatë
Përgjatë gjithë rrugëttimeve
Atje ku asnjë njëri tjetër nuk mund të kaloj
I kalova me shpejtësi
I orjentuar nga shënjat e tua*

Tek Kelmendi, përgjigjet përshkollë shtigjet e artit dhe të poezisë.

*Si mund të të them një fjalë
Një që është e imja, e butë dhe e ngrohtë.
Nëse jemi mbrapa së mirës
Duhej të flisnim me bukuri*

Poeti propozon poezinë si një element reflektimi, si një pjesë e vigjiljes që drejton observimin e vëmendshëm të rrethinave, të historisë dhe të aktualitetit për të takuar shpjegimet e greminave, devijimet, mbërthimet që ndërtojnë individualitetin:

*Do të ndjek udhëtimin tim
Do të mbërrij në destinacionin tim
Kush do të mund të mbërrinte kaq largë
E pyeta një poet
që u zhduk pa prituri
ndërsa shikonte të padukshmen
dhe me butësinë e të nesërmes
mbërrita në portat e shpirtit*

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

atje, dy rrezet më prisnin

Hej, njëri

Po takohemi sërish

Unë dhe ju, dhe princesha

Tani duhet të pranoj

Që je brenda meje

Të dy jemi vetëm një.

Në fund, identiteti i individit nuk është ajo që ishte as ajo që do të jetë megjithëse ajo që qëndron është nocioni i Un-it. Një formulë bazë që përbën esencën e ç'do personi, por kjo esencë nuk duket e lidhur me monotoninë e persistencës në lidhje me shijet, formën e jetesës të emocioneve, për të përceptuar realitetin. Koha, eksperiencia, rrethinat, realiteti prezent nxjerrin nga mutacionet e tyre konceptet dhe reagimet; pa dyshim, forma e identitetit me të cilat personat janë ngjizur lind duke thirrur perandorinë e saj përpara sensacionit të mungesës dhe zbrazëtia që gjeneron shijen e hidhur me të cilën ajo duket në pamje të parë.

Shkohet hap pas hapi

Në më të thellën e mungesës

Si rrjedhojë dalin dy ide. E para është se poeti është një azilkërkues i mirëfilltë. Një qenie të cilin personazhe ose person e ndjekin në luftën për krijimin e identitetit të vet, që vuan dhe është i kërcënuar nga ndjenjat e dhimbjes, humbëtira dhe mungesa.

E dyta, që poeti, në kundërshtim me shoqërinë, i fton të tjerët të realizojnë të njëjtin kërkim të huaj në kohë dhe në momentin social, duke ditur se personi është në një kohë, në një vend dhe në lidhje me të tjerët, i kalon këto varjabël. Ç'farë duhej të ishte, bën pyetjen Jeton Kelmendi në poezinë Dilema. Nga mungesa e evitimit rrjedh lufta për ritakimin me veten tende dhe qëndrimi në identitetin e munguar.

Tha profeti: Unë jam një zë që bërtet në shkretëtirë. Asgjë më mirë nuk mund të thuhet për artistin, poetin aktual. Një nga zërat e shumtë që jo gjithmonë konsiderohet si meritues i një vëmendjeje më të madhe.

Në fakt, zëri i poezisë duket i thellë brenda atyre furtunave letrare,

akoma më shumë brenda stimulimit, të parëndësishmes që përfaqëson bëmat refleksive të shoqërisë sonë. Pa dyshim, zëri i Jeton Kelmendit ngrihet me një zë të mbushur me shpresë:

Dorëzo ç' do gjë sot

për të korrur diçka

ndoshta pak më tutje

Byung-Chul Han në Shoqëria e lodhjes, flet mbi një njeri që transformon dhe sjell një ndryshim social që evidentohet në formën e të vëzhguarit dhe për të piketuar marrëdhëniet brenda vetes dhe me të tjerët. Ne transmetojmë mutacionin e shoqërisë së disiplinuar të Foucault në shoqërinë e rendimentit. Ndërkohë e para bazohet në negativitet, e dyta në asistencën e ideve të pozitivitetit. Ç'farë do të thotë kjo?

Në shoqërinë e disiplinuar, negativiteti përfaqëson atë që dëshirohet, ajo që si bërthamë duhet korrigjuar, përmirësuar, shëruar. Kështu që janë me vlerë institucione si spitalet, psikologët, burgjet, kaponet e ushtrisë. Në shoqërinë e disiplinuar lufta përmbahet kundër elementit të jashtëm që pretendon të shkatërroj bazat e individualitetit, institucionet dhe marrëdhëniet; është i duhur diskriminimi midis normales dhe abnormales. Është trashëgimi e kësaj shoqërie ndalueshmëria dhe përgjegjshmëria, dhe thotë Byung-Chul Han, fjala e duhur që e karakterizon është 'pa mundshmëria'.

Për individin e kësaj shoqërie janë të rëndësishëm mandati, ligji dhe ndalimet që përmbajtja e ligjeve përfshihet nëpër norma. Nuk është e vështirë të mendosh që lufta e këtij individi është zhvillimi i kreativitetit të veprës artistike brenda limiteve të asaj që nuk është e mundur, të asaj që duhet të jetë.

Nga ana e saj, shoqëria e rendimentit, brenda së cilës ç' do gjë është e mundur, është një shoqëri palestrash, kullash me zyra, bankash, avionësh, qendra të mëdha tregtare dhe laborator gjenetik.

Një shoqëri e përgatitur për prodhimin e përqendruar në prodhim për vetveten dhe jo për takimin me vetveten. Fjala që e karakterizon është positive: të mundesh pa limite. Sidoqoftë, është e duhur për këtë shoqëri përpunimi i individëve depresiv. Mundësia për të bërë diçka është e lidhur me rendimentin dhe paradoksalisht me atë që duhet bërë, si rrjedhojë niveli i prodhimit ngrihet më lart. Pa dyshim, ky individ që mund të bëjë gjithçka mbetet i pa kënaqur, ai mund të siguroj

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

gjithçka, por posedimi i objektit të dëshiruar nuk siguron faktin se ai mund ta shijoj atë.

Edhe pse ky njeri ndryshe nga të tjerët të shoqërisë së disiplinuar shijon një autonomi më të madhe, që mund ta kualifikonim si shumë pozitive. Por, vepra e të qëndruarit në kërkim të atyre që e kënaqin e çon atë në largimin e tjetrit, një veprim që sjell konsekuence tjetër dhe ajo është atomizimi social dhe depresioni individual çka është logjik.

Jeton Kelmendi, në këtë epokë ndryshimesh, duket si një ze i ngrohte dhe ashtu sic e thame me larte, shpresëdhënëse, që alarmon njeriun me gjuhen e poezisë, duke propozuar sintezën e shoqërisë disiplinuese dhe shoqërinë e rendimentit si dhe takimet e atyre stileve që na bëjnë vërtet njerëz:

Kështu fillon heshtja e ëndrrave

Në mes të një natë në fundjavë

E diela dhe fjala

Presin të takohen me ne

(...)

Koha është e njëjtë

Që gjatë dimrit më të keq

Është duke filluar këmbimi i stinëve

Këto janë ditët tona

Fluksi i kohës, dashuria lirike

Dhuratat e Zotit

Por një varg nuk mund të nderohet

Fjala ka gjak

Kështu qarkullon ajo që ne jemi, midis mutacionit dhe asaj pa mutacion, nevojat dhe dëshirat, kundrejt kuptimit të vetes sonë.

Është evidente që e vetmja përgjigje për këtë realitet të ngadaltë që përfshin qenien e gjallë me një autonomi të madhe, pozitivizmi, izolimi dhe depresioni është për t'u takuar në pozitiven, të arrish te Po-ja. Dhe e vetmja formë për ta arritur është të emigrosh, të shndërrosh perspektiven nga vendi ku ajo vështrohet, për të kujtuar, rritur, arritur identitetin tënd.

Në këtë transit, alegoria (refleksioni) dhe realiteti (refleksiv) janë të

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

dukshme. “Si përfaqësohen ato që poeti i jeton për të qenë më i kuptueshëm, më i kapshëm tek arsyeja dhe tek zemra e atyre që afrohen tek poezia? Do të thoshte Aristoteli: duke ushqyer katarsisin.

Duke kaluar vende

Kapërcyer fshatra, male dhe dete

Duke kaluar ç'do gjë që është në botë

Jam një udhëtar i shoqëruar

Për nga nata dhe dita, miqtë

Me të cilët kalova minutat e jetës sime

Derisa u takova

(...)

Tek Jeton Kelmendi identiteti merr një vlerë të dyfishtë. Është individ i ai që rikon identitetin e tij duke u afruar tek tjetri dhe tek traditat e tij të fituara nga të parët.

E di që At je në qiell

Na shikon me simpati

Ti thoshe një fjalë më shumë në Shqip

Zoti e bekoftë Arbërinë.

Por, edhe traditat nuk mund të vetmbahën, por vetëm me maturi dhe pranim individual. Është logjike të mendosh që të gjitha traditat që kemi marrë e ndërtojnë botën duke filluar nga individualiteti ynë. Duke folur mbi Nënë Terezën e Kalkutës, si një person që ka lënë gjurmë në botë, thotë Kelmendi:

Gjatë viteve

Të asaj të kaluare të turbullt

Një mrekulli shqiptare jetoj përtej vetvetes

Me dy shpirtra

Njëri për Zotin dhe tjetri për Njerëzimin

(...)

Ishte me shumë shqiptarë dhe me më shumë dritë

Për njerëzimin

Dhe ne që jemi, padyshim shënon jetën e të tjerëve:

Nena jonë Tereza

Në 1978 të thërres në paqe

Nënë, në këtë vit

Erdha në këtë botë

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Dhe më pas afirmon:

Papritur u formësuan

Ndodhitë që prekën tokën

Dhe papritur

Sytë e sollën tek unë.

Është e theksuar jo vetëm sesi historia individuale, sociale, traditat janë duke u ndërtuar nga limitet kaq të thjeshta dhe individuale si koha, dashuria, familja, feja të cilave gjithsecili duhet t'u japë një përgjigje që nuk është aventureske, por është pjesë e vigjiljes, të një pritjeje me endje

Dhe kështu u rrit pritja

Që shqetësoi mbrëmjen

Por, gjumi bëri diçka të mrekullueshme:

E evokoi duke fjetur me mua në liri

Ndërsa ishte duke mbërthyer kalimin e kohës

nuk më intereson plakja e moshës

çfarë të bëj për të ikur si një burim

dhe kurrë të mos shkoj në pleqëri

Pa dyshim të largohesh nga jeta do të jepte përgjigje të turbulltura dhe të huaja në refleksionimin e kuptueshmërisë, aq më shumë që ka prezent ndjenjën e dorëheqjes:

Por, asnjë herë nuk ka që ashtu siç je sot

(...)

Pastaj

Do të vijnë ujëra të tjerë dhe plise e re

Një poet i ri me energji të reja.

Është evidente që, për poetin, identiteti është më shumë se një lojë e thjeshtë e koïncidencave. Për këtë gjë ai mendon dhe paralajmëron:

T'i, ruan kujtimet

I merr ato nëpër udhëtime si ide

Nuk ka mënyrë për të kapërcyer botën nëse individi nuk synon në vetvete. Si të mbërrish tek vetvetja, nuk përbën zbulimin e ndonjë formulë. Është shqetësim:

e kryqëzuar një rrugëtim i madh

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Jam si nata

Të të takoj

Ç'do herë që hyje

Në veten time

Lic. Jorge Oscar Bach

Magister en Comunicación, Cultura y Educación por la UAB.

Profesor de Castellano Literatura y Latín.

Licenciado en Enseñanza de la Lengua y la Comunicación.

Ushuaia, Tierra del Fuego, República Argentina.

Febrero de 2017.

BIBLIOGRAFÍA

BERBEGLIA,

Carlos,

<https://epanadiplosis.wordpress.com/2016/12/15/jeton-kelmendi-carta-de-carlos-enrique-berbeglia-al-traductor/>

BERNAO

BURRIEZA,

Miguel

Angel,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

<http://www.akademika.no/pensamientos-del-alma/jeton-kelmendi/9781291814323>

^{F.L.T.}_{ISEP} BACH, Jorge Oscar, El personaje: el autor en el exilio, DC de Cariló, Ensayo, 07 de enero de 2016.

HAN, Byung-Chul, 2010, La sociedad del cansancio, Herder, Barcelona, 2012.

HAN, Byung-Chul, 2009, El aroma del tiempo, Herder, Barcelona, 2015.

KELMENDI, Jeton, 2010, Cómo llegar a ti mismo, La Luna Que, Bs. As., 2016.

Promotora Española de Lingüística

<http://www.proel.org/index.php?pagina=mundo/indoeuro/ilirio/albanes>, Madrid, 2013.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

COMENTARIO A LA POESÍA DE JETON KELMENDI

Susana Roberts-Argentina

Jeton Kelmendi poeta albanés contemporáneo destacado en los medios literarios europeos nos remite una traducción al español de su obra en este exquisito libro. No es solo una colección de versos, es la mirada crítica y profunda que nos trasciende la epidermis cargada de sentimientos extremos. Cuando todos los días se lucha con la muerte nos pregunta podrá haber amor en tiempos de guerra? Sus poemas nos habla de lo posible e imposible, y transcurre la obra enfatizando un estado: ¡cómo no poder dejar de pensar en los soldados! , el sentimiento de lo diferente y las distancias, lo visible e invisible, si dejar pasar los sucesos en Sarajevo o Kosovo y el amor que cruje por dentro y cruza esos horizontes de ojos azules donde hay mar y distancias.

En su obra nombra a Dios, a sus padres y nos dice que la vida es un sueño triste y que la humanidad mide el poder por medio de la esperanza. Es un libro valioso, imperdible para leer y releer pues surge del corazón y de un entorno muy diferente a nuestra historia.

El contenido no nos deja indiferente, nos alerta y nos enseña cómo se lastiman vidas valiosas en tiempo de guerra y posterior a ella. Nos tiende un hilo conductor para abrazar esas sensaciones, las que produce en el lector que paso a paso genera una reflexión pura y completa en el inestimable puente de la razón, las lenguas, los escenarios y la vida misma ayudando de esta manera a sentirnos unidos en el mundo. Ha sido un honor para mi leer estos hermosos, profundos y ricos poemas para abrir aún más mi comprensión sobre la existencia humana como sujetos que somos de amor, de compasión, de entendimiento y respeto, propiciando una literatura de hermandad desde donde crear diálogo, y amor universal.

Susana Roberts-Argentina

Dr Litt Honoris Causa-WAAC-2009

Vice Dir IFLAC Argentina y Latinoamérica.

Embajadora de la Paz-Mil Milenios org.

Senado de la Nación Argentina(Unesco-Unicef).

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

KOMENTE NË POZITËN E JETON KELMENDIT

Susana Roberts – Argjentinë

Përktheu nga Gjuha Spanjolle: Peter M. Tase

Jeton Kelmendi është një poet bashkëkohor Shqiptar, shumë i njohur dhe prolific në median letrare dhe të shkruar në Evropë, ndan me ne këtë përkthim të veprës së tij në Spanjisht. Nuk është vetëm një koleksion vargjesh, është vështrimi kritik dhe i thellë që përcillet tek epiderma i mbushur me ndjeshmëri të tejshkajshme. Ndërsa çdo ditë po bëhet luftë me vdekjen, ai pyet nëse mund të sigurohet dashuria në kohëra lufte? Poezitë e tij flasin mbi të mundshmen dhe të pamundshmen dhe vrapon në fletët e veprës së tij duke theksuar një gjendje: si mund të pushojmë së menduari për ushtarët! Ndjeshmëria e të ndryshmes dhe hapësirat boshe, ajo e dukshme dhe e padukshme, pa harruar masakrat në Sarajevë dhe Kosovë si dhe dashurinë që rrjedh për brenda dhe kryqëzon këto horizonte të syve bojë qielli atje ku ka det dhe hapësira. Në veprën e tij përmend Zotin, prindërit e tij dhe na thotë se jeta është një ëndërr e trishtuar dhe se njerëzimi e mat pushtetin nëpërmjet shpresës. Është një libër me shumë vlerë, për t'u lexuar me një herë dhe rilexuar sepse rrjedh nga zemra dhe nga një ambient shumë ndryshe nga historia jonë. Përmbajtja nuk na bënë të ndryshëm, ajo na lajmëron dhe mëson si jetët e shtrenjta plagosen gjatë luftës dhe pas saj. Përmban një fije lidhëse që mbështjell këto ndjesi, të cilat prodhojnë tek lexuesi një reflektim të pastër, të plotë, shkallë - shkallë, në të shtrenjtën urë të arsyes, gjuhët, skenaret dhe jetën në vetvete, duke ndihmuar në këtë mënyrë të ndjehemi të bashkuar në botë. Ka qenë një nder për të lexuar këto poezi të bukura, të thella dhe të pasura, për të kuptuar më mirë ekzistencën njerëzore si subjekt të dashurisë që jemi, vlerat e kompasionit dhe vëllazërisë që nga vendi ku krijohet dialogu dhe dashuria universale.

Susana Roberts – Argjentinë,

Doktoreshë Honoris Causa – WAAS – 2009.

Zv. Drejtoreshë e IFLAC Argjentinë dhe Amerika Latine.

Ambasadore e Paqjes e Organizatës Mil Milenios të Senatit të Republikës së Argjentinës (UNESCO – UNICEF).

FORORD

Erling Kittelsen, Oslo, september 2019

Jeton Kelmendi (1978) er født i byen Peja i Kosovo. Allerede etter debuten, *Et århundre med løfter* (1999), var han velkjent i Kosovo og albansk verden. Siden har hans samlinger blitt oversatt til mer enn 25 språk. Han er professor ved universitetet i Pristina i Internasjonale studier og aktiv i det europeiske vitenskaps- og kunstakademi i Salzburg, leverer også artikler om spørsmål i skjæringspunktet mellom kultur og politikk til aviser og magasiner, særlig på engelsk, fransk og romanske språk.

Kelmendis dikt er mjuke og ofte triste, han er en grense-krysser i sitt rike, Balkan, kan han finne tilbake til sitt land? Det kan være Balkan, Albania eller Kosovo, alt etter som, eller må han satse på nye møter, er det som med kjærligheten? Hvem tar fra han morgendagen; teser om fortida presenteres som framtid. Spørsmålet er om folk kan korrigere de mektige verdensledere, som gjerne postulerer sin fellesskapside eller dyrker sitt demokratis grunnvoll, profitten som symbol på frihet.

Han kan ha en enorm nostalgi for dette hjemlandet i en verden av motsetninger der stor kjærlighet står mot en krig som føres av frykt og kontrollbehov, alt som vil utviske identitet, forstått som ståsted, kontaktflate. Jeton Kelmendi har allegoriske trekk og fokuserer en hendelse eller et spesifikt møte uten å dvele ved det lokale eller allmenngyldige. Han synes å samle seg om det bildet som passer flere steder på sin kryssfart over grenser. En skjønnhet vi kjenner igjen, et drama som utspilles både i politikk og kjærlighetsliv.

Dette er lokalt og allment nok, dette kan vi tenke det vi vil om, og en stemme som holder de to polene sammen, fins på Balkan.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PARATHËNIE

Erling Kittelsen, Norge

E përktheu nga norvegjishtja, Fatmir Lekaj, politolog.

Jeton Kelmendi (1978) është i lindur në qytetin e Pejës në Kosovë. Menjëherë pas debutimit të tij, Shekulli i Premtimeve (1999), u bë i njohur në Kosovë dhe në botën shqiptare. Që nga ajo kohë, koleksionet e tij janë përkthyer në më shumë se 25 gjuhë. Është profesor në Universitetin e Prishtinës në studimet ndërkombëtare dhe aktiv në akademinë evropiane të shkencave dhe arteve në Salzburg, gjithashtu kontribuues me shkrime në gazeta dhe revista në lidhje me temat ku pikë-takohen kultura dhe politika, veçanërisht në gjuhën angleze, frënge dhe gjuhët romane.

Poezitë e Kelmendit janë të ndjeshme dhe shpesh pikëlluese, ai është i tej-kufijshëm, në mbretërinë e tij, Ballkan, a mund të gjej ai veten tek vendi i tij? Mund të jetë Ballkani, Shqipëria apo Kosova, varësisht nga kjo, apo ai duhet të mëtoj për takime të reja, është kjo njëlloj sikurse me dashurinë? Kush ia rrëmben të nesërmen; tezat për të kaluarën prezantohen si e ardhmja. Pyetja është nëse njerëzit mund t'i korrigjojnë liderët e pushtetshëm botërorë, që rëndom postulojnë anën e përbashkët ose kultivojnë themelet e demokracisë së tyre, përfitimin si simbol të lirisë.

Ai mund të ketë një nostalgji të jashtëzakonshme për këtë atdhe në një botë kundërshtimesh ku dashuria e madhe qëndron kundër një lufte që udhëhiqet nga frika dhe nevoja për kontroll, çdo gjë që donë të shuaj identitetin, e kuptuar si këndvështrim, vendndodhje. Jeton Kelmendi ka tipare alegorike dhe fokuson në ngjarje apo një takim specifik pa u ndalur tek lokalja apo universalja. Ai i përafrohet imazhit që përputhet me disa vende në rrugëtimin e tij të tej-kufijshëm. Një bukuri që e rinjohim përsëri, një dramë që luhet si në politikë ashtu edhe në sferën e dashurisë.

Kjo është lokale dhe mjaft e përgjithshme, për këtë mund të mendojmë si të duam, dhe një zë që mban së bashku të dy këto pole, gjendet në Ballkan.

Oslo, Shtator 2019

جيتون كلمندي شاعر الدهشة والإنتباهات الغضة

لابد من التنبيه ، أولاً ، إلى أن قراءتي التي أكتبها هنا عن الشاعر جيتون كلمندي تعتمد على هذه الترجمة العربية وليس على النص الأصلي باللغة الألبانية التي لأجيدها ، ولذلك يمكن أن نتواصل أنا والقارئ العربي بسهولة لأننا نقرأ النص ذاته .. وهذه غاية مشتركة بيننا .

جيتون كلمندي شاعر من كوسوفو يكتب باللغة الألبانية ، ولبلاذ كوسوفو وألبانيا صلات مزدوجة مع الشرق والغرب ، فهي تبدو كمصهر للثقافات الشرقية والغربية وللدينين المسيحي والإسلامي ، ولذلك فهي تمثل سبيكة نادرة في عالمنا المعاصر .
القصائد الحديثة التي كتبها كلمندي تدرج ، عموماً ، في تيار الشعر الحديث الذي عمّ العالم ولكن شعره ينبض ، هنا وهناك ، بالطبيعة المحلية لبلده ، فهو يشير لحياتها الخصبة ولتاريخها العريق ولشخصيات من بيئتها ، وهو يصف طبيعتها وناسها ، وهذا ماجعل للقصائد طعماً خاصاً .

تعتمد أغلب قصائده على المفاجأة التي تظهر في سطورها الأخير ، حتى لو كانت القصيدة طويلة ، فهو يأسر بها القارئ ويجعله يفكر بعمق وقد يعيد قراءة القصيدة لكي يزداد معرفةً بسبب دهشته ، ويظهر هذا واضحاً في أغلب قصائده القصيرة وفي القصيدة الطويلة ، نسبياً ، التي تتصدر بداية المجموعة :

وصلت أخيراً إلى باب الروح
شعاعان كانا بانتظاري
مرحباً

ها قد التقينا مُجدداً
أنت وأنا وأميرتي
لكن لا بد لي من تقبل

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

حَقِيقَةُ وُجُودِكَ دَاخِلَ نَفْسِي
نَفْسِي أَنَا وَكُلُّ هَذِهِ الرَّحْلَةِ
كَانَتْ مِنْ أَجْلِ الْوُصُولِ إِلَى نَفْسِكَ أَنْتِ.

ولطالما يُدهشنا كلمندي بطريقته هذه فهو يتحدث عن شيء فنكتشف
في نهاية القصيدة أنه شيء آخر ، هذا الأسلوب الذي ينتشر في
المجموعة كلها يعطي صفة خاصة بالشاعر .
أغلب قصائد كلمندي قصائد حب ، فهو يرى الحب في كل شيء ،
يفتش عنه ويمسك به ويعيشه ويمضي معه ، بل هو ينادي الحب بأن
يعلمه متى يجب أن يحب :
أَيُّهَا الْحُب
عَلَّمْنِي مَتَى يَجِبُ أَنْ أَحِب
فَالْكُلُّ قَدْ تَوَقَّفَ
لِتَقْبِيسِ الْأُمُورِ وَفَقَاءَ لِمَعَايِيرِهِ
وَالْجَمِيعِ مُدْرِكُونَ تَمَامًا
أَهَمِّيَّةَ الْحَيَاةِ
لَكِنْ هُنَاكَ مَنْ بَقِيَ صَامِتًا .

يجد كلمندي الطبيعة مدخلا للمرأة والمرأة مدخلا للطبيعة ، ولذلك فهو
يلجأ الى خلطهما والجمع بينهما بطريقة شعرية جذابة ، حيث تحلّ
تلميحات الطبيعة في المرأة وحضورها :
حبيبتى السمراء هي
نزهتى الأولى
تحت خيالها ينبت العشب .

وفي مقطع آخر:
إهدأي حبيبتى
فسأجلب لك السماء من أنفاسي .

بهذه اللغة الطرية يكتب الشاعر قصائد الحب وغيرها ، وتنتشر في

نصوص الشاعر الأسئلة الحائرة التي تسأل أحيانا عن البديهيات
وتنتظر من شاعرها إجابات غير عادية ، وهناك أسئلة من نوع آخر
تظهر في قصائده تجعلنا نصغي لبوحه العميق أو لحيرته المبالغتة :

أَيَّامٌ عَدِيدَةٌ
يَانتَظَرُ
الشَّحَرُورَ لِيَأْتِي
وَيُعْطِيَ نِصْفَ السَّمَاءِ بِجَنَاحِهِ
لَكِنْ لِمَنْ سَيَبْقَى النِّصْفُ الْآخَرُ
يُمْكِنُنِي الْآنَ رُؤْيَا نَفْسِي
فِي كَفِّ يَدِي

وَأَتَسَاءَلُ
مَنْ سَنَسْتَدْعِي غداً ؟

مثل هذه الدهشات ومثل هذه الإنتباهات الغضة تجعل لغة الشاعر
حميمة ودافئة تتوغل في شرطنا الإنساني القائم على الأسئلة والدهشات
المتواصلة .

القلق والانتظار والحلم والأسئلة ثيمات أساسية في شعره ، وغالباً
مايبقي على هذه الأسئلة وعلى حيرته وأحلامه دون إجابات أو حلول
أو تفسيرات ، هذا هو فضاء الشاعر جيتون كلمندي الذي يأسرنا
بانتهاءات جديدة ويجعلنا نتعرف على شعر جديد قادم من بلاد عريقة
يصل الى القلب والعقل معاً ويضيف لرصيدنا في معرفة الشعر.

خزعل الماجدي

2015 /1/3

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

JETON KELMENDI POET I HABISË ME VËMËNDJE TË BUTË

Nga Akademik Khazal Almajidi, Irak Bagdat

1. 03. 2015

Përktheu nga Arabishtja:

Duhet të kemi parasysh së pari, se leximet e mia të cilat i shkruaj këtu për poetin Jeton Kelmendi bazohen mbi këtë përktim në gjuhën Arabe dhe jo mbi gjuhën origjinale, atë Shqipe ngase nuk e zotëroj. Andaj mund të komunikojmë me lehtësi me lexuesin arab sepse lexojmë të njëjtin tekst... dhe ky është synimi ynë i përbashkët. Jeton Kelmendi është poet nga Kosova, i cili shkruan në gjuhën Shqipe. Trojet e Kosovës dhe të Shqipërisë kanë lidhje të dyfishta me lindjen dhe perëndimin, prandaj ajo duket sikur të jetë uzinë shkrirje të kulturave të lindjes dhe perëndimit, dhe të dy feve atë të krishterimit dhe Islamit, për këtë ajo paraqet një copë ari të rrallë në botën tonë bashkëkohore.

Poezitë e reja të shkruara nga Kelmendi në përgjithësi bëjnë pjesë në radhët e poezisë modern, të cilat përqafojnë tërë globin, mirëpo poezia e tij rrahë aty këtu, me natyrën vendore të vendit të tij, andaj e gjejmë duke cekur jetesën e saj gjallëruese dhe historikun e lashtë, dhe duke përdorur personazhe nga ambienti i saj, ai përshkruan natyrën dhe njerëzit e saj, duke i bërë poezitë me një shije të veçantë.

Shumica e poezive të tij bazohen në surprizë, e cila shfaqet në rreshtat e saj të fundit edhe nëse ato janë të gjata, ai me këtë tërheq lexuesin dhe e bënë atë të mendoj thellë dhe ndoshta të rikthehet ta lexoj prapë atë poezi, duke shtuar njohurinë për shkak të habitës së shfaqur. Dhe kjo shfaq shumë qartë në shumicën e poezive të tij të shkurtra, dhe pjesërisht në poezinë e gjatë, e cila kryeson fillimin e koleksioni:

Dhe arrita më në fund të dera e shpirtit

*Dy rreze më prisnin
Hej njeri
Serish u takuam
Ti dhe Unë dhe princesha ime
Tani më duhet ta pranoj
Se ti në mua je vetë
Shpirti im, Unë
Gjithë ky rrugëtim
Për të ardhur deri tek vetvetja.*

Poeti Kelmendi na impresionon, në këtë mënyrë ai fletë për një gjë dhe në fund të poezisë zbulojmë se është duke folur për një gjë tjetër, kjo mënyrë shpërndalet në gjithë koleksionin, duke i dhënë karakteristikë të veçantë poetit.

Shumica e poezive të Kelmendit janë poezi dashurie, ai sheh dashuri në çdo gjë, ai hulumton për ta kapur atë, e jeton dhe vazhdon me të, dhe me shumë se kaç, ai thërret në dashuri, duke ua mësuar kohen kur duhet të dashurosh.

Dashuri
Mësom kur me dashtë
Tani janë çuar në këmbë
Secili
Sipas kutit të vet mat
Rëndësinë e kohës së rrugë-shkurtës
Derisa disa nuk flasin, të there thonë
ç'është një e zezë.

Kelmendi gjen natyrën si qasje ndaj gruas dhe gruan si qasje ndaj natyrës. Prandaj, ai përdor përzierjen e poezive, duke i kombinuar ato në një mënyrë tërheqëse, duke lënë të kuptohen disa ngjyra të natyrës në gruan dhe prezencën e saj:

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

*Zeshkanja është
Udhëtimi i parë
Veç prej hijes së saj
Nis të dal bari
Dhe në një pjesë tjetër
Pusho e dashur
Qiellin nga fryma do ta nxjerrë.*

Me këtë gjuhë të freskët, poeti shkruan poezitë e dashurisë dhe të tjerat, në poezitë e tij përhapen pyetje të hutuara, të cilat njëherë pyesin për aksiomat dhe presin nga poeti i saj përgjigje të jashtëzakonshme, dhe aty ka pyetje nga një lloj tjetër; shfaqen në poezitë e tij, të cilat na bëjnë neve të dëgjojmë shfaqjen e tij nga thellësia me huti të habitshme.

*Ka ditë
Që po pret me ardhur
Një zog i zi
Me njërin krah të zë gjysmën e qiellit
Kujt i bie ana tjetër
Në shuplakë të dorës
Shikon veten
A thua
Kujt t'i thërras nesër.*

Këto pyetje dhe habi të buta bëjnë gjuhën e poetit të afërt dhe të ngrohtë, e cila depërton thellë në natyrën, brendësinë njerëzore, e cila bazohet në pyetje të habitës të vazhdueshme. Ankthi, pritja, ëndrra dhe pyetjet janë esenciale në poezinë e tij dhe në shumicën e rasteve ai i len këto pyetje në habi dhe ëndrra, pa përgjigje, pa zgjidhje, dhe pa komente. Ky ishte universi i poetit, Jeton Kelmendi, i cili na robëroi me vëmendje dhe habi të reja, duke na bërë të njoftohemi me poezitë e reja të ardhura nga vendi i tij i lashtë dhe të cilat depërtojnë thellë së bashku në mendje dhe zemër dhe shton njohuritë tona mbi poezinë.

PRESCURTAREA DEPĂRTĂRILOR

Prof. Dr. Ion Deaconescu, Romania

Poezia lui Jeton Kelmendi, cel mai cunoscut și tradus poet albanez al momentului, pare, la o primălectură, un jurnal de senzații și meditații despre condiția eului, aflat într-o confruntare permanentă cu contrariile unui real mereu expresiv, alteori, relativ și revendicativ. Metamorfozele limbajului se corelează aproape permanent cu mutațiile vieții lăuntrice, cu sensibilitățile alternative, generate de o multitudine de stări meditative, pentru că poetul continuă să fie, indiferent cărei culturi îi aparține, un seismograf al emoției și al tulburărilor personale, profunde și imediate, ale simțămintelor nepereche.

Pentru Jeton Kelmendi, cuvintele se constituie într-o materie dialectică, cu vocația de a însufleți realitatea, de a-i conferi noi sensuri și sugestii, în fond, e vorba de o substanță specială pe ecranul platonician al lumii, în timp ce sinele devine un personaj fabulos în măreția neliniștii metafizice. Poezia poetului albanez, atât de minuțios elaborată, cu străfulgerări de diamant în lumina pură a zorilor sufletului, fecundează trecutul și istoria printr-un prezent melancolizant, într-o iluzorie contopire cu dragostea și ființa iubită, cea care transformă clipa în metaforă.

În multe poeme se devoalează ispita autorului pentru depărtatele și mistuitoarele semne ale trecutului, ale istoriei și ale strămoșilor, căci Kelmendi vibrează, precum o orgă, atunci când rememorează ce s-a întâmplat odată, pe locurile în care s-a născut și a trăit, considerate a fi „fondement vivant“ ale înaintașilor săi, dar și ale co-naționalilor de astăzi. „Inima-mi bate mai iute în fața marilor ziduri“, spunea Delacroix, parafrazându-l, putem afirma că inima poetului albanez își

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

mărește ritmul atunci când el revine acasă, la metamorfozat într-un spațiu cu tulburătoare semnificații și imagini, ca și cum ar fi o uriașă inimă gânditoare.

Știm că lumea aparține tuturor și nimănui, dar Kelmendi insistă să-și convingă cititorii săi de pretutindeni că fiecare își are propria lui patrie, identificată în ființa iubită, în limbă și-n istorie și e atât de fascinant s-o cunoști, fără să o privești în oglinzi strâmbe și s-o trăiești altfel, dincolo de „jocul dezinteresat al oglinzii“, dar și de putregaiul clișeeilor.

Poet reflexiv, cu un discurs liric șlefuit până la esențe, incendescent și calm, în egală măsură, filosofic dar și descriptiv, eliberat de rigoarea și fascinația extremelor, Jeton Kelmendi este unul dintre cei mai interesanți poeți europeni de astăzi. (Jeton Kelmendi, Prescurtarea depărtărilor, traducere de Baki Ymeri, Editura Europa, Craiova, 2016)

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

SHKURTIMI I LARGËSIVE

(Jeton Kelmendi, Shkurtimi i largësive, përktheu Baki Ymeri, Editura Revers, Krajovë (Rumani), 2016)

Prof. Dr. Ion Deaconescu, Rumani

Përktheu nga Rumanishtja: Baki Ymeri

Poezia e Jeton Kelmendit, poeti më i përkthyer shqiptar i momentit, duket, që nga lektorimi i parë, një ditar senzacionesh dhe meditimesh për konditën e unit, i gjendur në një konfrontim permanent me kundërshtitë e një realeje gjithmonë ekspresive, tjetër herë, relativ dhe rivendikativ. Metamorfozat e diskursit lirik bashkë përkojnë në mënyrë permanente me zhvendosjet e jetës së brendshme, me ndjeshmëritë alternative, që burojnë nga një gjendje e shumëfishtë meditative, ngase poeti vazhdon të jetë, pa marrë para sysh se cilës kulturë i përket, një seizmograf i emocionit dhe i turbullimeve personale, të thella dhe imediate, të një ndjeshmërie të rrallë.

Për Jeton Kelmendin, fjalët ndërtohen me një materie dialektike, me vokacionin e vetë realitetit, duke u konferuar atyre kuptime dhe sugjestione të reja. Në sfond, fjala është për një substancë speciale në ekranin platonik të botës, në kohën kur vetvetja bëhet një personazh fabuloz në madhësinë e shqetësimit metafizik.

Poezia e poetit shqiptar, aq imtësisht e elaboruar, me stërshkrepëtima prej diamanti në dritën e kulluar të agimeve të shpirtit, e mbars (fekondon) të shkuarën dhe historinë nëpërmjet një aktualiteti melankolizant, në një bashkëshkrimje iluzore me dashurinë dhe qenien e dashur, gjë që e shndërron çastin në metaforë.

Në një numër të madh poemash shtjellohet provokimi i autorit për shenjat e largëta e të shakmisura të së shkuarës, të historisë dhe të stërgjyshërve, ngase Kelmendi dridhet pors i një

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

orgë, atëherë kur e ripërkujton atë që ka ngjarë dikur, në vendin ku ka lindur dhe jetuar. Këto duket se janë një „fondement vivant“ të të parëve të tij, por edhe të bashkëkombësve të tij të sotëm. „Zemra më rrah më shpejt përballë mureve të mëdha“, thoshte Delacroix në kohën e tij. Duke e parafrazuar, mund të themi se zemra e poetit shqiptar e zmadhon ritmin atëherë kur ai rivjen në shtëpi. Këtë e ka metamorfizuar në një hapësirë (të degdisur) me shenja turbulluese dhe përfytyrime, gjë që mund ta realizojë vetëm një zemër e hatashme mendimtare.

E dimë se bota u përket të gjithëve dhe askujt, por Kelmendi insiston t'i bindë lexuesit e vet, ngado qofshin ata, se çdokush e ka atdheun e vet, të identifikuar në qenien e dashur, në gjuhën dhe historinë që është aq magjepsë për ta njohur, pa e shikuar në pasqyra të shtrembëta, por duke e përjetuar kështu soj, tejmatanë „lojës indiferente të pasqyrimit“, por edhe nga bërllogu i klisheve.

Poet refleksiv, me një diskurs lirik të latuar deri në esencë, i përflakur dhe i qetë, në të njëjtën përmasë, filozofik, por edhe deskriptiv, i çliruar nga ashpërsia dhe fascinacioni i ekstremeve, Jeton Kelmendi është njëri nga poetët më interesantë të Evropës.

së sotme.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

STARE DE ÎNDRĂGOSTIT, POEZIA

Prof. Dr. Nicolae DABIJA, Moldova

Jeton Kelmendi este la ora actuală cel mai tradus poet albanez în alte limbi.

El râde cu gura altora, plânge cu lacrimile altora, poezia sa lăsând impresia că se adresează unui cititor dintotdeauna, de peste secole sau de acum mai multe veacuri, pentru a-i vorbi despre timpul său, despre trăirile sale, despre iubita sa.

*Nu sunt singur în casa
în care întinericul a intrat.
Sunt singur numai acolo
de unde tu ai plecat.*

Jeton Kelmendi e poet al dragostei și naturii, al vieții și morții, al întâlnirilor și despărțirii, al cuvântului și patriei.

Motivul patriei se înscrie în istoria străveche a ilirilor și tracilor, strămoșii noștri balcanici comuni, dar și în cea nouă a consăngenilor săi, care se caută pe sine pe drumurile istoriei.

*Să fii un gând luminos
și nimeni să nu te cunoască
mai bine ca Dumnezeu,
cel care ți-a dat o țară
și numele tău
de albanez.*

Poezia nu mai e un mister, o taină, ci concretul care locuiește în iluzoriu, creatorul trecând din netimp către timp în întretimp – acolo unde se întâmplă metafora –, ca să poată astfel garanta asemănarea dintre om și lucruri, dintre om și visuri, dintre om și cuvinte:

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

*Rănilor cuvântului sunt
ca de cuțit –
le vindeci, dar ele
mai dor,
pui pe ele bandaje
de iarbă,
bandaje de nor...*

Poetul știe: cuvintele trebuie să scape, ca bucațile de cremene lovite una de alta, acestea urmând să lumineze, să limpezească, să reverbereze.

Dicționarul de cuvinte este ca rastelul din care îți iei arma.

De aici vine credința bardului albanez că orice cuvânt e situat la interfața realului cu imaginarul, că el are încărcătură de sens, care-l poate face să explodeze, să detune, să tragă, că, posedând putere și forță, cuvântul creează și distruge, înalță și umilește, continuă și întrerupe, spiritualizează și întrupează.

Versul pentru el e gând, emoție, sentiment, dar în primul rând – stare. Stare de îndrăgostit care vede lumea nu așa cum e ea, ci așa cum e el.

Jeton Kelmendi redescoperă poezia din noi, din fiecare, pentru ca să ne facă să ne iubim, și să-l iubim.

POEZIA ËSHTË DËSHMI E DASHURISË

Nga Prof. Dr. Nicolae Dabija, Moldavi
E përktheu nga rumanishtja: Baki Ymeri

Jeton Kelmendi në orën aktuale është poeti më i përkthyer shqiptar në gjuhë të huaja. Ai buzëqesh me gojën e të tjerëve, qan me lotët e të tjerëve, poezia e tij duke lënë përshtypjen se i drejtohet gjithmonë njërit lexues, ç'prej se ekziston bota, apo ç'prej tani e më shumë shekuj, për t'i folur botës për kohën e tij, për përjetimet e tij, për të dashurën e tij.

*Nuk jam vetë në shtëpinë
Ku terri ka hyrë.
Jam i vetmuar vetëm atje
Prej nga ti ke vajtur..*

Jeton Kelmendi është poet i dashurisë dhe natyrës, i jetës dhe vdekjes, i takimeve dhe ndarjeve, i fjalës dhe atdheut. Motivi i atdheut regjistrohet në historinë e stërlashtë të ilirëve dhe trakasve, stërgjyshërit tanë të përbashkët, por edhe në historinë e re të bashkëkombësve të tij, të cilët e kërkojnë vetveten nëpër rrugët e historisë.

*Të jesh një mendim i ndritur
Dhe askush mos të të njohë
Më mirë se Zoti
Ai që ta ka dhënë një atdhe
Dhe emrin tënd shqiptar.*

Poezia nuk është një mister, një fshehtësi, por konkretja që banon në përfytyrime, krijuesi duke kaluar nga moskoha drejt kohës në ndërkohë – atje ku lind metafora, që kështu që të mund të garantojë ngjashmërinë ndërmjet njeriut dhe gjërave, ndërmjet njeriut dhe ëndrrave, ndërmjet njeriut dhe fjalëve.

Plagët e fjalës janë

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Porsi të thikës –

I shëron, por ato

Po dhembin

I lidh me fasha

Prej kullose

Me fasha prej reshë...

Poeti e din se fjalët nuk duhet të shkrepëtinë, porsi copat e strallit që e qëllojnë njëra-tjetrën, gjë që vazhdon të shndrisë, të qartësojë, të tejdukshmërojë. Fjalori i fjalëve është porsi rafti nga i cili e merr armën. Mu prej këtu shkrepëtinë besimi i bardit shqiptar se çdo fjalë është e vendosur në interferencën e reales me imagjinaren, se ajo ka kuptim, të cilin mund ta bësh të shpërthejë, të detonojë, të gjuajë, ngase, duke poseduar fuqi dhe forcë, fjala krijon dhe shkatërron, lartëson dhe mëshiron, vazhdon dhe ndërpritet, spiritualizon dhe mishëron.

Vargu për të është mendim, emocion, sentiment, por në radhë të parë është gjendje. Gjendje e të dashuruarit që nuk e sheh botën ashtu siç është ajo, por ashtu siç është ai. Jeton Kelmendi rizbulon poezinë në veten tonë, te secili prej nesh, që të na nxisë ta duam dhe të duhemi.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

**LOVE FINDS ITSELF EVERYWHERE, BY JETON
KELMENDI**

Ernesto Kahan

This book, recently published in Hebrew on a translation from the Albanian language, presents a poetry that seduces and shakes readers. Its author Jeton Kelmendi, is a writer who wonders and permanently beats himself, wandering between past and present and offering himself in silence and perhaps in secret, to the philosophical dilemmas that present the meaning of life and death, being and love. "I look for myself outside of time." The reading in Hebrew is very fluent, the result of a very good translation made by the editor of the book, Shoshana Vegh. His poetry leads the author to penetrate imaginary times and spaces detached from routine reality, and upon reading it, which happened to me, I am dragged into his existential questions and dilemmas. It is that his poetry has an intense depth that traps and drags the reader towards paths of doubts and sublimations, which, most of the time, end in an indefinite type of love. The national being ("my homeland"), the gregarious being, the individual being, and the social being, question each other and wander like shadows in a long dark cavern, which does not always see the light at the end of it, but does perceive a love of wide variants. "I look for the meaning." "Life has only one orientation: Death." "Life is more death than death" His writings flow easily and affecting the reader, who is impregnated with them. They are poems that have everything that high-quality contemporary literature poems should have. Kelmendi uses an accessible language from which transcendent thoughts emanate that stand out in current literature. Which is well presented by the excellent foreword by the Israeli poet Balfur Hakak. "Love finds itself everywhere" is a book of poems to read and reread slowly, delighting in each one and looking for

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

its special, almost experiential connection with the next. I surely, recommend this book to everyone who loves good poetry and seeks to be moved by it. Kelmendi is a phenomenal poet of universal dimension! *Prof. Emérito Dr. Ernesto Kahan. Facultad de Medicina. Univ. Tel Aviv. Israel, Poet – Physician. Academician - Real European Academy of Doctors. International Editorial Board Academician - European Academy of Sciences and Arts, class Medicine Academician - International Academy of Sciences, Technology, Education and Humanities (AICTEH) Academician – North American Academy of Modern International Literature (ANLMI) President of Paz Pax and Peace Pax President of ICP. International Coalition for Peace 1st Vice President – World Congress of Poets INC – WAAC/WCP

ekahan@tauex.tau.ac.il מאת, ככל מקום, ג'טון קלמנדי ספר זה, שיצא לאחרונה בעברית בתרגום מהשפה האלבנית מציג שירה מפתה שמטלטלת את הקוראים. מחברו ג'טון קלמנדי, הוא סופר שתוהה ומתחבט בעצמו לצמיתות, נודד בין עבר להווה ומציב את עצמו בחשוך ואולי בנסתר, בדילמות פילוסופיות המציגות את משמעות החיים והמוות, ההווה והאהבה. "אני מחפש את עצמי מחוץ לזמן". הקריאה, בעברית רוטה מאוד, תוצאה של תרגום טוב מאוד של עורכת הספר שושנה ויג. שירתו מובילה את המחבר לחדור לזמנים ומרחבים דמיוניים המנותקים מהמציאות השגרתית, ובקריאתם, כפי שקרה לי, אני נגררת לשאלותיו ולדילמות הקיומיות. זה שלשירתו יש עומק עז שלוכד וגורר את הקורא אל נתיבים של ספקות וסובלימציות, שרוב הזמן מסתיימות בסוג בלתי מוגדר של אהבה. ההווה הלאומית ("מולדת"), ההווה החברתית ההווה האינדיבידואלית וההווה החברתית, שואלות זה את זה ומסתובבות, כמו צללים במערה חשוכה ארוכה, שלא תמיד רואה את האור בקצה שלה, אלא תופס אהבה לגרסאות רחבות. "אני מחפש את המשמעות." "לחיים יש רק אוריינטציה אחת: מוות." "החיים הם יותר מוות ממוות" כתביו זורמים בקלות ומשפיעים על הקורא, שספוג בהם. הם שירים שיש בהם כל מה שצריך להיות לשירי ספרות עכשווית איכותיים. קלמנדי משתמש בשפה

נגישה שממנה נובעות מחשבות טרנסצנדנטיות הבולטות בספרות הנוכחית. מה שמוצג היטב בהקדמה המצוינת של המשורר הישראלי בלפור חקק אהבה מוצאת את עצמה בכל מקום" הוא ספר שירים לקריאה וקריאה" חוזרת לאט, מתענגים על כל אחד שמחפש את הקשר המיוחד, הכמעט חוויתי שלו, ולקשר עם הבאים. אני בהחלט ממליץ על הספר הזה לכל מי שאוהב שירה טובה ומבקש להתרגש ממנה. קלמנדי הוא משורר פנומנלי בעל מימד אוניברסלי! *פרופ' אמריטו ד"ר ארנסטו קאהן. הפקולטה לרפואה. תל אביב. ישראל, משורר – רופא. אקדמאי - האקדמיה האירופית האמיתית לרופאים. ועדת העורכים הבינלאומית אקדמאי - האקדמיה האירופית למדעים ואמנויות, אקדמיה לרפואה בכיתה - האקדמיה הבינלאומית למדעים אקדמאי - האקדמיה הצפון (AICTEH) טכנולוגיה, חינוך ומדעי הרוח נשיא פז פאקס ושלו (ANLMI) אמריקאית לספרות בינלאומית מודרנית - הקואליציה הבינלאומית לשלום סגן הנשיא הראשון ICP. פאקס נשיא - INC - WAAC/WCP הקונגרס העולמי של משוררים

**MENDIM PËR LIBRIN DASHURIA E GJEN
VETEN KUDO**

Nga Prof. Emeritus Ernesto Kahan

Përktheu në Anglisht Ernesto Kahan

Përktheu nga Anglishtja Alfred Beka

Dashuria e gjen veten kudo, nga Jeton Kalamandi Ky libër i botuar së fundmi në hebraisht i përkthyer nga gjuha shqipe, paraqet poezi joshëse që trondit lexuesit. Autori i saj, Jeton Kalamandi, është një shkrimtar që çuditet dhe lufton me veten e tij përgjithmonë, endet mes së shkuarës dhe së tashmes dhe e vendos veten në errësirë e ndoshta të fshehur, në dilema filozofike që paraqesin kuptimin e jetës dhe vdekjes, qenies dhe dashurisë. “Po kërkoj veten jashtë kohës”. Leximi në hebraisht është shumë elokuent, rezultat i një përkthimi shumë të mirë nga redaktorja e librit, Shoshana Vig. Poezia e tij e shtyn autorin të depërtojë në kohë dhe hapësira imagjinare të shkëputura nga realiteti i përditshëm dhe në leximin e tyre, siç më ndodhi mua, më tërhoqën pyetjet dhe dilemat e tij ekzistenciale. Ai, poezia e të cilit ka një thellësi intensive që e rrëmben dhe e tërheq lexuesin në shtigje dyshimesh dhe sublimimesh, të cilat në shumicën e rasteve përfundojnë në një lloj dashurie të papërcaktuar. Qenia kombëtare ("atdheu im"), qenia e shoqërueshme, qenia individuale dhe qenia shoqërore, pyesin njëra-tjetrën dhe lëvizin si hije në një shpellë të gjatë të errët, e cila nuk e sheh gjithmonë dritën në fund të saj, por kap dashurinë. për versione të gjera. "Unë jam duke kërkuar për kuptimin." "Jeta ka vetëm një orientim: vdekjen." “Jeta është më shumë vdekje se vdekja” Shkrimet e tij rrjedhin lehtësisht dhe prekin lexuesin, i cili është i zhytur në to. Janë këngë që kanë gjithçka që duhet të kenë këngët cilësore të letërsisë bashkëkohore. Kalamandi përdor një gjuhë të arritshme nga e cila lindin mendime transcendentale të spikatura në letërsinë

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

aktuale. Gjë që paraqitet mirë në hyrjen e shkëlqyer të poetit izraelit Balfour Hakek. "Dashuria e gjen veten kudo" është një libër me poezi për t'u lexuar e rilexuar ngadalë, për t'u shijuar nga kushdo që kërkon lidhjen e tyre të veçantë, thuajse eksperimentale dhe për t'u lidhur me ata që e ndjekin. Unë patjetër ia rekomandoj këtë libër kujtdo që e do poezinë e mirë dhe dëshiron të preket prej saj. Kalamandi është një poet fenomenal me dimension universal!

Ernesto Kahn, Fakulteti i Mjekësisë, Tel Aviv, Izrael, Poet - Doktor, Akademik - Akademia e Vërtetë Evropiane e Mjekëve. Bordi Redaktues Ndërkombëtar Akademik - Akademia Evropiane e Shkencave dhe Arteve, Akademia e Mjekësisë në klasë - Akademia Ndërkombëtare e Shkencave, Teknologjisë, Arsimit dhe Shkencave Humane (AICTEH) Akademik - President i Akademisë së Amerikës së Veriut të Letërsisë Moderne Ndërkombëtare (ANLMI) Paz Pax dhe Shalom Pax President i Koalicionit Ndërkombëtar të Paqes ICP Zëvendëspresident i Parë - Kongresi Botëror i Poetëve INC - WAAC/WCP

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

INTRODUCTION

Dr. Rajdeep Chowdhury, India

Poetry is analogous to a comforting consensus; it fosters and raises on us with apiece fleeting instant and dallies in reminiscence.

Creativity has no frontier, no conjecture and no predetermined credence. It only assures lucid respite amidst prevailing pessimism. I am elated to pen my sentiments for Dr. Jeton Kelmendi, an illustrious poet from Brussels, Belgium.

‘Thoughts Hunt the Loves’ is his poetry collection and he seem to have already seized the competence of ingenuity. He has crafted diverse moods meticulously and has adorned his mark on apiece poem in the book. The assortment of poems bearing shades from life is an enthralling engrossment for the enthusiast of poesy.

To mention few of the poems from the book would be an unfair proposition on my end, but to endow with my opinion on a few, namely;

‘Peja at Five in the Morning’ is a candid dedication of an obedient son

to his revered father, wherein apiece line accentuates the innate adore and reverence.

‘The Word Mother’ deals with the biggest asset in everyone’s life, that being Mother and the word ‘Mother’ is the most significant and unmatched word. The poem not only ensures emotive quotient but reestablishes the fact that apiece individual in the world feels identically for his/her Mother.

‘Love has Two Lives’ embodies amorousness and the numerous shades of the same, with a hint of two ways of envisaging.

‘We Meet There’ deals with the yearning for togetherness. The longing for inseparability is apparent and the craving for ensuring the same is exemplary.

‘Life is a Sad Dream’ epitomizes that the diurnal strife for futile subsistence only conforms to sad dream, rather a nightmare.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

‘Traces’ is a poem about the perpetual footprints and the allied reminiscence.

I express my candid approbation to Dr. Jeton Kelmendi for his latest English–Albanian book titled ‘Thoughts Hunt the Loves’ and wish him finest of prudence for ample prospective endeavors.

I penned these lines for Dr. Jeton Kelmendi from my core: Thoughts hunt the loves in instants of rumination Intuitively perceptive with intrinsic admiration

With Love

Dr. Rajdeep Chowdhury

Academician, Author and Editor

India

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

HYRJE

Dr. Rajdeep Chowdhury, Indi

Përktheu nga Anglishtja: Alfred Beka

Poezia është e ngjashme me një marrëveshje inkurajuese; ajo ushqen dhe ngre mbi ne një çast të shkurtër dhe filtron në reminishencë.

Kreativiteti nuk ka kufi, nuk ka hamendje dhe nuk ka besueshmëri të paracaktuar. Vetëm siguron pushim të kthjellët mes pesimizmit ekzistues. Jam i ngazëllyer të shkruaj mendimet e mia për Dr. Jeton Kelmendin, një poet i shquar nga Brukseli, Belgjikë.

‘Rrugëtimi i mendimeve’ është përmbledhja e tij me poezi dhe duket se tashmë ai e ka mbërthyer kompetencën e zotësisë. Me përpikëri, ai ka krijuar gjendje të ndryshme shpirtërore dhe ka stolisur vulën e tij në secilën poezi të librit. Shumëllojshmëria e poezive që mbajnë hije nga jeta është një tërheqje magjepsëse për entuziastët e poezisë.

Për të përmendur disa nga poezitë e librit do të ishte një propozim i padrejtë nga ana ime, por së paku është mirë ta jap mendimin tim për disa;

“Peja në pesë të mëngjesit” është një dedikim i singertë i një djali të bindur për babanë e tij të nderuar, ku secili varg e thekson nderimin dhe adhurimin e lindur.

“Fjala Nënë” ka të bëjë me pasurinë më të madhe në jetën e çdokujt, ku të qenit nënë dhe fjala “nënë” është gjëja më e rëndësishme dhe më e pakrahasueshme. Poezia jo vetëm që siguron koeficient emocional, por rivendos faktin që secili individ në botë ndjehet njëjtë për nënën e tij/saj.

“Dashuria ka dy jetë” mishëron dashuri dhe një numër hijesh të së njëjtës, me një aluzion të dy mënyrave të parashikimit.

“Takohemi atje”, flet për dëshirën për bashkim. Dëshira e madhe për pandashmëri është e dukshme dhe malli për ta

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

siguruar të njëjtën gjë është i pashembullt.

“Jeta është një ëndërr e trishtuar” mishëron faktin se konflikti i përditshëm për ekzistencë të pavlerë vetëm sa përputhet me ëndrrën e trishtuar, më saktë një makth.

“Gjurmët” është një poezi rreth gjurmëve të pandërprera dhe reminishencës së afërt.

Ja shpreh miratimin tim të sinqertë Dr. Jeton Kelmendit për librin e tij të fundit në anglisht dhe shqip, të titulluar “Rrugëtimi i mendimeve” dhe ia dëshiroj urtësinë më të mirë për përpjekjet e gjëra në të ardhmen.

I kam shkruar këta rreshta për Dr. Jeton Kelmendin nga thellësia e zemrës: Mendimet i ndjekin të dashuruarit në çaste të ripërthypjes intuitive të mprehtë me admirim të brendshëm.

Me dashuri ...

Dr. Rajdeep Chowdhury

Akademik, shkrimtar dhe redaktor, Indi

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

LIKE SHAKESPEARE, DR JETON KELMENDI IS A POET FOR ALL AGES

Pramila Khadun, Mauritius

Like Shakespeare, Dr Jeton Kelmendi is a poet for all ages. His work is rich in nuance, clear-sightedly realistic with a trigger of emotions picturing subtle realities of life. His pioneer contribution to poetry is vibrant, touching different echelons of society.

His love for nature is shown in his poetic intensity.

'Oh Spring,

This gorgeous season

Always takes the meaning away from rhetoric.'

He shows how transparent Nature is where there is neither fear nor pretence. I a wide cultural perspective and with poetic overtones, he fashions the drama of existence. About his father, the poet says,

'By the time it took

My father,

He follows me like the

Shadow follows his body.'

Again, about his mother, he says,

'Mother is the most beautiful

Word one can be talking.'

For Dr Jeton, parents play a vital role in our lives and he can never forget his parents though they are gone.

Dr Jeton has a wealth of ideas and artistic power. He voices man's exposed conditions in a war of severe conflicts where war and its disasters are doing so much harm to mankind. However,

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

he feels that soldiers are human beings like us and they too have feelings of love.

'A soldier will never stop thinking about love.'

Dr Jeton's poetry is endowed with freshness, sensuality and rich inventiveness which provides a liberating image of the indomitable spirit and versatility of man. His sensitivity to love is highly remarkable.

'I saw a girl
With curly hair,
Only seeing her
And later dreaming about her,
I fell in love.'

Dr Jeton believes that irrespective of our differences, we are one. He strongly says,
'how similar all of you are,
Poem come on my side.'

In his poem, 'where the word love lives', he says,
'The word love stems
In the blood, in the soul
And beyond.....'

He believes that love is part of us, it is in our blood and in our soul.

His wishes are for a united world, not torn asunder. His memories about Sarajevo are still fresh in his mind. In 'Sarajevo Winter', he says,
Bullet holes
Through the walls of houses
Co-lives with survivors
While.....
Of luck

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Or the same fate with Sarajevo
My homeland too.'

Dr Jeton's writing catches the dewdrop and reflects the cosmos. In the manifold nuances of his writing, We can see that love and his commitment to global security and unity will never waver. He has revolutionized the architecture of short poems with his inimitable poetic acumen.

'Thoughts hunt the loves' is indeed a wonderful creation of pearls of wisdom and love.

SIKURSE SHAKESPEARE, DR. JETON KELMENDI ËSHTË POET PËR TË GJITHA MOSHAT

Pramila Khadun, Mauritius

Përktheu nga Anglishtja: Alfred Beka

Sikurse Shakespeare, Dr. Jeton Kelmendi është poet për të gjitha moshat. Vepra e tij është e pasur në nuancë, kthjelltësisht realiste, me një shkrehje të emocioneve, duke përshkruar realitete delikate të jetës. Kontributi i tij nismëtar për poezinë është kumbues, duke prekur njësi të ndryshme të shoqërisë.

Dashuria e tij për natyrën është e shfaqur në forcën e tij poetike.

“Oh, Pranverë,

Kjo stinë madhështore

Gjithmonë e largon kuptimin nga retorika.”

Ai tregon se sa e sinqertë është natyra kur nuk ekziston frika e as shtirja. Në një perspektivë të gjerë kulturore dhe me ngjyrimë poetike, ai i jep formë dramës ekzistenciale. Për babanë e tij, poeti thotë:

“Për një kohë të gjatë

Babai im,

Ai më ndjek mua sikurse

Hija që e ndjek trupin.”

Prapë, për nënën e tij, ai thotë:

“Nëna është fjala më e bukur

Që mund të thuhet.”

Për Dr. Jetonin, prindërit luajnë një rol vital në jetën tonë dhe ai asnjëherë nuk mund t'i harrojë prindërit e tij, megjithëse ata nuk janë më.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Dr. Jetoni është i pasur me ide dhe fuqi artistike. Ai shpreh kushtet e ekspozuara të njeriut në një luftë të konflikteve të rënda, ku lufta dhe fatkeqësitë e saj po i bëjnë aq shumë dëm njerëzimit. Megjithatë, ai ndjen që ushtarët janë qenie njerëzore sikurse ne dhe ata gjithashtu kanë ndjenja të dashurisë.

“Një ushtar asnjëherë nuk do të ndalë së menduari për dashurinë.”

Poezia e Dr Jetonit është e pajisur me freski, ndjeshmëri dhe shpikje të pasur, e cila siguron një imazh çlirues të shpirtit të pamposhtur dhe të shkathtësisë së njeriut. Ndjeshmëria e tij ndaj dashurisë është jashtëzakonisht e mrekullueshme.

*“E pashë një vajzë
Me flokë kaçurrela,
Veç duke e parë
Dhe më vonë duke e ëndërruar,
Rashë në dashuri.”*

Dr. Jetoni beson se pavarësisht dallimeve tona, ne jemi një. Ai fuqimisht thotë:

*“Sa të ngjashme jeni ju të gjitha,
Poezi, eja pranë meje.”*

Në poezinë e tij, “Ku jeton fjala poezi,” ai thotë:

*“Fjala dashuri buron
Në gjak, në shpirt
Dhe përtej.....”*

Ai beson se dashuria është pjesë e jona, është në gjakun tonë dhe në shpirtin tonë.

Dëshirat e tij janë për një botë të bashkuar, jo të copëtuar. Kujtimet e tij për Sarajevën janë ende të freskëta në mendjen e

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

tij. Në “Dimër në Sarajevë”, ai thotë:

*“Vrimat nga plumbat
Nëpër muret e shtëpive
Bashkëjetojnë me të mbijetuarit
Derisa.....
Nga fati
Apo fati i njëjtë me Sarajevën
Edhe vendlindja ime.”*

Vepra e Dr. Jetonit kap pika vese dhe reflekton për kozmosin. Në nuancat e shumta të shkrimit të tij, mund të shohim se dashuria dhe angazhimi i tij për unitetin dhe sigurinë globale nuk do të lëkundet kurrë. Ai ka revolucionarizuar arkitekturën e poezive të shkurtra me mendjemprehtësinë e tij të paimitueshme poetike.

“Rrugëtimi i mendimeve” në të vërtetë është një krijim i mrekullueshëm i perlave të mendimit dhe dashurisë.

TOUCHING THE CALVARIA OF THE WORD

Suren Abrahamyan, Yerevan Armenia

Though the armenian people has a rich heritage of poetic art, the nation always accepts with pleasure every news that is familiar to its language's experience. Albanian poet Jeton Kelmendi is the next great new one. His armenian translations as a literary undeniable fact have been done by poet, translator Eduard Harents.

Jeton Kelmendi is european, lives in Belgium, he is famous not only in abroad but also in his motherland-in Albania. So in his lines we can listen suffered and wanderer albanian's initial melody which is hidden and discreet as his soul. Though the destiny was bitter to him and it is obvious from his poetry, from his lines. His melody can be also squally. Yesterday, the past, reality and dreams are such kind of invisible, as «today's moment's (my) will not penetrate to tomorrow», though the moments, dreams and reality flow as the rains and fountains flow toward us.

So the time and the world are splited, the poet takes but the one who will be companion for a lonq road not meeting his imitation (himself), through the centuries escaping from the fate because «the begining is always silent», «the past is lonely», so «the begining and the past» is unknown.

And what the poet could do? To confide epic tells or to touch the word's calvaria?

Sure, Jeton Kelmendi is the testimonial of destiny, relies on word biography that is the poet's soul, the bearer of fate. But there is a disruption between *I* and external world. The clash, the trials, from which the son of Iliria doesn run away, for

whom the fatherland is earthly admiration.

Where

We were wise
A little fear
A little courage
A little sorrow and happiness
And everything gradually.

So surviving the life, the freedom, devil's charm named after optimism which is expressed in a poem «A little story», recognizes the time understanding it as a unity of time and history. After many wanderings he tries to find a way to the inner world in a poem «A road to myself», where is accumulated poet's all feelings and drama and this is the undeceivable path of Jeton Kelmendi's poetry.

There is a voice of universal trouble in his poetry, the same we can find in the poem devoted to Mother Theresa «She lived but not for her». Klemendi's poetry is very close to us as it is similar to armenians with its fate and language that is expressed in the following translation. So we should welcome poet's revelation in our language.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

DUKE E PREKUR KALVARIN E BOTËS

Suren Abrahamyan, Yerevan Armenia

Përktheu nga Anglishtja: Alfred Beka

Megjithëse populli armen ka një trashëgimi të pasur të artit poetik, kombi gjithmonë me kënaqësi pranon çdo lajm që është i njohur për përvojën e gjuhës së tij. Poeti shqiptar Jeton Kelmendi është poeti i ri i madh i radhës. Përkthimet e tij në gjuhën armene, si një fakt i pamohueshëm letrar, janë bërë nga poeti dhe përkthyesi Eduard Harents.

Jeton Kelmendi është evropian, jeton në Bruksel, është i famshëm jo vetëm jashtë, por gjithashtu edhe në vendlindjen e tij, në Shqipëri. Pra, në vargjet e tij mund të dëgjojmë melodinë fillestare të shqiptarit të vuajtur dhe endacak, e cila është e fshehur dhe e veçantë sikurse shpirti i tij. Megjithëse fati ishte i hidhur ndaj tij dhe duket qartë nga poezia e tij, nga vargjet e tij. Melodia e tij gjithashtu mund të jetë e stuhishme. E djeshmja, e kaluara, realiteti dhe ëndrrat janë një lloj i tillë i padukshëm, pasi «momentet e sotshme nuk do të depërtojnë deri në të nesërmen», ndonëse momentet, ëndrrat dhe realiteti rrjedhin sikurse shiu dhe burimet rrjedhin drejt nesh.

Pra, koha dhe bota janë të ndara, poeti merr, por ai që do të jetë shoqërues për një rrugë të gjatë që nuk e takon imitimin e tij (vetveten), përmes shekujve, duke ikur nga fati sepse "fillimi është gjithmonë i heshtur", "e kaluara është e vetmuar", kështu që " fillimi dhe e kaluara " janë të panjohura.

Dhe çfarë mund të bëjë poeti? Të besojë në tregimet epike apo të prekë kalvarin e fjalës?

Natyrisht, Jeton Kelmendi është dëshmia e fatit, mbështetet në biografinë e fjalëve, që është shpirti i poetit, bartës i fatit. Por, ka një përçarje midis meje dhe botës së jashtme. Përplasja,

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

gjykimet, prej të cilave biri i Ilirisë nuk ikën, për të cilin atdheu është admirim tokësor.

Ku

Ishim të mençur

Pak frikë

Pak guxim

Pak vuajtje dhe lumturi

Dhe gjithçka gradualisht.

Pra, duke mbetur gjallë, liria, sharmi i djallit i quajtur sipas optimizmit, që është i shprehur në poezinë «Një histori e vogël», e njeh kohën duke e kuptuar atë si një unitet të kohës dhe historisë. Pas shumë udhëtimeve, ai përpiket të gjejë një mënyrë për botën e brendshme në poezinë «Një rrugë për veten time», ku janë mbledhur të gjitha ndjenjat dhe dramat e poetit dhe kjo është rruga e pakconceptueshme e poezisë së Jeton Kelmendit.

Në poezinë e tij ekziston një zë i telasheve universale, të njëjtën gjë që mund ta gjejmë në poezinë kushtuar Nënë Terezës «Ajo jetoi, por jo për vete». Poezia e Kelmendit është shumë e afërt për ne siç është e ngjashme për armenët, me fatin dhe gjuhën e tij që shprehet në përkthimin e mëposhtëm. Pra, ne duhet ta pranojmë zbulesën e poetit në gjuhën tonë.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

EPÍLOGO

A cargo de Elisabetta Bagli

No se puede definir qué es poesía en un sentido estricto, pero sin lugar a dudas, se puede decir que la poesía es la voz que cada uno lleva dentro y que sale bajo la forma de palabra en versos; es esa voz que libera los miedos, los temblores, las sonrisas y la belleza. Podemos decir también que la poesía es el sueño del poeta que rompe con las estructuras que rigen la rutina para adentrarse en el universo onírico y sensible de su alma:

“El amor es un sueño/al que todo el mundo tiene derecho...”

“En el caos,/mis sueños vinieron muy rápido,/como un día cuando, al despertar,/comencé a ver paisajes de ensueño.”

“...los sueños son un buen augurio...”

Jeton Kelmendi en su poemario “La vida vive en mí” habla de sueños y ensoñaciones, de amor y de sus ilusiones, sus engaños y sus amarguras; describe la vida y las muchas existencias que viven en ella y en su poesía, abarcando temas tan existencialistas que no conciernen sólo a la esfera íntima de la vida cotidiana:

“Si quieres ir a la realidad, al amor, a la ilusión,/no le digas que la vida es solo un sueño...”

“No le hables a nadie sobre mi tiempo/porque la vida es un juego de trucos...”

Marina Tsvetaeva solía decir que la poesía es “algo que dentro de nosotros quiere desesperadamente ser”. Y es esto que hace el poeta albanés que quiere dar movimiento, con sus palabras, a lo que siente dentro, al amor y a sus debilidades que a menudo se tornan dolor, a aquellas necesidades de las que no somos conscientes, a aquellos muchos elementos que, a veces,

nada tienen que ver con el objeto del amor. Sin embargo, es en ese momento cuando todos sentimos la necesidad de escribir, de decir algo que pueda ser transmitido a los demás para que lo asimilen y puedan reflexionar sobre los acontecimientos de la vida.

“... el amor nace cada día, cada noche,/por la tarde, pasada la medianoche,/simplemente, podemos verlo/en cualquier momento,/en cualquier sitio...”

“Así es el amor, como una manzana/que, ocasionalmente,/madura líquida en el alma humana/y explica el sabor del dolor/de la vida del hombre...”

Hay que recordar también que la poesía es “memoria” exactamente como decía Giovanni Pascoli: “El recuerdo es poesía, y la poesía no existe si no tengo recuerdos”. Un recuerdo para almacenar en la memoria y devolver a la vida justo cuando uno vive situaciones emocionalmente similares a las del pasado; un recuerdo que está vinculado al afecto, pero también, en una visión más global, a la memoria histórica y cultural de los pueblos, constituyendo, en todos sus matices, una herencia humana indeleble que es la base de la identidad de una comunidad y, a nivel individual, de la personalidad de cada uno. *“...Sentado en la memoria/eché una mirada a sus pasos/que aplastan el futuro...”*

“...Diariamente subo a la cima de la memoria/y por la noche desciendo hasta mí,/el tiempo se sienta allí, en su propia cama.”

Y el mismo Pascoli decía que poesía es también “estupor”, el mismo del niño que llora y ríe sin un por qué, sintiendo cosas que escapan a nuestros sentidos y a nuestra razón. Es él quien nos salva de las lágrimas con su loca alegría; es él quien hace tolerables la felicidad y la desgracia, templándolas con lo amargo y lo dulce, y haciendo que dos cosas sean igualmente

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

dulces para la memoria.

“Caminaré por el horizonte,/como el primer deseo en la infancia/que nos elevó a ritmos de cautiverio,/igual que llevo mi nombre/desplegado en la memoria.”

La poesía es trabajar sobre uno mismo: revelar el ser de cada uno, profundizando la relación entre nuestra conciencia y nuestro ser. En el poemario “La vida vive en mí” Jeton Kelmendi está en constante relación consigo mismo y la palabra. Por eso, es necesaria una cuidadosa lectura de sus escritos que tratan de la vida y sus delirios, de lo que es vivir y soñar, y a los buenos lectores les gusta mucho soñar.

EPILOG

Nga Elisabetta Bagli

Përktheu Peter M. Tase

Nuk është e mundur të përcaktohet se çfarë poezie është në një kuptim të rreptë, por pa dyshim, mund të thuhet se poezia është zëri që secili person mbart brenda dhe që del në formën e fjalëve në vargje; Është ai zë që çliron frikën, dridhjet, buzëqeshjet dhe bukurinë. Mund të themi gjithashtu se poezia është ëndrra e poetit që priset me strukturat që rregullojnë rutinën për të hyrë në universin e ëndërruar dhe të ndjeshëm të shpirtit të tij:

“Dashuria është një ëndërr/të drejtën për të cilën të gjithë kanë...” “Në kaos, / ëndrrat e mia erdhën shumë shpejt, / si një ditë, kur u zgjova, / fillova të shoh peizazhe ëndrrash.” “Ëndrrat janë një ogur i mirë...”

Jeton Kelmendi në koleksionin e tij të poezive "Jeta Jeton në mua" flet për ëndrrat dhe ëndrrat e ditës, për dashurinë dhe iluzionet e saj, mashtrimet e saj dhe hidhërimin e saj; përshkruan jetën dhe ekzistencat e shumta që jetojnë në të dhe në poezinë e saj, duke mbuluar tema të tilla ekzistencialiste që nuk kanë të bëjnë vetëm me sferën intime të jetës së përditshme:

“Nëse dëshiron të shkosh në realitet, në dashuri, në iluzion,/mos i thuaj se jeta është vetëm një ëndërr...” “Mos i trego askujt për kohën time/sepse jeta është një lojë mashtrimesh...”

Marina Tsvetaeva thoshte se poezia është "diçka që brenda nesh dëshiron dëshpërimisht në jetë". Dhe këtë bën poeti shqiptar që me fjalët e tij dëshiron t'i japë lëvizje asaj që ndjen brenda, dashurisë dhe dobësive të tij që shpesh kthehen në dhimbje, atyre nevojave për të cilat ne nuk jemi të vetëdijshëm, atyre shumë elementeve që ndonjëherë ata nuk

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

kanë asnjë lidhje me objektin e dashurisë. Mirëpo, është pikërisht në atë moment kur të gjithë ndjejmë nevojën të shkruajmë, të themi diçka që mund t'u transmetohet të tjerëve në mënyrë që ata ta asimilojnë dhe të reflektojnë për ngjarjet e jetës.

"...dashuria lind çdo ditë, çdo natë, / pasdite, pas mesnate, / ne thjesht mund ta shohim / në çdo kohë, / kudo ..."
"Kjo është dashuria, si një mollë/që herë pas here/pjek lëng në shpirtin e njeriut/dhe shpjegon shijen e dhimbjes/të jetës së njeriut..."

Duhet të kujtojmë gjithashtu se poezia është "kujtesë" pikërisht siç ka thënë Giovanni Pascoli: "Kujtesa është poezi dhe poezia nuk ekziston nëse unë nuk kam kujtime". Një kujtim për t'u ruajtur në kujtesë dhe për t'u kthyer në jetë pikërisht kur dikush përjeton situata emocionalisht të ngjashme me ato të së shkuarës; një kujtesë që lidhet me dashurinë, por edhe, në një vizion më global, me kujtesën historike dhe kulturore të njerëzve, duke përbërë, në të gjitha nuancat e saj, një trashëgimi të pashlyeshme njerëzore që është baza e identitetit të një komuniteti dhe, në nivel individual, i personalitetit të çdo personi.

"...I ulur në kujtesë/I hodha një sy hapave të tij/që dërrmojnë të ardhmen..." *"...Çdo ditë ngjitem në majën e kujtesës/dhe natën zbres te vetja,/koha ulet aty, në shtratin e vet."*

Dhe vetë Pascoli thoshte se edhe poezia është "marrëzi", e njëjtë me atë të një fëmije që qan e qesh pa arsye, duke ndjerë gjëra që i shpëtojnë shqisave dhe arsyes sonë. Është ai që na shpëton nga lotët me gëzimin e tij të çmendur; Është ai që i bën të tolerueshme lumturinë dhe fatkeqësinë, duke i kalitur me të hidhurat dhe të ëmbla dhe duke i bërë dy gjëra po aq të ëmbla në kujtesë.

"Do të eci përgjatë horizontit,/si dëshira e parë në

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

fëmijëri/që na ngriti në ritmet e robërisë/ashtu siç mbaj emrin tim/e shfaqur në kujtesë.”

Poezia është duke punuar mbi veten: zbulimi i qenies së secilit, thellimi i marrëdhënies midis vetëdijes dhe qenies sonë. Në përmbledhjen me poezi “Jeta jeton në mua” Jeton Kelmendi është në marrëdhënie të vazhdueshme me veten dhe fjalën. Për këtë arsye, është i nevojshëm një lexim i kujdesshëm i shkrimeve të tij, të cilat trajtojnë jetën dhe iluzionet e saj, se çfarë do të thotë të jetosh dhe të ëndërrosh, dhe lexuesve të mirë u pëlqen shumë të ëndërrojnë.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Por Yolanda Duque Vidal – Chile/Canadá

Hace algunos años tuve el gran honor de conocer al Profesor y poeta Jeton Kelmendi, en el festival internacional de poesía Curtea de Arges, Rumania. Desde entonces he seguido su trayectoria con verdadero interés y placer.

La poesía de Kelmendi nos lleva por los caminos de la vida y los tiempos pasados y presentes, que nos tocan a todos. Sus metáforas, reflexiones y observaciones en estados de silencio y contemplación, no solo de su “yo” interior, sino también en lo que la vida misma va poniendo frente a sus ojos. Él nos describe esos momentos con la belleza natural del poeta sensible, y al mismo tiempo, siempre visorando la luz y las sombras que lo van siguiendo por los caminos de poeta nómada.

Yolanda Duque Vidal – Chile/Canadá

Nga Yolanda Duque Vidal – Kili/Kanada

Përktheu: Peter M. Tase

Para disa vitesh pata nderin e madh të takoj profesorin dhe poetin Jeton Kelmendi, në festivalin ndërkombëtar të poezisë Curtea de Arges, Rumani. Që atëherë e kam ndjekur karrierën e tij me interes dhe kënaqësi të vërtetë.

Poezia e Kelmendit na çon nëpër rrugët e jetës dhe të kohëve të shkuara e të tashme, të cilat na prekin të gjithëve. Metaforat, reflektimet dhe vëzhgimet e tij në gjendje heshtjeje dhe soditjeje, jo vetëm të "Unit" të tij të brendshme, por edhe të asaj që vetë jeta po i vë përpara syve. Ato çaste na i përshkruan me bukurinë natyrale të një poeti të ndjeshëm dhe njëkohësisht duke alarmuar gjithmonë dritën dhe hijet që e ndjekin në shtigjet e një poeti nomad.

PREFACE

Craig Czury, USA

Jeton Kelmendi is a poet of continual longing, love, and hope.
People and things he has loved most, he has lost and longs for
them so strongly
That they seep into his dreams
...which give him a new hope for their renewal upon waking.
Kelmendi is a
walking
cemetery. Each of his poems is a celebration of a life fully
risked, and its death
notice.

However these poems translate into English, I leave to the wide
expanses of your
minds
while you're reading. I thank Kelmendi for tunneling into my
ghosts, as all poetry
should,
where lost conversations continue.

Craig Czury
Soncino, Italia 13.2.18

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PARATHËNIE

Craig Czury, SHBA
Përktheu Jeton Kelmendi

Jeton Kelmendi është poet i dëshirës së vazhdueshme, dashurisë dhe shpresës. Njerëzit dhe gjërat që ai ka dashur më së shumti, ai ka humbur dhe ka dëshirë për ta aq fort Që ata të depërtojnë në ëndrrat e tij ... të cilat i japin atij një shpresë të re për rinovimin e tyre pas zgjimit. Kelmendi është një ecjak varrezash. Secila prej poezive të tij është një festë e një jete të rrezikuar plotësisht, dhe vdekjen e saj njoftimi.

Megjithatë këto poezi përkthejnë në gjuhën angleze, unë lë në shtrirjen e gjerë të juaj mendjet ndërsa po lexon. Falënderoj Kelmendin për tunelin në fantazmat e mia, si të gjitha poezitë duhet të jenë, ku bisedat e humbura vazhdojnë.

Craig Czury, ShBA

Soncino, Italia 13.2.18

POESIE DI JETON KELMENDI

Riflessioni di Michela Primerano, Italie

La poesia, si sa, è lo specchio dell'anima di chi la scrive ed al contempo di chi la legge.

La poesia di Jeton Kelmendi è lo specchio dell'anima estremamente sensibile di un poeta in continua ed incessante ricerca di sé stesso, di risposte ad innumerevoli domande, di un senso da dare a ciò che è insensato ed ignoto, di luce da dare a ciò che è oscuro, di amore da dare a chi ne è privo.

In particolare, questa raccolta contiene quaranta poesie scritte dal 1999, anno in cui Jeton Kelmendi si arruolò come soldato per combattere nella guerra del Kosovo, a giugno 2013, mese ed anno in cui morì suo padre. Tuttavia le poesie non sono scritte secondo l'ordine di composizione, bensì a partire dal testo ("Peja alle cinque del mattino") che rappresenta l'entrata nell'età adulta, nell'età della maturità, delle responsabilità e dell'abbandono delle illusioni del passato, per poi continuare con testi trattanti i temi dell'amore, delle illusioni giovanili, della speranza, della poesia, ma anche della guerra, del sacrificio per la propria patria e per i propri compatrioti, del dolore e dell'infinita ed instancabile lotta alla ricerca di pace per la propria amata terra.

Non si può non lasciarsi toccare dalla profondità delle parole di Jeton Kelmendi, dai suoi versi permeati da una grande dolcezza e da una disarmante veridicità.

Scriva nella poesia **"Amore in tempo di guerra"**:

Forse

Se confidassi a un amico

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Che voglio amare

*In tempo di guerra,
Questo amico mi prenderà per stolto,
Eppure anche nei più violenti scontri*

*Un soldato non smette mai di pensare all'amore
Lo so, avendolo provato io stesso.*

In questa poesia, che rappresenta il primo passo verso l'età adulta, segnata dall'arruolamento del poeta nell'esercito per combattere per la propria amata patria, il poeta tenta di spiegare come anche "in tempo di guerra" possa sbocciare l'amore e che, anzi, gli amori più profondi e più grandi nascono proprio in tempo di guerra.

*Ma se tutti seminassero
La Morte,
Chi raccoglierebbe l'Amore?*

*Il poeta pensa
Che gli amori più appassionati
Nascono in tempo di guerra.*

[...]

*Semplicemente
L'amore stesso è guerra,*

*La guerra
Più lunga,
Una guerra senza fine.*

[...]

*Non saprei immaginare
Come un amore possa nascere
Senza guerra.*

*L'amore stesso è guerra. È quindi paradossalmente la Morte stessa a generare l'Amore, che, a sua volta, genera la prima. Amore e Morte, Amore e Guerra dipendono strettamente l'uno dall'altro, in un armonioso dialogo senza fine. Bisogna morire, abbandonare se stessi, uscire da se stessi e dal giro delle proprie sicurezze per amare. Ed è proprio l'amore che spinge l'uomo a combattere. *Un soldato non smette mai di pensare all'amore.* Amore e morte si completano a vicenda.*

La veridicità delle parole di Kelmendi, insieme alla grande sensibilità di quest'ultimo, lasciano senza parole, provocano ammutolimento, profondo silenzio. E di parole e di silenzio parla il poeta stesso. Nella poesia “**Metamorfosi della materia**” scrive:

*Parlare non è un atto straordinario.
Perché vi si fa tanta attenzione?*

[...]

*Se solo qualcuno parlasse del silenzio
Come Dio parla delle stelle...*

[...]

*I pensieri brillano
Nel momento stesso in cui diventano parole.*

*Non aspettare il silenzio,
La sua lingua s'apprende solo*

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Quando non v'è più nulla da dire.

Con queste parole il poeta vuole dare importanza sia al silenzio che alla parola, entrambi mezzi di comunicazione potenti che brillano di luce propria. Il poeta invita l'uomo a tacere e a riflettere sulla poca importanza che oggi giorno si dà al silenzio. *Prima di parlare / Appendi un pensiero alla finestra.* Prima di dire parole vuote, l'uomo dovrebbe tacere, pensare e contemplare il silenzio “come Dio fa con le stelle”. Dopodiché è bene dare vita e voce ai propri pensieri, i quali *brillano nel momento stesso in cui diventano parole*, dando così inizio a una metamorfosi continua e senza della materia, dando cioè vita alla vita stessa.

Un altro tema trattato dal poeta è quello del rapporto tra passato e presente, tra memoria e oblio. Scrive nella poesia “**Ritorno alle fonti**”:

*Tra il passato e il presente
Non c'è che una virgola*

L'animo e la mente del poeta paiono essere continuamente attanagliati dal ricordo del passato e dalle esperienze, positive e negative, vissute. Ecco che allora emergono dalla mente del poeta ricordi di dolci e delicati amori finiti e passati che grazie alla poesia diventano immortali e del bruciante amore che lo spinse a combattere affinché la sua patria potesse raggiungere ed assaporare finalmente la libertà dopo anni di paure e di sanguinosi conflitti.

Ciò che più colpisce è però la capacità del poeta di coniugare questi due temi - l'Amore e la Guerra, il dolore, la Morte - che paiono così differenti e distanti l'uno dall'altro e di farli dialogare in un continuo ed armonioso rapporto dialettico. Alla fine, tutto rimanda quindi all'amore e alla patria, a quell'amore

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

per la patria, per la propria casa, che è presente nel cuore di ognuno di noi.

*Vi sono delle cose da amare
Anche se non ne hai più bisogno,
Anche se non le desideri,
La patria è la chiave
Di quelle cose.*

[...]

Non sei tu forse la tua terra,

*La tua Patria,
La spiga del mio grano,
Il ramo dell'Albania
Che fruscia
Offrendo i suoi frutti amari?*

Como, 24 ottobre 2018

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

POEZITË E JETON KELMENDIT

Vështrim i Michela Primerano, Itali

Përktheu nga Italishtja: Ilire Zajmi-Rugova

Poezia, siç e dimë, është pasqyra e shpirtit të shkrimtarit dhe në të njëjtën kohë të atyre që e lexojnë atë.

Poezia e Jeton Kelmendit është pasqyrë e një shpirti jashtëzakonisht të ndjeshëm të një poeti në kërkim të vazhdueshëm dhe të pandërprerë të vetvetes, për përgjigjet në pyetjet e panumërta, për kuptimin që i jepet të pakuptimtës dhe të panjohurës, për dritën që i jipet atyre që jetojnë në terr, për dashurinë që ju ipet atyre që u është mohuar.

Në veçanti, kjo përmbledhje përmban dyzet poezi të shkruara nga viti 1999, viti kur Jeton Kelmendi u rekrutua si ushtar për të luftuar në luftën në Kosovë, e deri në qershor 2013, muaji dhe viti në të cilin babai i tij vdiq. Por poezitë nuk janë të shkruara në bazë të kompozicionit, por nisur nga teksti ("Peja në pesë të mëngjes") që përfaqëson hyrjen në moshën e rritur, në moshën e pjekurisë, përgjegjësisë dhe braktisjes së iluzioneve të së kaluarës, dhe pastaj për të vazhduar me tekstet ku trajtohen temat e dashurisë, iluzionet e rinisë, të shpresës, të poezisë, por edhe të luftës, të sakrificës për atdheun e tij e bashkatdhetarët e tij, për dhimbjen e pafundme dhe luftën e palodhshme në kërkim të paqes për tokën e tij të dashur.

Nuk mund të mos prekesh nga thellësia e fjalëve të Jeton Kelmendit, nga vargjet e tij të mbushura me një ëmbëlsi të madhe dhe një vërtetësi çarmatosëse.

Shkruan në poezinë "Dashuri në kohë lufte"

Ndoshta

*Nëse i rrëfhem një miku
Se dua të dashuroj
në kohë lufte,
Ky mik do të më marrë për një budalla,
Megjithatë, edhe në luftimet më të dhunshme
Një ushtar kurrë nuk ndalon të mendojë për dashurinë
E di, pasi kam provuar vetë.*

Në këtë poezi, e cila paraqet hapin e parë drejt moshës madhore, të shënuar nga përfshirja e poetit në ushtri për të luftuar për atdheun e tij të dashur, poeti përpiket të shpjegojë se si edhe "në kohë lufte" mund të lulëzojë dashuria dhe se, madje dashuritë më të thella dhe më të mëdha lindin pikërisht në kohë lufte.

*Por nëse të gjithë mbjellin
Vdekjen,
Kush do të mbledhë Dashurinë?*

*Poeti mendon
që dashuritë më pasionante
lindin në kohë lufte.*

[...]

*thjesht
Dashuria në vetvete është luftë*

*Lufta
Më e gjatë,
Një luftë e pafundme.*

[...]

Nuk mund ta imagjinoj

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

*Si mund të lindë një dashuri
Pa luftë.*

Vet dashuria është luftë. Prandaj, në mënyrë paradoksale vet Vdekja gjeneron Dashuri, e cila lind së pari. Dashuria dhe Vdekja, Dashuria dhe Lufta varen ngushtë nga njëra-tjetra, në një dialog harmonik pa fund. Ne duhet të vdesim, të braktisim veten, të dalim nga vetja dhe nga rrethi i sigurisve tona për të dashuruar. Dhe është pikërisht dashuria që nxit njeriun për të luftuar. Një ushtar kurrë nuk ndalon të mendojë për dashurinë. Dashuria dhe vdekja plotësojnë njëra-tjetrën.

Saktësia e fjalëve të Kelmendit, së bashku me ndjeshmërinë e madhe të kësaj të fundit, na lënë pa fjalë, të shkaktojë memecëri, heshtje të thellë. Dhe vetë poeti flet për fjalë dhe heshtje. Në poemën "Metamorfoza e materies" ai shkruan:

*Të flasësh nuk është një akt i jashtëzakonshëm.
Pse i jepet kaq shumë vëmendje?
[...]*

*Nëse dikush do fliste për heshtjen
Si flet Zoti për yjet...*

[...]

*Mendimet shkëlqejnë
Në çastin kur shndërrohen në fjalë.*

*Mos prisni heshtjen,
Gjuha esaj mësohet vetëm
Kur nuk ka asgjë për të thënë.*

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Me këto fjalë poeti dëshiron ti japë rëndësi si heshtjes ashtu edhe fjalës, si mjete të fuqishme të komunikimit që shkëlqejnë me dritën e tyre. Poeti e fton njeriun të heshtë dhe të reflektojë mbi rëndësinë e paktë që sot i është dhënë heshtjes. Para se të flasësh / mbyllni një mendim në dritare. Para se të thotë fjalë boshe, njeriu duhet të hesht, të mendojë në heshtje "ashtu siç bën Zoti me yjet". Atëherë është mirë t'i japësh jetë dhe zë mendimeve të tua, të cilat shkëlqejnë në *momentin kur ato bëhen fjalë*, duke i dhënë shtysë kështu një metamorfoze të vazhdueshme edhe kur ajo nuk ka përmbajtje, duke i dhënë jetë vetë jetës.

Një tjetër temë e trajtuar nga poeti është ajo e marrëdhënies mes të kaluarës dhe të tashmes, mes kujtesës dhe harresës. Ai shkruan në poemën "*Kthimi në burime*":

Mes të kaluarës e të tashmes
Nuk ka asnjë presje

Shpirti dhe mendja e poetit duken vazhdimisht të kapluar nga kujtesa e së kaluarës dhe nga përvojat pozitive dhe negative. Kështu shpalosen nga mendja e poetit kujtimet e dashurive të ëmbla dhe delikate të së kaluarës, e që falë poezisë bëhen dashuri të pavdekshme e të zjarrta që e shtyenin të luftonte deri sa atdheu më në fund të arrinte të gëzonte lirinë, pas viteve të frikës e konflikteve të përgjakshme.

Ajo që është më goditëse është aftësia e poetit të kombinojë këto dy tema: Dashurinë dhe Luftë, dhimbjen, Vdekjen - që duken kaq të ndryshme dhe të largëta nga njëra-tjetra dhe i bënë të dialogojnë në një raport të vazhdueshëm harmonie dialektike.

Në fund, gjithçka i referohet dashurisë dhe atdheut, asaj dashurie për atdheun, për shtëpinë, e cila është e pranishme në zemrën e secilit prej nesh.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

*Ka shumë gjëra për tu dashur
Edhe pse nuk ua ke nevojën,,
edhe pse nuk i dëshiron,
Por atdheu është çelësi
i këtyre gjërave.*

[...]

Como, 24 tetor 2018

VEGLIA

Una intera nottata

Buttato vicino ad un compagno

Massacrato

Con la bocca digrignata

Volta al plenilunio

Con la congestione delle sue mani

Penetrata nel mio silenzio

Ho scritto

Lettere piene d'amore

Non sono mai stato

Tanto

Attaccato alla vita

Giuseppe Ungaretti

Ho voluto introdurre un mio pensiero sull'opera del Dr Prof Jeton Kelmedi con una poesia tratta dalla raccolta L'Allegria di Giuseppe Ungaretti nella quale, l'accademico e grande poeta italiano esprime il suo tormento di uomo che vive nella quotidiana frequentazione con il dolore, con la morte in contraddizione con il forte slancio per la vita.

Leggendo le poesie di Jeaton Kelmedi ho spesso ritrovato in esse lo stesso dolore, un uguale senso di tristezza per la disgregazione del passato glorioso della sua patria ma anche la sua aspirazione ad una vita appagante, all'amore .

Quindi, vaga col pensiero cercando nell'illusione, nel ricordo o nel sogno qualcosa che possa offrirgli un motivo di pace, un intimo senso di gioia. Quel che il destino, gli eventi gli hanno imposto di vivere sono esperienze forti, al di fuori della quotidiana normalità

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

della vita, che toccano nel profondo e possono modificare, rimodellare la capacità di lettura delle cose.

I pensieri, le emozioni espresse nei versi di Jeton Kelmendi possono essere compresi conoscendo almeno un po' della tragica storia dei Balcani degli ultimi decenni e della sua gente che ha vissuto divisioni e radicali cambiamenti. Cose che hanno insegnato al giovane autore "i dettagli che dividono la vita dalla morte"

C'è malinconia nei versi di questo poeta albanese legata al ricordo delle passate glorie della sua terra al quale si contrappone la consapevolezza profonda delle incertezze, del disordine, della confusione del presente. È egli albanese o Kosovaro.? Quel che è certo è che ha bisogno di un passaporto per tornare a casa! E' in questo contesto che diventa motivo di orgoglio il compatriota capace, attraverso l'arte e la genialità, di diventare una stella o il ricordo dolce della madre e del padre.

in un contesto mondiale in cui si pensa alla terra come ad un "villaggio globale" il suo amore per la patria viene prima di tutti gli amori anche di quello per una donna. Questo sentimento è il manifesto bisogno dell'autore di ritrovare, di avere radici.

Jeton è coinvolto suo malgrado, malgrado la sua giovane età in situazioni di grande disagio interiore pur ambendo come il citato poeta Ungaretti a ben altre condizioni di vita e all'amore.

E così i suoi versi fluiscono tra sogno e realtà. Cosa che in un certo modo richiama alla mente il Flusso di Coscienza che negli autori del primo novecento come Forster Virginia Woolf ed altri rappresentava il volo del pensiero nello spazio e nel tempo. Quanto al nostro autore, il movimento di pensiero corre tra il sogno e la realtà.

E' stato un compito piacevole sfogliare le pagine delle sue antologie, Immergersi in loro per respirare sotto un cielo lontano, un'aria sconosciuta, conoscere di più di un paese e della sua gente. In questo i versi di Jeton hanno anche assolto ad uno dei ruoli della poesia che vuole vederla come mezzo per costruire ponti tra i popoli attraverso

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

una reciproca conoscenza che consenta di abbattere mura e barriere per vivere in un mondo che dovrebbe essere inteso come comune casa di ciascuno e di tutti. Allo stesso tempo le sue poesie mi hanno permesso di sbirciare nei meandri di un cuore per scoprirne i sogni, i bisogni le aspirazioni.

Penso che la peculiarità di questo scrittore stia proprio nella collocazione spaziale del suo dolore, dei suoi disagi e nella universalità delle sue aspirazioni.

Certamente l'universo letterario ove Jeton Kelmedi già occupa un posto di rilievo, saprà apprezzare e ricordare nel tempo questo scrittore e poeta giovane per età ma grande per il valore delle sue opere.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

MARIA MIRAGLIA, ITALI

Përktheu nga italishtja Eda Agaj Zhiti

Përgjim

Një natë e tërë
E flakur pranë një shoku
Të masakruar
Me gojën kërcëllitëse
Kthyer nga hëna e plotë
Me kongestionin e duarve të tij
Ndërkallur në heshtjen time
Kam shkruar
Letra plot dashuri
Nuk kam qenë kurrë
Kaq
I kapur pas jetës
Giuseppe Ungaretti

Desha të sjell mendimin tim për veprën e Prof. Jeton Kelmedit me një poezi të nxjerrë nga përmbledhja “L'Allegria” (“Hareja”) e Giuseppe Ungaretti-t, në të cilin, akademiku dhe poeti i madh italian shpreh mendimin e tij si një njeri që jeton në të përditshmen e kapluar nga dhimbja, nga vdekja në kundërshtim me shtysën e fortë për jetën. Duke lexuar poezitë e Jeton Kelmendit shpesh kam gjetur në to të njëjtën dhimbje, një ndjenjë të barabartë trishtimi për shpërbërjen e së kaluarës lavdimadhe të vendit të tij, por edhe aspiratën e tij për një jetë të përmbushur, në dashuri.

Pra, endet me mendim duke kërkuar në iluzione, në kujtesë ose në ëndërr diçka që mund t'i ofrojë atij një motiv paqeje, një sens intim gëzimi. Ky është fati, ngjarjet ia kanë shtruar jetën me përvoja të forta, jashtë normalitetit të përditshëm jetësor, që prekin thellësitë dhe mund të modifikojnë e riformësojnë aftësinë për të lexuar gjërat. Mendimet, emocionet e shprehura në vargjet e Jeton Kelmedit mund të kuptohen duke njohur të paktën pak nga historia tragjike e Ballkanit të dekadave të fundit dhe të njerëzve të tij që kanë përjetuar ndarje dhe ndryshime rrënjësore. Gjëra që i kanë mësuar autorit të ri

"detajet që ndajnë jetën nga vdekja"

Ka melankoli në vargjet e këtij poeti shqiptar të lidhur me kujtimin e lavdive të kaluara të tokës së tij, në të cilën kontraston vetëdija e thellë e pasigurive, të çrregullit, të konfuzionit të së tashmes. A është ai shqiptar apo kosovar? Ajo që është e sigurt është se ai ka nevojë për një pasaportë për t'u kthyer në shtëpi. Është ky kontekst që bashkatdhetari i aftë bëhet motiv krenarie, përmes artit e gjenialitetit, i bërë një yll apo kujtim i ëmbël i nënës dhe i babait në një kontekst botëror në të cilin mendohet për token si një "fshat global", ku dashuria e tij për atdheun vjen para të gjitha dashurive, madje dhe dashurisë për një grua. Kjo ndjenjë është manifesti i nevojshëm i autorit që të rigjejë ketë rrënjë.

Jetoni është përzier pavarësisht tij, pavarësisht moshës së tij të re në situata të një shqetësimi të madh të brendshëm, herë do kur si te poeti i lartpërmendur Ungaretti, edhe pse me kushte mjaft të ndryshme jete dhe dashurie. Dhe kështu vargjet e tij gulfojnë midis ëndrrës dhe realitetit. Gjë që në një farë mënyre sjell ndër mend Përronin e Ndërgjegjes që me autorë të fillimit të nëntëqintës si Forster, Virginia Woolf dhe të tjerë përfaqësonin fluturimin e mendimit në hapësirë dhe në kohë. Sa për autorin tonë, lëvizja e mendimit vrapon mes ëndrrës dhe realitetit.

Ishte një detyrë e këndshme të shfletuarit e fletëve të antologjive të tij, të zhyturit në to për të marrë frymë nën një qiell të largët, me ajër të panjohur, për të njohur më shumë një vend dhe njerëzit e tij. Këtu vargjet e Jetonit kanë përmbushur edhe një nga rolet e poezisë që dëshiron ta shohë atë si një mjet për të ndërtuar ura midis popujve nëpërmjet një njohjeje të ndërsjellë që pranon shembjen e mureve dhe barrierave për të jetuar në një botë që duhet të kuptohet si një shtëpi e përbashkët e çdokujt dhe e të gjithëve. Në të njëjtën kohë, poezitë e tij më lejuan të vëzhgoja lakoret e një zemre për të zbuluar ëndrrat, domosdoshmëritë dhe aspiratat.

Mendoj se e veçanta e këtij shkrimtari qëndron pikërisht në vendndodhjen hapësinore të dhimbjes së tij, të vështirësive dhe universalitetit të aspiratave të tij. Sigurisht universi letrar ku Jeton Kelmendi tashmë zë një vend të spikatur, do të dijë të vlerësojë dhe të kujtojë me kalimin e kohës këtë shkrimtar dhe poet të ri në moshë, por të madh për vlerën e veprave të tij.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

I RELAX IN FORECASTS

- short essay by Claudia Piccinno, Italia

A prophetic writing that of Professor Kelmedi, which combines experience and foresight.

La vida vive en mí by Jeton Kelmedi is a trilingual book: Albanian, English, Spanish, completed in June 2021 and which boasts the translation and preface by Julio Pavanetti Gutierrez, founder with Annabel Villar of the Poetic Lyceum of Benidorm.

Born in the city of Peja, Kosovo, born in 1978, Jeton Kelmedi is a professor at AAB University College. He is an active member of the European Academy of Sciences and Arts in Salzburg, Austria. He lives in Belgium but has been known since its first publication in Kosovo since 1999. His poems have been translated into more than thirty-seven languages and published in several international literary anthologies.

This volume in particular contains the fundamental themes of his poetics: exile, nostalgia for his homeland, love for poetry and literature.

Thus he addresses Poetry: *This night / when the whole world sleeps / stay awake poem you pulled out the ticket / for tomorrow / and go now / go beyond yourself / while loneliness is sleeping here*

The inspiring Muse of the Poet is life itself with its joys and sorrows, there are compositions on the war in Kosovo and on the most recent and unfortunately current, pandemic phase. There are many references to the meaning of life, to the search

for meaning, to introspective investigation. There are strongly evocative couplets, in which the power of thought is mixed with an unspoken spirituality. Read for example: *The truth faded the dreams, until the meaning lost its meaning*

He masters the synesthesia: *I hide from myself/so my hearing doesn't see me/so my sight doesn't hear me/ as it happens with other things.*

Poetry and introspection are intertwined in the compositions of this book: *It's better to know languages unspoken,/ timeless like what we talk up the hill of meaningless meanings.*

Furthermore:*and brought myself here/ now I've got all the time/to deal with myself.*

Yet despite the agitation and motion of thoughts, the poet knows that life follows a predefined path, *and Jeton recognizes the presence of fate:* to understand that life moves / just as the wind blows.

With a certain fatalism he faces life and awaits love, whose origins are known only to God.

Read for example: *I'm waiting for you/beyond my possibilities/ in the no where's somewhere*

I meet you/in the pages of closed books/and the titles of forgotten poems,/I seek you/through the many thoughts, when/the absence comes forth,/and thus you/you overcame all my waitings

We walk together/through unknown streets, that/only I see in my dreams/that's how I wait for you/even when someone else waits for you/it is still me doing the waiting.

The metaphors of travel and of the homeland are united by the need to dare and unleash the courage, cautious and prudent allusions to the political situation, yet he uses without veils, words imbued with truth.

you need courage to believe / I brought myself / to the occupied homeland / to the end of my suffering.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Ingratitude pains him too, but his words are a simple statement:

The homeland has a bad habit, / usually forgets the leftovers.

Despite the fatalism inherent in those who have lived the diaspora, the poet emphasizes that the self of each must be praised, as if to repeat with Sallust and Appius Claudius Blind *faber est suae quisque fortunae*, to affirm that in the life of man the will counts more. and the action that the intervention of fate.

This is evident from another powerful couplet: *The game goes on, / be praised the self of each*

And again it takes courage to dare / to believe in love

Frequent verses lead us to reflect on the dilemma between being and appearing, on the frenzy of life that was led before the Covid 19 pandemic spread, there is a warning to remain human, to regain possession of the best feelings and to respect the Planet that guards our bodies as we should guard our soul.

It does not matter who you are

but how do you look:

every day more and more it seems

the unseen truth,

and untruths are appearing

even life looks like in the movies,

it depends, only which role you have

you are a strange resident

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

RELAKS NË PARASHIKIME

- ese e shkurtër nga Claudia Piccinno, Italia

Përktheu: Ilire Zajmi-Rugova

Një shkrim profetik ai i profesor Kelmedit, që ndërthur përvojën dhe largpamësinë.

La vida vive en mí nga Jeton Kelmedi është një libër tregjuhësh: shqip, anglisht, spanjisht, i përfunduar në qershor 2021 dhe që krenohet me përkthimin dhe parathënien nga Julio Pavanetti Gutierrez, themelues me Annabel Villar të Liceut Poetik të Benidorm.

I lindur në qytetin e Pejës, Kosovë, Jeton Kelmedi është profesor në Kolegjin Universitar AAB. Ai është anëtar aktiv i Akademisë Evropiane të Shkencave dhe Arteve në Salzburg, Austri. Ai jeton në Belgjikë, por njihet që nga botimi i parë në Kosovë që nga viti 1999. Poezitë e tij janë përkthyer në më shumë se tridhjetë e shtatë gjuhë dhe janë botuar në disa antologji letrare ndërkombëtare. Ky vëllim përmban veçanërisht temat themelore të poetikës së tij: *mërgimin, nostalgjinë për vendlindjen, dashurinë për poezinë dhe letërsinë.*

Kështu i drejtohet poezisë: *Këtë natë / kur e gjithë bota fle / poemë rri zgjuar ti nxori biletën / për nesër / dhe shko tani / dil përtej vetes / ndërsa vetmia fle këtu.*

Muza frymëzuese e poetit është vetë jeta me gëzimet dhe hidhërimet e saj, ka kompozime për luftën në Kosovë dhe për fazën më të fundit dhe fatkeqësisht aktuale, pandemike. Ka shumë referenca për kuptimin e jetës, për kërkimin e kuptimit, për hetimin introspektiv. Janë çifte të forta ndjellëse, në të cilat fuqia e mendimit përzihet me një shpirtërore të pashprehur. Lexoni për shembull: *E vërteta i zbeu ëndrrat, derisa kuptimi humbi kuptimin*

Ai zotëron sinestezinë: *fshihem nga vetja/që dëgjimi*

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

nuk më sheh/që shikimi nuk më dëgjon/ siç ndodh me gjërat e tjera.

Poezia dhe introspeksioni janë të ndërthurura në kompozimet e këtij libri: *Është më mirë të dish gjuhë të pathëna,/ të përjetshme si ajo që flasim në kodrën e kuptimeve të pakuptimta.* Për më tepër: *dhe e solla veten këtu / tani kam gjithë kohën / të merrem me veten time.* Megjithatë, me gjithë agjitacionin dhe lëvizjen e mendimeve, poeti e di se jeta ndjek një rrugë të paracaktuar, dhe Jetoni njeh praninë e fatit: të kuptojë se jeta lëviz / ashtu siç fryn era.

Me njëfarë fatalizmi ai përballlet me jetën dhe pret dashurinë, origjinën e së cilës e di vetëm Zoti. Lexoni për shembull: *Unë jam duke pritur për ju / përtej mundësive të mia / në asnjë ku është diku Të takoj/në faqet e librave të mbyllur/dhe titujt e poezive të harruara/Të kërkoj/nëpër mendimet e shumta, kur/mungesa del përpara,/dhe kështu ti/i kapërceu të gjitha pritjet e mia. Ecim bashkë/nëpër rrugë të panjohura, atë/vetëm unë e shoh në ëndrra/kështu të pres/edhe kur dikush tjetër të pret/përsëri jam unë që pres.*

Metaforat e udhëtimit dhe të atdheut i bashkon nevoja për të guxuar e për të shpalosur guximin, aludimet e kujdesshme e të matura për situatën politike, por ai përdor pa perde, fjalë të ngopura me të vërtetën. *të duhet guxim të besosh / e solla / në atdheun e pushtuar / deri në fund të vuajtjeve të mia.*

Edhe mosmirënjohja i dhemb, por fjalët e tij janë një thënie e thjeshtë: *Atdheu ka një ves të keq, / zakonisht harron të ngelurat.*

Megjithë fatalizmin e natyrshëm të atyre që kanë jetuar në diasporë, poeti thekson se vetvetja e secilit duhet lavdëruar, si për të përsëritur me Sallust dhe Appius Claudius Blind faber est suae quisque fortunae, për të pohuar se në jetën e njeriut vullneti numëron më shumë. dhe veprimi që ndërhyrja e fatit. Kjo duket nga një çift tjetër i fuqishëm: Loja vazhdon, / të

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

lavdërohet vetvetja e secilit

Dhe përsëri duhet guxim të guxosh / të besosh në dashuri

Vargjet e shpeshta na shtyjnë të reflektojmë mbi dilemën mes të qenurit dhe të dukurit, mbi furinë e jetës që u bë përpara përhapjes së pandemisë Covid 19, ka një paralajmërim për të mbetur njerëzor, për të rifituar ndjenjat më të mira dhe për të respektuar planetin që ruan trupin tonë ashtu siç duhet të ruajmë shpirtin tonë.

Nuk ka rëndësi kush jeni

por si dukesh:

çdo ditë e më shumë duket

e vërteta e padukshme,

dhe po shfaqen të pavërteta

edhe jeta duket si në filma,

varet, vetëm se çfarë roli keni

ju jeni një banor i çuditshëm.

SYMBOLIKA MIŁOŚCI

Stanisław Stanik, Polska

Jenton Kelmendi, Wiersze wybrane, Ridero 2018, s. 98.

Jak złożyć z dobrych części całość, skoro dzieli nas kultura, czas i przestrzeń. Kultura jest różna, bo poeta Jenton Kelmendi urodził się Albańczykiem i w czasach wczesnej młodości tam właśnie mieszkał. Teraz przebywa i osiąga sukcesy w Salzburgu i Brukseli. Odrębny jest również aspekt czasu, bo czy mogę dobrze zrozumieć Jetona Kelmendiego jako poetę, gdy on liczy 40 lat, a ja mam o wiele, wiele więcej. I przestrzeń pod naszymi stopami jest osobna, bo Kelmendi wzrastał wśród gór, a teraz patrzy z ogromnego wieżowca, z wysokości 27 piętra. Doświadczenia mamy różne, a mimo to spróbuję zrozumieć jego poezję.

Przeglądając polski tomik Jetona Kelmendiego zatytułowany „Wybór wierszy” postanowiłem poukładać je według dat i żeby spotkać się z poetą – przyjąłem inny niż podsuwany przez wydawcę sposób. Kierując się datami, opatrującymi poszczególne wiersze poety, spróbowałem ułożyć chronologiczny ciąg myślenia i działania podmiotu lirycznego tych utworów. Nie wszystkie teksty zostały podpisane, nie wiadomo więc, kiedy powstały, lecz one mogą stanowić akuratne i dokładne uzupełnienie ciągu i wprowadzając pewną niedookreśloność, dają miejsce dla poezji, tej nie dającej się do końca opowiedzieć.

Cała historia jest pełna nieświadomości. Jak klamra spinają ją dwie daty: 1999 i 2013. Między tymi latami powstały przedstawiane wiersze, między nimi zawiera się historia, która daje podstawę uczucia rozważań o życiu, głównie o miłości, nie ograniczając się do chronologii. Już bowiem bardziej kierując ręką artysty metodą, czyli systemu niż upływu czasu, jednym słowem – autor jest raczej myślicielem (stworcą?) aniżeli żywiołem, przez który zaznacza się w patrzeniu na tę poezję

datami.

Wiersz opatrzony datą: listopad 1999 r., powstały „gdzieś na wojnie w Kosowie”, odwołuje się do pamiętnych dla wielu wydarzeń powstańczych w Albanii. Autor – w konsekwencji tamtych wydarzeń – jest świadkiem walk, ale o dziwo, nie walka go szczególnie zajmuje, a przeciwnie – miłość. Powiada: „Może to głupota, by w czasie wojny / Podzielił się z kimś / Pragnieniem miłości”. Poeta dzieli się taką potrzebą i powiada, że uczucie wystarczy za potrzebę człowieka.

Ostatni wiersz datowany w tym zbiorze ma metrykę: 12 czerwca 2013 roku (miejscowość: Prisztina) i odnosi się do wypadków z 12 kwietnia. Właśnie wtedy jego ojciec przeszedł do królestwa, gdzie nie ma snów i oznacza jedną wielką niepewność. Już nie potrzebuje ojczyzny, zatem odszedł w ogóle z tego świata? Autor wyraża wielką cześć dla ojca oraz własne poczucie niewystarczalności.

Właśnie między tymi datami rozgrywają się sny rzeczywiste w poezji Kelmendiego. Wbrew nasuwającym się pozorom nie ma ona jednak charakteru diachronicznego, rozciągniętego, ale skondensowany, koncepcyjny. Autor nie opisuje swojego życia, nie jest rejestratorem przygód, on scala w jedno całą otaczającą go rzeczywistość i nadaje jej wymiar poetycki – symbolu, mitologii. Język Kelmendiego jest szczególny, być może zawieszony w kulturze albańskiej, intrygujący dla polskiego odbiorcy. Poza tym – tłumaczka tych wierszy, Alicja Kuberska – przekładała teksty z języka angielskiego, a nie z języka oryginalnego, przez co zapewne odeszła trochę od wzorca.

Większość wierszy obraca się wokół miłości. Autor buduje konstrukcję miłości ułożoną z symboli słów, gestów, zaklęć. Tu nie ma pola do mówienia wprost, poeta dociera do drugiej osoby – kobiety poprzez magię – zaklęcia rzeczy i pojęć. Ten gotowy materiał magiczny w postaci poezji

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

przedkłada czytelnikowi.

Poeta jest stwórcą słowa. Należy przez to rozumieć, że ma jako autor-kochanek, oblubienic. Tę ideę pięknie wyraża w wierszu „Madame słowo i pan myśli”, co należy rozumieć, że w słowie mieści się intencja czy idea poety. Ale także myśl sprawcza kobiety. Píše Kelmendii: „Jesteś wspaniałym słowem, Madame / Kiedy Pan Mądrość / Daje Ci piękno”. Oczywiście, piękno odnajduje się przez uwagę, zapatrzenie, nazywanie. Poeta jak Orfeusz ożywia kobietę, gdy „śni na wersetach” w porę jesieni, opuszczenia. Kobieta nadaje słowu kształty.

W czasie opuszczenia, odejścia, miłość – nie tylko jak w słowie – ukazuje się w milczeniu. Wyraża się twórca: „Dawno temu przybyłem / Do ciebie / Aby rozmawiać w milczeniu / Wyznaczać w tobie / Ciebie / i mnie”. Uczucie okazuje się uniwersalne, wszechstronne, jest „chlebem wersetów, wodą słowa”. W takim ujęciu podmiot miłości jest poetą, a poeta – podmiotem miłości. Ta cała głębia doznań przychodziła autorowi na myśl na przełomie 2005/2006 roku, gdy serce rozdzielane było rozjazdami między Prisztiną, Paryżem a Biergesem. Z miłości autochtona, mieszkańca małej ojczyzny, rodzi się miłość szersza, bardziej odległa, coraz mniej uchwytna. Pewnie wydarzenia osobiste z życia Kelmendiego podpowiadały mu taką drogę.

W okolicach roku 2006 daje o sobie znać miłość dojrzała. W wierszu „Kielich zmartwień” autor stwierdza: „Mężczyzno / Wypij kielich / Z czerwonym winem jej zmartwień”. Poeta wypija, po czym traci opanowanie, przestaje być sobą. Ale oto miłość staje się potężniejsza. Píše Kelmendii: „Na Ziemi pojawiło się słowo / I urosło aż do nieba”. Trzeba poddać się symbolice poety i rozumieć znaczenie pojęcia „słowo”. To właśnie pewnie kobieta, która przesłania całą rzeczywistość. Podobnie sformułowanie „duch słowa” odnosi się do kobiety w wierszu „Illyriam”.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Świat miłosny Kelmendiego jest pełen symboli. Nazywa kobietę niebem, jasną myślą, wiosną. Autor obraca się bardziej w świecie abstraktów niż konkretnego, przestrzeni niż rzeczywistości zabudowanej, jest współczesnym Odysem, który zgłębił płyciznę i głębię miłości. Dokonuje operacji myślowej; ciągle rozpamiętuje kobietę, ona – go rozszerza i utrwała. Już na horyzoncie ukazują się dalsze miejsca odniesień: Paryż, Londyn, Bruksela.

Poeta albański jest wyjątkowym zjawiskiem w poezji europejskiej. Był tłumaczony na 27 języków, jest laureatem wielu nagród międzynarodowych. Wydawca jego „Wyboru wierszy” jakże potrzebnego na obszarze języka polskiego, nie musi zachęcać do lektury. Lakonicznie podsumowuje tak i umiejętności i polot poety: „Twórczość Kelmendiego w dziedzinie literatury zwraca uwagę swoistą poetycką ekspresją, nowoczesną eksploracją tekstu i głębokim przekazem. Tematyka wierszy koncentruje się na miłości. Znakiem rozpoznawczym jego stylu są eliptyczne, liryczne wersety spletające się z metaforami oraz artystyczna symbolika. Obecnie mieszka i pracuje w Brukseli (Belgia). Dodatkowo można tak uzupełnić biogram Kelmendiego: poeta, dramaturg, publicysta, tłumacz, wydawca i profesor uniwersytetu.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

SIMBOLIKA E DASHURISË

Nga Stanisław Stanik, Polska

Përktheu nga Polonishtja Mazllum Saneja

Si të bashkojmë një tërësi nga grimcat e mira kur jemi të ndarë nga kultura, koha dhe hapësira. Kultura është ndryshe sepse poeti Jeton Kelmendi ka lindur shqiptar dhe ka jetuar atje në rininë e hershme. Tani jeton dhe është i suksesshëm në Salzburg dhe Bruksel. Edhe aspekti kohor është i ndarë, sepse a mund ta kuptoj Jeton Kelmendin si poet kur ai është afër 40 vjeç dhe ka shumë e shumë më tepër. Dhe hapësira nën këmbët tona është e ndarë, sepse Kelmendi është rritur mes maleve dhe tani shikon nga një rrokaqiell i madh nga lartësia 27 katëshe. Kemi përvoja të ndryshme, e megjithatë do të përpiqem ta kuptoj poezinë e tij.

Duke shfletuar librin polonisht të Jeton Kelmendit me titull "Një përzgjedhje poezish", vendosa t'i rregulloja sipas datave dhe të takohesha me poetin - adoptova një metodë tjetër nga ajo që sugjeroi botuesi. I udhëhequr nga datat që shoqërojnë poezitë individuale të poetit, u përpoqa të formoja një sekuencë kronologjike të të menduarit dhe të veprimit të subjektit lirik të këtyre veprave. Jo të gjitha tekstet janë nënshkruar, ndaj nuk dihet se kur janë shkruar, por mund të përbëjnë një plotësim të saktë dhe preciz të sekuencës dhe, duke futur disa paqartësi, t'i lënë hapësirë poezisë, asaj që nuk mund të tregohet plotësisht. E gjithë historia është plot me nënvlerësime. Dy data e lidhin si një shtrëngim: 1999 dhe 2013. Ndërmjet këtyre viteve u krijuan poezitë e paraqitura, mes tyre ka një histori që jep bazën për një ndjenjë reflektimi për jetën, kryesisht për dashurinë, pa u kufizuar në kronologji. Tashmë duke e drejtuar dorën e artistit me metodën, d.m.th., sistemin, e jo kalimin e kohës, me një fjalë - autori është më shumë një mendimtar (krijues?) sesa një element përmes të cilit shënohet me data kur shikon këtë. poezi.

Poezia e nëntorit 1999, e shkruar “diku në luftë në Kosovë”, i referohet ngjarjeve kryengritëse në Shqipëri, të paharrueshme për shumëkënd. Autori - si pasojë e atyre ngjarjeve - dëshmon përleshje, por çuditërisht nuk i intereson veçanërisht lufta, përkundrazi - dashuria. Ai thotë: "Ndoshta është marrëzi për / në kohë lufte / Ai do të ndajë me dikë / Një dëshirë për dashuri". Poeti e ndan këtë nevojë dhe thotë se ndjenja është e mjaftueshme për një nevojë njerëzore.

Poezia e fundit e datës në këtë përmbledhje ka një rekord: 12 qershor 2013 (qyteti: Prishtinë) dhe i referohet ngjarjes së 12 prillit. Atëherë babai i tij kaloi në mbretërinë ku nuk ka ëndrra dhe kjo do të thotë një pasiguri e madhe. Nuk i duhet më atdheu, pra ka ikur fare nga kjo botë? Autori shpreh nderim të madh për të atin dhe ndjenjën e tij të pamjaftueshmërisë.

Midis këtyre datave ndodhin ëndrrat e vërteta në poezinë e Kelmendit. Ndryshe nga sa duket, ai nuk është diakronik, i zgjeruar, por i ngjeshur, konceptual. Autori nuk e përshkruan jetën e tij, ai nuk është një regjistruar aventurash, ai bashkon në një të gjithë realitetin përreth dhe i jep një dimension poetik - një simbol, mitologji. Gjuha e Kelmendit është e veçantë, ndoshta e pezulluar në kulturën shqiptare, intriguese për audiencën polake. Përveç kësaj - përkthyesja e këtyre poezive, Alicja Kuberska - përktheu tekste nga anglishtja, jo nga gjuha origjinale, e cila ndoshta ka devijuar pak nga modeli.

Shumica e poezive sillen rreth dashurisë. Autori ndërton një strukturë dashurie të përbërë nga simbole fjalësh, gjestesh dhe magjish. Këtu nuk ka fushë për të folur drejtpërdrejt, poeti arrin tek tjetri - një grua me magji - shqipton gjëra dhe koncepte. Ky material magjik i gatshëm në formë poezie i prezantohet lexuesit.

Poeti është krijuesi i fjalës. Me këtë duhet kuptuar se ajo ka, si autor-dashnore, nuse. Kjo ide shprehet bukur në poezinë “Zonja, fjala dhe zotëria e mendimit”, që duhet kuptuar se fjala

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

përfshin synimin apo idenë e poetit. Por edhe mendimi shkaktar i një gruaje. Kelmendi shkruan: “Ti je një fjalë e mrekullueshme, Zonjë / Kur Zoti Urtësi / Të jep Bukuri”. Sigurisht, bukuria gjendet përmes vëmendjes, vështrimit dhe emërimit. Një poet, si Orfeu, ringjall një grua kur “ëndërron në vargje” në stinën e vjeshtës, të braktisjes. Gruaja i jep formë fjalës.

Në kohën e braktisjes, largimit, dashuria - jo vetëm si në fjalë - shfaqet në heshtje. Krijuesi shprehet: "Shumë kohë më parë erdha / Te ti / Të flas në heshtje / të caktoj në ty / ti / dhe mua". Ndjenja rezulton universale, e gjithanshme, është “buka e vargjeve, uji i fjalës”. Në një qasje të tillë, subjekti i dashurisë është një poet, dhe poeti është subjekt i dashurisë. E gjithë thellësia e përvojës i erdhi në mendje autorit në kapërcyellin e viteve 2005/2006, kur zemra e tij u copëtua nga nyjet midis Prishtinës, Parisit dhe Bierges. Nga dashuria e një autoktoni, e një banori të një atdheu të vogël, lind një dashuri më e gjerë, më e largët dhe më pak e prekshme. Ndoshta ngjarjet personale në jetën e Kelmendit ia kanë treguar këtë rrugë.

Rreth vitit 2006, dashuria e pjekur e bën veten të ndjehet. Në poezinë “Kupa e brengave” autori shprehet: “Njeri / Pi goten / Me verën e kuqe të kuçrremit të saj”. Poeti pi, pastaj humbet qetësinë, pushon së qeni vetvetja. Por, këtu dashuria bëhet më e fuqishme. Kelmendi shkruan: “Fjala u shfaq në tokë / Dhe u rrit në qiell”. Duhet t'i nënshtrohet simbolikës së poetit dhe të kuptojë kuptimin e termit “fjalë”. Kjo është ndoshta grua që mbulon të gjithë realitetin. Po kështu shprehja “fryma e fjalës” vlen edhe për gruan në poezinë “Illyriam”.

Bota e dashurisë së Kelmendit është plot simbole. Ajo e quan një grua qiell, mendim i kthjellët, pranverë. Autori punon më shumë në botën e abstrakteve sesa konkrete, hapësirës sesa realitetit të ndërtuar, ai është një Odise bashkëkohor që eksploroj ceketinat dhe thellësitë e dashurisë. Kryen një operacion mendor; një grua vazhdimisht mendon, ajo - e

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

zgjeron dhe e konsolidon atë. Pika të tjera referimi janë tashmë në horizont: Parisi, Londra, Brukseli.

Poeti shqiptar është një fenomen unik në poezinë evropiane. Ai është përkthyer në 27 gjuhë dhe është laureat i shumë çmimeve ndërkombëtare. Botuesi i "Përzgjedhja e poezive" të tij, aq shumë të nevojshme në gjuhën polake, nuk ka pse të inkurajojë leximin. Ai përmbledh në mënyrë lakonike aftësitë dhe imagjinatën e poetit: "Vëmendja tërheq veprën e Kelmendit në fushën e letërsisë me shprehjen e veçantë poetike, eksplorimin modern të tekstit dhe mesazhin e thellë. Tema e poezive ka në fokus dashurinë. Shenja dalluese e stilit të tij janë vargjet eliptike, lirike të ndërthurura me metafora dhe simbolikë artistike. Aktualisht jeton dhe punon në Bruksel (Belgjikë). Veç kësaj, biografia e Kelmendit mund të plotësohet në këtë mënyrë: poet, dramaturg, publicist, përkthyes, botues dhe profesor universitar.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Jeton Kelmendi – „Wiersze wybrane”

Jerzy Paruszewski, Polska

Są rzeczy, o których wiersze pisać najtrudniej – to tzw. „proste tematy”: ojczyzna, wolność, miłość, rozstanie, „życie jakie jest”. Co o tym wszystkim mówi 40-letni poeta i dramaturg z Europy? Profesor, dyplomata, specjalista od wpływu mediów na politykę, dziennikarz, wydawca, autor wielu (tłumaczonych na kilkadziesiąt języków) książek – łatwo się domyślić, że nie tylko poetyckich – laureat całego mnóstwa międzynarodowych nagród artystycznych i naukowych. Albańczyk z Kosowa – uczył się i mieszka w Brukseli, wykłada m.in. w Salzburgu. Bogactwo wizji, atakujących wrażliwość poety w kolejnych, szybko zmieniających się krajobrazach jego życia, z godną podziwu swobodą przepuścił przez filozoficzny filtr, znacząc przy tym w delikatnej materii swoich nastrojowych wierszy czytelne ślady ważnych doznań. Zostań ich tropicielem – może zaprowadzą Cię do siebie samego?

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Jeton Kelmendi - "Poezi te zgjedhura"

Jerzy Paruszewski, Poloni

Perktheu: Mazllum Sanesaj

Ka gjëra për të cilat poezitë janë më të vështirat për t'u shkruar - të ashtuquajturat “Tema të thjeshta”: atdheu, liria, dashuria, ndarja, “jeta si është”. Çfarë thotë poeti dhe dramaturgu 40-vjeçar nga Evropa për të gjitha këto? Një profesor, diplomat, specialist i ndikimit të medias në politikë, gazetar, botues, autor i shumë librave (të përkthyer në disa dhjetëra gjuhë) - është e lehtë të merret me mend se jo vetëm poezia - fitues i një morie çmimesh artistike dhe shkencore ndërkombëtare. Shqiptari nga Kosova - studion dhe jeton në Bruksel. në Salzburg. Pasuria e vizioneve, duke spikatur ndjeshmërinë e poetit në peizazhet e njëpasnjëshme, që ndryshonin me shpejtësi të jetës së tij, ai lejoi lehtësinë e admirueshme të kalonte nëpër filtrin filozofik, duke shënuar në çështjen delikate të poezive të tij atmosferike gjurmë të qarta përvojash të rëndësishme. Bëhuni gjurmuesi i tyre - ndoshta ata do t'ju çojnë tek vetja?

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Zakochany Ilirjczyk

Zakochany Ilirjczyk - Jeton Kelmendi

Krystyna Lenkowska, Polska

Literatura albańska nie jest znana w Polsce, choć przybliżają ją polskim czytelnikom tłumacze, Dorota Horodyska i Mazllum Saneja. Dzięki przekładom Horodyskiej, Polacy mogą poznać najlepsze dzieła prozy albańskiej, m.in. Ismaila Kadarego. W jej tłumaczeniu ukazały się także wiersze albańskiej poetki Llujety Lleshanaku, która w roku 2012, została nominowana do głównej nagrody Festiwalu „Europejski Poeta Wolności”.

Mazllum Saneja który, przede wszystkim, niezmordowanie upowszechnia poezję polską w języku albańskim, jest autorem antologii „Nie jest za późno na miłość: antologia poezji albańskiej XX wieku”. To pierwszy tak obszerny tom poezji albańskiej w języku polskim. Dzięki Mazllumowi Sanei, który przetłumaczył kilka moich wierszy na albański, w roku 2011 byłem gościem festiwalu „Ditet e Naimit Poetry Festival” w Macedonii. Tam, wśród wielu interesujących poetów, poznałam poetę z Kosowa, Jetona Kelmendi, którego wybrany zestaw wierszy przetłumaczyłam na język polski (via język angielski w tłumaczeniu Petera Tase). Coś jest na rzeczy z miłością jako tematem poezji albańskiej, mam wrażenie, i z pewnością nie przypadkiem Mazllum Saneja nadał tytuł swojej antologii właśnie „miłosny”.

Jeton Kelmendi to poeta miłości. Toposami tej poezji są zmysłowość i piękno z takimi figurami lirycznymi jak dziewczyna, oczy, noc, dotykanie, nagość, język, pocałunek, spojrzenie. To poezja cielesności i zauroczenia pięknem, szczerą i prawdziwą. Piękna dziewczyna w wierszach

Kelmendiego jest też metaforą poezji i „miłosnej Niniwy”, nieodzownego elementu trwania sztuki. Nie ma trwania bez piękna, zdaje się mówić Kelmendi, poeta, który w świecie realnym, jako weteran wojny w Kosowie, dotkliwie poznał antypody piękna i szczęścia. Dlatego, ocalony, zachłystuje się pięknem, o czym może, na przykład, świadczyć celna i celowa tautologia tytułu wiersza: „Piękno piękności”.

(...)

Jaka piękna dziewczyna

Jaka piękna Strofa

Ile szczęścia ma piękno

W wierszu, mocnym w swojej formie, „Jak cię ochrzcić”, miłość do kobiety, zauroczenie wydają się tak wszechogarniające i platoniczne, że kochający mężczyzna staje się kochankiem, ojcem i ojcem chrzestnym równocześnie. A może nawet Bogiem, który zastanawia się jak nazwać swoje ludzkie stworzenie, tym samym, próbując nadać tej kobiecie święte słowo imienia.

W erotyku „Naga moja”, dla ukochanej kobiety, poeta jest gotów oddać wszystko co ma najlepszego, nawet swój język. Język pełni tu kilka ról. Jest językiem poety, językiem Albańczyka i instrumentem do pocałunku. W takich wierszach jak „Jak cię ochrzcić” czy „Naga moja”, Jeton Kelmendi osiąga swoje mistrzostwo lapidarności w esencji erotyki, poezji i niewinności.

Z nikim nie zamieniłbym się

Na język

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Ale dzisiaj zamienię się z tobą

Godzina

Dwie

Trzy

Aż on dotknie końca słowa

Powiedziałbym wszystko

Nago

Jak pierwszy pocałunek

(...)

Prawdziwy świat miłości jest tym bardziej pożądanym i cennym, że w jego pobliżu czają się „złe oczy”, czerń, bezsenna noc, ten „drugi wiersz”, a tam mieszka nieufność, „kamienny język”, „nienaturalny krajobraz”. W wierszach „Jeśli noc złapie sen”, czy „Sny w ścianie”, czytam ból emigranta, obcego kulturze zachodu (Jeton Kelmendi mieszka i pracuje w Brukseli).

Afirmowanie miłości i piękna nie traci czujności również z innych powodów. Rodzimy krajobraz, wczesna pamięć, „ciężar” swojej albańskości, nie pozwala lirycznemu „ja” całkowicie zaufać światu, który miał być światem miłości, a okazał się „nieco” inny. Kelmendi zdaje się to dowodzić w wierszu „Ilirijczyk”, który jest jakby „odą” do swojej ojczyzny.

(...)

Nie można zobaczyć błyszczącej strony

Tak jak

Nie da się zmierzyć tchawicy

Lub

Połączyć wszystkiego

Dla ducha słowa

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Jesteś

Pod substancją przebaczenia

Powyżej ucha i gardła

Sto jeden lat

Jesteś

(...)

Mam nadzieję, że w przyszłości, poezja Jetona Kelmendi ukaże się w języku polskim w tłumaczeniu bezpośrednio z oryginalnego języka albańskiego.

Tłumaczenie z albańskiego na język angielski: Peter Tase

*Tłumaczenie z języka angielskiego na język polski: Krystyna
Lenkowska*

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

ILIRI I DASHURUAR - JETON KELMENDI

Krystyna Lenkowska, Poloni

Përktheu nga Polonishtja Mazllum Saneja

Letërsia shqipe nuk njihet në Poloni, ndonëse e sjellin më afër lexuesve polakë përkthyesit Dorota Horodyska dhe Mazllum Saneja. Falë përkthimeve të Horodyskës, polakët mund të njihen me veprat më të mira të prozës shqipe, p.sh. Ismail Kadari. Përkthimi i saj përfshinte edhe poezi të poetes shqiptare Llujeta Lleshanaku, e cila në vitin 2012 u nominua për çmimin kryesor të Festivalit “Poetja Evropiane e Lirisë”. Mazllum Saneja, i cili mbi të gjitha promovon pa u lodhur poezinë polake në shqip, është autor i antologjisë “Nuk është vonë për dashuri: një antologji e poezisë shqipe të shekullit të 20-të”. Ky është vëllimi i parë i tillë i gjerë i poezisë shqipe në polonisht.

Falë Mazllum Saneit, i cili përktheu disa nga poezitë e mia në shqip, në vitin 2011 isha e ftuar në “Festivalin e Poezisë Ditët e Naimit” në Maqedoni. Aty, në mesin e shumë poetëve interesantë, takova një poet nga Kosova, Jeton Kelmendin, ciklin e zgjedhur të poezive të të cilit i përktheva në polonisht (nëpërmjet anglishtes përkthyer nga Peter Tase). Ka diçka për dashurinë si temë e poezisë shqipe, kam përshtypjen dhe sigurisht që nuk është rastësi që Mazllum Saneja i ka dhënë titullin antologjisë së tij “Dashuri”.

Jeton Kelmendi është poet i dashurisë. Topoi i kësaj poezie janë sensualiteti dhe bukuria me figura të tilla lirike si vajza, sytë, nata, prekja, lakuriqësia, gjuha, puthja, vështrimi. Është poezi e mishërimit dhe e pasionit pas bukurisë, e sinqertë dhe e vërtetë. Vajza e bukur në poezitë e Kelmendit është gjithashtu një metaforë për poezinë dhe "dashuria Ninive", një element i domosdoshëm i kohëzgjatjes së artit. Nuk ka kohëzgjatje pa bukuri, duket se thotë Kelmendi, një

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

poet që në botën reale, si veteran i luftës së Kosovës, përjetoj antipodet e bukurisë dhe lumturisë. Prandaj, i mbijetuari është i dehur nga bukuria, gjë që mund ta dëshmojë, p.sh., antologjia e saktë dhe e qëllimshme e titullit në poezinë: “Bukuria e së bukurës”.

(...)

Sa vajzë e bukur

Sa strofë e bukur

Sa me fat është bukuria me to

Në poezinë, e fuqishme në formën e saj, "Si të te pagëzoj", dashuria për një grua, pasionet duken aq dërmuese dhe platonike sa një burrë i dashur bëhet njëkohësisht dashnor, baba dhe kumbar. Ose ndoshta edhe Zoti, i cili po mendon se si t'i quajë krijimit të tij njerëzor, i njëjti, duke u përpjekur t'i japë kësaj gruaje një fjalë të shenjtë për një emër.

Në poezinë erotike “Moj lakuriq” për gruan e dashur, poeti është gati të japë gjithçka që ka më të mirën, qoftë edhe gjuhën e tij. Gjuha këtu luan disa role. Është gjuha e poetit, gjuha e shqiptarit dhe instrumenti për të puthur. Në poezi të tilla siç "Si të të pagëzoj" apo "Lakuriqësia ime", Jeton Kelmendi e arrin mjeshtërinë e tij të koncizitetit në thelbin e erotizmit, poezisë dhe pafajësisë.

Nuk do të bëja pazar me askënd

Për gjuhën

Por sot do të kaloj me ju

Kohën

Dy orë

Tre

Derisa të prekë fundin e fjalës

Unë do të thosha çdo gjë

lakuriq

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Si puthja e parë

(...)

Bota reale e dashurisë është edhe më e dëshirueshme dhe më e vlefshme, sepse aty pranë fshihen “sytë e këqij”, errësirat, nata pa gjumë, kjo “poemë e dytë” dhe aty jetojnë mosbesimi, “gjuha e gurtë”, “peizazhi i panatyrshëm”. Në poezitë “Po të zë gjumi i natës” apo “Ëndrrat në mur”, kam lexuar dhimbjen e një mërgimtari, të huaj për kulturën perëndimore (Jeton Kelmendi jeton dhe vepron në Bruksel).

Afirmimi i dashurisë dhe bukurisë nuk e humb vigjilencën edhe për arsye të tjera. Peizazhi amtar, kujtesa e hershme, “pesha” e shqiptarisë së dikujt, nuk e lejon “uni” lirikë t’i besojë plotësisht botës, që supozohej të ishte bota e dashurisë, por doli “pak” ndryshe. Këtë Kelmendi duket se e dëshmon në poezinë “Iliria”, e cila është si një “ode” për atdheun e tij.

(...)

Ana me shkëlqim nuk mund të shihet

Si

Trakeja nuk mund të matet

Ose

Gëlltitni gjithçka

Për frymën e fjalës

Ju jeni

Nën substancën e faljes

Mbi vesh dhe fyt

Njëqind e një vjet

Ju jeni

(...)

Shpresoj që në të ardhmen poezia e Jeton Kelmendit të botohet në polonisht, e përkthyer drejtpërdrejt nga gjuha origjinale shqipe.

**JETON KELMENDI : UN MONDE IMAGINAIRE
REGENERANT**

Acad. Prof. PhD. Dmytro TCHYSTIAK, Ukraine

Les choses les plus habituelles sont des réalités complexes. Lors de mes cours de « Poétique » à l'Université de Kiev ou ailleurs je pose souvent la question aux étudiants : « Qu'est-ce que la poésie ? ». Les réponses sont multiples, et pourtant, on pourrait y déceler quelques constantes : « langage de l'âme », « intimité de son moi », « réalité propre ». Il est étonnant de constater que lors de ces questionnements spontanés les jeunes saisissent avec grâce l'essence même de l'acte poétique, ou plutôt d'une certaine tradition de poésie qui, somme toute, dure depuis des siècles sans changements majeurs, la conception platonicienne de poétique, et qui me semblerait celle du poète européen majeur, et surtout, un poète qui saisit avec grâce les tendances à venir de la poésie contemporaine, à savoir notre jubilaire Jeton Kelmendi.

Tradition platonicienne ? Et pourquoi pas aristotélienne, s'exclamerait-on ! Ne serait-ce pas Aristote le père de la poétique, grand théoricien des arts dramatiques ? En fait, il faudrait parler de deux traditions qui génèrent deux grands paradigmes du savoir européen lié aux fonctions de la poésie, au fonctionnement de la poétique, à la production de la fonction esthétique etc. Je serai le plus succinct (et par conséquent, un peu vulgarisateur) possible pour formuler des thèses bien connues et qui pourtant sont occultées par les dissemblances qui sont moins frappantes que l'on ne le croirait.

Dans la période pré-socratique la poésie se voulait une communication divine. On connaît fort bien l'invocation de la Muse dans la première ligne de l'*Iliade*. Mais qu'est-ce qu'une Muse ? Fille de Zeus, le principe cosmique de la création, la création du monde olympique mais aussi, fille de Mnémosyne,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

la Mémoire du monde. Par ailleurs, les Muses sont apparentées à Apollon, déité solaire, douée du don de prophétie. Ainsi dans cette imagerie mythologique on devine les principes qui seraient développés chez Platon : le créateur entre en contact avec l'immensité de l'énergie créatrice et la mémoire du monde pour créer son monde propre et proférer le futur. Cette même idée se développe dans la conception de l'âme en mouvement chez Thalès, de l'âme intérieure chez Anaxagore et Anaximandre, de l'inspiration chez Démocrite, de daimonis chez Héraclite et chez Parménide...

Certes, la conception platonicienne est beaucoup plus complexe mais nous n'en tracerons que les grandes lignes. Au sommet de la création on retrouve le Bien (Clarté, Bonté et Beauté originelles et créatrices) qui régit le système des proto-images du monde, les Eidos, que le poète découvre lors de la méditation profonde avec le monde d'ici-bas, du fait que cette méditation (mais aussi l'extase amoureuse) le porte à se souvenir des étalons idéaux qui régissent le monde de la matière.

Pour Aristote, au sommet de la création se trouve l'esprit qui se pense et qui régit le monde à travers la Nature créatrice qui tend à se former pleinement dans le Bien, dans le Logos qui s'harmonise. Le poète tend à déchiffrer les profondeurs de ce processus de Logos en devenir, grâce au contact énergétique avec les composantes de la nature créatrice (concepts d'entéléchie et d'extase).

Il aurait été tentant de voir la progression de la pensée poétologique et de la création poétique comme une suite de fonctionnement des bassins sémantiques (terme de Gilbert Durand) qui attestent une certaine dominance de la pratique littéraire logocentriste (réalisme, classicisme, Moyen Âge scolastique, réalisme socialiste) et eidocentriste (romantisme, symbolisme, Haut Moyen Âge et Renaissance) mais cette formule semble une réduction fâcheuse pour les tendances

modernistes et postmodernistes qui seraient des synthèses plus complexes.

Cependant, les tendances que les esthéticiens contemporains ont appelé « métamodernistes » sembleraient mettre en question le principe du jeu des énoncés postmoderne en restaurant un paradigme mythopoétique à venir, qui ne s'est pas encore développé pleinement. C'est dans cette tendance de création mythopoétique que j'aimerais placer la création poétique de Jeton Kelmendi, et cette intuition se retrouve dans la conception créatrice du poète : son nouveau recueil en français ne s'intitule-t-il pas « L'âge mythique » ?..

Jeton Kelmendi est un auteur européen majeur de notre temps, traduit dans de nombreuses langues. Sa création poétique est complexe, et pourtant elle se détache nettement des tendances intellectualisantes postmodernistes, car c'est une poésie qui met en scène un éthos fort de la tradition populaire, une morale existentielle qui nous place dans un système où l'aspiration au dépassement de Moi vers le Soi, au dépassement de la Matière par l'Esprit fécondant, à la création d'un monde imaginaire, une patrie hors du temps, une femme idéale, si charnelle soit-elle, allant jusqu'à l'identification avec la Parole. L'expérience poétique du poète restaure ou plutôt recrée une nouvelle mythologie selon la volonté de son inspiration : le narrateur est une sorte de chamane traversant les temps et les espaces pour se retrouver « au sommet du temps qui s'est enfui », pour retracer dans la parole faite Femme et Patrie un parcours ésotérique (on y découvre aussi bien le symbolisme franc-maçonique que théosophique) qui le mène du microcosme harmonisé après le chaos originel vers le logos créé par la force spirituelle.

Il serait cependant une aberration de voir dans cette création un tribut à la littérature ancienne, une sorte d'intellectualisation intertextuelle : Jeton Kelmendi est bien un poète de notre temps, les problèmes sociaux et politiques ne lui

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

sont guère étrangers, la portée humanisante de sa création est indéniable. Ce que je voudrais souligner, c'est que sa poésie se cristallise à partir des structures mythopoétiques profondes : ainsi Drin le froid devient une sorte de Léthé et la nuit d'amour nordique est une initiation qui nous amène à reconsidérer le monde renaissant chaque matin, fort d'une extase, certes, sensuelle mais aussi divine. Car la Femme, tout comme la Patrie et la Parole obtiennent une valeur sacrée : au-delà d'une lutte cosmique on passe à l'harmonisation de l'être et du monde ambiant.

C'est par la force mythique que le narrateur entre en contact direct avec les réalités qui l'environnent, avec leur substance imagée (et donc énergétique) : la Parole proférée est une magie qui vise à traverser les chronotopes en gommant l'actuel dans un monde de l'éternel retour (M.Eliade) qui vise à recréer sans cesse le temps des commencements, afin de rendre à la matière qui nous oppresse une spiritualisation nouvelle, pour diluer l'entropie matérielle avec l'énergie spirituelle, afin de faire durer ce monde en proie à l'apocalypse physique et moral. Fort de cette expérience (même imaginaire), le poète acquiert une force vitale qui le porte vers les entités spirituelles et donc hors du temps. Tour à tour plante, feu, terre, sémence et eau primordiale, le narrateur se perd pour se retrouver ensuite mieux dans les reflets d'un imaginaire flamboyant et transcendantal que j'appellerais un point de contact entre l'esthétique moderniste et métamoderniste : c'est par la force initiatique de substance spirituelle qui le porte à s'affirmer comme un créateur dans le sens premier du mot, donc, chamane, magicien, force divine, force vitale régénérante présente dans la parole inspirée et inspirante, dans la nature créatrice chère aux esthéticiens de la Renaissance italienne (et à Aristote avant eux), bref, dans un monde qui se crée, un monde en devenir...

Je ne m'aventurerais pas ici à proposer ni une

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

interprétation exotérique, ni une herméneutique métaphysique de l'oeuvre de mon grand ami et professeur en poésie Jeton Kelmendi. La poésie est un domaine de virtualités, je n'ai inventorié donc ici que quelques-uns de ces bassins sémantiques générés par le substrat mythique. Et cependant, elles sont bien présents et produisent la logique interne des textes ainsi que la conceptualisation poétique et les structures narratives. J'ajouterais cependant que c'est ce potentiel de transformation créatrice qui fait la force et assurera la postérité au poète de plus en plus connu de l'Amérique Latine aux pays orientaux, et je ne doute point que son audience va s'élargir dans les années à venir. Car la création d'un monde imaginaire régénérant, c'est aussi la régénération du monde imaginaire des lecteurs ! Et, comme on le sait, l'imaginaire génère la réalité... Belle formule platoncienne encore à l'ordre du jour...

Kyiv, octobre 2018

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

JETON KËLMENDI: NJË BOTË IMAGJINARE DHE RINOVUESE

Akademik, profesor Dmytro TCHYSTIAK, Ukrainë

Përktheu nga Frëngjishtja: Luan Rama

Gjërat më të zakonshme janë realitetet komplekse. Gjatë mësimave që jap për “Poetikën” në universitetin e Kievit apo gjatë, shpesh studentëve u bëj pyetjen se “Ç’është poezia?” Përgjigjet janë nga më të ndryshmet e megjithatë në to mund të nxjerrin në pah disa karakteristika konstante si: “gjuha e shpirtit”, “intimiteti i vetvetes”, “realiteti”. Është e habitshme të konstatojmë se gjatë këtyre pyetjeve spontane, të rinjtë e kapin bukur thelbin e aktit poetik apo më mirë, të një lloji tradite të poezisë që i reziston shekujve pa ndryshime madhore, e lidhur kjo me konceptin platonik të poetikës, çka i shkon për shtat më tepër poetit evropian të rëndësishëm, veçanërisht një poeti që plot hirë arrin të japë tendencat e ardhme të poezisë bashkëkohore, me një fjalë të poetit tonë pesëdhjetë vjeçar, Jeton Këlemendi.

Tradita platoniciene? Pse jo aristoteliane do të thoshim menjëherë! A nuk ishte Aristoteli ati i poetikës, teoricieni i madh i arteve dramatike? Në fakt do duhej të flitej për dy tradita që krijojnë dy paradigma të dijes evropiane të lidhura me funksionet e poezisë, me funksionimin e poetikës, krijime e funksionit estetik, etj. Do duhet t’i them me pak fjalë (dhe për rrjedhojë më vulgarizues) që të mund të formuloja teza shumë të njohura edhe pse janë anashkaluar për pangjashmëri mes tyre e që janë më pak të dukshme se sa pandehet.

Në periudhën para-sokratike poezia shihej si një komunikim hyjnor. Njihet shumë mirë referenca ndaj Muzës që në rreshtin e parë të Iliadës. Por ç’është një Muzë? Bijë e Zeusit, principi kozmik i krijimit, krijimi i botës olimpike, por dhe bija e Mnemosyne, Kujtesa e botës. Veç të tjerash, Muzat janë të

lidhura me Apollonin, déité diellore të pajisura me dhuntinë profetike. Kështu, në këtë imagjinatë mitologjike ne imagjinojmë principet që do të jenë zhvilluar tek Platoni: krijuesi hyn në lidhje me shumëllojshmërinë e energjisë krijuese dhe kujtesën e botës për të krijuar botën e vet dhe për të profetizuar të ardhmen. Kjo ide zhvillohet tek Thales me konceptin e shpirtit në lëvizje, të shpirtit të brendshëm tek Anaksagore dhe Anaksimandre, në frymëzimet tek Demokriti, pushtetin demoniac tek Herakliti dhe tek Parmenide.

Sigurisht, koncepti platonicien është shumë më kompleks, por ne do të flasim për linjat kryesore. Në majë të krijimit gjendet e Mira (Qartësia, Mirësia dhe Bukuria origjinale e krijuese) që ve në lëvizje sistemin e proto-imazheve të botës, ato që quhen Eidos, që poeti i zbulon gjatë një meditimi të thellë me botën këtu poshtë, pasi është ky meditim (por edhe ekstaza e dashurisë) që e bën të kujtojë idealet thelbësore që venë në lëvizje botën materiale.

Për Aristotin, në majë të krijimit gjendet shpirti që mendon e drejton botën përmes Natyrës krijuese duke synuar të mishërohet plotësisht në të Mirën, me Logos-in që harmonizohet. Poeti synon të deshifrojë thellësitë e këtij procesi të Logos-it që do të krijohet në të ardhmen në saj të kontekstit energjitik me kompozantet e natyrës krijuese (konceptet krijuese të qenies dhe të ekstazës).

Do të ishte grishëse të shikojë progresin e mendimit poetologjik dhe të krijimit poetik si një vazhdimësi e funksionimit të “suazave (baseneve) poetike” semantike (term i Gilbert Durand), që dëshmojnë për një mbizotërim të praktikës letrare logocentriste (realizmi, klasicizmi, Mesjeta skolastike, realizmi socialist) dhe eidocentriste (romantizmi, simbolizmi, Mesjeta e Hershme dhe Rilindja), por kjo formulë ngjan si një thjeshtëzim jo i mirë për tendencat moderniste e pastmoderniste që do të ishin sinteza më komplekse.

Megjithatë, tendencat që estetët bashkëkohorë i kanë quajtur

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

“metamoderniste”, duket se venë në pikëpyetje principin e formulimeve pastmoderniste duke ngritur në të ardhmen një paradigmë mitopoetike që ende nuk është zhvilluar plotësisht. Në këtë lloj tendence mitopoetike do doja të vendosja krijimtarinë poetike të Jeton Kelmendit dhe kjo intuitë duket në konceptin krijues të poetit : a nuk quhet në frëngjisht “L’Age mythique” (“Koha mitike”) lënda e tij e re poetike?

Jeton Këlmendi është një autor evropian i shquar i kohës sonë dhe i përkthyer në shumë gjuhë. Krijimtaria e tij poetike është komplekse e megjithatë ajo veçohet dallueshëm nga tendencat intelektualiste post-moderniste, pasi është një poezi që ve në pah një “ethos” të fortë të traditës popullore, një moral ekzistencial që na vendos në një sistem ku frymëzimi në tejkalimin e Moi (Unë) drejt Soi (Vetvetes), në tejkalimin e Lëndës nga Shpirti në krijimin e një bote imagjinare, një atdhe jashtë kohës, një femër ideale, sado **mërshore** të jetë ajo, duke shkuar gjer në identifikimin e Fjalës. Eksperienca poetike e poetit krijon apo më mirë rikrijon, një mitologji të re sipas dëshirës së frymëzimit të tij: narratori shfaqet si një lloj shamani që përshkon kohërat dhe hapësirat për t’u rigjetur në “lartësitë e kohës e kohës që shket”, për të hapur një shteg në fjalën Grua dhe Atdhe, një udhëtim ezoterik (ne gjejmë aty dhe simbolizmin masonik ashtu dhe atë teozofik) që të çojnë nga mikrokozmosi i harmonizuar pas kaosit origjinal drejt logos së krijuar nga forca shpirtërore.

Megjithatë do të ishte një gabim i madh të shohësh në këtë krijim një atribut të letërsisë së vjetër, një lloj intelektualizmi ndërtekstual: Jeton Këlmendi është pikërisht një poet i kohës sonë, problemet sociale e politike nuk i janë aspak të huaja, kontribut humanist i krijimtarisë së tij, është i padiskutueshëm. Ajo që doja të nënvizoja është se poezia kristalizohet nisur nga struktura të thella mitopoetike: kështu, Drini i ftohtë bëhet një lloj Lethé, personifikim i harresës, dhe nata e dashurisë nordike është një proces inicimi që na çon të rikonsiderojmë botën që

lind çdo mëngjes, në një ekstatë të madhe, sigurisht sensuale, por dhe hyjnore. Sepse Femra, si Atdheu dhe Fjala, mbartin një vlerë të shenjtë: përtej një lufte kozmike kalohet në harmonizimin e qenies dhe të botës përreth.

Pikërisht përmes forcës mitike, narrator hyn në kontakt të drejtpërdrejtë me realitetet që e rrethojnë, me lëndën e tyre të imagjinuar (pra energjitike): Fjala e shqiptuar me zë të lartë është një magji që synon të përshkojë kronotopet duke fshirë aktualen në një botë të kthimit të përjetshëm (M. Eliade) që synon të rikrijojë pa pushim kohën e nismave, fillimeve, në mënyrë që t'i japë lëndës material që na shtyp një spiritualitet të ri për të shkrirë së bashku shpërbërjen materiale në energjinë shpirtërore në mënyrë që kjo gjithësi, të përballojë një botë që është preh e një apokalipsi fizik e moral.

I fortë në këtë eksperiencë (edhe imagjinare), poeti fiton një forcë vitale që e çon drejt entiteteve spirituale, pra dhe jashtë kohës. Njëkohësisht bimë, zjarr, tokë dhe ujë i domosdoshëm, tregimtari humbet për t'u rigjetur pastaj më mirë në refleksat e një imagjinate të përshkëndritur dhe transedentale, çka do ta quaja një pikë kontakti midis estetikës moderniste dhe metamoderniste: përmes forcës inicuese dhe shtytëse të substancës spirituale që e bën të afirmohet si një krijues në sensin fillestar të fjalës, pra, një shraman, magjistar, me forcë hyjnore, forcë vitale ringjallëse që është e pranishme në fjalën e frymëzuar dhe frymëzuese, natyrën krijuese, e shtrenjtë kjo për estetët e Rilindjes italiane (dhe Aristotit para tyre), pra shkurt në një botë që krijohet, një botë në të ardhme...

Nuk do nis të paraqes këtu një interpretim ezoterik dhe as hermenotik (misterioz) metafizik të veprës së mikut tim të madh dhe profesor i poezisë Jeton Këlmendi. Poezia është një fushë e mundësive dhe unë veçse numërova disa nga këto mjedise semantike të krijuara nga nënshtresa mitike. E megjithatë ato janë shumë të pranishme duke krijuar një logjikë të brendshme të teksteve si dhe konceptimin poetik dhe

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

strukturat narrative. Megjithatë do të shtoja se është ky potencial i transformimit krijues që përbën forcën e tekstit dhe i siguron jetëgjatësi poetit të njohur gjithnjë e më shumë nga Amerika latine në vendet orientale dhe nuk dyshoj aspak se njohja e tij do të shtohet në vitet që do të vijnë, sepse krijimi i një bote imagjinare rigjeneruese është gjithashtu ripërtëritja e botës imagjinare të lexuesve. Dhe siç dihet, imagjinaria krijon realitetin... Një formulë e bukur platonike që është ende në rend të ditës...

Kiev, tetor, 2018

Jeton Kelmendi - un călător îndrăgostit de depărtări

(Mihai Firică, Romania)

Poetul albanez Jeton Kelmendi este un călător îndrăgostit de depărtări, sedus de nostalgia ultimului sărut al iubitei și de magia pământului natal. Versurile sale sunt robuste, arătând un bărbat care iubește libertatea și nu ezită să se avânte în tainice șarje de cucerire a vârfurilor semețe. Cititorii români sunt puțin avizați asupra forței creatoare a poeziei albaneze, dacă nu cumva vom considera că proza din această limbă balcanică a devenit un spațiu cunoscut prin Ismail Kadare.

Am convingerea că acest poet a cărei existență se împarte între Peia, orașul natal, Priștina și Bruxelles va deveni simbolul tinerei generații de creatori kosovari. Tradus în aproape 30 de limbi, cu zeci de apariții editoriale și colaborări cu reviste din lumea întreagă, Jeton Kelmendi a devenit certitudinea că a te naște într-o cultură de anvergură redusă prin numărul de cunoscători ai limbii sau blocată de chingile politice nu este un obstacol în calea afirmării.

În volumul „Prescurtarea depărtărilor” (Editura Revers, 2016) avem o adevărată odă închinată nostalgiei. Nimic din ceea ce am aștepta nu primim de la un tânăr poet al cărui volum surprinde și ne cucerește încă de la primele poeme. Cu un titlu inspirat, volumul beneficiază de traducerea experimentatului Baki Ymeri, probabil cel mai înzestrat și prolific translator din albaneză în română și invers, un adevărat constructor de poduri culturale între națiunile balcanice.

Influența poeziei orientale, cu aromele distilate în sute de ani de conviețuire și întrepătrunderi culturale, se observă în majoritatea poemelor lui Jeton Kelmendi. Ca și în poemul „Prescurtarea depărtărilor”, unde comuniunea în dragoste neantizează distanțele și timpul: „Așteptăm, așteptându-ne unul pe celălalt,/ Până când ne fug sufletele,/ Astfel ne privește

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

timpul,/ și ne măsoară depărtările/ cu zi și noapte”. Poetul stăpânește forța cuvântului aidoma argintarului care modelează metalul după dorința inimii și iscusința deprinsă prin experiență.

Nu mă îndoiesc de adevărul rostit de Ion Deaconescu în prefața volumului potrivit căruia „Jeton Kelmendi este unul dintre cei mai interesanți poeți europeni de astăzi”. Un argument puternic sunt premiile importante cu care a fost distins și cele peste o sută de antologii în care regăsim numele său. Până la apariția editorială amintită, lui Kelmendi i-au mai apărut două volume în limba română – „Ce mult s-au rărit scrisorile” și „Gândurile sufletului”. Am deplina încredere în destinul literar al lui Jeton Kelmendi, un scriitor care promovează cultura română în spațiul balcanic și apropie două popoare cu o istorie în care curajul și creativitatea le-a ajutat să depășească momente istorice de cumpănă.

**JETON KELMENDI – NJË SHTEGTARI
DASHURUAR NË LARGËSITË**

Mihai Firică, Rumanî

Përktheu: Baki Ymeri

Poeti shqiptar Jeton Kelmendi është një udhëtar i dashuruar në largësitë, i joshur nga nostalgjia e puthjes së së fundit të dashnores dhe magjia e dheut të vendlindjes. Vargjet e tij janë të rrumbullakta, duke treguar një burrë që e dashuron lirinë dhe nuk heziton të depërtojë në fshehtësitë e shpirtit për përfitimin e majave më të larta të ndjeshmërisë. Lexuesit rumunë janë të etshëm për të shijuar forcën krijuese të poezisë shqipe. Mos të harrojmë se proza nga kjo gjuhë ballkanike është bërë një hapësirë e njohur nëpërmjet Ismail Kadaresë.

Kam bindjen se ky poet, ekzistenca e të cilit ndahet ndërmjet Pejës (vendlindja e tij), Prishtinës dhe Brukselit, shkon duke u bërë simboli i gjeneratës së re të krijuesve kosovarë. I përkthyer në rreth 30 gjuhë, me një numër të konsideruar botimesh dhe bashkëpunimesh me revista letrare nga e gjithë bota, Jeton Kelmendi konfirmon dëshminë se të lindësh poet në ambientin e një kulture të reduktuar përmes numrit të njohësve të vlerave apo të bllokuar nga kanxhat politike, nuk është një rrezik në rrugën e bekuar të afirmimit.

Në vëllimin „Prescurtarea depărtărilor” („Shkurtimi i largësive”, Editura Revers, 2016), kemi një odë të vërtetë dedikuar nostalgjisë. Asgjë nga ajo që mund të presim, nuk mund ta pranojmë nga kush tjetër veçse nga ana e një poeti të ri, vëllimi i të cilit na befason dhe na përvetëson që nga poezitë e para. Si një titull i inspiruar, vëllimit ia shton vlerën përkthimi i mrekullueshëm i poetit të eksperimentuar Baki Ymeri, jo ndoshta, por me siguri përkthyesi më i famshëm i poezisë shqipe në gjuhën rumune dhe anasjelltas, një arkitekt konstruktiv urash kulturore ndërmjet letërsisë rumune dhe asaj

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

shqiptare.

Influenca, respektivisht ndikimi i poezisë orientale, me aromat e distiluara në qindra vite bashkëjetese dhe gërshetimesh kulturore, vërehet në pjesën dërmuese të poemave të Jeton Kelmendit. Kjo vërehet edhe në poezinë „Shkurtimi i largësive”, ku bashkëpërkimet e dashurisë i zvoglojnë distancat dhe kohën: „Presim e presim njëri-tjetrin/ derisa na ikën vetvetja./ Kështu na shikon koha,/ teksa na e mat largësinë/ me ditë e netë.” Poeti zotëron mjeshttrinë dhe forcën e fjalës, njësoj si argjendari që e modelon metalin sipas dëshirës së zemrës dhe aftësisë së përfituar nga përvoja.

Nuk dyshoj në të vërtetën e shprehur nga Ion Deaconescu në parathënien e vëllimit, sipas të cilit „Jeton Kelmendi është njëri nga poetët më interesantë të Evropës së sotme.” Një argument i fuqishëm janë çmimet e rëndësishme me të cilat ka qenë i nderuar, si dhe me prezencën e tij në mbi 100 antologji nacionale dhe universale ku e gjejmë emrin e tij. Deri te botimi i sipërpërmendur, Jeton Kelmendit i janë botuar edhe dy vëllime në gjuhën rumune („Sa shumë janë rralluar letrat” dhe „Mendimet e shpirtit” – „Ce mult s-au rărit scrisorile”, „Gândurile sufletului”). Kam besim të patundur në destinim letrar të Jeton Kelmendit, një shkrimtar që promovon vlerat shqiptare dhe rumune në hapësirat ballkanike dhe i ofron dy popuj me një histori në të cilën guximi dhe kreativiteti i ka ndihmuar t’i tejkalojnë momentet e vështira historike.

СЛОЖЕНА ЈЕДНОСТАВНОСТ

Др. Милутин Ђуричковић

„Поезија је затворен круг: полази од интуитивног, пролази кроз интелектуално и поново се враћа интуитивном преко осећања. Усред тог круга налази се песник са својим теретом зачуђености и нереда“.

(Антонио ПОРПЕТА)

Већ на први поглед може се уочити да је *ћутање* један од примарних и најучесталијих мотива у поезији Јетона Келмендија, познатог албанског песника, родом из Пећи, који тренутно живи и ради у Белгији, врсног интелектуалца, универзитетског професора и члана неколико Академија наука и уметности, преводиоца и драматичара. Његове књиге су преведене на многе језике широм света, а добитник је и бројних међународних признања за своје богато књижевно стваралаштво, што такођи говори о угледу и реномеу који ужива.

Ова књига представља избор из његове поезије, те на најбољи могући начин илуструје све стваралачке метаморфозе, генезу и развој, којим се кретала његова песничка мисао од почетка до данас. *Ћутање* је, дакле, основна семантичка одредница Келмендијеве поезије, у којој, такође, налазимо и друге универзалне теме, као што су: завичај, љубав, успомене, носталгија и др. Лирским и филозофичним разматрањем *ћутања* песник заправо исказује свој однос и став према животу и времену, према свету и уопште према свему што га окружује и што се налази у средишту његовог стваралачког интересовања (*Драма, Долазе дивља ћутања*).

Ово је до сада најпотпуније и најрепрезентативније

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

поетско издање Јетона Келмендија на српском језику, карактеристично по одређеним изражајним, стилским и типолошким одликама, а то су, пре свега, следеће:

- наративни начин казивања,
- одсуство риме,
- изражавање у првом лицу једнине и множине,
- ауто/биографски детаљи,
- разноврсна тематика,
- стваралачки преображаји,
- уметничка/ артистичка надоградња,
- етичко и животно сазревање.

Управо на овим основама и значењима, реалним и фигуративним, запажамо како се на примерима његове поезије стапа индивидуално (психолошко) са универзалним (колективним), при чему је лирски субјект онај семантички стожер који открива животну причу, а може се рећи и драму. Већ на први поглед се види да је ову поезију стварала особа која је страствени заљубљеник у поезију и која је прошла много тога лепог и ружног у животу. Због тога песник пише о свему и свачему што заокупља његову пажњу, па поједине песме имају снажна обележја ангажованог, духовног, патриотског, хуманистичког и етичког.

О чему год да пева песник то чини непосредно и врло надахнуто, са учесталим обраћањем у првом лицу једнине или множине. На тај начин се лирски субјект идентификује са колективом, проговарајући у име већине, а у садејству са временом (прошлим, садашњим и будућим). Време је, такође, други опсесивни мотив овог песника, јер његова филозофична и гносеолошка разматрања и те како иде на руку песницима, уметницима и другим ствараоцима разних профила. Наиме, питање и проблем времена су вечита инспирација од памтивека до наших дана. Отуда песник покушава да изнађе нови угао

посматрања и доживљавања ове проблематике, коју сматра не само загонетном колико недокучивом и несазнајном.

У непрестаном трагању за временом, као одређеним смислом постојања и живљења, песник изналази одређена решења и мисаона прегнућа, која се, ипак, налазе у песмама и чија се суштина заснива на вери, ведрини и оптимизму.

Недоумице и реторичка питања која он често поставља, нарочито на почетку књиге, свакако нису без одговора, већ се њихово основно значење наслућује у богатој метафорици и особеном изразу, који Келмендија откривају као песника специфичне вокације и рефлексije, довољно самосвојног и интригантног за читање и адекватно критичко промишљање.

Келменди је песник модерног сензибилитета, са елиптичним и језгровитим изразом, који на моменте подсећа на краткоћу хаiku стиха, али ипак поседује своју дубоку слојевитост, поуку, сликовитост и мелодичност. Стихови се нижу један за другим, сасвим природно и спонтано, а песме се могу читати као својеврсна поема, односно кантилена која има много тога заједничког скоро за све песме. Са овом поезијом није тешко успоставити комуникацију, будући да није херметична и неприступачна. Песник чини све за своју перцепцију и однос према читаоцима, а поједине песме поседују назначено време и место свог настанка, што на неки начин указује на ауторов интимистички и лирски дневник са бројних путовања по свету (Белгија, Француска, Немачка, Енглеска, Румунија, Аустрија, Албанија).

Песник и те како верује у моћ поезије и њена катарзична својства, па отуда покушаји да се смисао живота изједначи или бар поистовети са поезијом, која није успутан и узгредан стваралачки чин, већ посебан смисао постојања и нешто много више од тога. Овим комплексним издањем Јетон Келменди је зналачки скицирао, односно

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

заокружио своју поетику и етичко-естетички поглед на свет, учвршћујући доминантне ознаке свог лирског певања и мишљења. Другим речима, поетски говор је редукован и сажет, али бременим идејама и мислима, сликама и порукама, које су нека врста креативне рекапитулације и генеза развојног пута у широком временском размаку.

Може се закључити да је Келменди песник изразите субјективности, чији су стихови снажно обележени наглашеним личним тоном, као својеврсним сведочанством о властитом суочавању са животним изазовима и ововременим (не)приликама. Форма обраћања другом је свакако двосмислена, јер она заправо подразумева и обраћање властитом ја, што песнику омогућава да испољи лирску самоисповест и разноврсне евокације од детињства па до данашњих дана (*Под сенком успомене, Код дугих пландишта*).

Написане у слободном стиху и разбијеном ритму, ове песме одсликавају јединствен мисаони и симболички систем са врло присутним асоцијативно-метафоричким контекстом. Своја медитирајућа стања и расположења духа песник исказује на језгровит и непосредан начин, остављајући при том довољно простора за интелектуалну надоградњу и накнадна промишљања.

Главна одлика и поетичко-стилска особеност ове књиге јесте ретроспективан и интроспективан однос, као сведочанство о једном живљењу и стварању у овим кошмарним временима, о траговима људске угрожености, те о раскиду са многим илузијама и непознаницама. Субјективистички одређене преокупације предочавају нам сваковрсна психофизичка расположења лирског субјекта, који настоји да васпостави дубља, хуманија и осмишљенија значења у свом окружењу (*Реч прелази у ћутњу*).

Животна и унутрашња драматика, као и егзистенцијална стрепња, дати су као одређене слике и

детаљи из свакодневног живота, које су уздигнуте до општих порука и етичких спознаја. Лирска реторика Јетона Келмендија поседује богату и разноврсну скалу меланхоличних и емотивних исказа, у којој препознајемо устаљени и одвећ инаугурисани песнички образац, односно стваралачки поступак и начин обраћања. Са друге стране, песник ненаметљиво али суверено залази у пределе етике, историје, религије, политике, уметности, а све то у детаљима и скицама, не запостављајући при том оно што је суштинско, а то су, пре свега, његове интимне исповести и сажето казивање о властитом животу.

Келменди је особен и аутентичан песник, са јасно профилисаним изражајним капацитетом, добрим делом заснованим на лирској тананости и суптилности. Песникова креативна и сложена једноставност показују да се ради о емотивним и психолошким трептајима са местимичним утицајима експресионизма и неосимболизма. У тој необичној изражајној пројекцији налазе се својеврсна језичка рударења, успеле игре речима и разни каламбури, који сведоче о јединственом напору да се досегне оно несазнатљиво и феноменолошки неухватљиво (*Тренутак, Каденца*).

Француски песник Рене Шар је говорио да „поезија не захтева да буде разумљена, но да буде водич чула, да учини суштину живом“. Чини се да Келменди ову поетичку максиму има и те како у виду и да се ње зналачки придржава. Овом књигом аутор је направио крупан искорак на литерарној сцени не само код нас већ и у свету, показујући самим тим аутентичност и вредност свог модерног лирског стваралаштва.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

THJESHTËSIA KOMPLEKSE

Dr. Milutin Djuriković, Serbi

Përktheu nga serbishtja: Engjëll I. Berisha

"Poezia është një rreth i mbyllur: duke filluar nga intuitiviteti, ajo kalon përmes intelektualit dhe kthehet përsëri intuitive mbi ndjenjat. Në mesin e këtij rrethi, ndodhet poeti me, ngarkesën e tij, para konfuzionit dhe rrëmujës".

(Antonio PORPETA)

Në shikim të parë, mund të shihet se heshtja është një prej motiveve primar e dhe më të zakonshme në poezinë e Jeton Kelmendit, poet i njohur shqiptar, me prejardhje nga Peja, i cili aktualisht jeton dhe punon në Belgjikë, një intelektual i aftë, një profesor universiteti dhe anëtar i disa Akademive e Shkencave dhe Arteve, si dhe përkthyes dhe dramaturg.

Librat e tij janë përkthyer në shumë gjuhë të botës dhe ka fituar çmime të shumta ndërkombëtare për produktivitetin e tij shumë të pasur letrarë, ku flet më së miri për prestigjin dhe reputacionit që gëzon.

Ky libër paraqet një përzgjedhje të poezisë së tij, dhe në mënyrën më të mirë të mundshme ilustron metamorfozën krijuese, gjenezën dhe zhvillimin, i cili ishte duke lëvizur mendimin e tij poetikë që nga fillimi në të tashmen. Heshtja është, pra, një semantikë përcaktuese themelore, e poezisë së Kelmendit, i cili përfshin edhe tema të tjera universale të tilla si atdheu, dashuria, kujtime, nostalgji dhe të tjera. Filozofi

Nga shqyrtimi lirik dhe filozofik i heshtjes, poeti në të vërtetë shpreh botëkuptimin e qëndrimin e tij ndaj jetës dhe kohës, ndaj botës, dhe në përgjithësi për gjithçka që e rrethon dhe e cila është në qendër të interesit të tij krijues (Drama, "Vjen heshtje e egër".

Deri më tani, ky është prezantimi dhe përfaqësimi më i plotë i botimeve poetike të Jeton Kelmendi në gjuhën serbe, e

karakterizuar nga një disa veçori ekspresive, stilistike dhe tipologjike, të cilat janë kryesisht në vijim:

- mënyra narrative për të thënë,
- mungesa e rimës,
- shprehje në personin e parë njëjës dhe shumës,
- detaje auto / biografike,
- tema të ndryshme,
- transformime krijuese,
- krijimi artistik / i përmirësuar,
- Pjekuria etike dhe jeta.

Pikërisht mbi këtë bazë dhe kuptimin, e vërtetë dhe figurativ, vini re se si shembujt e poezisë së tij bashkojnë individualitetin (psikologjike) dhe ato universale (kolektive), ku subjekti lirik është semantike që tregon historinë e jetës, dhe mund të thuhet e dramës. Në shikim të parë, është e qartë se kjo poezi zbërthen një person krijues, i cili është një dashnor i pasionuar i poezisë, dhe që ka kaluar shumë gjëra të bukura dhe të shëmtuara në jetë. Kështu që disa poema kanë tipare të forta të një angazhimi, shpirtëror, patriotik, humanitar dhe etik.

Në çfarëdo që poeti këndon, kjo e bën të drejtpërdrejtë dhe shumë i frymëzuar, me resurset e shpeshta në vetën e parë njëjës apo në shumës. Në këtë mënyrë, subjekti lirik identifikohet me kolektivin, duke folur në emër të shumicës, dhe në lidhje me kohën (e kaluara, të tashmen dhe të ardhmen).

Koha është gjithashtu motivi i dytë obsesiv i këtij poeti, për shkak të konsideratave të tij filozofike dhe gnoseologjike dhe se si ai shkon tek poetët, artistët dhe krijuesit e tjerë të profileve të ndryshme. Gjegjësisht, pyetja dhe problemi i kohës janë frymëzimi i përgjeshëm nga memorizimi në ditët tona. Prandaj poeti përpiket të gjejë një këndvështrim të ri të vëzhgimit dhe perceptimit të këtij problemi, të cilin ai e konsideron jo vetëm si misterioz si të paarrtshëm dhe të padepërtueshëm.

Në kërkim të vazhdueshëm të kohës, si dhe një ndjenjë të ekzistencës dhe jetës, poeti gjen zgjidhje të caktuara dhe

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

përpyekjet medituese, nga e cila, megjithatë, janë poemat dhe thelbi i të cilit është e bazuar në besim dhe optimizëm.

Shqetësimet ose pyetje retorike të ai janë të shpeshta, sidomos në fillim të librit, sigurisht jo pa një përgjigje, por lë të kuptohet kuptimi primar i tyre me shprehjen e pasur metaforik dhe të veçantë, të cilat Kelmendi i zbulon si poet i thirrjes dhe reflektimit, intrigues për tu lexuar dhe të menduarit e duhur kritik.

Kelmendi është poet i ndjeshmërisë moderne, me një shprehje eliptike dhe të përciptë, e cila përkujton në një moment të haiku të shkurtër të vargut, por ende posedon shtresëzimin e thellë, mësimin, figurën dhe melodizmin.

Vargjet janë zvogëluar njëra pas tjetrës, mjaft e natyrshme dhe spontane, dhe poemat mund të lexohen si një lloj kënge, ose kantilinë që ka shumë për së afërmi pothuajse për të gjitha poemat.

Me këtë poezi nuk është e vështirë për të vendosur komunikimin, pasi ajo nuk është hermetike dhe i paarritshëm. Poeti i bën të gjitha të mundshme, perceptimin tuaj dhe marrëdhënien me lexuesit, dhe disa poema kanë treguar kohën dhe vendin e krijimit të saj, e cila në një farë mënyre tregon ditarin intim dhe lirikën e autorit me udhëtimet e shumta nëpër botë (Belgjikë, Francë, Gjermani, Angli, Rumani, Austri, e Shqipëri).

Poeti shumë beson në fuqinë e poezisë dhe pronat e saj purgative, prandaj përpyekjet për të barazuar kuptimin e jetës, ose të paktën të identifikohen me poezinë, e cila nuk është një rastësi, dhe nuk vepron e krijon rastësisht, por ka një ndjenjë të veçantë të qëllimit dhe diçka më shumë se kaq. Në këtë version kompleks, Jeton Kelmendi është skicuar me mjeshtëri, dhe e ka rumbullakosur poetikën e tij dhe pamjen etike dhe estetike të botës, duke përforcuar shenjat dominuese të të kënduarit lirik dhe opinionet. Me fjalë të tjera, të folurit poetik është reduktuar dhe koncize, por të plotë të ideve dhe mendimeve, imazhe dhe

mesazhe, të cilat janë një lloj përsëritje dhe gjenezës krijuese në rrugën e zhvillimit në një hapësirë kohore të gjerë.

Mund të konkludohet se Kelmendi është një poet i subjektivitetit ekspresiv, vargjet e të cilit dallohen dukshëm nga një ton personal i theksuar, si një lloj dëshmie për konfrontimin e tyre me sfidat e jetës dhe mundësitë në kohë (un). Forma e trajtimit të tjetrit është padyshim e paqartë, sepse në të vërtetë përfshihet adresimi i vetes së vetes, e cila i lejon poetit të shprehë vetëdijen vetëdijesove dhe evokimin e ndryshëm që nga fëmijëria deri në ditët e sotme (“Nën hijen e kujtesës”, Long Plains Kod).

Të shkruara në vargun e lirë dhe ritmet e thyera, këto poezi pasqyrojnë një mendim unik dhe sistem simbolik me një kontekst shumë të shoqërueshëm-metaforik. Poeti shpreh gjendjet e tij medituese dhe disponimet e shpirtit në një bërthamë dhe mënyrë të drejtpërdrejtë, duke lënë hapësirë të mjaftueshme për përmirësimin intelektual dhe pasqyrimin pasues. Karakteri kryesor dhe poetik-stilistik i këtij libri është një marrëdhënie retrospektive dhe introspektive, si një dëshmi e një jete dhe krijimi në këto kohë ankthi, gjurmët e rrezikut njerëzor dhe pushimi me shumë iluzione dhe të huaja. Preokupimet e përcaktuara në mënyrë subjektive na paraqesin të gjitha disponimet psikofizike të subjektit lirik, i cili kërkon të krijojë kuptime më të thella, më njerëzore dhe më kuptimplote në mjedisin e tyre (Fjala shkon në heshtje).

Jeta dhe drama e brendshme, si dhe ankthet ekzistenciale, jepen si imazhe të caktuara dhe detaje nga jeta e përditshme, të cilat janë ngritur në mesazhe të përgjithshme dhe në mendime etike. Retorika lirike e Jeton Kelmendit ka një shkallë të gjerë dhe të larmishme të shprehjeve melankolike dhe emocionale, në të cilën ne e njohim formën poetike të krijuar dhe të përruar, domethënë procesin krijues dhe mënyrën e të folurit. Nga ana tjetër, poeti vendos në pakuptimësinë, por ajo shkon përtej kufijve të etikës historisë, fesë, politikës, artit, të gjitha në

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

detaje dhe skica, pa lënë pas dore atë që është thelbësore dhe mbi të gjitha rrëfimin e tij intim dhe të përmbledhur duke treguar për vetë jetën.

Kelmendi është një poet dallues dhe autentik, me aftësi eksplicite të profilizuar në mënyrë të qartë, bazuar kryesisht në lirik dhe finesë. Thjeshtësia kreative dhe komplekse e poetit tregon se këto janë trajtesa emocionale dhe psikologjike me ndikimet lokale të shprehjes dhe neo-simbolizmin. Në këtë shfaqje të pazakontë ekspresive ekzistojnë disa lloj minierash gjuhësore, suksesi i lojërave me fjalë dhe çerdhe të ndryshme, të cilat dëshmojnë për përpjekjen unike për të arritur atë pakuptueshëm dhe fenomenologjikisht të pakapshëm (Momenti, Kadenca).

Poeti francez Rene Shar tha se "poezia nuk kërkon të kuptohet, por të jetë një udhërrëfyes për të dëgjuar, për ta bërë thelbin e gjallë". Duket se Kelmendi e ka këtë maksimum poetik, si në mendje ashtu edhe në admirim. Me këtë libër, autori bëri një hap të madh përpara në skenën letrare jo vetëm në vendin tonë, por edhe në botë, duke demonstruar autenticitetin dhe vlerën e kreativitetit të tij modern të lirisë.

СЛОЖЕНА ЈЕДНОСТАВНОСТ

(Јетон Кељменди: *Дивља ћутања*, Алма, Београд, 2018)

На овом свету лепота је заједничка.

Борхес

Др Даница Столић,

Београдска издавачка кућа „Алма“ је већ препознатљива по својим атрактивним и значајним издањима из свих области, жанрова и родова, како књижевности тако и науке, разних дисциплина и области. У оквиру те богате продукције с пажњом се негују преводи са разних језика, углавном у оквиру посебних едиција и библиотека. Једно од таквих издања, ретких и вредних, свакако је књига *Дивља ћутања* (стр. 148) младог албанског песника, драматурга и професора Јетона Кељмендија (1978, Пећ), у надахнутом и успелом преводу Смајла Смаке.

Његово комплексно и врло слојевито песничко дело први пут се озбиљније представља читаоцима на српском језику. Претходно треба нагласити да је реч о запаженом писцу и све присутнијем у ширим европским оквирима, чије су књиге превођене на многе светске језике (енглески, шпански, руски, италијански, француски, грчки, турски, румунски) и који је добитник низа угледних награда и признања широм света (Украјина, Француска, Грчка, Босна и Херцеговина, Либан итд).

Поезију овог ствараоца уопште није једноставно окарактерисати и одредити. Наиме, ради се о тзв. сложеној једноставности, а може се рећи и о једноставној сложености. Кељменди пише језгровито и сажето, али ипак поједине песме имају одређену наративну дозу, драмску обојеност и снажну идејну, симболичку и пиктуралну

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

позадину, која им обезбеђује завидну комуникативност и бољу рецепцију. То поткрепљују многи стихови, а посебно у песми *Негде вани*:

*Црвеним словима напиши
Име моје и стави на капији
Срца твог
Тада ће се знати да та кула
Има господара*

Његов стих је дисциплинован и однегован, а то значи да није епски развучен и разуђен. У тој изражајној шкртости и лапидарности налази се, пре свега, суштина поетике и лепота ове поезије, са којом је лако успоставити ваљану комуникативност. Иако се ради о сложеном односу и ставу према животу, свету и уопште према свему постојећем у спољњем и унутрашњем хабитусу (емотивном, етичком и психолошком), то наравно не подразумева дозу херметизма, некакве артистичке конструкције или модернистичке варијације, које иначе нису стране овом песнику.

То је, заправо, само једна од парадигматских окосница Кељмендијеве поетике, делимично засноване на метафизичким обрисима и неосимболистичким елементима својственим Паулу Целану или, рецимо, Збигњеву Херберту. Тражећи равнотежу између рационалног и сомнабулног, односно између сумње и вере, песник се залаже да свој лични свет усклади са параметрима и етичким моделима вањског/ историјског света, па отуда потичу извесни родољубиви, социјални и интимистички мотиви (*Мало повести, Сећање у стиховима, Мадригал*).

Песников доживљај света је по много чему необичан и јединствен. Заправо, ради се о етичкој свести и гледишту (*Живот удаљен од самог себе*), које наговештава несвакидашњу семантичку вредност поетског израза са

алузивним и асоцијативним подтекстом. Многе песме поседују назначено место и време свог настанка, што значи да аутор и те како води рачуна о својим стваралачким, репортерским и исповедним записима насталим на различитим светским меридијанима. То је, у неку руку, врста лирског и интимног дневника осмишљеног на традицији модерног песничког говора, па чак монолога и дијалога! Песма *Драма* има *четири чина*, односно четири кратка призора и појаве, који поменутој структури обезбеђују жанровску разноврсност и својеврстан синтетички меланж.

Чин трећи:

И данас нико није на дужности

Купуј карту за далеки пут

На свакој постаји

Писања

Наћи ћеш по један зарез за тебе

По један знак питања за мене

Није, дакле, тешко приметити да је овај песнички свет извесним делом реализован кроз сусрете, доживљаје и путовања, што је као креативни поступак и те како погодан за надахнућа и нова животна искуства. У том смислу, стихови Јетона Кељмендија нису само индивидуална представа и ствар личне природе, односно свет за себе, колико су својеврсно сведочанство о присуству света у себи и себе у свету (*Негде вани, Време нема времена*).

Дивља ћутања на илустративан и недвосмислен начин показују како литература у овом свеопштем тренутку глобализације и мултикултуралности временом постаје одредиште/ уочиште, а може се рећи и топос, у коме стваралац може јасно и отворено рећи све оно што мисли и осећа, без икаквих ограничења и утицаја на његову судбину. Песник то исказује метафорички и сублимирано, иако у насловној синтагми доминира мотив ћутања, који је

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

писац предговора проф. Милутин Ђуричковић зналачки уочио и маркирао (*Предговор*, стр. 5).

У демистификацији и деконструкцији неких застарелих стереотипа, песник Кељменди заговара интеркултуралност као етички и стваралачки приступ заснован на личним и колективним разменама, сусретима, односима и релацијама између књижевности, језика и култура. У томе се, поред осталог, налази смисао и квалитет његове поезије и креативног ангажмана, који и те како доприноси развоју интеркултуралности, толеранције и свести о прожимању цивилизацијских добара, односно вредности и тековина (*Кодекс*).

Ова књига собом и својим разноликим значењима, порукама и сликама нуди разумевање одређеног хронотопа (косовског, пре свега), али и проналажење свог идентитета у ширем комуникативном контексту. Песник све луцидно посматра, анализира и врло само/критички реагује, без икаквих зазора или предрасуда. Он је крајње добронамеран и отворен према свему и свакоме (*Једном ће кренути дани*).

Овде је реч о квалитетном песничком остварењу које у великој мери конституише нове, односно непознате представе и системе вредности (етичке, историјске, духовне), који су занимљиви и особени на свој начин. Кељмендијева поезија је богата библијским подтекстом и симболима (реч, девојка, јабука, змија), чије исконске парадигме у додиру са традиционалним и модерним делују врло примамљиво и ефектно (*Камена кула ћутања*).

Користећи повремено игру речима и различиту форму строфе, песник ствара заводљиве и алогичне слике које на тај начин откривају тајну и смисао хомо поетикуса, налазећи у песми откровење и смисао битисања, као у наслову *Зашто ми држиш трен*:

Остало ми је још времена

До сутра

Љубави научи ме

Како да волим

У складу са савременим психоаналитичким и научним достигнућима, у самој природи човека је да се исповеда неком другом, односно свом имагинарном саговорнику. Имајући ту природну потребу, Кељменди ствара својеврстан лирски и исповедни канцонијер, у коме отвара своју душу, мисли и запажања о животу и његовој пролазности (*Мало касније*). Као да је гладан и жељан живота, песник жуди за странствовањем, лутањем и познанствима, што за њега лично представља праву драгоценост и добит у животу. Из тих разлога његов лиризам је космички и универзалан, са богатим емпиријским искуством и сазнајним карактером.

Тема и предмет *Дивљих ћутања* је, у ствари, човек као појединац распет у суровим и егзистенцијалним тескобама савременог света, где се суочава са суновратима духовних вредности, отуђењем и угроженостима не само лирског субјекта већ и друштва у целини. Са друге стране, то говори о одређеној дози песникове ангажованости и жељи да се не мири са постојећим стањем око себе, јер жели да буде активан, стваралачки пристан и етички конструктиван.

Ово песничко издање, заправо, још једном потврђује неизоставну корелацију између књижевности и глобализације и те како својствену модерној светској литератури, а све више присутној на домаћој литерарној сцени, па самим тим и у преводима. По принципу концентричних кругова, од књиге до књиге, овај амбициозни и даровити песник проширивао је своју тематску и идејно-тематску скалу певања и лирске дескрипције, обезбеђујући јој додатну дозу рефлексивности, духовности, ангажованости и местимичног родољубља. Његове песме су, узев у целини,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

веома јасне и разумљиве са једноставним логичко-појмовним интегритетом речи и метафора, које у синтетичком преобликовању модерних поетичких начела делују веома оригинално и упечатљиво, као у песми *Доћи ће један долазак*:

*Игра има више правила
Од теорије поседовања
И стих поезије*

*Јесте сложене него обично
Ноћу када треба тама...*

Мењајући повремено песнички поступак, Кељменди ипак остаје доследан свом разноликом начину саопштавања појединих песама, које нуде (не)скривено доживљавање индивидуалног (психолошког) и цивилизацијског (колективног) искуства, а све то у хармоничности са космичким, оностраним и узвишеним. Чини се, такође, да ова лирика недвосмислено потврђује став познатог песника Антонија Порпете, који каже:

„Поезија је затворен круг: полази од интуитивног, пролази кроз интелектуално и поново се враћа интуитивном преко осећања. Усред тог круга налази се песник са својим теретом зачуђености и нереда“.

Испољавајући властиту и необичну пустоловину језика, као и несвакидашњи и осмишљени несклад света, песник нуди широко и прилично интегративно читање, односно загонетање реминисценција и доживљаја, слика и мелодија, које нас неће оставити равнодушним (*Поверење, Аморфна*). Наиме, песник интериоризује искуство света, изражавајући га властитим виђењима и осећањима, а нарочито лирским уобличавањима знања, смисла и лепоте. Он не напушта већ дограђује постулате свог певања и мишљења присутне у претходним књигама (*Доба љубави*, Подгорица, 2018).

Другим речима, његови најновији стихови представљају даље развијање и артистичку надоградњу опсесивних тема и већ обелодањених поступака. Доминантни мотиви су следећи:

- историјске и духовне реминисценције,
- завичајне слике и мелодије,
- родољубиви тонови и заноси,
- интимистичко-емотивне исповести,
- етичко и естетичко осмишљавање света...

Већ у почетним стиховима Кељменди је одредио и увећало скицирао позицију, односно положај и статус лирског субјекта, из којег као протагониста, актер и казивач непосредно учествује, саопштава и тумачи све виђено око себе. Иако се позива и често апострофира *ћутање*, песник је веома речит и елоквентан, бременим речима, идејама, порукама и свеколиким значењима (*Како се иде до самог себе*).

Пребирајући по колективном, предачком искуству (*Илирска, Круја*), по наносима прошлости и траговима историје, песник истовремено открива и властиту драму постојања, као лирски дневник, у коме је утиснут жиг свакодневице и савременог тренутка доживљеног не само у завичају већ и на ширим светским меридијанима. Песме су веома добро распоређене у идејно-тематском смислу, хронолошки и методолошки конципиране, стилски и језички компактне, те на извештан начин илуструју генезу, поетику и развојне фазе кроз које је овај песник пролазио током свог вишедеценијског бављења поезијом – од прве збирке (*Век обећања*, 1999), па до тренутно последње објављене на македонском језику (*Судбински простори*, 2018).

Није тешко приметити да је Кељменди као песник врло строг и ригорозан, није расипник речи и идеја. Суздржано и суптилно пише о свему што се налази у

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

фокусу његовог интересовања и доживљавања, не презајући да се понекад поиграва са графичким изгледом песме, са њеним интерпункцијским знаковима и жанровским одредницама. Тај поетички мозаик сачињен је веома вешто и надахнуто, са благим повећањима реторичке интонације и естериичне емоционалности, која указује на језичку конзистентност и згуснуту енергију мелодрамског казивања (*Драма*).

У својим *Нацртима из поетике* Фридрих Хердерлин на једном есту каже да је за поезију најлепши, а самим тим може се рећи и најзначајнији, управо тренутак када језик достигне своју врхунску духовност, најживље самоосвешћивање, односно моменат када се одиграва прелазак од одређене у неку општију бесконачност. Баш та несаопштива, али постојећа љубав за Кељмендија јесте уникатан поглед у вечну будућност:

Ако немаш

Времена

Више

Поклони ми пет

Минута

Дружења с тобом

И чини штагод желиш

Није, дакле, тешко приметити да је једна од кључних, можда и преломних, особина поетичке стратегије Јетона Кељмендија та неприметна и блага истрајност, односно инсистирање на вишедимензионалности поетског језика и његове редукције, чиме постиже максималне ефекте и лепоту израза, налик јапанској хаику поезији. То значи да се песник већ од самог почетка определио за јединствен стваралачки концепт са укорјењеном традицијом и новим модернистичким сазвучјима, који се понекад опиру реторичком и конценционалном устројству савремене лирске песме. Истовремено, пиктуралност /

сликовност чини једну од битних поетичко-стилских одредница ове лирике, остварене на сугестиван и непосредан начин.

Листајући књигу *Дивља ћутања*, читалац ће вероватно доживети својеврсну алузивну и асоцијативну „вртоглавицу“, јер просто нема стиха који не подразумева успостављање аналогичких веза са појединим фрагментима из света књижевности, културе, историје и уметности (*Мајка Тереза*, *Есеј о речима*). Без обзира на поменуто поливалентност облика и значења Кељмендијево поезије, она ипак настаје по принципима трагања сагласја између речи (симбола, појмова, слика), што нас усмерава ка такозваном ослушкивању унутрашњих импулса и њихово смисаоно повезивање по (не)очекиваној сродности:

Сада више не верујем

Ни речима

Које изговараш пуним срцем

Кељменди припада оним ствараоцима који су (не)посредно и увек на страни начела: у уметности – канона лепог, у животу – етичких кодекса (*Кодекс*), те отуда јасно разликује појмове добра од зла. У стиховима он изражава љубав према свему лепом и позитивном, добром и оптимистичном, чиме еманира достојанство своје личности и веру и моралну снагу. Задатак и обавезу песника схвата крајње озбиљно и одговорно, те отуда се залаже за повратак хармонији, складу и смислу. Као да је између поезије и живота стављен велик знак једнакости, исказан отприлике у овој формули:

Живот = поезија!

Конечно, поезија која је пред нама наишла је на запажен одјек у међународној књижевној критици, што довољно говори о њеним естетско-уметничким дометима и доброј рецепцији. Ако се томе дода да је аутор истовремено

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

драматург, публициста, преводац и угледан универзитетски професор са одбрањеним докторатом на страном језику, онда то показује да се ради о вишеструко поливалентној стваралачкој личности, која има и уме шта да каже.

У Београду, 7. 10. 2018.

THJESHTËSI E PËRBËRË

(Jeton Kelmendi, Heshtjet e egra, Alma, Beograd, 2018)

Në këtë botë bukuria është e përbashkët!

Borhesi

Dr. Danica Stoliq, Serbi

Përktheu nga Serbishtja: Smajl Smaka

Shtëpia botuese beogradase “ALMA“ tashmë është e njohur për botimet e veta atraktive dhe të rëndësishme nga të gjitha disiplinat lëmenjtë, zhanret dhe gjinitë, si të letërsisë ashtu edhe të shkencës, të disiplinave të ndryshme. Në kuadër të kësaj prodhimtarie të begatshme me kujdes të veçantë kultivohen edhe përkthimet nga gjuhë të ndryshme, kryesisht një kuadër të edicioneve të veçanta dhe bibliotekave. Njëra nga këto botime, të rralla dhe me vlerë, gjithsesi është libri Heshtjet e egra (faqe 148) e poetit të ri shqiptar, dramaturgut dhe të profesorit Jeton Kelmendi (1978, Pejë), në përkthimin e frymëzuar dhe të suksesshëm të Smajl Smakës.

Vepra e tij poetike komplekse dhe shumëstresore për herë të parë në mënyrë serioze i prezantohet lexuesve në gjuhen serbe. Paraprakisht duhet theksuar se fjala është për shkrimtarin e shquar gjithnjë e më shumë prezent në suazat e gjëra evropiane, librat e të cilit janë përkthyer në shumë gjuhë të botës (anglisht, spanisht, rusisht, italisht, frëngjisht, greqisht, turqisht, rumunisht) dhe i cili është fitues i shumë çmimeve eminente dhe mirënjohjeve e shpërblimeve në tërë botën (Ukrainë, Francë, Greqi, Bosnje e Hercegovinë, Liban etj.)

Poezinë e këtij krijuesi fare nuk është lehtë ta karakterizosh dhe ta përcaktosh. Fjala është për thjeshtësi komplekse, e mund të

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

thuhet edhe për kompleksivitet të thjeshtë. Kelmendi shkruan supstancialisht dhe shkurtimisht, por megjithatë disa poezi kanë dozë të caktuar narrative, ngjyrim dramatik dhe prapavi të fuqishme ideore, simbolike dhe piktorale, e cila iu siguron komunikim të lakmueshëm dhe recepcion më të mirë.

Këtë e argumentojnë shumë vargje ,e veçanërisht në poezinë diku jashtë:

Me shkronja të kuqe shkruaje

Emrin tim dhe vene në portën

E zemrës sate

Atëherë do të dihet se kulla

Ka pronar (zot shtëpie)

Vargu i tij është i disiplinuar dhe i kultivuar e kjo do të thotë se nuk është i stërzgatur dhe i copëtuar në mënyrën epike. Në këtë, kursimtari shprehëse dhe lapidaritet gjendet, para se gjithash, esenca e poetikes dhe bukuria e kësaj poezie, me të cilën është lehtë të vësh komunikimin e duhur, vlefshëm..

Edhe pse fjala është për raport të përbërë dhe qëndrim ndaj jetës, botës, jetës dhe përgjithësisht ndaj habitusit të jashtëm e të brendshëm (emotiv, etik dhe psikologjik), kjo natyrisht nuk nënkupton dozë të hermetizmit, ndonjë lloj konstrukcioni artistik, variacioni artistik, të cilat përndryshe nuk janë të huaja për këtë poet.

Kjo është, pikërisht vetëm njëra nga paradigmata boshtore të poetikës së Kelmendit, pjesërisht të bazuar në konturat metafizike dhe në elementet neosimboliste, karakteristike për Paul Celanin, ose të themi për Zbignijev Herbertin . Duke kërkuar barazpeshën në mes të racionale dhe somambules, gjegjësisht në mes të dyshimit dhe të besimit, poeti përpiqet që botën e vet lirike ta harmonizojë me parametrat dhe me modelet etike të botës së jashtme historike, rrjedhin disa motive atdhetare, sociale dhe intimistike (Pak histori , Kujtesë në vargje ,Madriga).

Përjetimi poetik i botës për shumëçka është jo i zakonshëm dhe unik. Është e vërteta- fjala është për vetëdijen etike dhe pikëpamjen (Jeta e ndarë nga vetvetja), që paralajmëron vlerë jo të vetëdijshme semantike të shprehjes poetike me nëntekst aluziv dhe asociativ

Shumë poezi posedojnë vend të përcaktuar dhe kohë të lindjes se tyre që do të thotë se autori aq shumë ka parasysh shkrimet e veta krijuese, reportoreskë dhe rrëfimtare dhe shkrimet rrëfimtare të lindura nga meridiane të ndryshme të botës. Në një mënyrë është njëlloj ditari. Kjo në një masë është një ditar lirik, intim i konceptuar në traditën e të folurit modern poetik, madje të monologut dhe të dialogut! Poezia Drama ka katër akte, respektivisht katër pamje të shkurtra dhe dukuri të shkurtra, të cilat strukturës së cituar i sigurojnë llojllojshmëri zhanresh dhe një melanzh të veçantë sintetik

Akti i tretë:

As sot askush nuk është në detyrë

Preje biletën për rrugën e largët

Shkrimi

Në secilin stacion

Do të gjesh nga një presje për vete

Nga një pikëpyetje për mua

Nuk është vështirë, pra të hetohet se kjo botë poetike në një masë të caktuar është relativizuar përmes takimeve, përjetimeve dhe udhëtimeve, që është si qëndrim kreativ aq shumë i përshtatshëm për inspirim dhe për përvoja të reja poetike.

Në këtë sens, vargjet e Jeton Kelmendit nuk janë vetëm prezantim individual dhe çështje e natyrës së brendshme, respektivisht botë në vete, aq sa janë paraqitje individuale dhe çështje për prezencën e botës në vete dhe të vetes në botë (Diku jashtë, koha nuk ka kohë).

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Heshtjet e egra në mënyrë ilustrative dhe të padiskutueshme tregojnë se si literatura në këtë çast të përgjithshëm të globalalizimit dhe të multikulturalitetit, me kohë bëhen cak/strehë e mund të thuhet dhe topos „në të cilin krijuesi qartë dhe haptazi mund të thuhet të gjitha atë që e mendon dhe e përjeton, pa kurrfarë kufizimesh dhe ndikimi në fatin e tyre. Poeti këtë e shpreh metaforik dhe në mënyrë sublime edhe pse në togfjalëshin e titullit dominojnë motivi i heshtjes, të cilin shkrimtari i parathënies, prof. Milutin Gjuričkoviç me dituri e ka vërejtur dhe e ka markuar (Parathënia, faqe 5) Në demistifikimin dhe dekonstruktimin e disa stereotipeve të vjetra, poeti Kelmendi e propagon interkulturalitetin, si qasje etike dhe krijuese, bazuar në përmasa personale dhe kolektive në takimet, marrëdhëniet dhe relacionet në mes të letërsisë , gjuhës dhe të kulturës

Në këtë sens, pos tjerash, gjendet kuptimi dhe cilësia e poezisë se tij dhe e angazhimit kreativ, i cili i kontribuon aq shumë zhvillimit të interkulturalitetit, të tolerancës dhe të vetëdijes dhe të arriturave (Kodeksi)

Ky libër me vete dhe me domethëniet e veta të shumëllojshme, me porositë dhe me pamjet ofron mirëkuptim të kronotopit të caktuar (kosovar, para se gjithash) por edhe gjetjen e identitetit të vet në kontekstin më të gjërë komunikativ. Poeti të gjitha i sheh në mënyrë lucide, i analizon dhe shumë në mënyrë vetëkritike reagon, pa kurrfarë përbuzjeje ose paragjykimi. Ai është skajshmërisht qëllimmirë dhe i hapur ndaj çdo gjeje dhe secilit. (Një herë do të fillojnë ditët)

Është fjala këtu për realizimin cilësor poetik që në një masë të madhe e konstituon paraqitje të reja, respektivisht të panjohura dhe sisteme të panjohura të vlerave (etike, historike, shpirtërore) që janë interesante dhe te veçanta në mënyrë të vet. Poezia e Kelmendit është e pasur me nëntekst biblik (fjala, vajza, molla, gjarpri) paradigmat zanafillore të së cilës ndeshen

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

me tradicionalet dhe modernet veprojnë shumë në mënyrë joshëse dhe efektivisht. (Kulla e gurtë e heshtjes)

Duke shfrytëzuar herë-herë lojën e fjalëve dhe formën e ndryshme të strofës, poeti krijon pamje ngashnjyese dhe alogjike të cilat në atë mënyrë zbulojnë të fshehtën dhe arsyen e homo poetikusit, duke gjetur në poezinë zbulimin dhe kuptimin e ekzistencës, si në titullin “Pse ma mban çastin.

Më ka mbetur akoma kohë

Deri nesër

Dashuri më mëso

Se si të dua

Në pajtim me të arriturat bashkëkohore psikoanalitike dhe shkencore, në vet natyrën e njeriut është që të rrëfhet dikujt tjetër, gjegjësisht bashkëbiseduesit të tij imagjinar.

Duke pasur këtë nevojë natyrore, Kelmendi krijon kanconijerë të posaçme lirike, në të cilën e hap shpirtin e vet, mendimet dhe pikëvështrimet për jetën në kalueshmërinë e saj (Pak më vonë). Sikur është i uritur dhe i dëshiruar për jetën, poet i lakmisë ,rrëmbimit ,bredhjeve dhe nhohjeve , që për atë personalisht paraqet një margaritar të njëmendet dhe fitim në jetë .

Për këto arsye. Lirizmi i tij është kozmik dhe universal, me përvoja të pasura empirike dhe me karakter njohës.

Tema dhe lënda e Heshtjeve të egra është në të vërtetë njeriu si individ, i mbërthyer në ankthe të egra Temë dhe lëndë e Nheshtjeve të egra ,në të vërtetë është njeriu i mbërthyer në rrethanat e egra ekzistenciale të botës bashkëkohore, ku ballafaqohet me rëniet marramendëse të vlerave shpirtërore, me tjetërsimin dhe rrezikueshmërinë jo vetëm të subjektit lirik, por edhe të shoqërisë në tërësi. Nga ana tjetër, kjo flet për dozë të caktuar të angazhimit poetik me dëshirën që mos të pajtohet me gjendjen ekzistuese rreth vetes ,sepse dëshiron të jetë aktiv,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

kreativisht i anshëm dhe etikisht konstruktiv.

Ky botim poetik ,pikërisht edhe një herë dëshmon korelacionin e pashmangshëm në mes të letërsisë dhe të globalizimit ka më tepër karakteristikë për letërsinë moderne botërore. Gjithnjë e me tepër prezent në skenën vendore, vetvetiu edhe në përkthime. Sipas parimit të rrathëve koncentrik, të librit pas librit , ky poet ambicioz dhe i talentuar e ka zgjeruar shkallën e vet tematike dhe ideore-tematike të këndimit dhe të deskripcionit lirik, duke siguruar dozë shtesë të reflektivitetit, shpirtësimit , angazhimit dhe të atdhedashurisë se aty këtushëm. Poezitë e tij janë, marrë në tërësi, shumë të qarta dhe të kuptueshme me koncepte me integritet të thjeshtë logjiko-konceptual të fjalës dhe të metaforës , të cilat në formësimin sintetik të parimeve të cilat në riformësimin sintetik modern të parimeve moderne veprojnë shumë në mënyrë origjinale dhe mbresëlënëse , si në poezinë Do të vjen një ardhje:

Loja ka shumë rregulla

Nga teoria e posedimit

Dhe vargu i poezisë

Është më e përbërë se sa e zakonshmja

Natën kur duhet terri ...

Duke ndryshuar kohë pas kohe, qëndrimin poetik, Kelmendi megjithatë i mbetet princip mënyrës se vet të shumëllojshme të kumtimit të poezive të caktuara të cilat ofrojnë përjetim të (pa)fshehtë të përvojës poetike individuale (psikologjike) dhe të përvojës civilizuese (kolektive) kjo në pajtim me liriken, të matanshmen dhe të lartësuarën. Sikur kjo lirikë qartë vërteton qëndrimin e poetit të njohur, Antonije Porpete, i cili thotë: „ Poezia është rreth i mbyllur, niset nga intunitivja, kalon përmes intelektuales dhe serish kthehet intuitivës përmes ndjeshmërisë. Në mes të këtij rrethi gjendet poeti me barrën e vet të çuditjes dhe të çrregullitjes“.

Duke shprehur aventurën gjuhësore vetanake dhe të

jashtëzakonshme gjuhësore, si dhe mosharmonizimin jo të çdoditshëm e të konceptuar të botës ,poeti ofron lexim të gjerë dhe në masë të madhe lexim integrativ, gjegjësisht enigmatizim të reminishencave dhe të përjetimeve, të pamjeve dhe të melodive ,të cilat nuk do të na lënë gjakftohtë (Besimi , Amorfe). Ç`është e vërteta, poeti interiorizon përvojën e botës, duke shprehur me vrojtimet e veta dhe ndjenjave të veta, dhe posaçërisht të formësimeve të dijeve formësimeve diturore të kuptimeve dhe të bukurisë.

Ai nuk braktisë por mbindërton procedurat e këngëtimit të tij dhe të reflektimit të tij prezente në librat e mëparshme (Stina e dashurisë, Podgoricë , 2018).

Me fjalë të tjera ,vargjet e tij më të reja paraqesin zhvillim të mëtejshëm dhe mbindërtim artistik të temave opsive dhe të veprimeve tashmë të ndriçuara/Motivet dominuese janë :

- reminishencat historike dhe shpirtërore,
- pamjet e vendlindjes dhe meloditë,
- tonet atdhetare dhe entuziazmet atdhetare ,
- rrefimet intimistiko- emotive,
- kuptimësia etiko dhe estetike e botës ...

Që në fillim vargjet Kelmendi e ka caktuar në një masë të madhe dhe e ka skicuar pozicionin, gjegjësisht pozitën dhe statusin e subjektit lirik, nga i cili, si protagonist, akter dhe rrëfimtari drejtpërdrejt kumton dhe komenton gjithë atë që ishte parë rreth tij . Edhe pse e përmend dhe shpeshherë e apostrofon heshtjen , poeti është shumë i fjalës, thënës dhe elokuent , i ngarkuar me fjalë, me ide, porosi dhe me domethënie të shumta (Si shkohet deri te vetja).

Duke gjurmuar nëpër përvojën gojëdhënëse (predackom) Пребирајући по колективном, предачком искуству (Ilire ,Kruja) nëpër nanosaima të së kaluarës dhe nëpër gjurmët të historisë, poeti njëkohësisht zbulon edhe dramën personale të

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

ekzistencës, si një ditar lirik, në të cilin është stampuar vula e përditshmërisë dhe i çastkit bashkëkohës të përjetuar jo vetëm në vendlindje, por edhe në dimensionet më të gjera meridiane botërore.

Poezitë janë sistemuar shumë mirë në sensin ideo-tematik, kronologjik dhe etodologjik të konceptuara, kompakte stilistike dhe gjuhësisht, kështu që në një mënyrë e ilustrojnë gjenezën, poetiken dhe fazat zhvillimore nëpër të cilat ka kaluar ky poet gjatë marrjes shumëvjeçare me poezinë-nga përmbledhja e parë (Shekulli i premtimit 1999) deri tek përmbledhja aktualisht e fundit në gjuhen maqedonase (Hapësirat fatcaktuese, 2018). Nuk është vështirë të hetohet që Kelmendi si poet është shumë strikt dhe rigoroz nuk është shpërndarës, dorëlibër i fjalëve, dhe i ideve. Përmbajtshëm dhe në mënyrë subtile shkruan për çdo gjë që gjendet në fokusin e interesimit dhe të përjetimit të tij.

Duke mos hezituar që ndonjëherë të luaj me pamjen grafike të poezisë, me interpunkcionin e saj, me shenjat e saj dhe përcaktueset zhanreve ai mozaik poetik përbëhet shumë mjeshtërisht dhe me frymëzim, me rritje të ndjeshme të intonacionit retorik dhe të emocionit eterik, që flet për konzistencën gjuhësore dhe energjinë e përqendruar të rrëfimit melodramatik (Drama).

Në Parimet e veta nga poeti, Fridrih Herderlini në një vend thuhet se për poezinë më i bukur, e vetvetiu mund të thuhet edhe më i rëndësishmi, pikërisht çasti, pikërisht është kur gjuha arrin shpirtësimin e vet kulmor. Vetëdijesimin më të gjallë, respektivisht çastin kur gjuha luhet kalimi nga një paskajshmëri e caktuar në një të tillë të përgjithshme. Pikërisht ajo dashuri ekzistuese e pakumtuar për Kelmendin është unicate

Shikimi në ardhmërinë e amshuar:

Nëse nuk ke

Kohë

Më

Mi fal pesë

Minuta

Shoqërimi me ty

Dhe bëj çfarë të duash

Nuk është pra, vështirë të hetohet se njëra nga cilësitë kryesore e ndoshta edhe vendiktare të poetikes të strategjisë së Jeton Kelmendit, qëndrueshmëria delikate e pahetuar, delikate gjegjësisht insistimi ndaj shumëdimensionalitetit të gjuhës poetike dhe të reduktimit të saj, në

ç` mënyrë arrin efekte maksimale dhe bukurinë e shprehjes ngjashëm me haikun japonez poetik. Kjo do të thotë se poeti që nga vet fillimi është përcaktuar për një koncept unik krijues të rrënjësor me traditën dhe me tingëllime të reja moderniste, të cilët ndonjëherë kundërshtojnë strukturat retorike dhe konceptuale të poezisë bashkëkohore lirike.

Njëkohësisht, piktura e bën një nga përcaktueset qenësore poetike-stilistike të kësaj lirike ,të realizuar në mënyrë sugjestive dhe të drejtpërdrejt .

Duke shfletuar librin “Heshtjet e egra”, lexuesi sigurisht se do të përfjetojë marramendje të caktuar aluzioniste, sepse thjeshtë nuk ka varg, i cili nuk nënkupton vendosje të lidhjeve analogjike me fragmente nga bota e letërsisë, e kulturës e historisë dhe të arteve (Nëna Tereza , Ese për fjalët). Pa marrë parasysh polivalencën e përmendur të formave, të pamjeve ,që na orienton, poezia e Kelmendit megjithatë lind mbi parimet e gërmimit të pajtueshmërisë në mes të fjalës (simboleve, koncepteve, pamjeve) që na shpie drejt të ashtuquajturit dëgjimit të impulseve të brendshme dhe ndërlidhjeve të tyre kuptimore sipas analogjive të (pa)pritur

Tashmë nuk besoj

As fjalëve

Të cilat i flet më gjithë zemër :

Kelmendi i takon atyre krijuesve të cilët janë të drejtpërdrejtë

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

dhe gjithmonë në anën e parimeve: në art kanë kodin e se bukures, në jetë –të kodekseve etike (Kodeksi), Së këndejmi qartësisht dallon konceptet e së mirës nga e keqja. Në vargje ai shpreh dashurinë ndaj krejt asaj që është e bukur dhe pozitive, e mirë dhe optimiste, ne ç'mënyrë emëron krenarinë e personalitetit të tij, besimin dhe fuqinë morale. Detyrë dhe obligim të personalitetit të tij e kupton skajshmërisht në mënyrë dhe me përgjegjësi, së këndejmi angazhohet për kthim harmonisë, pajtimit dhe kuptimit. Sikur është në mes të poezisë dhe të jetës është vënë shenjë e madhe e barazisë, e shprehur përafërsisht në këtë formulë:

Jeta = poezi !

Përfundimisht poezia që është para nesh, ka hasur në një jehonë të shquar në kritikën ndërkombëtare letrare ,që flet mjaftueshëm për lartësitë e saj estetiko- artistike dhe për receptimin e mirë. Nëse i shtohet kësaj se autori njëkohësisht është dramaturg, publicist, përkthyes dhe profesor autoritativ universitar me doktoranturen e mbrojtur në gjuhën e huaj ,kjo dëshmon se fjala është për një personalitet krijues shumëfish polivalent, i cila ka dhe di të thotë.

Beograd , 7. 10. 2018.

ĆUTANJE KAO NAČIN POETSKOG GOVORA

Prof. dr. Miomir Milinkovic, Srbija

Reč, taj nevidljivi fluid što treperi u nama i oko nas, samo privremeno zatočena u kamenu, u kulu ćutanja, osnažena energijom poetske imaginacije, pomaže pesniku da uspešno istražuje i iznalazi odgovore na krucijalna pitanja egzistencije, da otkriva smisao i trajne vrednosti čovekovog života, ukleštenog neprikosnovenim zakonima prolaznosti i banalne svakodnevice. *Kako se ide do samoga sebe* je pesma koja se može definisati kao kredo njegove poezije, aforistička maksima dubokoumnih promišljanja i osobena definicija života, situiranog u sferu univerzalnih koordinata, daleko iznad prosečnog i banalnog, i izvan vremenskih, prostornih, nacionalnih i konfensionalnih granica u diskursu kosmopolitizma i nemepljivih humanističkih relacija. Reč je niverzalni ključ koji otkriva tajne i genezu života, od prepotopskog doba do vremena hiperproduktivne, urbane civilipezacije.

Pesma *Život udaljen od samoga sebe* je apoteoza dobrote, postament najfinijih čovekovih poriva, portret individue koja ceo svoj vek žrtvuje za budućnost drugih, rafinirana slika junaka čije ime, kako kaže pesnik "blista na nebu i na zemlji". Stihovi pesme su neponovljiva apologija dobrote, inspirisani likom i delom gorostasne heroine Majke Tereze, profilisane kao uzor čovečnosti, uzdignut do linije kosmoloških relacija. Keljmendijevi stihovi su lirski hronotp nemirne mladosti, autentičan zapis senzibilnih ljubavi, patnji i bola, dnevnik emotivnih vibracija, molitvenik dubokih promišljanja, iskazanih snagom reči i neobičnih stilskih konstrukcija. Svaka njegova pesma je otvorena knjiga njegove

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

duše i naravi, široki registar čulnih senzacija, aplikacija svesti i podsvesti, oživljena i konkretizovana u asocijativnim poetskim slikama iznijansiranih boja i lakokrilih tonova.

U strukturi Keljmendijevih stihova često se sreće reč ćutanje, ponovljena na više mesta, u različitim oblicima i padežima, ali to nije poziv na hermetički stav prema životu i neposrednom okruženju, već poziv na univerzalne obrasce komunikacije, žudnja za lepšim i pravednijim svetom, koji bi zadovoljio makar elementarne potrebe ljudske egzistencije. Pesnik sadržinom i porukama svojih stihova, pripada redu onih koji, kako bi rekao Niče "unapređuju svet i čine ga boljim". Vizualizaciju misli i poruka uspesno ostvaruje u kontrastima koji fiksiraju zrelu antropološku misao o protivteži dobra i zla i nepomirljivosti suprotstavljenih, realnih i volšebnih sila. Variranjem antiteza on markira promenljivost čovekove naravi i relativnost premisa na kojima su međuljudski odnosi sazđani. Njegovi stihovi upućuju na staru i odavno poznatu istinu da svi ljudi ne mogu biti bogati i slavni, ali bi svi mogli da budu dobri. "O dobroti uvek treba govoriti lepo", uskliknuće u pesmi *Jednom će krenuti dani*, da bi već u sledećim stihovima između dobrote i lepote stavio znak jednakosti. Pritom on ne sputava čovekovu slobodu i ne određuje način njegovog ponašanja, već samo, markira misao da su elementarni zahtevi dobrote ispunjeni i onda ako, drugima ne činimo zlo. Njegovo pevanje ispunjeno je nadom da će dobrota spasiti ljudski rod.

Pitanje slobode je takodje česta tema njegove poezije. Da li je čovek slobodno biće, ili se samo zavarava iluzijom slobode? Da li sloboda ima karakter apsolutnog, koje se može u celosti posedovati, ili je ograničena i čoveku dostupna u određenim dozama neke nadnaravne ili zemaljske sile. Pesnik katkad zastane pred tako teskim pitanjima, da bi se u svojim razmišljanjima opredelio za intimni mir i uplovio u sferu unutrašnje, slobode. Pritom insistira na potrebi stalnog uzdizanju iznad ljudskih poroka i slabosti, istražava na potrazi

za istinama života koje mu otvaraju nedodirljivi horizont lične, neprikosnovene slobode. Slobodna i čista, kosmopolitska misao, smatra pesnik, uzdiže čoveka iznad gvozdениh stega nadobudnih gospodara i omogućava mu da sagleda neki bolji i drugačiji svet, s druge strane ogledala. Sloboda nije privilegija odabranih, već opšte dobro za koje se valja dušom i srcem boriti.

Svoj neosporni pesnički talenat Keljmendi je najpotpunije iskazao u ljubavnoj lirici, u ispovednim i evokativnim stihovima koji otkrivaju subjektivni pesnikov svet, markiran i konkretizovan u različitim situacijama, na različitim mestima i geografskim prostorima. Stilski izraz ovih pesama je ostvaren na jezičkom kompleksu lapidarnih stilskih konstrukcija i metaforičnih lirskih traktata, koji proširuju zatvorene krugove normativne gramatike i nude neslućene mogućnosti i snagu moderne pesničke retorike. Keljmendi je čarobnjak koji se igra na valovitom žuborenju reči, brodi njihovim nemirnim zvucima, dopire i nastanjuje se u dušu čitalaca i nastoji da nađe put do sebe. Kad padne u sferu empatije, postaje, svojom voljom, odani rob koji služi uzusima njihovog realnog značenja i simboličnih, kontemplativnih domašaja.

Pesme inspirisane lepotom izraz su pesnikove žudnje prema ženi, prema čarima njenih erotskih i duhovnih poriva, počev od prvih stidljivih pobuda i neobuzdanih strasti, do komplementarnog prožimanja emotivnih i misaonih refleksija i pokušaja da se definiše lepota kao konkretan fenomen u kolopletu čulnih i vizuelnih senzacija. Neodređenost emotivnih vibracija transformiše se u potragu za identifikacijom individue, uznemirene tragičnim iskustvima epohe i arhetipskim obrascima obelodanjenih, svesnih i podsvesnih nagona. Ljubavni zanos, želje, porivi i snovi, iskazani su jednostavnim, ekspresivnim izrazom, bez okolišenja i kolebanja, spontano i prirodno, sa vidnim

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

oznakama artificijelnog iskustva, u kojem već poznate i opevane stvari dobijaju novo ruho nadahnute poetske retorike.

I ma o čemu da peva, o ljubavi, patriotizmu, domovini ili socijalnim temama, Keljmendi je pesnik čulnih i vizuelnih senzacija, osnaženih aforističkim iskazima u kojima se kristališu i slažu nemiri pesnikovog vremena u grozničavom ritmu novih tonova na kojima se temelji i stvara moderna poezija. Katkad se u njegovim stihovima oglasi eho lutalačkog zanosa kakav se sreće u stihovima Rastka Petrovića i nemušti govor egzotičnih predela koji je na velika vrata ušao u moderne tokove evropske poezije. U neskrivenoj nameri da uvek bude nov i drugačiji u odnosu na svoje prethodnike, Keljmendi katkad zanemaruje načela versifikacije i zalazi u neosvetljene prostore čvornovatih, zgusnutih reči i rečenica, ali nikada ne tone i ne gubi se u lavirintu nepredvidivih zamki i zamršenih puteva, već uspeva da nadje najdublju misao i najbolji izraz, koji ga stavlja na liniju rafiniranih čulnih senzacija i neprikosnovenih istina koje razvejavaju zavesu svih zabluda, prepreka i zabrana.

Inspirisana dramatikom savremene ljudske egzistencije, profilisana modernim iskazom lapidarnih konstrukcija, obojena tonovima moderne, diskurzivne versifikacije, obeležena ožiljcima pesnikovog vremena, obavijena velom dirljivih lirskih ispovesti, poezija Jetona Keljmenidija se čita i doživljava kao pitka, brižljivo negovana melodija, koja se formom i sadržinom i estetskim vrednostima uzdiže iznad ustaljenih poetskih klišeja, do nivoa suptilne, nadahnute i posve nove poetske naracije. Lakoćom pevanja, koja je prirodna i nenametljiva, pesnik uspešno opservira svet u kome živi. Zagledan u daljinu, u potrazi za slikom boljeg i pravednijeg sveta, on istovremeno traga i za novim poetskim govorom, od narativno-deskriptivnih do snažnih, refleksivnih monoloških konstrukcija.

HESHTJA SI MËNYRË E TË TË FOLURIT POETIK

Dr. prof. Miomir Milinković, Serbi

Përktheu nga Serbishtja: Smajl Smaka

Fjala , ky fluid i paparë i cili fërfëllon në ne dhe rreth nesh ,vetëm përkohësisht e ngujuar në gurë, në kullën e heshtjes, e fuqizuar me energjinë e imagjinatës poetike, ndihmon poetin që me sukses të hulumtojë dhe të gjej përgjigje në pyetjet kruciale të ekzistencës, që të zbulojë e të gjej kuptimin dhe vlerat e përhershme të jetës se njeriut, të ndryrë me ligjet e pacenuara të kalueshmërisë dhe të përditshmërisë banale. Si shkohet të vetvetja është poezi e cila mund të përcaktohet si credo e poezisë se tij , maksimum aforistike e reflektimeve të thella dhe përcaktim i veçantë i jetës në sferën e koordinatave universale, shumë mbi mesataren dhe banalen dhe jashtë kufijve të kohës , hapësinore nacionale dhe konfesionale në diskursin e kosmopolitizmit dhe të relacioneve të pamatshme humanitare

Fjala është çelësi universal i cili i zbulon të fshehtat dhe gjenezën e jetës, nga koha e para përmytjeve deri te koha e civilizimit hiperproduktiv, urban.

Poezia “Jeta e larguar nga vetvetja” është apoteozë e mirësisë, postament i nxitjeve më të bukura njerëzore, portret i individualizmit, i cila tërë shekullin e vet e viktimizon për ardhmërinë e të tjerëve, pamje e rafinuar e trimit emrin e të cilit, siç thotë poeti ”shkëlqen në qiell dhe në tokë ”. Vargjet e poezisë janë apologji e papërsëritshme të mirësisë, e frymëzuar me personalitetin dhe me veprën heroinës monumentale Nëna Tereze , profiluar si model i njerëzillëkut, ngritur deri në linjën e relacioneve kosmologjike. Vargjet e Kelmendit janë kronotip

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

lirik i rinisë se trazuar , shkrim autentik i dashurisë sensibile, të vuajtjes dhe të dhimbjes, ditar i vibrimeve emotive, libër lutjesh i reflektimeve të thella, të shprehura me forcën e fjalës dhe i konstrukcioneve të jashtëzakonshme stilistike. Secila poezi e tij është libër i hapur i shpirtit dhe të karakterit të tij, regjistër i gjerë i sensacioneve të ndjenjave, aplikim i vetëdijes dhe nënvetëdijes e jetësuar dhe e ngjyrave të nyansuara dhe të toneve flatërlehta .

Në strukturën e vargjeve të Kelmendit shpesh ndeshen fjala heshtje, e përsëritur në shumë vende , në format dhe në rasi të ndryshme, por kjo nuk është thirrje për qëndrim hermetik ndaj jetës dhe rrethit të drejtpërdrejtë, por thirrje për modele universale të komunikimit, pasion për botë më të drejtë dhe më të bukur, e cila do të përmbushte së paku nevojat elementare të ekzistencës njerëzore. Poeti me përmbajtjen dhe me mesazhet e vargjeve të tija , i takon rendit të atyre të cilët, si do të thoshte Niçe e ”përparojnë botën dhe e bëjnë më të mirë”. Vizualizimi i mendimit dhe i mesazhit me sukses e realizon në kontrastet të cilat fiksojnë mendimin e pjekur antropologjik në kundërbalansin të së mirës e së të keqes dhe papajtueshmërinë e të papajtueshmëve të forcave reale dhe madhore varirimin e antitezave ai e markon ndrueshmërinë e karakterit të njeriut dhe relativitetin e premisave, mbi të cilat janë të ndërtuara marrëdhëniet ndërnjerëzore. Vargjet e tij adresojnë në të vërtetën e vjetër, të njohur qëmoti se të gjithë njerëzit nuk mund të jenë të pasur dhe të famshëm, por të gjithë do të mund të jenë të mirë. ”Për të mirën gjithmonë duhet folur bukur ”, do të kllithte në këngën “Një ditë do të fillojnë ditët,” ashtu që në vargjet vijuese në mes të së mirës dhe të bukurës ,ka vend shenjë barazimi. Me këtë rast ai përkufizon lirinë e njeriut dhe nuk përcakton mënyrën e sjelljes se tij, por vetëm e markon mendimin se kërkesat elementare të së mirës janë përmbushur edhe atëherë nëse të tjerëve nuk u bëjmë keq. Këngëtimi i tij

është i përmbushur me shpresë se e mira do ta shpëtojë gjininë njerëzore.

Çështja e lirisë po ashtu është temë e shpeshtë e poezisë së tij. Se a është njeriu qenie e lirë apo nëse vetëm mashtrohet me iluzionin e lirisë ? A ka liria karakter të absolute , e cila në tërësi mund të posedohet , apo është e kufizuar dhe e qasshme për njeriun në doza të caktuara të ndonjë fuqie mbinatyrore ose tokësore . Poeti herë-herë ndalet para pyetjeve të tilla të rënda ,që në reflektimet e veta të përcaktohej për qetësi intime dhe të lundronte në sferën e lirisë së brendshme. Me këtë rast insiston në nevojën e ngritjes së vazhdueshme sipri veseve njerëzore dhe të dobësive , këmbëngul në kërkimin për të vërteta të jetës të cilat i hapin paprekshmërinë e horizontit të lirisë personale të pacenuar.

Mendimi i lirë dhe i pastër, kosmopolit , konsideron poeti, e ngrit njeriun përmbi shtrëngesat e hekurta të zotërinjve shpresëdhënës dhe mundëson që të shikojë një botë të ndryshme dhe më të mirë, nga ana tjetër e pasqyrës. Liria nuk është privilegj i të zgjedhurve, por një e mirë e përgjithshme për të cilën ia vlen që me shpirt dhe me zemër të luftohet.

Talentin e vet të padiskutueshëm poetik ,Kelmendi në mënyrën më të plotë e ka shprehur në liriken e dashurisë ,në vargjet rrëfimtare dhe evokuese të cilat zbulojnë botën subjektive të poetit, të maskuar dhe të konkretizuar në situata të ndryshme, në vende të ndryshme dhe në hapësira gjeografike. Shprehja stilistike e këtyre poezive është realizuar në kompleksin gjuhësor të konstruksioneve lapidare stilistike dhe të teksteve lirike metaforike, të cilat zgjerojnë rrathët e mbyllur të gramatikës normative dhe ofrojnë mundësi të paimagjinuara dhe fuqi të retorikes poetike. Kelmendi është magjistar, i cili luan në gurgullimën dallgëzuese të fjalës. Lundron me tingujt e trazuar të tij, arrin dhe sistemohet në shpirtin e lexuesit dhe përpiqet ta gjej rrugën deri te vetvetja. Kur bie në sferën e empatisë , bëhet me vullnetin e vet , skillav besnik, i cili u

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

shërben uzuseve të domethënies se tyre reale dhe simbolike të largësive të arritshme kontemplative

Poezitë e frymëzuara nga bukuria janë shprehje e pasionit të autorit ndaj gruas, ndaj ngashnjimeve të inspiruara , nga bukuria janë shprehje e afshit të poetit ndaj gruas ,motive (me nxitje të saja erotike dhe shpirtërore, filluar nga motivet e të para të turpshme dhe të epsheve të pa frenuara deri te gërshetimi komplementar i refleksioneve emotive dhe mendore dhe i përpjekjes që të definohet bukuria si fenomen konkret në çikrikun e sensacioneve epshore dhe vizuele të motiveve të tij erotiko-shpirtëror.

Pacaktueshmëria e vibrimeve emotive transformohet në kërkim për identifikim e individit ,të shqetësuar me përvoja tragjike të epokës dhe me modele të ndriçuara të instikteve të vetëdijshme dhe të pavetëdijshme .Ngazëllimi dashuror, dëshirat, nxitjet dhe ëndrrat janë thënë me shprehje të thjeshta, ekspresive, troç dhe pa dilema, spontanisht dhe natyrshëm pa shenja të dukshme të përvojës artificiale, në të cilat gjerat tashme të njohurës dhe të kënduara fitojnë veshje të re të retorikes së frymëzuar poetike.

Për çfarëdo që këndon Kelmendi , për dashurinë, patriotizmin, rinë, atdhedashurinë, ose për temat sociale, Kelmendi është poet edhe i sensacioneve epshore dhe vizuele, të fuqizuara me rrëfime aforistike në të cilat kristalizohet dhe palosen trazimet e kohës së poetit në ritmin e trishtuar të toneve të reja në të cilat bazohet dhe krijohet poezia moderne. Ndonjëherë në vargjet e tij qet zërin jehona e ngazëllimit bredhacak, çfarë ndeshet në vargjet e Ratko Petroviqit dhe të folurit e heshtur të viseve ekzotike të cilat përmes derës se madhe kanë hyrë në rrjedhat moderne të poezisë evropiane.

Me qëllim të pa fshehur që gjithmonë të jetë i ri dhe tjetër fare në raport me paraardhësit e tij , Kelmendi nganjëherë len anash parimet e verifikimit dhe hyn në hapësira të pandriçuara të reja , të fjalëve dhe të fjalive të përqendruara ,por asnjëherë nuk

fundoset dhe nuk humb në labirintin e në kurthet e paprapara dhe rrugët e ngatërruara ,por ia arrin ta gjej kuptimin më të thellë dhe shprehjen më të thellë veçse ia arrin të gjej kuptimin më të thellë dhe shprehjen më të mirë e cila e vendos në linjën e sensacioneve të rafinuara të sensacioneve epshore dhe të të vërtetave të pakontestueshme të cilat grisin perden e të të gjitha lajthitjeve, pengesave dhe ndalesave.

E frymëzuar me dramatikën e ekzistencës bashkëkohore njerëzore, e profiluar me shprehje moderne ,konstrukcione lapidare, e ngjyrosur me vrragë të versifikacionit diskursiv, e shënuar me vrragët e kohës së poetit, e mbështjellë me vellon e rrëfimeve prekëse lirike , poezia e Jeton Kelmendit lexohet dhe përjetohet si melodi e pijshme, e kultivuar me kujdes, melodi e cila, me formën dhe me përmbajtjen dhe me vlerat estetike ngritet mbi klishetë e etabluara poetike, deri në nivelin e naracionit subtil, inspirativ dhe krejtësisht të ri poetik. Me lehtësinë e këngëtimit e cila është e natyrshme dhe e paimponueshme, poeti me sukses observon botën në të cilën jeton. Duke shikuar në largësi, në kërkimin për pamjen e me se mirës dhe me të drejtë ,ai njëkohësisht gjurmon edhe për të folurit që njëkohësisht gjurmon edhe për të folur të ri poetik nga narrativo-deskriptive deri të konstrukcionet e fuqishme refleksive monologiste.

КРЕАТИВНИОТ ПРОСТОР КАКО СУДБИНА
Проф. Др. Трајко Огненовски

(Кон поетската збирка „Судбински простор“ од Јетон Келменди во издание на Дата Песнопој, Битола, 2018)

Кога ќе прочитате макар еден стих од поезијата на Јетон Келменди го имате чувството не тивка егзалтација која ве води кон една инспиративна рефлексивна. Многу интимно одлучив за време на благословената средба со оваа поезија да заборавам на големи имиња како шт се Бродски, Монтале, Шимборска, Цветаева. Пловидбата по овие стихови едноставно ме натера на тоа. Се случи при препрочитувањето и пронаоѓањето на тајните состојки на овој мудар верс да немам референца и мисловно да ја обгрнам оваа поетска авантура за да ги детектирам единствените ткива, оние напластувања кои се типични само за овој поет и за никој друг.

Поетските превирања кај лирските импресии не сакајќи формираат заумни хиперболички импланти и слаткиот стих звучни напасти лелеаво и несигурно, т.е. има еднонасочни собитија. Во оваа збирка лириката е комплексно ангажирана и отвора две лице: на љубовта и на страстната измама. Љубовните струења во стиховните катаракти на Келменди имаат горчлива тензија, имаат некаква соблазнителност која тој во белиот стих ја пласира на многу наврати во дијалектичка форма – низ епистоларна негација. Споменувам епистоларна затоа што стиховите на овој исклучително надарен поет се прелест на одамна заборавени писма кои глобално пормениле нечии животни патишта:

„Кај тебе љубопитноста се зголемува

Чекањето ја застрашува ноќта,
Спиењето прави чудо,
Сонувам
За нејзиното спиeње во мене.“
(Го сонувам нејзиното спиeње во мене)

Лирските каденци во оваа стихозбирка се влеваат во морето на интензивната љубовна опсесија. Во некои од песните љубовните стихови имаат рационално детерминиран восхит, една еротска инвазија која не експлодира само заради мудрата одмереност на реториката.

„Кралице
Имаш нешто во мене
Или ме зафатило лошо време
Очите ноќе болскаат
Небото ги осветлува мислите
Над тебе
Нема доаѓања ...“
(Очите ноќе сјаат)

Со тој вид на деталји, лириката на Келменди се одликува со една оригиналност и силна импактност, импресија која едноставно не остава да ја вратиме книгата назад на полицата.

Има и други причини зошто не би ја вратиле оваа извонредна книга назад на полицата. Овој даровит автор има и епски учинок во овој несекојдневен избор од стотина

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

поетски бисери.

„Преку граница

Кај гробот на непознатиот јунак

Ми се чинеше како некој да ме повикува

Не се сеќавам на ништо друго

Само на песната и на маршот на чуварот

На татковината

Потопени во ладна вода...”

(Корени на срцето)

Епскиот сегмент од оваа поетска збирка оддекува со ангажираност, архаична аргументација и со достоинствен патриотизам. Јетон Келменди со лингвално одмерени стихови кажува многу. Кажува многу за себенаоѓањето во просторот на историјата, во длабоките сонди на националните корени, но и во архетипот кој во неговите стихови има вкус на достојна глорификација. Архаичниот Илирски топоним и историската и митската реминисценција на големиот Ѓерѓ Кастриот во неговите стихови се достага по вистина на која тој и го подарува своето духовно постоење. Што е интересно и каде е оригиналноста во епската посветеност на овој поет? Епиката во оваа стихозбирка нема патетични тиради, нема беспричинска достага, има една фатографски многу веродостојна рефлексивност и една историски правилно детерминирана кохезија на стиховите. Овој сегмент уште подлабоко ја определува уникатноста на стиховите кои навистина пленат и не ве оставаат рамнодушни ни кога ќе ја завртит страницата.

„Се замисли Бесник на планината,
Бесата се претвори во камен од збор
Се одмори и тргна по друг свет
А потоа го впира руговскиот воздух
Светлина од сонце и збор
Ја потпре главата на црвениот лом
Се испружи само за да се одмора.“
(Се претвори каменот во збор)

Јетон Келменди многу одмерено го употребува и народниот начин на конструирање на строфите и со тоа прави еден многу инвентивен книжевно-цивилизациски дијалог кој резултира со многу интересен епски хибрид достоен за поголема книжевно-теориска анализа.

Една од најголемите доблести во оваа стихозбирка е рефлексивната поетска експресија. Имено, Келменди во овој избор му остава едно многу тензично место на поезијата која има филозофски континуум. Континуум, кој тој не го запира, но го остава да тече развивајќи ги дијалектолошките проблематики и отворајќи ги рефлексите во духовната територија на читателот. Тој на многу наврати го проблематизира „овде“ и „сега“, го претресува минатото за да дознае зошто сегашноста била толку комплексна и недофатлива, зошто филозофското понирање ја зголемува тензијата, а не задоволството, кои се спиритуалните пречки итн.

„Патувам со авионот на мислите
На секое место оставам по една минута
Моја и твоја минута

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Кај вратата на срцето

Една зима на зборовите

Чека пролет.“

(Ќе дојде едно доаѓање)

Рефлексивноста во оваа поезија има комплицирана софистицираност иако е презентирана со собрани стихови, со одбрани зборови, со егзактни епитети и точно одмерени метафори. Тука сеопфатноста е неверојатно точна иако, како што потенцирав не е определена со некоја густа лингвистика. Едноставно, рефлексивните поетски колоратури на овој талентиран поет по малку се водени од хаику промисленост која е многу умешно инструирана во стих кој навистина не наликува на ниедно друго поетско проседе.

„Ни на нашата врева

Ниту на твоето молчење

Не му се верува

За мојата утрешнина

Како и за твојата задутрешнина

Се плашам.“

(Нашето доаѓање)

И конечно, една од најголемите возбуди во другарувањето со оваа сјајна поетска егзалтација е хибридната поетска строфичност. Варирајќи ги темите на љубовта, на патриотизмот и на рефлексивните промислувања, Келменди прави лирско-епски комплексни стихувани стории кои навистина оставаат голем впечаток, прави лирско-рефлексивни поетски еманации кои

воодушевуваат и тоа е уште еден доказ дека пред нас стои поет со уникатна сеопфатност. Поезијата на Јетон Келменди има една контраверзна раскош – раскош на скржава, но мудра реторска динамика. Тој раскош го отвора читателската импресија. Поливалентноста на стилските фигури пристуни во неговите впечатливи стихови пленат со својата едноставност, но птвораат комплицирани состојби на кои авторот предупредува без трошка заобиколување. Иако, како што наведов на почетокот, оваа сјајна поезија не потсетува на ниеден поетски начин на промислување, сепак би споменал дека филозофската обоеност и широката љубовна експресија, како и епската стаменост потсетуваат на комплексниот еп „Махабхарата“ чија експлозивност наведува на катарзичност, состојба која е без остаток присутна и во овој поетски избор.

Затоа, чинам и насловот е токму филозофски обоен – неговиот креативен простор ќе остане густа парадигма која ќе опстои уште долго во светската поетска мапа. „Судбинскиот простор“ на Јетон Келменди е уникатна поетска маѓија.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

HAPËSIRA KRIJUESE SI FAT

Prof. Dr. Trajko Ognenovski, Maqedoni

Përktheu nga Maqedonishtja: Ekrem Ajruli

Kur të lexoni së paku një varg të poezisë së Jeton Kelmendit, do të keni ndjesinë e ekzaltimit të qetë, i cili ju drejton kah një refleksim inspirues. Gjatë kohës së takimit të bekuar me këtë poezi, shumë intimisht u përcaktova të harroj emrat e mëdhenj siç janë: Brodski, Montale, Shimorska, Cvetaeva etj. Lundrimi nëpër këto vargje, thjesht më detyroi në këtë. Kjo ndodhi gjatë rileximit dhe gjurmimit të përbërjeve të fshehta të këtyre mendimeve prej urtaku, që të mos kem referenca dhe mendësisht ta përqafoj këtë aventurë poetike, si dhe të mund t'i detektoj indet e veçanta, përplasje të cilat janë tipike për këtë poet dhe për askënd tjetër.

Trazirat poetike tek impresionet lirike, padashur formojnë me vetëdije implante hiperbolistike dhe vargje të ëmbla, do të thotë ka një veprimtari njëkahëshe. Në këtë përmbledhje, lirika është e angazhuar dhe komplekse, si dhe paraqet dy fytyra: fytyrën e dashurisë dhe të pasionit të gënjeshtres. Rrymimet e dashurisë në kataraktet vargëzuese të Kelmendit kanë një tension të hidhur, kanë një mashtrim të cilin ai në vargun e bardhë e plason shumë herë në formë dialektike-përmes mohimit epistolar. E potencoj epistolar ngase vargjet e këtij poeti të veçantë, të talentuar, na përkujtojnë në letrat tanimë të harruara, të cilat në përgjithësi kanë ndryshuar rrugët jetësore të dikujt.

„Кај тебе љубопитноста се зголемува

Чекањето ја застрашува ноќта,

Спиењето прави чудо,

Сонувам

За нејзиното спиење во мене.“

(Го сонувам нејзиното спиeње во мене)

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Kadencat lirike në këtë përmbledhje derdhen në detin e opsesionit intensiv të dashurisë. Në disa nga poezitë, vargjet e dashurisë kanë një ngritje racionale të determinuar, një invazion erotik, i cili nuk shpërthen vet, por falë maturisë dhe retorikës prej urtaku.

„Кралице

Имаш нешто во мене

Или ме зафатило лошо време

Очите ноќе болскаат

Небото ги осветлува мислите

Над тебе

Нема доаѓања ...“

(Очите ноќе сјаат)

Me këtë lloj detajesh, lirika e Kelmendit dallon me origjinalitetin dhe ndikimin e fuqishëm, impresion, i cili nuk lejon që ta kthejmë librin sërish në raft.

Ka edhe arsye tjera, pse nuk do ta kthejmë këtë libër të mrekullueshëm në raft. Ky autor i talentuar ka edhe krijimtari epike në këtë për zgjedhje jo të përditshme nga qindra perla poetike.

„Преку граница

Кај гробот на непознатиот јунак

Ми се чинеше како некој да ме повикува

Не се сеќавам на ништо друго

Само на песната и на маршот на чуварот

На татковината

Потопени во ладна вода...“

(Корени на срцето)

Segmenti epik i kësaj përmbledhje poetike shpërthen me angazhim, argumentim arkaik dhe me patriotizëm dinjitoz.

Jeton Kelmendi me vargje të matura gjuhësisht thotë shumë.

Thotë shumë për vet gjetjen në hapësirat historike, në kërkimet e thella të rrënjëve nacionale, por edhe në arketipin i cili në

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

vargjet e tij ka shijen e glorifikimit të denjë. Toponimi ilirik arkaik dhe reminishenca historike e mistike e të madhit Gjergj Kastrioti në vargjet e tij ngjitet lartësisë së cilës ai i dhuroi ekzistencën shpirtërore. Çka është interesante dhe ku është origjinaliteti në përkushtimin epik të këtij poeti?

Epika në këtë përmbledhje nuk ka patetizëm të tepruar, ka një reflektim faktografik mjaft të besueshëm, dhe një kohezion të determinuar drejtë të vargjeve. Ky segment ende më shumë e thellon përcaktimin unikat të vargjeve, të cilët vërtetë ju robërojnë dhe nuk u lejojnë të jeni të qetë edhe kur të ktheni faqen tjetër.

„Се замисли Бесник на планината,
Бесата се претвори во камен од збор
Се одмори и тргна по друг свет
А потоа го впира роговскиот воздух
Светлина од сонце и збор
Ја потпре главата на црвениот лом
Се испружи само за да се одмора.“
(Се претвори каменот во збор)

Jeton Kelmendi shumë me maturi e përdor edhe mënyrën popullore të konstituimit të strofave, dhe me këtë bën një dialog letrar të civilizuar dhe inventiv, i cili rezulton me një epikë shumë interesante shumë të denjë për një analizë letrare.

Njëra nga trimëritë më të mëdha në këtë përmbledhje poetike është ekspresioni reflektiv poetik. Domethënë, Kelmendi në këtë përzgjedhje i len një vend shumë të tensionuar poezisë që ka madhështi të vazhdueshme filozofike. Madhështinë, të cilën ai nuk e ndërpret, por e len të rrjedh duke zhvilluar problematikën dialektore duke i hapur reflektimet në teorinë shpirtërore të lexuesit. Ai shpeshherë e ndërlikon “këtu” dhe “tani”, e shkund të kaluarën, që të kuptojë pse e tashmja ishte kaq komplekse dhe e pakapshme, pse depërtimi filozofik e rrit tensionin, dhe jo kënaqësinë, si dhe cilat janë pengesat shpirtërore etj.

„Патувам со авионот на мислите
На секое место оставам по една минута
Моја и твоја минута

Кај вратата на срцето
Една зима на зборовите
Чека пролет.“

(Ќе дојде едно доаѓање)

Refleksioni në këtë poezi ka një sofistikim të ndërlikuar edhe pse është prezentuar me vargje dhe fjalë të zgjedhura, me epitete ekzakte dhe me metafora të matura mirë. Këtu gjithpërfshirja është shumë e saktë, edhe pse ashtu siç potencova, nuk është e përcaktuar me ndonjë gjuhë të dendur. Thjesht, ngjyrat reflektive poetike të këtij poeti të talentuar, nga pak janë të lagëta nga haiku, mendime të cilat me shumë mençuri janë të udhëzuara në varg, e cila me të vërtetë nuk gjason me asnjë qëllim tjetër poetik.

„Ни на нашата врева
Ниту на твоето молчење
Не му се верува

За мојата утрешнина
Како и за твојата задутрешнина
Се плашам.“

(Нашето доаѓање)

Dhe përfundimisht, një nga emocionet më të mëdha në shoqëri me këtë ekzaltim të shkëlqyeshëm të vargëtimimit poetik në strofa. Duke i lëvizur temat e dashurisë, të patriotizmit dhe të mendimeve reflektive. Kelmendi bën tregime komplekse liriko-epike në strofa, të cilat vërtetë krijojnë përshtypje, ai krijon emocione liriko/reflektive të cilat të kënaqin shpirtërisht, dhe kjo është edhe një dëshmi se para nesh kemi një poet me një përfshirje unike.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Poezia e Jeton Kelmendit ka një luks kontraverz-luks koprracie, por një dinamikë retorike të mençur. Ky luks e zgjon impresionin tek lexuesi. Polivalenca e figurave stilistike prezente në vargjet e tij të robëron me thjeshtësinë e vet, por hapin çështje të komplikuar në të cilat autori na paralajmëron pa asnjë anashkalim. Edhe pse, siç përmendëm në fillim, kjo poezi e shkëlqyeshme nuk ngjason me asnjë mënyrë poetike, përsëri do të cek se, ngjyrimi filozofik dhe ekspresioni i gjerë erotik, si dhe qëndrueshmëria epike, na përkujtojnë epin kompleks “Mahabharata”, shpërthimi i së cilës çon në katarzë, gjendje e cila është prezentë edhe në këtë përmbledhje poetike. Prandaj, mendoj se titulli është i ngjyrosur në mënyrë filozofike, hapësira kreative e tij do të mbetet një paradigmë e ngjeshur, e cila do të jetoj edhe gjatë kohë në hartat poetike botërore. “Hapësira e fatit” e Jeton Kelmendit është magji poetike unike.

ПОЛИЗНАЧНОСТА НА СУПЕРИОРНАТА РЕФЛЕКСИЈА

*кон поетската книга „Судбински простор“ од Јетон
Келменди, Дата песнопој, Битола, 2018*

Др. САШО ОГНЕНОВСКИ, Македонија

Јетон Келменди е поет кој првиот чекор во стихот го прави од стаменоста на молкот. Кога ја читаме неговата поезија имаме впечаток дека неговиот стиховен универзум не кореспондира со нашиот ентузијазам и затоа не можеме априорно да се потпреме на нашата егзалтација. Релфeksiјата во стиховите кои имаат стакато ритам нè наведуваат да направиме една феноменолошка спогодба со тој скуден, но многу речит верс, а тоа е реторички да ги изговориме стиховите внатре во нас, во нашиот лингвален оптимум, да ги мислиме пред да си ги преведеме. Секогаш кога се обидуваме да учиме некој туѓ јазик сметаме дека сме го научиле кога сме научиле да го мислиме истиот јазик. „Судбински простор“ е книга за широк семиолошки паноптикум на стихот. Пулсот на строфите кои, се чини се конструираат сами од себе додека тече целата песна. Таа се влева во нашите досегашни сознанија и нè наведува повторно да си го премислиме она што го тематизирала, да се навратиме на феноменолошката констелација на сите стиховни одредници и да ја затвориме книгата за по неколку минути да ја отвориме и повторно да се внесеме во неа.

Поетската авантура на Јетон Келменди генерално се движи во три насоки – лирика, рефлексивна поезија и епска поетска иконокластика. Иако лириката влегува во една бурна и напати контрадикторна апотеоза на женската девственост, таа не наведува да ја согледаме жената не само во еротски туку и во егзистенцијален контекст. Тоа

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

значи дека љубовната поезија кај овој мошне интересен автор не е еднолинеарно посегнување по таинствените интимни коридори, туку е дел од страдањето кое е компатибилно со еден досега неистражен женски принцип на болна страст:

„А ти Сонуваше лириказа љубовтасите насоки имаат само еден пат^[SEP]ти што не ја расипа волјата на сонот^[SEP]што бараш од јаветокаде вчерашноста постанува завчерашност^[SEP]утрешницата денешност^[SEP]сите мои ги зеде со себеи ги растури далеку од мене^[SEP]далеку од тебе^[SEP]секогаш се плашев^[SEP]да не биде премногу доцна.“

Што бараш од јавето

Временскиот катализатор во лириката на Келменди има призивок на страдање и тоа е континутирано присутно во скоро сите песни кои се занимаваат со љубовта, со жената, со атавизмот на женската плот. Песните „Го сонувам нејзиното спиење во мене“, „Ѓаволест дух“, „Како да те наречам“, „Се љубиме со зборови“, „После запознавањето“, како и опсежната „Дамски збор“ ја промешуваат таа алхемија на љубовните превирања наметнувајќи и еден експеримент во стиховната есенција и во содржинска и во формална смисла. Љубовната лирика кај Јетон Келменди плени со својата уникатност токму заради амбивалентноста на самиот стих, неговото волшебено двојство чиј впечаток не наведува да донесеме свои сопствени заклучоци, но после второто или можеби третото читање.

Рефлексивната, филозофскиот аспект во оваа збирка тече низ дамарите на општите реминисценции кои протекувајќи низ версот навлегуваат во една еклектичка децидноста наведувајќи не како читатели да не се задржуваме само на општоста, туку да ги пронајдеме сите промисли и размислувања во своите животни искуства и самите да донесеме заклучоци:

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

„Моите мисли несреќни Тешко дека ќе ни дојде денот Со брчките поведени по Нашите ситни чекори. Каде да ставиме забрана за времето Како да ќе се менуваат времињата А денот да почива во идила.“

Каде да ставиме забрана за времето

Глобален е неговиот аспект, но како и секој мудар поет, Келменди во строго лексички детерминираниот стих успева да достигне до најдлабоките човечки дилеми, а притоа тој стих да звучи импресивно, без непотребни апстрахирања и раслојувања. Тој својата интелектуална загриженост за немоќта на зборот, за длабоките понори каде е леглото на злото и несреќата, за несреќното застранување тогаш кога треба да им се даде простор на чувствата и благосостојбата, ја пренесува низ вистинско „пеене“ кое белиот стих само го потенцира и го прави апсолутно податливо за читателот, податливо до мерка читателот да се врати на своите есенцијални филозофски промисли. Тоа е конечно и основната функција на секој книжевен род – да му фрли ракавица в лице на основната човечка импертинентост и да наведе човечкиот род сам да си направи подобро место а интелектуално осознавање. Дотолку повеќе поезијата има потешка задача затоа што тоа треба да го направи во помал зборовен опсег за разлика од прозата и драмата. Тука лежи мудроста на поетската книга на Јетон Келменди која има и таков наслов: „Судбински простор“ – во тенкиот, бел, но масивен стих полн со филозофски длабока промисла.

Иако помал дел од неговата поезија, третиот сегмент има епска проминенност и се однесува на значајни луѓе кои ја одбележале оваа цивилизација со своето дело, а се дел од неговата авторска егзалтација: Мајка Тереза, Исмаил Кадаре. Овој поет во овие доста подолги песни ја

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

вткаил и епската родова одреденост во неговиот верс и со тоа докажал дека лириката и епката се два дијаметрално различни родови, но дека песната како книжевен израз има апсолутно поголема зависност од инспирација отколку од експресијата.

„Беше малку Гонца малку Калкута^[SEP] Повеќе Албанка и повеќе светлина^[SEP] За човештвото^[SEP] се молеше и самата^[SEP] Станувајќи светлина.“

Живот оддалечен од самиот себе

Епскиот момент и рефлексивните стихувања се слеваат во една сензуалност која епката ја ослободува од паролаштво, а рефлексивната од неразбирливост. Уште една карактеристика на поезијата на Јетон Келменди – литерарната сплотеност. Тоа е книжевна органика која пленува и инспирира, затоа што конечно, литературата е таа која низ инспирација се репродуцира самата себе во нови и нови изрази. Лириката во оваа сјајна стихозбирка е тивок бран на емотивната реинкарпација која циклично се одвива во сите песни од оваа провиниенција исто онака како што се регенерира и човековото духовно битие под влијание на љубовта и страста.

Поетската збирка „Судбински простор“ има антологиска вредност и временска сонда и во минатото и во иднината затоа што се занимава со цивилизациски вознеси и таги. Тоа е конечно едно од најновите дела на овој автор кој е преведуван во повеќе од четириесет јазици, академик и врвен европски интелектуалец чии книги се наоѓаат на полиците на респектабилни институции, а неговите песни во безброј светски антологии. Јетон Келменди е млад, но со импозантна биографија на книжевник и научник. Мисловноста на неговата поезија е процес кој својата зрелост ни ја дарува континуирано, се дотогаш додека умот ни помислува на вечноста.

MENDUESHMËRIA E REFLEKTIMIT SIPËRIOR

(Për librin poetik "Hapësira fatale" nga Jeton Kelmendi, botuar nga Data Pesnopoj, Manastir, 2018)

Dr. Saso Ognanovski, Maqedoni

Përktheu nga Maqedonishtja Daim Iljazi

Jeton Kelmendi është poet që hapin e parë në poezi e bën me fuqinë e heshtjes. Kur e lexojmë poezinë e tij, kemi përshtypjen se Univerzumi i tij poetik nuk korrespondon me entuzijazmin tonë, dhe nuk mundemi apriori të mbështetemi në egzaltimin tonë. Refleksioni në vargje që kanë një ritëm të shpejtë, na bën që të bëjmë një marrëveshje fenomenologjike me ato vargje elokuede dhe t'i shqiptojmë vargjet brenda në ne para se t'i përkthejmë.

Çdo herë kur mendojmë të mësojmë një gjuhë tjetër, mendoj se e kemi mësuar atëherë kur mendojmë në atë gjuhë. "Hapësirë fati" është libër me panoptikum të gjerë seimologjik. Puls i strofave ndërtohet e rrjedh gjatë tërë vjershave. Ky libër na bën ta hapim, ta lexojmë, ta mbyllim dhe përsëri pas disa minutave ta hapim ta lexojmë. Aventura poetike e Jeton Kelmendit në përgjithësi lëviz në tre drejtime-lirike, reflektive, epike dhe poezi ikonoplastike. Edhe pse lirika hyn furishëm si apotheozë virgjëri femërore, ajo na mëson ta shikojmë femrën jo vetëm në aspektin erotik, por në kontekstin ekzistencial. Kjo do të thotë hyrje në korridoret e fshehta intime, në zbulimin e e vuajtjeve dhe pasione të dhimbshme:

„Dhe ti,

“Ëndërron lirikën për dashurinë. Të gjitha drejtimet kanë vetëm një rrugë, ti që nuk e prishe vullnetin e ëndrrës. Çfarë po kërkon? Kur dita e djeshme bëhet pardje, e nesërmja bëhet e sotme, të gjitha i more me vete, dhe i shpërndave larg meje, larg teje, isha shumë i frikësuar ,të mos jetë shumë vonë...,”

Çfarë po kërkon nga zhgjendrra?

Katalizatori kohor në lirikën e Jeton Kelmendit ka tone të vuajtjes dhe është prezente pothuaj në të gjitha poezitë që kanë të bëjnë me

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

dashurinë, me gruan, me atavizmin e gjinisë femërore. Poezia „Ëndërroj gjumin e saj me mua”, “Shirti djallëzor”, “Si të të quaj”, “Dashuri me fjalë”, Pas njoftimit, sidomos Fjala e zonjës, Jeton Kelmendi magjeps me veçantitë e tij, dualitetin e tij, dhe na bën që ta lexojmë dy herë, por ndonjë herë edhe tri herë.

Refleksioni, aspekti filozofik i kësaj përmbledhje, kalon nëpër venët e kujtimeve të veçanta, nuk mund të rrimë indiferent, të mendojmë për përvojat jetësore dhe të nxjerrim konkluzione.

Mendimet e mia janë të shpërndara,

Është vështirë se do të vjen dita

Me hapa të vegjël,

Ku ta ndalim kohën, si do ti ndryshojmë kohët,

Dhe dita të pushojë në idil,

Ku ta ndalim kohën?

Aspekti i poetit është global. Por si çdo poet tjetër i mençur, Kelmendi me një varg të mprehtë determinant arrijnë deri te dilemat më të thella njerëzore, ndërkohë vargu tingëllon mbresëlënës, pa abstraksione. Ai, brengën intelektuale për pafuqinë e fjalës, për djepin e fatkeqësisë ,për humnerat e thella, i këndon me varg të bardhë. Ky është funksioni thelbësor i çdo gjinie letrare dhe ta sjellë racen njerëzore të krijoj mirëqenie për veten dhe për të bërë një vend më të mirë dhe mirëkuptim intelektual. Poezia më tepër e ka detyrën e vështirë se me pak fjalë duhet të thotë me shumë se sa proza ose drama.

Këtu qëndron urtësia e librit poetik i Jeton Kelmendit me titull „Hapësirë fati” me varg të stërholluar, të bardhë, me përmbajtje të thellë filozofike. Një pjese tjetër ,cikli i segmenti i tretë i referohet njerëzve të rëndësishëm që lanë gjurmë të thella civilizimit me veprat e tyre si p.sh. Nëna Terezë, Ismail kadare. Ky poet, në këto vjersha shumë të gjata dhe epike, dëshmon se epika dhe lirika janë dy gjini diametralisht të ndryshme, dhe se poezia si shprehje letrare ka varshmëri më të madhe nga inspirimi se sa nga ekspresioni.

”Ishte pak Gonxhe pak Kalkutë,

Më shumë shqiptare se sa dritë,

Për njerëzimin ajo lutej vetëm, duke u shndërrua në dritë,

Jeta e ndarë nga vetvetja”

Momenti epik dhe poezitë reflektive shkrihen në një senzualitet në

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

mënyrë që epikën e çliron nga fjalët, kurse refleksionin nga moskuptimi. Ja edhe një karakteristikë e poezisë së Jeton Kelmendit-unitet poetik (mbërthyerje poetike). Ajo paraqet një trung letrar që të përvetëson dhe inspiron, sepse letërsia është ajo që nëpërmjet inspirimit riprodhohet me shprehje të reja. Lirika në këtë përmbledhje të shkëlqyer është një dallgë e heshtur e reinkarnimit, e cila në mënyrë ciklike paraqitet në të gjitha poezitë ashtu siç regjenerohet qenia njerëzore nën ndikimin e dashurisë dhe pasionit. Përmbledhja poetike “Hapësirë Fati” ka vlerë antologjike si për të kaluarën si për të ardhmen sepse merret me baticat e zbaticat e civilizimeve dhe vuajtjeve. Kjo është një vepër e cila është përkthyer në më shumë se 40 gjuhë. Jetoni është akademik dhe intelektual i lartë evropian, librat e të cilit gjenden nëpër raftet e institucioneve me renome, kurse poemat e tij në shumë enciklopedi botërorë. Jeton Kelmendi është i ri, por me një bagazh të madh letrar e shkencor. Perceptimi i poezisë së tij është një proces, e cila pjekurinë e saj na e përcjell vazhdimisht gjersa mendja të mendojë për përjetësinë.

<http://kritika.mk/album/kon-sudbinski-prostor/>

DRAMA POSTOJANJA

Prof. dr Sofija Kalezić Crna Gora

Stvaralačka figura univerzitetskog profesora Jetona Keljmendija predstavlja originalnu pojavu u novijoj albanskoj poeziji, čiji je on jedan od kvalitetnijih izdanaka. Nostalglična osjećanja inkorporirana su u čvrsto strukturirane i simbolično intonirane slike, u okviru kojih on pjeva o običnim pojedinostima kroz prizmu neobične opservativne vizure. Tako nastaju stihovi motivski posvećeni raznovrsnim životnim refleksijama i promišljanjima, odbljescima uspomena i svakojakim reminiscencijama.

Pretpostavljamo da ovaj autor, između ostalog, posjeduje i afinitet prema slikarstvu, što se može prepoznati u svedenosti i koloritnosti njegove poetske riječi. Tvrdoća života ublažava se snom, maštanjem, čežnjivim prenošenjem u atmosferu pjesme, što se na najbolji način može sagledati na osnovu recipiranja ostvarenja: Skraćene daljine, Riječ majke, Priđi malo bliže i ostalim. Ova poezija organizovana je na umjetničkim principima, koji sežu od spoljašnjeg ka unutarnjem, od akcije ka introspekciji.

Za savremenu albansku poeziju i prozu karakteristično je da su njeni najznačajniji predstavnici često živjeli u kulturnim centrima van granica vlastite države, ali su zato njihova ostvarenja ostala uspio pokazatelj građenja struktura otvorenih prema modernim strujanjima evropske literature. Očigledno je da je prožimanje domaćih i internacionalnih duhovnih, intelektualnih i životnih iskustava dovelo do stvaranja mnogih uspješnijih pjesama u ovom izboru: Tragovi, Mitsko, Stvar...

Iz pjesme u pjesmu, naglašena lirska konotacija je značajno preoblikovana, jer u sve intenzivnijoj mjeri podliježe

subjektivizaciji, dok je složeni problemsko-motivski korpus sadržan u ontološkom nukleusu njegovog djela. Poetska ostvarenja Jetona Keljmendija se povremeno ovaploćuju kroz značenjski hermetična struktura, pa pravi izazov za recipijente predstavlja njihovo tumačenje, razumijevanje i doživljavanje. Razmatranju asocijacije sadržane u naslovu mogli bismo pridružiti pretpostavku da naslovna sintagma ovog ostvarenja – Doba ljubavi, čini jedan od opredmećenih segmenata pjesnikove egzistencijalne filozofije života. U pogledu oblikovanja literarnog sadržaja nijesu isključivo važne osnovne predmetne preokupacije ovog umjetnika (muškarac – žena - ljubav, pogledi na smisao umjetnosti, vječite dihotomije između pozitivnog i negativnog, lijepote i rugobe). Takođe, upadljivo je jedinstvo raznovrsnih kreativnih težnji, u kojem se od gotovo svakog dotadašnjeg pravca uzima ono najbolje, sa pouzdanim osloncem na užitak slušanja pjesme, koji je svojevremeno Roman Ingarden nazvao slojem zvučanja.

Jeton Keljmendi se predstavlja kao pjesnik lirskih struktura polivalentnih značenja, koje svaki čitalac može razumjeti i protumačiti na sebi svojstven način. Ovaj stvaralac lirskim minijaturama gradi jednu vrstu autobiografske ispovijesti i pored toga što je na prvi pogled tematski posvećena svakidašnjim stvarima i događajima, ona nosi u sebi čitavu ljudsku dramu postojanja. Pjesnikov intimni svijet zrači istovremeno ljepotom i tragikom, neposrednošću i iskrenošću emocija, humanističnošću i otvorenim slikama života. Njegove zebnje i dileme, poistovjećivanje sa stvarima oko sebe, čine ovu poeziju osobenom u modernoj književnoj tradiciji.

Prirodu poetike ovog stvaraoca karakteriše dosljedno sproveden postupak individualizacije lirskog subjekta, što za rezultat ima iskazivanje ličnog pogleda na svijet. Jedno od primarnih estetičkih i poetoloških autorovih načela predstavlja težnja ka savršenstvu izraza. U tom smislu, on čitaocu ne saopštava integralnu sliku svijeta, nego je transponuje samo u

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

jedan indikativni detalj, apstrahujući tako svijet konkretnih predstava. On odabira impresiju iz spoljašnje stvarnosti, koja u efektno plasiranoj poenti izrasta u ideju pjesme.

Impresivne predstave, sa elementima fluidnosti i eteričnosti, obilježje su ove poezije, upadljive u pjesnikovim uspjelim strukturama kao što su, na primjer, Dođi na moju stranu, Hodam na putu drugih, Moć nemogućnosti i ostalima. U drugom broju ostvarenja, on se umjetnički ispoljava putem sintetizovano koncipiranih slika asocijativnog i polivalentnog karaktera, što je slučaj u pjesmama: Život je tužam san, Sa razlogom, Memamorfoze materijala itd.

Nakon iščitavanja priloženog pjesničkog opusa, čitalac se teško može oduprijeti utisku da je Jeton Keljmendi cijelog života pisao jednu knjigu, modelujući jedinstveni portret liričara okupiranog predmetima koji su ga neposredno okruživali i asocijacijama koje su iz tih odnosa proishodile, čime je naizgled jednostavne motive uobličavao u zaokružene pjesničke cjeline. On često upotrebljava metaforu kao jedno od najefikasnijih sredstava kojima proširuje prostor značenja djela, a samim tim i skalu njegovog osjećajnog registra.

Iščitavanje ovog poetskog izbora pokazuje da je njegov tvorac od početka književnog rada ostvario kvalitetnu umjetničku liniju, koju je kasnije održavao i unapređivao. Pažljivija analiza stihova njegovih pjesama može potvrditi da se u poetskom stvaralaštvu Jetona Keljmendija mogu pronaći tragovi neoromantizma, impresionizma, ekspresionizma, avangardne i moderne poezije, čime se on ističe kao pjesnik kojeg je teško locirati isključivo u jedan književni pravac. Duboko proosjećana i proživljena, pisana na prefinjen i talentovan način, ova poezija imponuje svojom smirenošću, originalnošću, dograđenošću poetskih slika saopštenih izbrušenim jezikom i stilom, zbog čega sam saglasna sa objavljivanjem poetskog izbora Jetona Keljmendija Doba ljubavi.

DRAMA E EKZISTENCËS

Prof. Dr. Sofija Kaleziq, Mali i Zi

Përktheu nga Malazezishtja: Smajl Smaka

Figura krijuese e profesorit universitar, Jeton Kelmendit paraqet një fenomen origjinal në poezinë e re shqiptare, ku ai është një nga filizat cilësor të saj

Ndjeshmëritë nostalgjike janë të inkorporuara në pamjet forcërisht të strukturuar dhe simbolikisht të intonuar, në kuadrin e të cilave ai këndon për detajet e zakonshme përmes prizmit e vizures së jashtëzakonshme observative. Kështu lindin ndjeshmëritë vargjet motivisht kushtuar reflektimeve të nduarduarta dhe meditimeve, reflektimit të kujtimeve dhe reminishencave të çdollojshme.

Supozojmë se ky autor, mes tjerash, posedon edhe afinitetin ndaj pikturës, që mund të identifikohet në reduktimin në koloritin e fjalës së tij poetike. Ashpërsia e jetës zbutet me ëndrrën, me imagjinatën, me transferin mallëngjyes në atmosferën e poezisë, që në mënyrën më të mirë mund të vështrohet në bazë të receptimit të realizimeve: Largësitë e shkurtuara, Fjala e nënës, Afrohu pak, dhe në të tjera. Kjo poezi është e organizuar mbi parimet artistike, të cilat shtrihen nga jashtëmja kah e brendshmja, nga aksioni drejt introspektimit. Për poezinë dhe prozën bashkëkohore shqiptare është karakteristike se përfaqësuesit më të rëndësishëm shpesh kanë jetuar në qendrat kulturore jashtë kufijve të shtetit vetanak, por realizimet e tyre kanë mbetur tregues i suksesshëm i ndërtimit të strukturave të hapura ndaj rrymimeve moderne të literaturës evropiane.

Është evidente se gërshetimi i përvojave vendore dhe ndërkombëtare shpirtërore, intelektuale dhe jetësore ka sjellë

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

deri te shumë poezi të suksesshme në këtë përzgjedhje Gjurmët, Mitike, Çështja

Nga poezia në poezi konotacioni lirik i theksuar është formësuar më rëndësi, sepse në masë sa më intensive i nënshtrohet subjektivizimit- derisa korpusi i ndërlikuar problemor-motivues i përmbajtur në nukleusin antologjik të veprës së tij. Realizimet poetike të Jeton Kelmendit kohëpaskohe mishërohet përmes strukturave domethënëse hermetike interpretimi i tyre kuptimi dhe përjetimi, shqyrtimit të asociacioneve të përmbajtura në titull mund t'ia bashkëngjithim supozimin se sintagma titullare e këtij realizimi - Stina e dashurisë, përbën një nga segmentet e lëndësuar të filozofisë ekzistenciale të jetës së autorit.

. Në aspektin e formësimit të përmbajtjes letrare nuk janë ekskluzivisht të rëndësishme preokupimet lëndësore të këtij artisti (mashkulli - gruaja - dashuria , pikëpamjet ndaj kuptimit të artit, dikotomitë në mes të pozitives dhe negatives, bukuritë dhe shëmtitë). Po ashtu, bie në sy unitetit i synimeve të shumëllojshme kreative, në të cilën nga gati çdo drejtim i deritashëm merr atë më të mirren, me mbështetje të sigurt për kënaqësinë e dëgjimit të poezisë, që në kohen e vet Roman Ingarden e quante shtresën e dëgjimit .

Jeton Kelmendi prezantohet si poet i strukturave lirike të domethëniesve polivalente, të cilat, secili lexues mund t'ia kuptojë dhe interpretojë në mënyrën e vet specifike. Ky krijues me miniaturat lirike ndërton njëlloj rrëfimi autobiografik edhe përkundër se në shikim të parë tematikisht u dedikohet gjërave dhe ngjarjeve të përditshme, ajo bartë në vete tërë dramën njerëzore të ekzistencës.

Bota intime e poetit shkëlqen njëkohësisht me bukurinë dhe tragjiken, me drejtpërdrejtshmërinë dhe sinqeritetin e emocioneve, me humanitetin dhe fotografitë e hapura të jetës. Ankthet dhe dilemat e tij, identifikimi me gjërat rreth vetes, e bëjnë këtë poezi të veçantë në traditën letrare moderne.

Poetiken natyrore të këtij krijuese e karakterizon procedura parimore e individualizimit të subjektit lirik, që ka për rezultat prezantimin e pikëpamjes ndaj botës. Njëra nga parimet primare estetike dhe poetike të autorit është synimi drejt përfeksionimit të shprehjes.

Në këtë sens , ai lexuesit nuk ia kumton pamjen integrale të botës, por e transponon vetëm në një detaj indikativ, duke abstrahuar ashtu botën e shfaqjeve konkrete. Ai zgjedhë impresionin nga realiteti i jashtëm, i cili në poentën e plasuar efektivisht rritet në idenë e poezisë.

Shfaqjet impresive, me elementet e fluiditetit dhe eterizmit, janë karakteristikë e kësaj poezie , që bie në sy në strukturat e suksesshme poetike, siç janë për shembull, “Eja në anën time”, “Shkoj rrugës së të tjerëve”, “Mundësia e pamundësisë” dhe të tjerat. Në numrin e dytë të realizimit, ai shprehet artistikisht rrugës së pamjeve të konceptuara, të sintetizuara të karakterit asociativ dhe polivalent, që është rasti me poezitë “Meta është ëndërr e pikëlluar” , “Me arsye” ,”Metamorfoza e materialit” ,etj..

Pas leximit të opusit të ndajshuar poetik, lexuesi vështirë se mund t’ i shpëtojë përshtypjes së Jeton Kelmendit tërë jetën e ka shkruar një libër, duke e modeluar portretin unik të lirikut të preokupuar me lëndët, të cilat drejtpërdrejt e kanë rrethuar edhe me asociacionet të cilat kanë lindur nga ato marrëdhënie, në ç` mënyrë në dukje të parë motive të thjeshta i ka formësuar në një tërësi të rrumbullaksuar poetike.

Ai shpesh përdorë metaforën, si njërën nga mjetet më efektive me të cilat e zgjeron hapësirën e rëndësisë së veprës, e me këtë edhe shkallën e regjistrimit të tij ndijemor.

Leximi i kësaj përzgjedhjeje poetike është dëshmi se krijuesi i saj nga fillim i punës letrare ka realizuar një linjë cilësore artistike, të cilën e ka bartur edhe më tej dhe e ka avancuar.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Anatiza më e vëmendshme e vargjeve të poezive të tij mund të dëshmojë se në krijimtarinë poetike të Jeton Kelmendit mund të gjenden gjurmë të neoromantizmit, impresionizmit, ekspresionizmit, të poezisë avangarde moderne, me të cilat ai shquhet si poet të cilin është vështirë ta sistemosh ekskluzivisht në një drejtim të caktuar letrar. Thellësisht e tejndjerë dhe e përjetuar, e shkruar në mënyrë fine dhe të talentuar, kjo poezi imponohet me qetësinë e saj, me origjinalitetin, mbindërtimin e pamjeve poetike të kumtuara me gjuhën e latuar e stilin , për ç` arsye dakordohem me botimin e kësaj përzgjedhjeje poetike të Jeton Kelmendit “Stina e dashurisë” .

VATAN ÇAĞI-DÜNYA ÇAĞI...

Prof. Dr. Memmed İSMAYIL, Azerbeycan

Dünya şiir şölenlerinin yapılması bir de ona göre önemlidir ki, dünyanın çeşitli ülkelerinden bu şiir şölenlerine katılan şairler okuyucu görüşlerinde yalnızca temsil ettikleri ülkelerin şiirsel ruhunu duyurmakla yetinmez, hem de birbirleriyle tanışıyor, gelecek yaratıcılık ilişkilerinin özülünü de oluşturuyorlar. Aslında şölen günleri değişik usulpların, tarzların yan yana geldiği, yarıştığı, kaynayıp karıştığı manevi ortamın oluşmasına da sahne olur.

Kitabını değerli okuyuculara sunduğumuz Arnavut şairi Jeton Keimendi ile 2015 yılında Romanya'nın Graiova kentinde düzenlenen Mihail Emunesku dünya şiir festivalinde tanışmıştım. Ama bu tanışlığımız öyle tanışma olarak da qalacaktı. 2017 yılında ise iki ay aralıklarla Jetonla yeniden görüşecektik. Haziran ayında İtalya'da ve Eylül'de Romanya'da düzenlenen dünya şiir festivaline birlikte katılacaktık.

Balkan Albanyası(Arnavutluk), Kafkas Albanyası paraleli! Arnavutluk'la benim vatanım Azerbaycan'ı coğrafi ve kader bakımından bir çok şey birleştirir. Bizim Rusya ile İran arasındaki sıkışıklığımız Arnavutlugun Batı Avrupa ile Rusya arasında sıkışıp kalmasına benziyor. Onlar da Azerbaycan türkleri gibi uzun yıllar özgürlüklerine can atmışlar, onlar da bizim gibi güçlü komşularından az çekmemişlerdir. Tüm bu kader sıkışmışlığını Jeton'un şiirlerinden de okumak mümkündür. Jeton Kelmendi Kosova savaşında (1998-1999) elinde silah iki yıl vatanının özgürlüğü uğruna ölüm kalım mücadelesine katılmıştır.

Jeton Kelmendi 1978 yılında Kosova'nın Peja şehrinde doğdu. Kendisi bir şair, oyun yazarı, edebiyat çevirmeni, siyaset yorumcusu ve gazetecidir. İlkokulu ve liseyi

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

kendi memleketinde bitirdi, Priştine’de *Kitle İletişimi* üzerine üniversite eğitimini tamamladı. Lisansüstü eğitimini Brüksel Üniversitesinde (Uluslararası Politika ve Güvenlik Sorunları) aldı. İkinci yüksek lisansını ise diploması alanında bitirmiştir. *Uluslararası Güvenlik Politikalarında Medyanın Rolü* üzerine doktora yapmıştır. Uzun yıllardır edebiyatla ilgilenmektedir. Şiirler, kurgular, denemeler ve öyküler yayımlamıştır. Uzun yıllardır edebiyatla ilgilenmektedir. Şiirler, kurgular, denemeler ve öyküler yayımlamıştır. Arnavutluk’ta ve özellikle de uluslararası süreli basında kültürel ve siyasi konularda uzmanlık yazıları yazmaktadır. Kosovalı yazar *Jeton Kelmendi*, 1999 yılında yayımlattığı “Vaata Çağı” adlı ilk şiir kitabı ile tanındı. Ardından birçok kitapları yayımlandı.

Ardından birçok kitapları yayımlandı. Şiirleri yirmi beşten daha fazla dile çevirilmiş ve uluslararası antolojilerde yayımlanmıştır. Arnavut şairleri arasında şiirleri en çok tercüme edilen ve en çok uluslararası ödül alan şair olarak tanınmaktadır. O, edebiyat eleştirmenleri tarafından modern Arnavut şiirinin en önemli temsilcisi kabul edilmiştir. Moskova’lı şair Alexander Dmitriev’in dediğı gibi Jeton Kelmendi’nin şiirleri modern Avrupa şiirsel ufkunda olağanüstü bir olaydır. Birçok ülkede bilinen bu genç şair-akademisyen maddenin ruhsal derinliklerini manevi ışıqla aydınlatan ve okuyucunun "ben" inin köklerini bulma fırsatı tanyan özgün bir sanat dünyası oluşturmaya başarabilmiştir. Jeton’un şiirlerinde zamanıçi yolculuk geçmişin, bu günün ve yarınların vahdeti öyle bir ustalıkla birleştirilmiştir ki?! Az sözle çok fikirler ifade etmek imkanları Kelemendi şiirinin zenginliğinin önemli özelliğini oluşturaur. Özgün metaforlarla sembolleri kullanabilme, hayal ve gerçekliklerin kavuşması, aheng ve ritmlerin dizilişi onun sanatkar ustalığının daha önemli yönlerinin habercisidir. Kelmendi, özellikle İngiliz, Fransız ve Romen ve

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

birçok uluslararası şiir akademilerinin üyesidir ve çeşitli edebiyat ve kültür dergileri ile işbirliği yapmaktadır. Eserlerinde şiirsel anlatıma, mesajın iletilmesine ve metnin derinliğine önem verir. Yazarın en sevdiği tür; ayetlerle, metaforlarla ve sembollerle iç içe olan lirik şiirlerdir. Kelmendi 1998-1999 yılındaki Kosova kurtuluş savaşında gazi olmuştur. Kendisi halen Brüksel'de yaşamakta ve çalışmalarına devam etmektedir.Şimdiye kadar elliden fazla şiir,dene, ve tercüme kitapları gerek Kosova ve Arnavutlukta, gerekse de dünyanın diğer ülkelerinde çeşitli dillerde yayımlanmıştır.

SHEKULLI I PREMTIMEVE – BOTA SHEKULLORE

Profesor Dr. Memmed ISMAYIL, Azerbajxhan

Përktheu nga Turqishtja, Shyngyl Kelmendi-Gashi

Manifestimet botërore për poezitë, janë shumë të rëndësishme për ne, sepse poetët që marrin pjesë në këto festivale poezie nga vende të ndryshme të botës jo vetëm që shpallin shpirtin poetik të vendeve që përfaqësojnë në mendimet e lexuesve, por gjithashtu takohen me njëri- tjetrin dhe krijojnë thelbin e marrëdhënieve të krijimtarisë së ardhshme. Në fakt, në ditën e festës, me stilet e ndryshme, stilet bashkohen, konkurrojnë, shoqërohen me formimin e një mjedisi shpirtëror. Me poetin shqiptar, Jeton Kelmendi të cilin e prezantuam librin e tij për lexuesit të dashur në vitin 2015, unë u takova në qytetin e Graiovas, në Rumani në festivalin botëror të poezisë Mihail Emunesku. Por ky njohës ndoshta do të mbetet si një takim. Megjithëse, në vitin 2017, ne ri-negociuam me Jetonin për dy muaj me rrallë. Kurse në qershor, morëm pjesë në festivalin botëror të poezisë në Itali dhe në shtator në Rumani. Shqipëria e Ballkanit (Shqipëria), është paralel me Shqipërinë Kaukaziane! Shqipëria dhe atdheu im kombinojnë shumë gjëra në aspektin e Azerbajxhanit dhe gjeografisë dhe fatit. Si bllokimi ynë midis Rusisë dhe Iranit, është i ngjashëm me faktin se Shqipëria është i bllokuar mes Evropës Perëndimore dhe Rusisë. Ata, ashtu si turqit e Azerbajxhanit, dëshironin lirinë e tyre por nga fqinjët e tyre të fortë kanë hekur keq. Të gjitha këto, është e mundur të lexoni nga fati i poezive të Jetonit. Jeton Kelmendi mori pjesë në luftën për vdekje për hir të lirisë së vendit të tij për dy vjet në luftën e Kosovës në vitin 1998-1999. Jeton Kelmendi, lindi në vitin 1978 në Pejë, Kosovë. Ai është poet, dramaturg, përkthyes letrar, komentator politik dhe gazetar. Ka përfunduar shkollën fillore dhe të mesme në

vendlindjen e tij, kurse në Prishtinë, ai përfundoi arsimin e tij universitar në komunikimin masiv. Ai ka marrë arsimin e tij pasuniversitar në Universitetin e Brukselit (Politikat Ndërkombëtare dhe Çështjet e Sigurisë). Ai mbaroi masterin e tij të dytë në fushën e diplomacisë. Ai e mbrojti doktornaturën për media nga Roli i Medias në Politikat Ndërkombëtare të Sigurisë. Ai, për një kohë të gjatë merret me letërsinë. Botoi shumë poezi, letërsi artistike, eksperimente dhe tregime. Gjithashtu, ai shkruan artikuj mbi çështjet kulturore dhe politike për Shqipërinë, nëpër botimet e mediave ndërkombëtare. Shkrimtari kosovar, Jeton Kelmendi u njoh në vitin 1999 me koleksionin e tij të parë të poezisë "Shekulli i premtimeve", dhe më pas ai botoi shumë libra të tjera. Poezitë e tij janë përkthyer në më shumë se njëzet e pesë gjuhë botërore dhe botohen në antologjitë ndërkombëtare. Mes poetëve shqiptarë, ai njihet si poeti më mirë, meqë poemat e tij janë përkthyer dhe marrë çmimet më të larta ndërkombëtare. Ai është njohur nga kritikët letrar si përfaqësuesi më i rëndësishëm i poezisë moderne shqiptare. Siç thotë poeti i Moskës Aleksandër Dmitriev, poezitë e Jeton Kelmendit janë një ngjarje e jashtëzakonshme në horizontin poetik modern evropian. Ky poet i ri dijetar i njohur në shumë vende ka arritur të krijojë një botë origjinale të artit që ndriçon thellësitë frymore të materies me drita shpirtërore dhe i jep lexuesit mundësinë për të gjetur rrënjët e “vet të qenit”. Udhëtimi i përjetshëm i poezive të Jetonit është i kombinuar me zotërim të tillë të së kaluarës, të tashmes dhe të së ardhmes?! Mundësitë e shprehjes së shumë ideve me fjalë të pakta përbëjnë tiparin e rëndësishëm të pasurisë së poezisë së Kelmendit. Përdorimi i simboleve me metafora origjinale, realizimi i ëndrrave dhe realiteteve, rregullimi i ahengut dhe i ritmeve është paralajmëruesi i aspekteve më të rëndësishme të zejtarisë së tij. Kelmendi, është anëtarë i shumë Akademive Ndërkombëtare të poezive, sidomos angleze, frënge dhe rumune, dhe bashkëpunon me

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

revista të ndryshme letrare dhe kulturore. Në veprat e tij i jep rëndësi transmetimit poetik, transmetimit të mesazhit dhe thellësisë së tekstit. Zhanri i preferuar i autorit; të ndërthurur me vargje, metaforë dhe simbole janë poezitë lirike. Kelmendi u bë veteran gjatë luftës çlirimtare të Kosovës në vitet 1998-1999. Aktualisht ai jeton dhe punon në Bruksel. Më shumë se pesëdhjetë poema, ese dhe libra të përkthyer janë botuar në gjuhë të ndryshme, si në Kosovë, në Shqipëri, ashtu edhe në vende të tjera anembanë botës.

DESVENDANDO A POESIA DE JETON KELMENDI

Maria do Sameiro Barroso, Portugal

Palavras são palavras, apenas palavras, mas são mais que palavras quando utilizadas no contexto denso e luminoso da poesia que, de novo as faz nascer, despojadas da convenção banal dos seus significados. É nelas que tudo começa. Inflamadas pela imaginação, tornam-se arte, pura e inominável. Jeton Kelmendi é notável poeta contemporâneo albanês, que partilha a paixão pela poesia com a docência universitária, o jornalismo, o teatro, a tradução e a edição.

Dividindo o seu tempo entre o Kosovo e a Bélgica, a amplitude que a sua larga vivência logo faz presentir, faz adivinhar o desafio constante que a sua poesia nos apresenta. As suas palavras, a que infelizmente só tenho acesso através da tradução inglesa, constituem-se como um lugar único no qual a procura conseguida de uma nova linguagem poética se sobrepõe à sua profunda inquietação ontológica.

A sua poesia é um palco de constantes mutações de pensamentos, sentimentos e contradições, configurando um conjunto de inegável fruição estética. As suas palavras desvendam o tumulto, o silêncio, o amor, movendo-se numa viagem através do seu mundo interior e exterior, atravessando as várias camadas do seu espírito e do mundo.

A procura de si mesmo, da pátria ou da amada podem ser cheias de sol, ou escuras e desfocadas, envoltas em névoa. A procura ontológica é, no meu entender, a linha central desta poética, em volta da qual gravitam os outros temas que Kelmendi eleva e projecta numa dimensão cósmica. O tempo, a sua medida, ou a sua anulação reescreve a história da Albânia, antiga, remontando à província romana da Ilíria, ou recente, confrontando-nos com as guerras nas quais foi soldado.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

A sua poesia é uma aventura inesperada, construída em volta de um eixo que engloba amor, pátria, guerra, solidão e desespero, através de lugares desconhecidos, prefigurando tempos e vivências que o conduzem ao seu íntimo e verdadeiro ser.

A sua procura pelos caminhos da arte, na sua expressão viva e fundadora, cria um novo paradigma de escrita sóbria, despojada e elíptica que absorve tempos, tradições, num dizer pleno, uno, irrepetido.

Lisboa, 19 de Janeiro de 2024

DUKE ZBULUAR POEZINË E JETON KELMENDI

Dr. Maria do Sameiro Barroso, *Lisbonë,*

19 janar 2019

Përktheu Peter M. Tase

Fjalët janë fjalë, vetëm fjalë. Por ato janë më shumë se fjalë në kontekstin e ngjeshur dhe shkëlqyes të poezisë që i bën ato të ngrihen prapë, të lëna pa traditën banale të kuptimeve të tyre. Gjithçka fillon në fjalë. Të përflakura nga imagjinata, ato bëhen të pastra dhe art i pidentifikuar. Jeton Kelmendi është poet i mrekullueshëm bashkëkohor shqiptar, i cili e ndan pasionin e tij për poezinë me ligjërimin universitar, gazetarinë, teatrin, përkthimin dhe botimin. Duke e ndarë kohën e tij ndërmjet Kosovës dhe Belgjikës, përvoja e tij e madhe së shpejti na bën të ndjejmë sfidën e vazhdueshme që poezia e tij na e prezanton. Fjalët e tij, ndaj të cilave fatkeqësisht kam qasje vetëm nëpërmjet përkthimit në anglisht, ndërtojnë një vend unik në të cilin kërkimi për një gjuhë të re poetike kapërcen shqetësimin e tij të thellë dhe kërkimin ontologjik. Poezia e tij është një fazë e mutacioneve të vazhdueshme të mendimeve, ndjenjave dhe kontradiktave, duke formuar një strukturë të kënaqësisë së pamohueshme estetike.

Fjalët e tij zgjidhin tronditjen, heshtjen, dashurinë, duke lëvizur në një udhëtim nëpër botën e tij të brendshme dhe të jashtme, duke kaluar shtresat e ndryshme të shpirtit të tij dhe të botës. Kërkimi për vetveten, vendlindjen apo të dashurit mund të jetë plot me diell apo me errësirë dhe i paqartë, i mbështjellë me mjegull. Kërkimi ontologjik është, sipas meje, linja qendrore e kësaj poetike, rreth së cilës shtrihen temat tjera që Kelmendi i ngreh dhe i projektton në një dimension kozmik. Koha, përmasa e saj apo anulimi i saj rishkruan historinë e Shqipërisë antike, duke u kthyer prapa te provinca romake e Ilirisë apo, së fundmi,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

duke na përballur me luftërat, në të cilat ai ka marrë pjesë si ushtar. Poezia e Jeton Kelmendit është një aventurë e papritur, e ndërtuar rreth një boshti që përfshin dashurinë, luftën në vendlindje, vetminë dhe dëshpërimin, duke lëvizur nëpër vende të panjohura, duke iu paraprirë kohëve dhe përvojave që e çojnë atë te vetja e tij e vërtetë. Kërkimi i tij për rrugët e artit, në shprehjen e tij të gjallë dhe themelore, krijon një paradigmë të re të kthjelltësisë, të hequr nga të shkruarit eliptik që absorbon kohët dhe traditat në një shprehje poetike të plotë, unike dhe të papërsëritshme.

ALGUMAS PALAVRAS EM TORNO DE PENSAMENTOS EM BUSCA DOS AMORES DE JETON KELMENDI

Luís Serrano, Portugal

(Professor universitário, poeta, tradutor, ensaísta)

Jeton Kelmendi é um poeta albanês, kosovar, nascido em 1978 na idade de Peja. É jornalista, poeta, professor universitário, analista político. Estudou na Universidade de Pristina e foi agraciado com o título de Doutor Honoris Causa pela Academia Ucraniana de Ciências.

Da sua obra consta uma dezena de livros de poesia além de trabalhos de investigação. Recebeu vários prémios, quer nacionais, quer internacionais e algumas das suas obras estão traduzidas em várias línguas europeias.

Tem um manifesto orgulho em ser um albanês kosovar e esse sentimento é visível em vários dos seus poemas. Assim, no poema Onde vive a palavra amor cita à guisa de epígrafe a frase Pátria é amor em si mesmo. No mesmo poema, justamente nos últimos sete versos, escreve: Há três amores:/Um pela Albânia,/Outro pela vida,/E outro pela/namorada.//Em Novembro, celebraremos/Meu amor.

Deve dizer-se que Novembro tem um especial significado para o autor já que a 27 comemora o seu aniversário e a 28 se comemora o dia da independência da Albânia, acto cuja assinatura se processou a 28 de Novembro de 1912 na cidade de Vlora.

Toda a obra tem como pano de fundo a destruição da Jugoslávia (1990-1992) enquanto estado, divisão que se traduziu na formação de novos estados: Croácia, Eslovénia, Bósnia-Herzgovina, Sérvia, Macedónia e Montenegro. Entretanto ocorria a queda do regime comunista da Albânia e a questão do Kosovo.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

É esta situação que está subjacente à obra em apreço.

É difícil perceber o modo como os aspectos formais se foram construindo já que estamos perante duas traduções: uma, do albanês para o inglês da responsabilidade do autor e outra do inglês para o português. Ora, a primeira é uma língua eslava, a segunda pertence ao grupo das anglo-germânicas e a terceira é latina. Por conseguinte, tudo o que sejam aspectos fonéticos, aspectos ligados à musicalidade da língua, dificilmente podem ser sequer pressentidos. Ainda assim, há na escrita de Jeton Kelmendi, uma frescura e uma delicadeza que traduzem uma forte sensibilidade e um claro bom gosto.

Há nesta obra dois poemas que gostaria de destacar: o primeiro, Peja às cinco na manhã dedicado ao pai e o poema 12 A Palavra Mãe. Estes poemas que simbolizam a família configuram uma sinédoque do próprio país, são uma célula da grande família albanesa, neste caso kosovar.

Do primeiro retiro os versos: Era sexta-feira,/E o meu pai/Silencioso como nunca antes,/Preparado para todos os sonhos/Entrou no sono sem sonhos,/Numa pátria livre/Que deixou para trás. A morte do pai ocorre num dia 12 de Abril quando a Primavera iniciava o seu rito de alegria e esperança mas deixa no autor um "amargo de boca" que o marcará para sempre. Do mesmo poema : A 12 de Abril,/Nem todo o sonho é fácil de partilhar. [...] Vi o meu pai partir/Para a floresta [...] Ia sempre alegre para a floresta, contente com o seu trabalho, recorda o poeta..

Do segundo poema citarei os versos: A palavra,/A primeira de todas/Palavras /Que aprendi em albanês,/ Como tem sido belo /O seu sentido.// Mãe é/A palavra mais bela sobre a qual/Se pode falar.

A mãe é sempre, em toda a parte e em todas línguas, a última muralha, aquela a quem se recorre nos momentos mais difíceis da vida. Não espanta, pois, que o poeta tenha para ela palavras de grande carinho e o faça de um modo indisfarçavelmente

comovido. Devemos acrescentar os vários poemas de amor ao seu país, pois como diz o poeta A Pátria -/O amor acima de todos os amores, no poema Onde vive a palavra amor. E dentre eles, podemos citar, por exemplo, o poema Mítico, Para não ser esquecido, onde curiosamente nos surge um “desabafo dolorido”: Sempre que vou à Pátria,/Ainda me pedem um passaporte que espelha o drama de um homem à procura de uma pátria.

Há, no entanto, um poema que nos fala do amor à pátria mas também das dores vividas para poder usufruir dela; é o poema Quando me tornei soldado de que copio os seguintes versos, de significado evidente: Naqueles dias:/A liberdade custava mais que a vida,/E nós tivemos a vida e a morte/Por perto,/Mais perto ainda estava eu./Durante anos e anos, aquelas noites escuras,/Essas longas estradas vão/E deixam-me./Recordamos que a vida se tornou flor,/Só o amanhã fica sem pergunta./Tudo o que aconteceu até agora:/Mais mil e uma mentiras,/Muitos amigos menos,/Nada mais e ponto final.//Temos o que temos/E a vida foi libertada do cativo,/Deus escreveu-a;/No século vinte e um/O Kosovo foi libertado.

Outros amores ocorrem ao longo das páginas desta obra. Ousaria dizer que são a maioria: poemas que escreveu em lembrança de mulheres que amou, quer no país natal, quer noutros países por onde viajou. A título de exemplo, citem-se os poemas Dois estrangeiros em Växjö : Regressarei aos versos,/Na noite passada,/O meu espaço sem limite,/Quero chegar mais perto de ti,/Onde crescem plantas de amor e/Temos-nos à nossa maneira.

Há, todavia, que referir estar a guerra sempre presente na poesia de Jeton Kelmendi, de um modo mais discreto ou de forma mais afirmativa. Leia-se o poema, Amor em tempo de guerra que nos recorda o título de uma obra célebre de Gabriel García Márquez. Nele, Kelmendi escreve: O amor é outra guerra,/É uma guerra infinita,/É mesmo a guerra mais longa/Do que

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

qualquer outra guerra.

Apesar de todas as contradições decorrentes das várias intersecções, elas interferem e é possível encontrar no mesmo terreno o pai, a mãe, os amigos, as namoradas com os seus amores, a pátria (incluída a história do país natal), as diferentes memórias desde as da infância até às da idade adulta, de tal modo que o autor poderá dizer no poema O meu desejo em Chameria:

Plantemos o futuro com esperança.

Fiquemos com esse conselho.

**DISA FJALË PËR “MENDIMET I NDJEKIN TË
DASHURUARIT”**

Luis Serrano, Portugali

Përktheu nga Anglishtja: Alfred Beka

Jeton Kelmendi është një poet shqiptar, i lindur në vitin 1978 në Pejë, Kosovë. Ai është gazetar, poet, profesor universitar dhe analist politik. Ka studiuar në Universitetin e Prishtinës dhe ka marrë një doktoratë nderi nga Akademia Ukrainase e Shkencave.

Vepra e tij përbehet nga disa libra me poezi dhe libra me hulumtime. Ai është shpërblyer me disa çmime kombëtare dhe ndërkombëtare; disa nga librat e tij janë përkthyer në gjuhë të ndryshme evropiane. Ai është haptazi krenar për nacionalitetin e tij shqiptaro-kosovar dhe kjo ndjenjë është e dukshme në disa poezi të tij. Në këtë mënyrë, në poezinë *Ku jeton fjala dashuri*, ai citon, si një epigraf, vargjet pasuese: *Vendlindja është vetë dashuria. Në të njëjtën poezi, në shtatë rreshtat e fundit, ai shkruan: Janë tri dashuri:/Ajo për Shqipërinë,/Një për jetën,/dhe tjetra për të dashurën. //Në nëntor, ne festojmë/Dashuria ime.*

Nëntori ka një kuptim të veçantë për autorin. Ditëlindja e tij është më 27 nëntor dhe më 28 nëntor vendi feston Pavarësinë e Shqipërisë, e nënshkruar më 28 nëntor të vitit 1912 në qytetin e Vlorës. E tërë vepra e tij e ka si prapavijë shkatërrimin e Jugosllavisë (1990-1992) si shtet, një ndarje që rezultoi me krijimin e shteteve të reja: Kroacia, Sllovenia, Bosnjë dhe Hercegovina, Serbia, Maqedonia dhe Mali i Zi. Ndërkohë, ra regjimi komunist dhe çështja e Kosovës doli në shesh. Kjo situatë politike nënvizon veprën në fjalë.

Është e vështirë ta kuptojmë mënyrën se si janë ndërtuar aspektet formale, pasi që kemi të bëjmë me dy përkthime: njëri nga shqipja në anglisht nga autori dhe tjetra nga anglishtja në

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

portugalisht. E para është gjuhë sllave, e dyta i takon grupit të gjuhëve gjermane dhe e treta është gjuhë latine.

Si të tilla, aspektet fonetike, sikurse edhe ato që lidhen me muzikalitetin e gjuhës, me vështirësi mund të ndihen. Deri tani, në shkrimet e Jeton Kelmendit është një freski dhe një hijeshi që përçon një ndjeshmëri të fuqishme dhe një shije të mrekullueshme.

Do të doja të nënvizoja dy poezi: e para, “*Peja në pesë të mëngjesit*”, që i dedikohet babait të tij dhe poezia e dymbëdhjetë “*Fjala nënë*”. Këto poezi, që simbolizojnë familjen, janë sinekdote të vetë vendit, ato janë qelizë e familjes së madhe shqiptare, në këtë rast, kosovare.

I citoj vargjet vijuese nga poezia e pare: *Ishte e premtë, / dhe babai im / I heshtur si kurrë më parë, I gatshëm në të gjitha ëndrrat e tij / ra në gjumin pa ëndrra, / një atdhe të lirë / e la mbrapa*. Vdekja e babait ndodhi më 12 prill, kur pranvera po joshte me ritet e saj të kënaqësisë dhe shpresës, por duke e lënë autorin me një “shije të hidhur” që do t’i lë gjurmë atij përgjithmonë. Nga e njëjta poezi: *Më 12 prill, / jo secila ëndërr është e lehtë të tregohet, [...] e pash babanë të ikte / në pyll, [...] ai gjithmonë do të shkonte në pyll plot gaz, i lumtur me punën e tij*, kujton poeti.

Nga poezia e dytë, do t’i citoj vargjet vijuese: *Fjala / e para nga të gjitha / fjalët / që i kam mësuar në shqip, / sa bukur ka qenë / kuptimi. // nëna është / fjala më e bukur për të cilën / mund të flitet*.

Nëna është gjithmonë, gjithkund dhe në të gjitha gjuhët, personi që i drejtohem në momentet më të vështira të jetës. Nuk është befasi, kësisoj, që poeti i përdor fjalët me ndjeshmëri të lartë kur i referohet asaj dhe e bën këtë në mënyrë të prekshme.

Duhet të shtojmë poezi të ndryshme të dashurisë ndaj vendit të tij sepse, siç thotë poeti, *Atdheu - / dashuria mbi të gjitha dashuritë*, (poezia e shtatëmbëdhjetë, *Ku jeton fjala dashuri*). Dhe në mesin e tyre, mund të citojmë, për shembull, *Mitike*

(poezi e njëzetë), Për të mos u harruar (poezia e njëzetekatër), ku në mënyrë interesante e kemi një “besim të pikëlluar”: *Kush mund ta imagjinojë? / ende për të shkuar / në vendlindje / më duhet pasaportë që reflekton tragjedinë e një njeriu që kërkon një vendlindje.*

Megjithatë, është një poezi rreth dashurisë për vendlindjen, por gjithashtu edhe për dhimbjen e provuar për të qenë në gjendje ta shijosh; është poezia *Kur u bëra ushtar* (poezia e tridhjetetetë), nga e cila i citoj vargjet në vijim, me një domethënie të dukshme: *Ato ditë: / Liria kushton më shumë se jeta, / dhe ne kishim jetën dhe vdekjen / aq afër / madje më afër se vetën time. / vite pas vitesh, ato net të errëta, / ato rrugë të gjata ikin / dhe më braktisin, / e kujtojmë se jeta është bërë lule, / sall e nesërmja ka mbetur pa pyetur. / gjithçka që ka ardhur deri tani: / njëqind e më shumë gënjeshtër, / më pak miq, / asgjë tjetër dhe pikë. // kemi marrë çfarë kemi marrë / dhe jeta u pre nga robëria, / Zoti e ka shkruar; / në shekullin njëzetënjë / Kosova u bë e lirë.*

Dashuritë tjera vijnë nëpërmjet faqeve të këtij libri. Do të guxoja të thosha se ato e përbëjnë shumicën: poezitë që ai i ka shkruar në kujtim të grave që i ka dashuruar, si në vendin e tij, ashtu edhe në vendet në të cilat ka udhëtuar. Si shembull, mund t'i citojmë poezitë sikur numrat 40 (*Dy të huaj në Vaxjo*), 41 (*Do të kthehem në vargje*), 42 (*Natën e kaluar*), 43 (*Hapësira ime ka kufi*), 49 (*Dua të vij më afër teje*), 51 (*Ku rriten bimët e dashurisë*) dhe 52 (*Në veten tonë e kemi njëri-tjetrin*).

Duhet të përmendet, megjithatë, se lufta gjithmonë është e pranishme në poezinë e Jeton Kelmendit, në një mënyrë më diskrete apo në një mënyrë më afirmative. Poezia e 5-të, *Dashuri në kohë lufte*, na kujton titullin e librit të famshëm të Gabriel Garcia Marquez-it. Në të, Kelmendi shkruan: *Dashuria është një luftë tjetër, / është një luftë e pafund, / madje lufta më e gjatë / se çdo luftë tjetër.*

Pavarësisht nga të gjitha kundërthëniet që rezultojnë nga

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

ndërveprimet e ndryshme, ato interferojnë dhe është e mundshme të gjenden në të njëjtin vend babai, nëna, miqtë, të dashurat me të dashurit e tyre, vendlindja (përfshirë historinë e saj), kujtime të ndryshme nga fëmijëria deri në moshën madhore, në mënyrë që autori të mund të thotë në poezinë e dytë (*Dëshira ime në Çamëri*):

Ta mbjellim të ardhmen me shpresë.

Ta mbajmë këtë këshillë në mendje.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

SOBRE PENSAMENTOS EM BUSCA DOS AMORES DE JETON KELMENDI

Rui Córias, Portugal

(Jurista, poeta e ensaísta)

No seu prefácio ao livro “The Meaning is Another”, do poeta albanês Jelton Kelmendi, Ernesto Kahan — prémio nobel da paz em 1985 — diz-nos que, durante a leitura dos poemas, ficou imerso, estático, num estado de profunda meditação; uma meditação que não sabemos ter sido, bafejada pelos versos delicados, mais ríspida, esculpida na rocha certaíra do poema, ou até um misto de sentimentos contraditórios em que o amor, os acidentes geográficos, a centelha nostálgica e a memória da guerra aparecem interligados, emaranhados num novelo melancólico, uma perda — uma presença muito marcada de um território eminentemente construído e destruído, seja ele um território telúrico, palpável, ou mental. O mesmo sucede ao longo da leitura do presente livro de Kelmendi — PENSAMENTOS EM BUSCA DOS AMORES — a sua poesia continua a falar-nos inspiradamente através das linhas finas de uma encruzilhada cultural — geológica e humana — específica e pelas quais vamos escutando quase como uma balada de partida e regresso, sentindo e ouvindo, como em outros textos, uma toada de fundo que nos transporta para a realidade histórica, recente e antiga, da região dos Balcãs, de onde Kelmendi é originário (Albânia), para as suas paixões e beleza e onde até o vento cortante parece trazer-nos a aragem das lembranças da experiência da guerra dos anos 90 do Século XX.

O livro exige-nos aliás essa memória territorial, imagética, ao mesmo tempo lírica e conflituosa, ao mesmo tempo lírica e conflituosa, na qual as imagens do amor e do espaço, morto ou vazio, nos falam por meio de uma voz delicada, límpida,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

matizada por uma devoção seja para com a terra, seja para com a natureza humana. Nos seus poemas, Kelmendi traça-nos uma busca desesperada por aqueles cujos traços vemos em toda a parte, aqueles cuja ausência desenha um vácuo nas vertentes da lembrança, nas vidas perdidas, cidades, histórias pessoais ou colectivas, inclusivamente do próprio curso da realidade histórica da Albânia, dos Balcãs. No entardecer silencioso, ouvimos a ressonância dos nomes —Chameria ... Kosovo ... Besa ... Prizren —, escutamos os versos, como Suponho que me segues/Em longas viagens de pensamentos/Todas as manhãs,/Em tardes modestas./O meu objectivo é o baptismo dos estranhos,/Quando o visível e o invisível/Forem devidamente tratados. e não podemos furtar-nos a um sentimento de separação no qual a nossa identidade se encontra embebida pelo desvalamento de presenças misteriosas, alegóricas, histórias onde respira o pó da terra e a poeira do esquecimento, dos encontros e desencontros da memória.

Há sempre uma fronteira ténue entre o que é aparentemente visível e não é visível, uma melancolia identitária; as imagens, matérias luminosas do nosso interminável caminho, transportam-nos por meio de rochedos, trilhos na serra, estradas, tracejados de fronteiras, pensamentos sombrios ou eternamente iluminados, como se ao caminharmos numa colina se pudesse estar sempre defronte dos rastos percorridos, das sombras onde viajamos juntos ou separados através da vida. Não podemos deixar de lembrar, escutar ao longe, caindo, sobre nós, os doces, pungentes, inesquecíveis, acordes das melodias da passagem do tempo e da finitude — as sevdalinke bósnias, muçulmanas (Distâncias,/Horas a superar./E eu estou só./Tudo segue o teu próprio/Caminho.) —

Contudo é também preciso ver tudo através dos olhos da esperança, reconhecer e amar o amor que se ganha, perde, e

nunca acaba, talvez como se ele fosse a última resposta ao tempo traçado nas luzes dos pontos cardiais, do Leste, do Ocidente, dos frágeis instantes que, como nós, mergulham nas recordações, quando ao fim e ao cabo o resto acaba por fechar-se numa busca psicológica, uma busca que vem encher de vida as desoladas paragens balcânicas, desde o Kosovo, a Albânia e Sarajevo, que

são, para os que as seguem, os que as vivem, uma espécie de paixão intensa que vem acordar o verdadeiro coração humano (Através das colinas/Inúmeras sepulturas de pedra/Altas, brancas,/São disso previsão,/História.//Agora/Imagina só a ironia/Da sorte/Ou o mesmo destino em Sarajevo/Também a minha pátria.). Neste ponto, para quem percorreu as estradas que vão de Mostar às suas colinas, estes versos de Kelmendi são marcantes.

Seja numa caminhada lírica, seja deambulando num país de fantasmas que voltam e não passam, seja nas palavras que como a respiração são fogachos do amor, a poesia, por virtude ou por essência, é uma possibilidade única de enveredar-mos por uma atmosfera de linguagem, experiência e conhecimento. Como a água que corre nos rios da Primavera, ela resiste sempre; e a poesia de Jeton Kelmendi pertence a esta categoria; ela é directa, por vezes circular e oblíqua, mantém um silêncio estóico, e é a sua sensibilidade contornando a esfera da linguagem que possibilita a transmissão da beleza, como se cada poema, cada verso — como os de PENSAMENTOS EM BUSCA DOS AMORES — se cobrissem por um lado com o véu cinzento da incerteza e, por outro, como se cada um deles brotasse como uma papoila vermelha reflectindo a reminiscência da beleza do mundo e da vida.

Pessoalmente a leitura deste livro de Kelmendi trouxe-me recordações, espelhos entre o Oriente e o Ocidente, fissuras, rostos, estrelas situadas nas regiões de guerra, distâncias

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

pontuadas entre o que é insondável e o que é o nosso eu; trouxe-me a sensação do tempo, a fusão entre um eu e um outro que existe no amor, durante a guerra, por vezes, sobretudo, durante a guerra. E não pude deixar de pensar que as vidas, reais ou ilusórias como as marés ou os sonhos em que caminhamos de cidade para cidade, de lugar para lugar, se reúnem sempre e só numa só e única vida, no movimento do mundo, na rota do passado para o futuro e do futuro para o passado — tudo sendo vivido, mas tudo concomitantemente se perdendo —

Como nestes belos versos — :

Em que estrela estará o destino?

Na estrela polar tão brilhante,

Ou no meu olhar,

Tentando romper as distâncias,

Partilham-nos,

Eu e tu, do outro lado

Da Confissão Mágica.

Quando consegui conhecer a minha vida,

Descobri as minhas razões

Canções dos pássaros da noite;

Enquanto outros me diziam

Que somos transeuntes,

Que só envelhecemos e passamos.

Como se, afinal, vivêssemos e morrêssemos sempre com intensidade, numa viagem traçando os mapas do desconhecido, ao sol, olhando os rastros das nossas pegadas ficando para trás.

MBI “MENDIMET I NDJEKIN TË DASHURUARIT” NGA JETON KELMENDI

Rui Córias, Portugali

Poet, eseist, jurist

Përkthimi në anglisht:

Maria do Sameiro Barroso

Përktheu nga anglishtja: Alfred Beka

Në parathënien e tij për librin “Kuptimi i tjetrit” të autorit shqiptar Jeton Kelmendi, Ernesto Kahan – Çmimi Nobel për Paqe në vitin 1985 – tregon se, gjatë leximit të poezive, u ndje sikur ishte zhytur në gjendjen e një meditimi të thellë. Jo në meditimin që ne e njohim si të butë, të mbuluar nga vargje të ndjeshme, por si më të mprehtë, të gdhendur drejt e në shkëmbin poetik të poezive. Madje nuk ka qenë përzierje e ndjenjave kundërshtuese, në të cilat dashuria, veçoritë gjeografike, shikimi nostalgjik dhe kujtesa e luftës vijnë të ndërlidhura. Fjalët dalin të ngatërruara në një lëmsh melankolik, në të cilin humbja e dikujt, prania e shënuar nga një territor dukshëm i ndërtuar dhe i shkatërruar, është i prezantuar qoftë si tokësor apo i prekshëm, qoftë si territor mendor.

Ne e ndjejmë të njëjtën gjë nëpërmjet leximit të librit të Kelmendit – “Mendimet i ndjekin të dashuruarit”. Poezia vazhdon të tingëllojë e frymëzuar nga vargjet e një kryqëzimi specifik kulturor, gjeologjik dhe njerëzor. Pothuajse sikurse në një baladë të largimit dhe të kthimit, ne dëgjojmë dhe ndjejmë, sikurse në tekstet tjera, një zë në prapavijë që na dërgon në realitetin e tashëm dhe atë antik historik të rajonit të Ballkanit ku Kelmendi ishte lindur (Shqipëri). Ne i dëgjojmë pasionet dhe bukuritë e saj, madje edhe kur era e mprehtë duket se po na e

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

sjell puhinë e kujtimeve dhe përvojave të luftës së shekullit njëzet.

Për më shumë, libri e kërkon këtë përfytyrim territorial, duke e përçuar këtë kujtesë në një kohë lirike dhe konfliktuoze. Imazhe të dashurisë dhe hapësirës, qoftë të vdekur apo të zbrazët, na vijnë nëpërmjet një zëri të pastër dhe të ndjeshëm, me nuanca të një devotshmërie të tokës dhe natyrës njerëzore. Në poezitë e tij, Kelmendi sjell një kërkim të njerëzve të gjurmuar gjithkund. Mungesa e tyre krijon një boshllëk në tatëpjetat e kujtesës, duke i kujtuar jetët e humbura, qytetet, historitë personale apo kolektive, përfshirë edhe rrjedhën e realitetit historik të Shqipërisë dhe të Ballkanit. Ne dëgjojmë jehona të emrave – Çamëria ... Kosova ... Besa ... Prizreni në mbrëmje të qetë – duke dëgjuar vargje si “Mendoj se po më ndiqni/Udhëtime të gjata të mendimeve/Çdo mëngjes,/Mbrëmje modeste./Qëllimi im është pagëzimi i të huajve,/Ku e dukshmja dhe e padukshmja/Do të trajtohen me drejtësi”. Nuk mund të trembemi nga një ndjenjë e ndarjes në të cilën identiteti ynë është i ngulitur nga zbulimi i pranisë misterioze, alegorike dhe nga historitë në të cilat ne e thithim pluhurin e tokës, të harresës deri te përplasjet dhe mospërputhjet e kujtesës.

Një kufi i dobët gjithmonë cakton kufijtë e gjithë asaj që është e dukshme apo jo e dukshme, duke krijuar një identitet melankolik – Imazhet, materiali ndriçues i shtegut tonë të pafund na bart nëpërmjet shkrepave, hekurudhave malore, rrugëve, kufijve, mendimeve të errëta apo të iluminuara përjetësisht. Është sikur të ishim gjithmonë duke u ballafaquar me udhëkryqe, në hijet e të cilave ne udhëtojmë së bashku apo të ndarë nëpërmjet jetës kur jemi duke udhëtuar në një kodër. Nuk mund të ndalemi së kujtuari apo së dëgjuari në distancë akordet e paharruara, të ëmbla e të mprehta të melodive të

kalimit të kohës dhe madhësisë së caktuar – *sevdalinka* boshnjake dhe myslimane – “Distancat,/Orë për t’u kaluar/Dhe unë jam i vetmuar,/Gjithçka shkon në rrugën e vet”.

Megjithatë, gjithçka duhet të shihet gjithmonë nëpërmjet syve të shpresës, duke e pranuar dhe duke iu dorëzuar dashurisë që e merr, që e humb por që nuk mbaron kurrë; ndoshta sikur dashuria të ishte përgjigjja e fundit ndaj kohës së formuar në dritat e pikave themelore. Nga Lindja, nga Perëndimi, nga çastet e brishta që zhyten në kujtime, është sikur gjithçka të mbarojë, duke e mbyllur një kërkim që do t’i mbushë me jetë tokat e shkreta të Ballkanit nga Kosova, Shqipëria dhe Sarajeva. Gjithçka është e jetuar në një pasion të fortë, duke e zgjuar zemrën e vërtetë njerëzore ndaj atyre që vazhdojnë t’i kujtojnë ata – “Nëpër kodra/Shumë varre të gurtë/Të lartë, të bardhë,/Ata profetizojnë/Historinë.//Tash/Vetëm imagjinojeni ironinë/E fatit/Apo të njëjtin fat si Sarajeva/Vendlindja ime gjithashtu.”

Në këtë pikë, për ata që e njohin Sarajevën dhe kanë kaluar nëpër rrugët nga Mostari deri te kodrat, këto vargje të Kelmendit janë goditëse.

Qoftë në një ecje lirike apo duke u endur në një vend të fantazmave të kthyer që nuk ikin apo me fjalë që tingëllojnë si rrjedha të nxehta të dashurisë, si frymëmarrje, poezi, nga virtyti apo nga thelbi, është një mundësi unike e hyrjes në një atmosferë të gjuhës, përvojës dhe dijes. Sikurse uji që rrjedh në lumenjtë e Pranverës, gjithmonë reziston. Poezia e Jeton Kelmendit i takon kësaj kategorie, duke qenë e drejtpërdrejtë, nganjëherë e tërthortë dhe harkore, duke mbajtur një qetësi stoike. Ndjeshmëria e saj rreth sferës së gjuhës e shton transmetimin e bukurisë, sikur secila poezi, secili varg – si MENDIMET I NDJEKIN TË DASHURUARIT – të ishte i mbuluar, nga njëra anë, nga velloja e hirtë e josinqeritetit, dhe

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

nga ana tjetër, sikur secili të mund të mbinte si një lulëkuqe, duke reflektuar reminishencën e bukurisë së botës dhe jetës.

Personalisht, leximi i librit të Kelmendit ka sjellë në mendjen time kujtime, pasqyrime ndërmjet Lindjes dhe Perëndimit, çarje, fytyra, yje të vendosur në rajonet e luftës. Distanca ndërmjet asaj që është e padepërtueshme dhe asaj që është vetja jonë, e bart ndjenjën e kohës, bashkëshkrirjen e dashurisë në njëri-tjetrin gjatë luftës, nganjëherë veçanërisht gjatë luftës. Dhe unë nuk mund të resht së menduari se jetët, të vërteta apo të gënjeshtërt, sikurse baticat apo ëndrrat në të cilat ne ecim nga qyteti në qytet, nga një vend në tjetrin, gjithmonë takohen në një jetë të vetme dhe unike dhe gjithashtu në lëvizjen e botës, në rrugën nga e kaluara drejt së ardhmes dhe nga e ardhmja drejt së kaluarës – gjithçka jeton dhe humb në të njëjtën kohë –

Sikurse në këto vargje të bukura –:

“Në cilin yll është fati?
Yllin polar aq të shndritshëm,
Apo në vështtrimin tim ngultas
Që tenton të depërtojë në largësitë
Që i ndajnë me ne,
Mua dhe ty, anën tjetër
Rrëfimin Magjik.
Kur arrita ta njoh jetën time,
Motivet e mia po kuptohen,
Këngët e zogjve të natës;
Ndërsa të tjerët më kanë thënë
Ne jemi kalimtarë, vetëm plakemi dhe ikim.”

— sikur, në fund të fundit, ne ishim duke jetuar dhe duke vdekur, gjithmonë me intensitet, në një udhëtim, duke gjurmuar hartat e të panjohurit në diell, duke i shikuar gjurmët e fërkemeve tona të lëna pas.

ПРЕДИСЛОВИЕ

(Перевод Татьяна Теребинова, Россия)

Стихи выдающегося албанского поэта Етона Келменди я знаю только в переводах. Но тем не менее переводчику удалось передать главное: в творчестве ощутима широта кругозора поэта, всегда замечательна метафора, чувствуется высокая причастность поэта к мировой культуре. Наблюдается большое разнообразие тем и настроений - всё связано осязаемым общим ритмом и вдохновенной способностью передать истину ощущения - музыкой звучания. Поэтому каждое стихотворение - это остановившийся момент очарования. Любовная лирика Етона является целомудренной. Его философские стихи глубоки и многообразны. Гражданская поэзия - яркая, с широким дыханием - обращена к человечеству. Албания, родина Скендербега и Якоба Богдани - это гордая и удивительная страна, сохранившая своё самобытное наследие, и, в то же время, она продуваема ветрами с Запада и Востока. Поэзия Етона не избежала влияния авангардных течений. И в целом, творчество Етона Кельменди является достойным продолжением албанской классики. Скажу словами А. С. Пушкина о современном поэте: "Он оригинален, потому что мыслит."

Етон Келменди - уже известный поэт, признанный во многих странах и переведённый на разные языки. Я понимаю, что у него за плечами огромный жизненный опыт, что дни и ночи глубокой медитации - отражаются в его работе. И все же, он кажется мне ещё относительно молодым. Соответствующий возраст в Древней Элладке назывался словом "акме". Это эпоха расцвета и великих достижений. Мне видется, что главные достижения Етона Келменди ещё впереди.

От всего сердца желаю ему успеха!

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PARATHËNIE

Mikhail SINELNIKOV, *Rusi*

(Përkthyer nga Tatyana Terebinova, Rusi)

Përktheu nga Rusishtja: Agron Tufa

Poezitë e poetit të shquar shqiptar Jeton Kelmendi i njoh vetëm në përkthime. Sidoqoftë, përkthyesi arriti të përçojë gjënë kryesore: gjerësia e këndvështrimit të poetit është e dukshme në veprën e tij, metafora është gjithmonë e mrekullueshme dhe ndihet përfshirja e lartë e poetit në kulturën botërore. Ekziston një shumëllojshmëri e gjerë temash dhe disponimi - gjithçka lidhet nga një ritëm të prekshëm të përbashkët dhe një aftësi e frymëzuar për të përcjellë të vërtetën e ndjesisë - muzikën e tingullit. Prandaj, çdo poezi është një moment i ndalur sharmi. Tekstet e dashurisë së Jetonit janë të dëlira. Poezitë e tij filozofike janë të thella dhe të larmishme. Poezia qytetare – e ndritur, me frymë të gjerë – i drejtohet njerëzimit. Shqipëria, vendlindja e Skënderbeut dhe Pjeter Bogdanit, është një vend krenar dhe mahnitës që ka ruajtur trashëgiminë e vetj origjinale dhe në të njëjtën kohë, është fryrë nga erërat nga perëndimi dhe lindja. Poezia e Jetonit nuk i shpëtoi ndikimit të prirjeve avangarde. Dhe në përgjithësi, vepra e Jeton Kelmendit është një vazhdim i denjë i klasikëve shqiptarë. Unë do të them fjalët e A. S. Pushkin për poetin modern: "Ai është origjinal, sepse ai mendon". Jeton Kelmendi tashmë është një poet i njohur, i njohur në shumë vende dhe i përkthyer në gjuhë të ndryshme. E kuptoj që ai ka një përvojë të madhe jetësore pas tij, që ditët dhe netët e meditimit të thellë reflektohen në punën e tij. E megjithatë, ai më duket ende relativisht i ri për mua. Epoka përkatëse në Hellasin e Lashtë quhej fjala "akme". Kjo është një epokë prosperiteti dhe arritjesh të mëdha. E shoh që të arriturat kryesore të Jeton Kelmendit janë përpara dhe do të vijnë.

Me gjithë zemër i uroj suksese!

VSE NA SVETU POTREBUJE NEK ČAS

Jože Brenčič, Slovenija

Univerzitetni profesor dr. Jeton Kelmendi je predstavnik nove moderne in kvalitetne albanske poezije. V njegovih pesmih v pesniški zbirki Čas ljubezni, so na simboličen način izraženi občutki v slikah, ki prikazujejo običajne življenjske situacije skozi razmišljanja in vizije.

Njegove poetične besede so barvite in so plod razmišljanja, sanjarjenja in hrepenenja. Kot take so prenešene v atmosfero pesmi z izrazom domoljubja, spominov in ljubezni, pa tudi kritičnosti. Čas je kategorija, ki omejuje.

V pesmi Peč ob petih zjutraj, se spomni na dokončen odhod svojega očeta; »Od zdaj naprej bomo živeli z več hrepenenja, z več spomini, več zgodbami« in se zaveda, da se bo vse pomnožilo le, da bo predlogov manj, ker njihovega očeta ni več, ker ga je vzela pomlad, ta sicer tako lep čas. Zapustil je svojo svobodno domovino, kljub temu, da se naj bi v njej zdaj začelo tisto pravo življenje v lastni državi.

Ljubezen obstaja tudi v času vojne, v času borbe, smrti, ki postaja rutina, kar opiše v pesmi »Lubezen v času vojne.« Kljub vsemu sanja o dekletu s skodranimi lasmi, zaveda pa se tudi svojih korenin in da se je rodil ravno na 66. letnico rojstva Albanije in bosta z domovino skupaj praznovala rojstni dan (v pesmi »Da se ne pozabi«.)

V pesmi »Materina beseda«, se spomni matere, ki ga je učila jezika, učilo ga je pa tudi življenje in vendar je zanj mama največja in najpomembnejša beseda.

V pesmi »Prva dama razmišljanja«, je avtor kritičen do politike in ugotavlja, da se moraš naučiti biti ravno prav naiven, da si

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

lahko prepričljiv.

V pesmi Termin kaotičnega prospekta sijejo verzi:

Vse ima svojo obliko,
Kot kaotično predvidevanje.
Termin, ki ga želim ustvariti,
S šarmantnim imenom.
Vsaka beseda mi pove:
Izberi me,
Izberi me kot ime,
Ko sem povsem slučajno
Imenoval moje napovedi:
Zanemarjena ljubezenska slika.

V pesmih Jetona Kelmendija lahko razumemo segmente avtorjeve življenske filozofije med ljubeznijo do domovine in do ženske. Iz njih veje pozitivnost in bralec si vse to lahko tolmači in razume na svojstven način. Lažje razume, če pozna problematiko Kosova in to, da Albanci živijo raztreseni po mnogih državah Evrope izven svoje domovine.

V pesniškem ustvarjanju Jetona Kelmendija so opazne sledi neoromantizma in impresionizma, pa tudi je zelo očitno, da gre za moderno poezijo. Pesmi so pisane na prefinjen in umirjen način, v čemer se kaže originalnost in izbrušenost jezika in stila.

ÇDO GJË NË KËTË BOTË TË DUHET NË NJË MOMENT

Shkruan: Jože Brenčič, Slloveni

Përktheu nga Sllovenishtja Engjell I. Berisha

Profesori i Universitetit dr. Jeton Kelmendi është një përfaqësues i poezisë së re shqipe moderne dhe të cilësisë së lartë të saj. Nga koleksioni i poezive të tij, në poezinë “Koha e Dashurisë”, shprehen ndjenjat në fotografi krejt simbolikisht, duke reflektuar situatat e zakonshme të jetës përmes mendimeve dhe vizioneve. Fjalët e tij poetike janë të gjalla dhe janë fryt i të menduarit, ëndërrimit dhe dëshirës. Si të tilla, ato transmetohen në atmosferën e vargjeve me shprehjen e patriotizmit, kujtesës dhe dashurisë, aty ku duhet dhe të kritikës.

Kategori që kufizon është koha. Në poezinë “Peja”, kujton largimin përfundimtar të babait të tij, në orën pesë të mëngjesit; *"Tani e tutje ne do të jetojmë me më shumë dëshirë, me më shumë kujtime, më shumë histori"*, përshkrim ky për ta mbajtur vetëdijen, se gjithçka do të shumëfishohet vetëm se, këtë zbrastësirë kush do ta plotësojë, pasi që babai nuk është më, sepse u mor nga stina e pranverës, nga kjo një kohë kaq e bukur. Ai u largua nga atdheu i tij i lirë, pavarësisht faktit se jeta e vërtetë në vendin e tij duhet të fillojë tani.

Dashuria bëhet edhe në luftë, gjatë betejës, vdekja bëhet një rutinë, ku e përshkruan në poezinë "Dashuri gjatë luftës. "Përkundër të gjitha ëndrrave të një vajze me flokë të kuqe, ajo është gjithashtu e vetëdijshme për rrënjët e saj dhe se ajo ka lindur në 66 vjetorin e lindjes së Shqipërisë dhe do të festojë ditëlindjen e saj me atdheun e saj në poemën (" Le të mos harrojmë ").

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Në poemën "Fjala e Nënës", poeti e kujton nënën që ia mësoi gjuhën, ia mësoi atij jetën, por për të, nëna është fjala më e madhe dhe më e rëndësishme.

Në poemën "Zonja e Parë e Mendimit", autori është kritik ndaj politikës dhe vë në dukje se, duhet të mësoni të jeni i thjesht për të qenë bindës. Në poemën "Termet e perspektivës kaotike, shkëlqejnë vargjet: "Çdo gjë ka formën e vet, ashtu si parashikimi kaotik. Termin që dua të zbërthejë, me emrin sharmant. Çdo fjalë më thotë: zgjidhmë mua, zgjidhmë mua si një emër, kur unë plotësisht kam qenë i emëruar në parashikimin tim: Një fotografi e dashurisë e lënë pas dore. Në këngët e Jeton Kelmendit, ne mund të kuptojmë segmentet e filozofisë së jetës së autorit midis dashurisë për atdheun dhe për femrën. Prej tyre, ekziston një pozitivitet më i madh dhe lexuesi mund të interpretojë dhe të kuptojë gjithçka në mënyrë unike.

Ai e kupton më lehtë nëse i njeh problemet e Kosovës dhe faktin se shqiptarët jetojnë të shpërndarë nëpër shumë vende të Evropës jashtë atdheut të tyre. Në poezinë e Jeton Kelmendit ekzistojnë gjurmë të neo-romantizmit dhe impresionizmit, dhe gjithashtu është shumë e qartë se kjo është një poezi moderne. Poezitë janë të shkruara në një mënyrë të sofistikuar dhe të qetë, në të cilën pasqyrohen origjinaliteti dhe shpërthimi i gjuhës dhe stilit.

Zdravo, Odorčiću, Hrvatska!

Poezija Jetona Kelmendija je putopis njegovih misli, koje je skupljao promatrajući bogatstvo gradova kroz koje je putovao Europom. Na tim putovanjima činilo mu se kao da je nekada bio negdje – tamo daleko, i ja sam tada bio tamo. I kada su gradovi noću tonuli u san, dok cijeli svijet spava, njegova poezija ostaje budna, jer u gradovima u kojima boravi stanuje samoća.

U noćima u drugim gradovima pita se gdje da objesi prošlost, u koju budućnost, u sjećanje koje postaje prošlost. Dok je na ramenima nosio strah i hrabrost, zapisivao je emocije u poeziju za koju kaže da nije umjetnost ako se ne piše krajnjom snagom, iz dna duše.

Jetona Kelmendija treba strpljivo iščitavati kako bi se dobio istinski dojam njegova pjesničkog opusa. Zbog toga ga preporučujem pjesničkim sladokuscima, osobito onima koji znaju čitati nenametnute, skrivene metafore – što je posebnost ove zbirke poezije. Siguran sam da će vas ove pjesme osvijestiti u poetsko, neko drugo vrijeme.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Nga Zdravo Odorçiq, Kroaci

Perktheu nga Kroatishtja Smajl Smaka

Poezia e Jeton Kelmendit është një udhëpërshkrim i mendimeve të tij që i ka grumbulluar duke vështuar begatinë e qyteteve nëpër të cilat ka udhëtuar përgjatë Evropës. Në ato udhëtime i bëhet se ka qenë diku dikur -atje larg isha edhe unë. Edhe kur qytetet natën kanë qenë të dremitur, në orë kur qytetet kanë qenë të përgjumura, në kohën kur tërë bota është në gjumë, poezia e tij mbetet e zgjuar sepse në qytetet të cilat i viziton banon vetmia. Në netët në qytetet tjera ai pyet se ku e ka vjerr të kaluarën, në të cilën ardhmëri, në kujtesë, e cila bëhet e kaluar. Derisa mbi supe e ka bartur frikën dhe trimërinë i ka regjistruar emocionet në poezi për të cilat thotë se nuk është art po që se nuk shkruhen me fuqinë e fundit nga thellësia e shpirtit Jeton Kelmendin duhet lexuar me durim, ashtu që të krijohet përshtypja e vërtetë e opusit se tij poetik. Për këtë arsye ua rekomandoj dashamirëve të poezisë, veçanërisht atyre që dinë t'i lexojnë pa imponuar metaforat e fshehta që janë veçanti e kësaj përmbledhjeje me poezi, jam i sigurt se do t'ju ndërgjegjësoj për një kohë tjetër poetike.

Osrvt

Ekspresivnost kao upečatljivost pojavnosti

Prof. Dr. i Dr. Honoris Causa

Sabahudin Hadžialić Bosnia I Hercegovina

Putovati, sresti, interaktivno, suicidalno biti na više strana istovremeno, može samo razasuta duša koja se traži. Ona koja nepatvoreno, zbiljski opstaje kao borac pravde u susretu sa troglavom aždajom besmisla civilizacije u kojoj živimo.

Dok tehnologija pokazuje, ali i dokazuje kako njen razvitak u posljednjih dvadesetak godina jeste uporediv sa posljednjih 2000 godina, u vremenu gdje se znanje danas mijenja svakih 12 sati i napreduje, istovremeno ljudska empatijska, civilizacijska stavka usmjerena humanizaciji življenja nazaduje sa ciljem usmjerenim vlastiton nestanku. Kao da ubacimo motor Formule 1 na kočiju sa Divljeg zapada.

I, tada se pred nama otvaraju “nekomunicirani jezici bezvremenski” Jetona Keljmendija, optočeni ljubavlju, nadom i htijenjem opstanka. Ali, kakvog? Onog usmjerenog ljudskosti pojavnosti voljenja. Sebe, okruženja i najdražih.

No, i tu su vidljivi problem, stranputice, blokade. Kao da na samom koraku pred ubiranje zrelih plodova, “jabuka sočnih”, imate osjećaj kako nevidljiva ruka sputava, onemogućava, bolno sjedinjavanje bitka sa vlastitom pojavnošću. Ljubavi. “Nije teško pisati, teško je znati pisati”, kako sam još davno i napisao, no Jeton svojom lirikom itekako zadovoljava postulate predstavljanja lirske poetike per se: subjektivnost, emocionalnost, neposrednost, slikovitost i ekspresivnost.

Subjektivnost, jer snagom izričaja anulira vanjske “udare” zadržavajući se na sopstvenom poimanju realiteta nadahnutim visedecenijskim iskustvom egzemplara, tražioca smisla. U besmislu.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Emocionalnost, jer strofe njegove poetike vriju vodopadima dramatičnih emocija, dok trpi bolove suočenja sa surovim istinama realiteta. I u ljubavi, ali i u životu, sui generis.

Neposrednost, jer imam osjećaj kao da smo vraćeni u dvadesete godine prosloga stoljeća/vijek a i da sjedimo u uglu zadimljene kafane, dok Tin (Ujević) glasno zrije poetikom višeglasja isprepletenog Jetonovim stihovima. Jeton povezuje nepovezano, bas kao onomad, Tin.

Slikovitost, jer čak i kada priča i o neopisivom, kao sto je porijeklo ljubavi, dočarava nadrealnu sliku svijeta. Koju živi. U nama. Dok ga čitamo.

Ekspresivnost, jer stilskim figurama (dikcije, misli, riječi...), bez obzira da li kreira poetiku u Belgiji, na Kosovu, u Italiji, Sloveniji, Francuskoj...Jeton otkriva snagu poticaja usmjerenog potvrđivanju ljubavi prema ovostranom, ali i onostranom, pronalazeći inspiraciju upravo u, sopstvenom, snagom optočenom, libidu kreacije – ekspresivnosti, upečatljivosti.

Upravo zbog toga, knjiga poezije “Neko drugo vrijeme” nije bilo kakva knjiga, još samo jedna u nizu javnih oblika sopstvene kreacije ovoga autora. Ona je autor sami, suočen sa vremenom kreacije. Nekog drugog vremena. Ne samo za sebe. Već i za nas, jer onoga trenutka kada autor ubaci između korica svoja poetska snoviđenja, ona više ne pripadaju njemu, do nama, neposrednim saputnicima njegove kreacije, dok ga iščitavamo.

Pune, Indija

14.3.2022.g.

OSRVT

EKSPRESIVITETI SI NJË PAMJE MBRESËLËNËSE

Prof. Dr. dhe Dr. Honoris Causa Sabahudin Haxhialiq,

Bonje dhe Hercegovine

Përktheunga Boshnjakishtja : Smajl Smaka

Të udhëtosh, të takosh, të ndërveprosh, të jesh vetëvrasës nga disa anë në të njëjtën kohë, mund të jetë vetëm një shpirt i shpërndarë që kërkohet. Ai që vërtetë, vërtetë mbijeton si luftëtar për drejtësinë përballë dragoit trekrenorë të marrëzive të qytetërimit në të cilin jetojmë.

Ndërsa teknologjia tregon, por edhe dëshmon se zhvillimi i saj në njëzet vitet e fundit është i krahasueshëm me 2000 vitet e fundit, në një kohë ku dija sot ndryshon çdo 12 orë dhe përparon, në të njëjtën kohë objekt empatik njerëzor, qytetërues që synon humanizmin e jetës. tërhiqet me synimin e zhdukjes. Është si të vendosësh një motor të Formula 1 në një karrocë nga Perëndimi i Egër.

Dhe pastaj para nesh hapen “gjuhët e pa komunikuar të përjetshme” të Jeton Kelmendit, të rrethuar nga dashuria, shpresa dhe vullneti për të mbijetuar. Por çfarë lloji? Ai që synon humanizmin e shfaqjes së dashurisë. Unë, mjedisi dhe njerëzit e dashur.

Por ka edhe probleme të dukshme, devijime, bllokada. Sikur pikërisht në hapin përpara se të vjelim frutin e pjekur, “mollën e lëngshme”, ke ndjesinë se dora e padukshme po frenon, e pamundëson, duke bashkuar me dhimbje betejën me pamjen e saj. Dashuria.” “Nuk është e vështirë të shkruash, është e vështirë të dish të shkruash”, siç kam shkruar shumë kohë më parë, por Jetoni me tekstet e tij i plotëson shumë postulatet e paraqitjes së poetikës lirike në vetvete: subjektiviteti, emocionaliteti, menjëhershmeria. , piktorek dhe ekspresivitet.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Subjektiviteti, sepse me fuqinë e shprehjes anulon “goditjet” e jashtme duke u ndalur në konceptimin e vet të realitetit të frymëzuar nga përvoja dekadash e ekzemplarëve, kërkuesve të kuptimit. Në marrëzi.

Emocionaliteti, sepse strofat e poetikës së tij ziejnë me ujëvara emocionesh dramatike, ndërsa ai vuan dhimbjen e përballjes me të vërtetat e ashpra të realitetit. Dhe në dashuri, por edhe në jetë, sui generis.

Më duket sikur jemi kthyer menjëherë, sepse në të njëzetat e shekullit të kaluar dhe jemi ulur në cep të një kafeneje të tymosur, ndërsa Tin (Ujeviq) piqet fort me poetikën e polifonisë të ndërthurur me vargjet e Jetonit. Jetoni lidh në mënyrë inkoherente, ashtu si atëherë, Tin.

Piktorese, sepse edhe kur flet për të papërshkrueshmen, siç është origjina e dashurisë, ai sjell një tablo surreale te botës. Ajo jeton. Në ne. Ndërsa ne e lexojmë.

Ekspresiviteti, sepse me figura stilistike (diktime, mendime, fjalë...), pavarësisht nëse krijon poetikë në Belgjikë, Kosovë, Itali, Slloveni, Francë... Jetoni shpalos fuqinë e stimujve që synojnë të vërtetojnë dashurinë për këtë dhe atë, duke gjetur frymëzim në libidoja e krijimit - ekspresiviteti, impresioni, i rrethuar nga fuqia e tij.

Pikërisht për këtë, libri me poezi "Një kohë tjetër" nuk është një libër, thjesht një tjetër në vargun e shfaqjeve të krijimit të vetë këtij autori. Ajo është vetë një autore, e përballur me kohën e krijimit. Një herë tjetër. Jo vetëm për veten tuaj. Edhe për ne, sepse në momentin që autori fut ëndrrat e tij poetike mes kopertinave, ato nuk i përkasin më atij, neve, shoqëruesve të drejtpërdrejtë të krijimit të tij, ndërkohë që ne e lexojmë.

Pune, Indi
14 mars 2022

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

KELMENDI SHQUHET PER KRIJIMTARI MULTIDICIPLINARE

Prof. Shyqri Nimani, Prishtinë

Edhe pse Jeton Kelmendi shquhet për krijimtarinë e tij të begatshme multidisiplinare artistike, vëllimore dhe cilësore, megjithatë vjershërimi është disiplina e tij më e preferuar. Vjershërimi, si shtytje e fuqishme shpirtërore, rrugëtoi pandërprerje nga lashtësitë e qytetërimeve më të mëdha, duke dhuruar vepra të amshueshme të autorëve të amshueshëm. Jeton Kelmendi, ndërkaq, gërsheton poezi autentike me ndërthurje vjershash inventive që transliterojnë në verbale rrjedhën e ndodhive shoqërore, me forcën e peizazhit imagjativ piktural të mjedisit mahnitës rugovian dhe me rezonanca mbresëlënëse të ujëvarave që shpërthejnë nga një konstelacion kanjonesh të thepisura kreshnike gjithandej nga lartësitë e *Bjeshkëve të Nemuna*.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

NDJESI E PËRJETIMIT POETIK

Duke përjetuar vargjet e poetit Jeton Kelmendi/

Nga Violeta Allmuça/ Shqipëri

Sa herë më shfaqet fjala e një krijuesi në të shkuarën dhe në të sotmen, e di se brenda saj më lind një mendim i hershëm ose i tanishëm, lidhja e poezisë me kohën dhe jetën. Kam dashur të besoj se këto reflekse të veçanta letrare brenda për brenda tyre kishin një formë sa të brendshme po aq edhe të jashtme estetike që përbënin atë çka quhet sot në artin e fjalës poetike harmonizimin artistiko- estetik. Poeti që ka jetën dhe vargun e përjetësisë në tërësinë e të bukurës, specifike për një shkrimtar që hyn në oazën e gjerë të poezisë universale, na tregon një zë të fuqishëm në realitetin e botës dhe jetës, pasi tek poeti Kelmendi vargjet lindin me ëndrrën. Kjo dukuri ndryshe e një krijuesi në sytë e lexuesit kthehet në një perceptim të thellë si për poetikën, ashtu edhe për letërsinë.

Sapo lexon librin më të ri të tij « Thërras Gjërat e Harruara » me ndjesi nga imagjinata tek realiteti ku temë të kahershme ka dashurinë dhe vetveten, më ngjan se autori e ndan me të gjithë shpirtin e tij poetik me një zë ndryshe, i cili dëgjohet deri thellë në rrashtin e asaj çka poeti krijon.

Në këtë poezi ndjenja e mendimit është sa origjinale po aq edhe meditative në ritmin e frymëzimit, e cila grish atë që quhet bota e madhe emocionale me një kulturë të domosdoshme për një poet. Universalizmi i poezisë së Kelmendit komunikon jo vetëm me « Unin » e poetit që udhërrëfen jetën e dashurisë njerëzore, por edhe me universin e tij tokësor të mëvetësishëm përjetësues. Nëpër vargje lëvizin idetë e njohura dhe të panjohura në kohë dhe hapësirë, motivet e ndjenjave njerëzore në larminë e figurave letrare, simbolet e metaforat me nuanca

të pafundme semantike. Ai di të zbulojë jo vetëm botën vetjake në poezi, por edhe të përbotshmen që e fut në përjetimet e tij. Ky përcaktim i realizimit të vargut të drejtpërdrejtë e lidh ndjesinë njerëzore me artin, funksionin e misionin e tij, në dobi të të shkruarit dhe mendimin e përhershëm të realitetit estetik brenda njeriut.

Duke qenë një shkrimtar idealist i përfshirë mes atdheut të vet dhe perëndimit Jeton Kelmendi kërkon të gjejë në poezinë e tij atë krijesë unike të formësuar nga vargjet. Ai ngjan i papërsëritshëm, i mirëfilltë, shpirtëror, ekzistues në deshifrimin e mistereve të poetikës në kontekstin e të tashmes. Me aftësi krijuese e ndërkohore qenia e shfaqjes së poezisë është vetëm një formë e lirisë dhe funksionit kulturor për të vlerësuar fjalën e autorit. Hipotezën se fjala mbetet një përshkrim me domethënie të larmishme për njeriun, atdheun e poetit, dashurinë, gjendjen, sharmin tokësor, ku harmonizohet jeta metafizike brenda jetës universale e gjen si provë, ku së pari flet krijuesi me **materien** e tij. Aty Kelmendi gjen atë çka e quan të « paemërt » ose dilemë. Në jetën e tij shpirtërore gjallojnë mitet e epokës kulturore, idetë se universalja është po aq e madhe sa edhe madhësia e lëvizjes në legjendat e vendlindjes, të cilin ai nuk e ndan nga universalizmi. Edhe pse vetëdija e poetit vargëzohet mes gjendjes dhe ëndrrës ai emërton gjithsesi kahun e ligjërit. Në krye të herës figura e njeriut dhe e vetvetes, konceptuar nga dinamika e njëkohshme e ritmikës lirike nëpërmjet lidhjes së njeriut me jetën, dhe autorit me realitetin, na sjell këtë strukturë në hapësirën letrare nëpërmjet gjuhës së poezisë. Kjo gjuhë përbën një bashkësi mes shpirtërores e mendimit, ku lindin themelet e shfaqjes së **brenda shkrimit** së poetikës dhe evoluimit letrar.

Ashtu si shtrirja e rrezeve mbi tokë, Jeton Kelmendi dukurinë e vargjeve e quan jetësore, (Poezia: Peja në pesë të mëngjesit), ku ai sundimin e jetës e riemërton « ikje » nga ëndrrat. Ripohimi i ëndrrës si një identifikim i lindjes dhe qenies në mendimin e

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

poetit na bën ta quajmë çdo ëndërr, « kujtim ëndërrues » ose meditim i thellë i jetës dhe realitetit jetësor. Gjatë ngadhënjimit të qenies njerëzore letrare, aty kur vijnë shkuarjet e poetit ndihet fryma që e mban poezinë në shpirtin e tij, me shenjtërinë e fjalës së dashurisë. (Poezia : Afrohmua pak). Është ky dualitet mes shpirtërores dhe dashurisë që i prin Kelmendit deri në fund të veprës poetike dhe që përbën thelbin e tij poetik. (Shpirtin ta shpaloj si librin e shenjtë, të mësoj ty, qysh me të dashtë thekshëm).

Duke e kërkuar dhe gjetur materien tek krijesat njerëzore apo dëshmimin e kohës Kelmendi trupon të thënat e të pathënat për atë që ai e quan ëndërr apo zhgjendërr. Ai identifikon me anë të perceptimit të tij realitetin e botës poetike me intonacion nëpërmjet krijimit filozofik, me një delikatesë dhe një komunikim universal. (Brenda saj, në mendimet e mia, pa format të caktuar, m'i nxjerr parametrat e materies. (poezia Materie). Estetika ose ajo çka duam të përjetojmë si lexues brenda kompleksit të mënyrës së të shkruarit na bën të ndjejmë atë çka shpërthen në vargjet poetike dhe ku na shfaqet origjinaliteti si mision i veçantë i Jeton Kelmendit.

Teksa ripohon « meditim » në poezinë e tij, si një krijim letrar ose një kuptim për artin e fjalës që përkon edhe me hapësirën si përkufizim të lirisë, ai depërton në çlirimin e vargut si akti i depërtimit të poezisë tek lexuesi, përkatësisht për vetjakësimin e krijimit artistik. Kelmendi nëpërmjet lirisë është frymëzuar dhe dashuruar me poezinë ashtu siç është pasuruar me kohën e jetës letrare ku ka përfshirë edhe jetën njerëzore. Ai e ka pasuruar e kthyer vargun në një dashuri të madhe edhe me lajtmotive humane për lexuesit e tij. Tematika e zgjedhur nga motivet origjinale të përjetimeve të jetës plotëson unitetin e veprës letrare me elementë të mbizotërimit jetësor, të atdheut ku ka lindur dhe të poetit në hapësira të tjera duke lëvizur edhe brenda qenies së tij poetike. Poeti Kelmendi di të zbulojë të panjohurat si një element që i ndjek vargjet për t'i bërë të

njohura para vetes dhe lexuesit. (Nanë është, më e bukura gjë për të cilën flitet, ajo i ka dy kuptime: ky që e marrim vesh të gjithë dhe kuptimi i saj për mua: Jeta në kuptimin e parë (poezia Fjala Nanë). E panjohura për poetin lind e shfaqet tek vetvetja. Fjala pra, nëpërmjet një gjuhe të kthjellët, si përkatësi e madhe e krijimit letrar vjen si mendim e rishfaqet krejt e re, selektive, duke u formuar nga filli i së njohurës si një zëdhënëse për shtjellimin ku kohët nuk humbin por vijnë. (S'më pret pak kohë, Koha, tutje nuk shkohet vetëm, marr me vete kohën, dita po shkon drejt mesdite, sërish bashkë vazhdojmë, ecim, dita po shkon drejt mesdite). (Poezia, Ecje Lirike).

Bashkimi i të panjohurës me të njohurën tek Jeton Kelmendi është një element i ri i poezisë sonë bashkëkohore shqipe, që dëshmon se kjo arritje kulmore vetjakëson me fuqinë e saj bashkimin e dy kohëve, të së kaluarës dhe të së ardhmes. Duke hyrë në kryqëzatën e poezisë mes kohëve, për një autor, vargu mbart atë çka është më shumë sipërthënës, burimin poetik dhe Kelmendi na sjell prurje të reja mbi vështrimin e botës shpirtërore të fenomeneve letrare si një krijues mjaft i talentuar. **Atëherë** kur autori kalon nga ëndrra për të takuar realitetin të cilin e shpall nëpërmjet vargjeve, ai thërret gjërat e harruara, për të mos harruar ardhjet e reja të tashme që do të ndodhin brenda botës së tij. Poetin e thith jeta me lëngun e vargjeve plot ndjenjë në fronin e shkrimit të planetit njerëzor. Udhëtimi i tij për të gjetur të panjohurën nëpërmjet vargjeve është zgjedhur si i tillë, pasi vetë poezia vezullon edhe në ditën kur bëhet natë, apo kur errësira vjen e ikën në pikënisje. Duke pasur si shkallë përjetimin e tij në botën e dashurisë, temë e cila në këtë libër ze pjesën më të prekshme sa intime aq edhe si mesazh poetik vjen edhe nga një filtrim i thellë i vargjeve që marrin kuptimin ekzistencial. I pari akt i domosdoshëm për mënyrën e shtrirjes së vjershërisë, është perfeksionimi i saj në konotacionin e realitetit të jetës dhe diskursit poetik ku shfaqet pesha e fjalës. Kelmendi e percepton botën sipas vetes dhe mendimit të tij.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Përdorimi i figurave letrare, në veçanti i metaforës me të cilat perfeksionon stilin dhe vetë poezinë vjen nga përvoja e hershme e autorit në botimet e kaluara, të cilat për hir të së vërtetës e kanë ngjitur poezinë e këtij autori dukshëm në lartësinë e poezisë shqipe, ku përveç magjikes autori përcjell edhe harmoninë e vlerës së artit poetik.

Po aq e vërtetë është kjo sa emri i tij tashmë intuitivisht është përcjellë edhe në poezinë europiane e më gjerë, një parandjenjë kjo që ishte vërejtur edhe nga kritika shqiptare dhe ajo botërore. Poeti i ardhur nga një vend me legjenda të njohura, ka sjellë edhe në poezinë universale kodin e poezisë së atdheut nga i cili vjen, duke i kthyer motivet në nuanca të gërshetuara me universalen, nga një akt abstrakt në vlim shpirtëror. Kjo poezi mbetet frymëzuese, me vetëdije origjinale në mjeshtrinë e vargut, një zbulim ekzistencial deri në pikën e mendimit të shpirtit të tij shqiptar me frymëmarrje dhe ndjenjë që e përafron poezinë me botën e jashtme. Duke shijuar esencialisht një poet që na bën të përjetojmë thellësisht edhe mendimin estetik me ide të dallueshme, autori ka gjetur kodin e përjetimit në poezinë e së ardhmes që mesa duket është bërë jeta e dytë e Jeton Kelmendit.

IDETË, INTUITA DHE DASHURIA

Jeton Kelmendi “Thërras gjërat e harruara” poezi. Botoi “Rozafa”, Prishtinë, 2014.

Shkruan: Engjëll I. BERISHA, Kosovë

Intuita dhe udhëtimi me kohën, janë premiset kryesore që e nisin dhe e mbarojnë frymën poetike në krijimtarinë e Jeton Kelmendit, tani me opus të gjerë, të përkthyer e të prezantuara në dhjetëra gjuhë të botës, i radhitur, - prezantues i denjë i krijimtarisë shqipe në grumbullin e asaj botërore. Kjo ka domethënie e vetë, ngase, poezia e tij është lexuar, është trajtuar edhe nga kritikë e krijues me renome, si dhe është vërtetuar me të madhe duke u përfshirë në 25 përkthime, libra e antologji të gjuhëve të botës, si dhe me 16 shpërblime ndërkombëtare e vendore. Vëllimi poetik “Thërras gjërat e harruara” është ajo udha që bën poeti, e vazhdon ta bëjë në krijimtari, për të na dhënë formën e poezisë rrëfimore, kushtrimin për të guxuar dhe, intuitën e gjërave që mund të ndodhin. Këto edhe janë virtyte njerëzore, që na udhëheqin në jetë.

Kërkimi për motivim, po bëhet një laborator i organizmit për ta çliruar mendjen nga në raport me të tjerët dhe me vetveten. Kelmendi, kudo në poezinë e tij edhe në botimet e mëhershme, u përgjigjet ngjarjeve të jetës që është një relacion i pashmangshëm në mes mendjes dhe mjedisit. Ky proces sot po bëhet njerëzor, por sa ia arrijmë mbetet dhuntia e poetit që e dallon njërin prej tjetrit. Unë do të thosha, se te Jeton Kelmendi, sikur edhe e kërkon natyra poetike, ai e shpreh optimizmin për jetën, ai jep mendim se si ta bëjë botën më të mirë, jep aso këshilla për ti mbështetur idetë për njerëzoren dhe sikur e trajtojnë disa kritikë e krijues botërorë, ai ka aftësitë ta përdorë intuitën për ta perceptuar botën e brendshme me atë të jashtme me peshoren e zemrës. Poetët e mëdhenj nuk mëtojnë të bëhen

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

njerëz me ndikim, por, lindin kreativ, ndërkohë gjatë përballjes së jetës fitohen idetë, përderisa me idetë e tyre e ndihmojnë shtresën të ballafaqohet me “krizën” e shoqërisë: Kelmendi nuk pajtohet se ka diku qetësi në botë, edhe kur heshtet edhe kur bëhet zhurmë, gjithmonë ka diçka shpërthyes: *“Heshtja më e sigurt në botë / nuk të garanton qetësi / Udhëve ua lidhëm këmbët”*.

Në poezitë e fundit, në disa vëllime, te autori Jeton Kelmendi, gjithnjë e më shumë dominon udhëzimi për ti dalluar idetë që parashikojnë daljen nga ajo kriza, në vend të konformizmit, sikurse te “Fausti” i Gëttes *“Vdis e ngrihu, se je veç një vizitorë i trishtuar në këtë tokë të marrë”*. “Botën e marrë”, poeti Kelmendi e shikon te mëdyshja që krijojmë pa ia dhënë shpirtin mbrojtës qofshin ato edhe copëza jete, sepse nga ato formohet procesi psikologjik. Dhe këtë e thotë në vargun *“Gjithë ky udhëtim, për të arritur te vetvetja”*, në poezinë *“Si shkohet për te vetvetja”*.

Shartimi i gjuhës fisnike

Parimet të cilat e bëjnë fisnike gjuhën e shprehur, rrjedhimisht në botimet e fundit, janë shartimet e tij me gjuhë botërore, prej nga e transformon në ndjenjë të dinjitetit shprehjen e tij figurative, në opusin e tij universal të krijimit. Formësimin e tij poetik, pa dyshim e ka bërë dalja nga provinca duke lëvizur anë e kënd botës, që është një veshje natyrore, esenciale për mirëqenie, për ta forcuar karakterin e shenjtë, prej nga e njeh më mirë dhimbjen, dashurinë, mërinë, dhe shëmtinë, të gjitha këto dukuri që na rrethojnë. Si kishte me dalë poezia, vargu i dashurisë, prej mendjes shterpë, sterile pa veshje natyrore, pasi që të gjitha këto formojnë sistemin e mendimit, apo nomenklaturën e një materie të mendimit logjik.

Këto maja, Kelmendi i prekë në poezi, nga prekja fizike që po i bën krijimtarisë botërore, duke qenë prezent, duke e pasqyruar

refleksin e këndvështrimeve që po i bëhet jetës nga krijuesit që e qesin një hap para të tjerëve. Kjo nënkupton se, poeti Kelmendi, edhe këtu ku krijon, e jep shenjë e vetë të lëvizjeve të dyfishta me optimizëm të informuar mirë, dhe atë ngjalljen e dëshirave për ta bërë një vend më të mirë seç e trashëguam. Apo, e jep idenë për ta përmirësuar gjendjen që na rrethon. Kjo është ajo klithma që poetët shërbejnë me idenë, aq sa shërbejnë me kreativitetin e lindur. Unë, ngulmoi, se te poezia e Jeton Kelmendit janë që të dyja këto parime dhe “armë” që shërbehet me poezitë në tri vëllimet e fundit.

Munde frikën

Poezinë në përgjithësi tek ne, kohëve të fundit, e pasuar edhe nga vite të tëra e ka ndjekur më shumë motivi për ta mundur frikën. Ky motiv, asnjëherë nuk vjetrohet, gjithmonë jemi të rrethuar nga dyshimi derisa të ekzistojë lakmia e cila po teprohet. Tek ne, motivi i frikës ishte i mbështjell me qenësinë e të jetuarit nën shtypje, e cila edhe ka prodhuar me të madhe të njëjtën poezi. Por, as sot, nuk mund të lirohemi nga motivi i dyshimit e frikës, ngase po rritet pabesia.

Shpirti suprem, i poetit Kelmendi ka ndjekur rregullat strikte të ligjëratës poetik, siç është intonacioni. Këmbimin ritmik të intonacionit e shtrinë në motivin e dashurisë, jo vetëm si shprehje rituale, por mjaft i vëmendshëm, gati mendim magjik, i vetëdijshëm ku e ndjenë dashurinë si freski, ngjashëm me ujin kur ta lagë trupin, si në poezinë: “*Njëqind rrugëtime bën, njëherë të takojnë mrekullitë*”(poezia: *Mendimet e shpirtit*). Apo, i frymëzuar nga poeti James Joyce kur thotë: “*Një betejë e shpirtit tënd, kundër fantazmës së besnikërisë*”, poeti Kelmendi shprehë filozofinë e realiteti me vargun e tij: “*Kudo çojnë rrugët e jetës, besimin ta kesh me vete për së mbari, do ta mbash shikimin*”, (poezia :*Cilën jetë ta jetosh*).

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Vëllimi poetik, “*Thërras gjërat e harruara*”, përshkohet me përkushtimin që u bën poeti idoleve të tij, në të vërtetë pishtarëve, prej nga e ka marrë frymëzimin, duke qenë krijues dhe gjurmë në jetën e tij, siç është nëna, si dhe poetë e atdhetarë. Pastaj, nëna e atyre që quhen të zhdukur. Jo pa qëllim e ceka që në fillim se, premiset që e nisin dhe e mbarojnë frymën poetike të Kelmendi, e bëjnë të dallueshëm, ngase postulati i ndjenjës krijuese është tek insistimi i tij që vjen prej intuitës dhe fenomenit të dashurisë, aq sa e figurshme, edhe sensuale.

Mbi të bukurën

Gjuha aq sa është mjet komunikimi, mjet ndërtimi, gjuha e poetit Jeton Kelmendi, është gjuhë e fjalorit të ri me dashurinë në atë kufirin e cytjes, ashtu siç e donë natyra, siç e donë poeti të mos jetojë i lidhur se shpirti nuk të falë, është autonom mbi të gjitha: “*Goja e shpirti / s’falin / po s’ta thashë / këngën time të zemrës*”, apo, “*Fuqinë e intuitës e lodhi kotësia / te e dashura kurrë nuk shkohet / pa një copë motiv / dhe fije gëzimi*”.

Dashuria, mbetet ndjenjë e identifikimit të tij, kudo nëpër të gjitha vëllimet poetike, prej nga e formojnë karakterin e një ndjenje tjetër të tij, të unitetit, gjithnjë të njomë e të përzemërt.

Shkurt, 2018.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

NË FILLIM NA ISHIN FJALA JONË DHE SHPIRTI YNË

(Jeton Kelmendi: Thërras gjërat e harruara, poezi) Prend Buzhala, Kosovë

Çka na është ajo thirrje kaq dramatike që e lëshon poeti? Dhe cilat na qenkan ato gjëra të harruara që dëshiron t'i ringjallë ai?

1. Fjalët engjëlllore, dashuria (Ose oksimoroni poetik)

Pyetja na drejton edhe në shtigje të tjera: si ta përthekojmë gjithë thellësinë dhe gjerësinë e hapësirave poetike të shpirtit të tij të ndjeshëm lirik? Dhe, sikundër dihet, Virgjili ishte udhëzues i Dantes nëpër rrathët e Ferrit poetik. Në këso rastesh, si ta sigurojmë këtë tip të tekstit udhëzues, të boshtit tekstor, për të lëvizur sigurt nëpër botën poetike të Jeton Kelmendit? Me një fjalë, si të gjenden ato dhuntitë e trashëgimisë së shpirtit të vendlindjes, ato kikat e larta që e mbajë në këmbë qiellin e atdheut e të qenies sonë? Te poezia "Mendimet e shpirtit" ai e ka thirrmenë e tij:

*Sa herë
Ta thërras emrin
më engjëllzohen fjalët.
Engjëllushja ime
sa herë hesht,
flet me mimikën që më thotë
shumë më shumë.
Kështu janë mendimet e shpirtit.*

Poeti na e thotë shkoqur, se kjo thirrme buron nga mendimet e shpirtit. E ku ka diçka në këtë botë, të perceptueshme nga qenia njerëzore, që nuk filtrohet nëpër hullitë e mendimit, diku në ato

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

gjerësitë e thellësitë e padallueshme të shpirtit njerëzor.

Dhe, duke depërtuar në një botë të tillë gjërash, në sferat e epërme të botës së tillë që lartësohet në metafizikë shpirti, që ngrihet në vlera të parme, fjalët engjëllzohen. Kurse burim i kësaj sfere, nga pak eternale, na është dashuria:

*Ajo është më e thella
fjalë.*

*Fjala dashuri buron
në gjak, në shpirt
dhe përtej...*

Prandaj jeta është gjë e mrekullueshme.

E mrekullueshme?

E atëherë, ç'na është gjithë ai mall që na prek, ato gjëra të harruara që na lëndojnë? Ky edhe na është paradoksi i jetës sonë: mrekullim e lëndim bashkëjetojnë, mu ashtu si ecin dorë për dorë edhe paradokset tjera të jetës, të cilat poeti i thur nëpërmes një oksimoroni poetik: *kur vijnë shkuarjet, fuqia e një pamundësie, shkurtimi i largësive, gjumi i zgjuarjeve, zgjimi i ëndrrave*, etj., e që mbajnë emra titujsh të poezive apo të cikleve.

Tashmë vepra e Jeton Kelmendit, e receptueshme edhe në hapësirat shumëgjuhëshe evropiane e ndërkontinentale, e ka zënë vendin e vet brenda korpusit poetik të letërsisë shqipe.

Duke botuar në, pothuajse, të gjitha hapësirat etnike, duke i publikuar krijimet e vëllimet e tij në shumë qendra evropiane e jashtë evropiane; Jeton Kelmendi sikur e përfill atë parimin aq të lashtë e aq të amshueshëm biblik: që ta pranosh tjetrin, ta njohësh tjetrin, se, aty ku ka prani të Një Qenie Tjetër, a Një Të Qenë Tjetërfare, aty ka dhe dinamikë, gjallëri, thesare të ekzistimit dhe të shpirtit kulturologjik.

Tashmë ai është formuar dhe e ka formuar portretin e tij krijues në një klimë të tillë të frytshme shpirtërore. Kjo do të thotë se

poezia e tij mban vulën e jetës së tij.

Porse këtu kemi të bëjmë dhe me kërkesën a thirrmen krijuese të rikthimit a rikonstruktimit të shpirtit zanafillor, të rrënjëve të qenies sonë identitare: të gjërave të harruara, sepse në fillim na ishte Fjala Jonë dhe Shpirti Ynë.

Kjo thirrje na e ringjall atë rrethin e semantikës së kërkimit të Marcel Prustit për kohën e humbur a të harruar. Teksti i tij poetik ka burime të pasura të energjisë jetësore të qenies sonë, të ekzistencës dhe trashëgimisë sonë, por i ka edhe pulset e ndjeshme të jetës.

*Në fjalën time të shkruar,
në poezinë time të shpërfillur,
të kërkoj përmallshëm.
(Në veten tonë e kemi njëri-tjetrin)*

Poeti e ndan librin e tij poetik në tri cikle: Kur vijnë shkruarjet, Imazh i shpërfillur, Gjumi i zgjuarjeve, dhe ku e shpalos projektin e tij të semantikës së oskimoronit figurativ-shprehës.

2. Kikat e qenies (Ose folësi autopoeetik)

Dashuria, Fjala, Heshtja, Koha dhe Etnia. Ja pesë “kategori” estetike, apo pesë “territoret” tematike të artit, mbi të cilat këndon poeti Jeton Kelmendi. Ani se të gjitha këto lirika i zotëron ndjenja e skepsës (qenia njerëzore është vjelë e harxhuar në gjithçka), në njërin breg të kësaj skepse ligjëron *folësi autopoeetik* që e gjen shtegun e realizimit të qenies e të esencave jetësore, që i drejtohet një vete të dytë, herë të dashurës, herë një vete të dytë të depersonalizuar apo të sintetizuar si vete kolektive, nacionale, universale, apo herë si vetë alternative e zërit personal lirik. Kurse në “bregun tjetër” qëndrojnë raportet e aktivizuara në mes të këtij zëri-subjekti-

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

folësi dhe Dashurisë, Fjalës, Heshtjes, Kohës dhe Etnisë. Historisë, Njeriut dhe Shoqërisë. Të mos harrojmë, epiqëndër të interesimit krijues, poetik e ka qenësinë artistike të poezisë, kurse aty ndodh dialogu poetik me vetveten, me Tjetrën/Tjetrin, me vetë ligjërimin poetik. Ky procedim i tillë poetik paraqet fatin e mendimit aktiv nëpër “regjionet” e lart theksuara. Së këndejmi, nga pak me një ton e fjalor të tujgun poetik të Azem Shkrelit, poeti prodhon atmosferën e kontrasteve paradoksale (të tipit të thënieve lirike “*ku shkojnë ardhjet*”, “*ujë i etjes së saj*”, “*edhe deti mund të thahet*” etj.), procedon asisoj, në mënyrë që Fjalën artistike ta “zë ngushtë”, ta sjellë në situatën e “palakmueshme”; aty vjen një nivel tjetër i thënies artistike, ai i klithmës poetike me thënien krejtësisht të dendur, të spastruar, fine; për të arritur, së fundmi, t’ia vërë poezisë edhe një shkallë estetike, edhe një “detyrë”: atë të vetëzbërthimit, të vetëinterpretimit estetik njerëzor, nëpërmes aq e aq nuancave e variantesh thëniesh e metaforike dhe, pse jo, edhe fjalëformimesh figurative.

Të lexuara e të sistemuar kësisoj, poeti veç sa e ka thelluar mitologjinë e poetikën personale të krijuar mbi gjakimin lirik dhe mbi situatat arketipore, tek i vë në gërshet ato qoftë me përvojën e vet personale, qoftë me atë kulturologjike apo historike. Nëse këto janë pesë “elementet” mitike, të cilat e përbëjnë bazën e kujtesës dhe atë të të gjitha gjërave, atëherë edhe Dashuria, Fjala, Heshtja, Koha dhe Etnia na dalin si përvojë tejet e rëndësishme personale. Do theksuar se poezia e Jetonit e përpunon gjuhën si subjekt autonom, me vetëdijen moderne ligjërimore për tekstin letrar.

6 qershor 2014

DISA FJALË MBI POEZINË E JETON KELMENDIT

Dr. Taner Güçlütürk, Kosovë

Të nderuar anëtarë të protokollit, të ftuar miq të **shtrenjtë** e studentë të dashur!

Në poezinë e Jeton Kelmendit, i cili është nga përfaqësuesit e rinj të poezisë bashkëkohore shqipe, shumë tema trajtohen me shembujt më të bukur të lirikës. Kelmendi, i cili preferon vargun e lirë, në çdo fjalë të repertorit të tij vetjak e bën lexuesin të përjetojë emocione mahnitëse. Në poezinë e tij lirike herë - herë përdoret stil metaforik.

Kelmendi i cili është një atdhetar dhe dashamirës i vendasve të tij, e përngjason krijuesin e tokës nga ka marrë emrin me mendimin shkëlqyes. Tema e atdheut dhe e pavarësisë e cila pararend në poezinë e tij trajtohet në përmasa të gjera. Dashuria për atdheun “është aq e madhe sa mund të përpijë gjuhën e shpirtit të tij”. Për atë mëmëdhe është binomi dashuri dhe poezi. Në poezinë mëmëdheu në vargjet e të cilës përkujtohet lideri dhe shkrimtari shqiptar Ibrahim Rugova, ia beson vendin e tij duave të të ndjerit Rugova. Në vendin e tij, i cili ka kaluar nëpër periudha dhimbjeje dhe vuajtjeje, ka një frikë për të ardhmen; në kohë të këtilla ndonjëherë edhe prania e të dashurit ka pak vlerë...

Poeti i cili i thërret të dashurës pothuajse në çdo rresht të veprës, fton në dashuri dhe miqësi. Ndërsa pret dashurinë, të dashurën, në poezinë e tij dashuria jepet me qera...në netët ku sytë e errësuar shndrisin, poeti është në një botë bohemike. Në net të këtilla, kur e dashura largohet vazhdimisht, mund ta gjente atë në pritje. Të dashuruarit në këto vjersha janë të llastuar, ndonjëherë edhe kryeneqe. Duke dashur t’u mësojë atyre dashurinë, sipas Kelmendit “gruja, duhet të jetë diçka pa-kohë”. Poeti i cili poezitë më të bukura ia dedikon të dashurës, barazon bukurinë e esmeres me vargjet më të bukura....

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Në poezitë e Kelmendit të cilat na dalin në bohëmë, në qiej, natën vonë, duke pritur dikë nga e shkuara, zbulohen hapen të gjithë kufijtë.

Në poezitë e Kelmendit në cilat mundohet të përshkruajë mendimet, ndjenjat në një mjedis katër dimensional duke kaluar kështu kufijtë e vendit dhe të kohës ndonjëherë është e pamundur të rastisësh tërësinë e temës.

Shkrimtari i cili ” lan hesapet” me veten e tij dhe botën e brendshme, mundohet të kritikojë edhe përtej njerëzoren...

Në poezitë e tij nëpër të cilat gjen shtigje për të kaluar nga konkretja tek abstraktja, nga shpirtërorja tek njerëzorja na dalin përpara syve hyjnitë e Greqisë së lashtë, Anteu, Prometeu, Helena dhe emra si Van Gogh etj.

Në vargjet e Kelmendit ku ndihet estetika si në rastin e “në pasqyrën e syve, jam si një yll i qiellit” duken edhe risi si tek vargjet, “mbylla veshët e sytë/ fjeta / minat mos ta ndiejnë pamjen”.

Autori ka 15 vepra të botuara dhe është përkthyer në 30 gjuhë të huaja; kritikët e letrarë e prezantojnë atë si një përfaqësues me vlera i letërsisë bashkëkohore shqipe. Në veprat e Kelmendit mund të përjetosh zhdërvjelltësisë estetike të poezisë artistike bashkëkohore.

Teksa lexon vargjet e tij mund të shijosh format e të shprehurit artistik në shqipe që karakterizon poezinë e tij dhe mund të gjesh bukurinë e poezisë universale.

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

KUJTIMET E PËRJETËSUARA NË POEZI

Nga Bujar Tafa, Kosovë

Autor i dhjetëra librave me poezi e publicistikë, i përkthyer në shumë gjuhë dhe në shumë vende të botës, madje edhe në vendet e largëta si në Indi, Kinë e gjetiu, Jeton Kelmendi tashmë është bërë emër i njohur, jo vetëm në poezinë shqipe në përgjithësi, por edhe më gjerë.

Janë disa shenja në poezitë e Jeton Kelmendit që fuqishëm e theksojnë individualitetin e tij si krijues. Si një poet që një pjesë të jetës e kaloi në mërgim, te ky poet vërehet se, në radhë të parë është vendlindja ajo që e zë një pjesë të madhe të motiveve të poezive të tij. Prej vendlindjes ai e zgjeron gjeografinë duke u bërë vend në poezitë e tij edhe trevave tjera shqiptare, duke u nisur nga Rugova si trevë emblematike e atdheut, (Jeton Kelmendi e ka origjinën nga aty dhe natyrshëm që ka lidhje emocionale me atë trevë) për të shkuar pastaj në vise tjera shqiptare deri në Çamëri si pjesë e trungut shqiptar. Emocionet që ngjallë vendlindja në këto poezi kalojnë nga ndjenja që ka poeti për vendlindjen si shtëpi, si vend ku është lindur dhe rritur, deri te atdheu në përgjithësi si ndjenjë e atdhedashurisë.

Libri me poezi “*Rrugëtim nga vetvetja*” fillon me poezinë me të njëjtin titull “*Rrugëtim nga vetvetja*”, në të cilën poezi, shëmbëllyeshëm titullit, poeti tërë rrëfimin poetik e orienton kah vetvetja, kah rikthimi në vetvete pas një rrugëtimi të gjatë:

M 'përftoj një Zanë mali

I frikësuar tek po i afroheshim

Njëri- tjetrit

E luta

Mos m 'shito

Në poezinë “*Peja në pesë të mëngjesit*” poeti shkruan për vdekjen e prindit. Kjo poezi për shkak të temës së ndjeshme, ta

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

ofron më për së afërmin ndenjë dhe dhimbjen për personin që ka humbur poeti, pra dhimbja për prindin e humbur:

Tani e tutje do të kemi, Më shumë mall, Më shumë kujtime, rrëfime. Çdo gjë më shumë, Vetëm këshilla më pak, Sepse babë s'kemi më.

Hapësira shqiptare e ndarë dhunshëm, bëhet motiv i poetit për ta shtrirë rrëfimin e tij poetik, të mbushur plot me imagjinatë, herë duke shpalosur ngjarje të ndritshme të historisë, herë duke përkujtuar heronjtë e figura të ndryshme të historisë e kulturës shqiptare, e herë duke i përshkruar detajet e jetës së përditshme, gjithsesi me një gjuhë figurative e imagjinare, për një territor të ndarë nga trangu arbëror (poezia *Dëshira ime në Çamëri*)

Natyra e poetit është e tillë që varësisht rrethanave e situatave, ekzaltohet dhe emocionohet edhe nga detajet e thjeshta të realitetit ku jeton. Poeti shumë bukur i paraqet ato situata poetike të cilat pa dyshim që te lexuesi ngjallin emocione. Poezia *Afromu pak* është ndoshta ndër më të fuqishmet që e shpalon ndjenjën e poetit për të dashurën, për të bukurën në jetë: *Shpirtin ta shpaloj si librin, E shenjtë, Të mësoj qysh me të dashtë, Thekshëm.*

Kjo poezi karakterizohet me një stil të thjeshtë dhe shumë të natyrshëm të rrëfimit.

Te poezia "*Dashuri në kohë lufte*", poeti shtron paralelizma në mes të atmosferës së luftës dhe situatave imagjinare të dashurisë, kuptohet duke lartësuar dashurinë dhe duke ëndërruar për ato momente të bukura të jetës.

Poezi e fuqishme është ajo poezi e cila rrjedh nga shpirti, dhe të tillën nuk është vështirë për ta parë dhe për ta kuptuar. Poezi "*Mall*" hyn në grupin e poezive në të cilat poeti të mrekullon, sa më thjeshtësinë e shprehjes po aq edhe me fuqinë e fjalës, me krijimin e asaj situatë, kur leximi i poezisë të përvetëson dhe të bën pjesëmarrës në përjetimin e asaj botë poetike:

Mendoj se po më ndjek pas, Udhëtimeve të gjata të mendimeve,

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

Gjithandej mëngjeseve, Mbrëmjeve të përmotshme.

Poeti, herë herë, brenda një poezi e shtrin rrëfimin e tij poetik në dy e më shumë linja të rrëfimit . Ai poezinë e fillon me ndjenjën e mallit për të dashurën, për ta vazhduar me mungesën e prindit, e deri te jeta prej mërgimtari, të tëra këto nën ombrellën e mallit si ndjenjë që e shqetëson poetin në vazhdimësi. Në këto raste nuk mungojnë edhe vargjet e tipit të proverbave.

çdo gjë, Që ndan mëngjesin prej natës, Përmallshëm, Ma kujton shkuarjen e tij, Si feniks, Dhe porosinë: “Ma mirë tri ditë njeri se tridhjetë seri”, Më ndjek ai mall, Që rrënjët i ka në 12 Prillin,, Degët shtrihen jetës, Sa të kem jetë.

Në përgjithësi, mendoj se kjo poezi është njëra ndër poezitë më emblematike dhe më të bukura të poetit Jeton Kelmendit në këtë përmbledhje. Është një tipar i poetit, i cili ka afinitet që krahas krijimit të situatave të reja imagjinare, ai po ashtu, ka afinitete të mëdha edhe për krijimin e fjalëve të reja, si dhe, po ashtu, në një mënyrë edhe për rikuptimësime dhe rikontekstualizime të fjalorit poetik, pra poeti sikur i zgjeron më tej kuptimet e fjalëve.

Sa herë

Ta thërras emrin

Me engjëllzohën fjalët,

Engjëllushja ime

Sa herë hesht,

Flet me mimikën që më thotë

Shumë më shumë.

(poezia Mendimet e shpirtit)

Është dëshirë e poetit që para poezive të caktuara të huazojë thënie në formë citati nga autorë të njohur botëror, thënie të cilat kontekstualizohen në poezitë e caktuara të cilat poeti i

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

shkruan në vazhdim. Në këtë mënyrë poeti sikur do që t'i fuqizojë ato motive, dhe sikur do që t'i argumentojë me po këto citate, formulimet motivore të poezive.

*“Ji i marrë, por mëso si të jesh i marrë pa
Qenë në qendër të vëmendjes,
Mos u shqetëso: do të mbijetosh dhe do kesh shumë fat”.*
—Paulo Coelho

Poeti Jeton Kelmendi kur shkruan për dashurinë, krahas figuracionit të pasur, përdor edhe një stil të thjeshtë për t'i theksuar disa ide e mendime për të cilat ai mendon se janë të rëndësishme dhe thelbësore për përjetimin e tij poetik:

*Pushteti i të gjitha
Mrekullive
S'ka moshë.
Ajo nuk plakët,
Nuk thinjë,
Ne vijmë e shkojmë
Ajo vetëm takon e përcjell.
Dashuria ka dy jetë:
Njërën si tonën,
Tjetrën si magjia e vet*

Motivet e poezive të Jeton Kelmendit janë nga më të ndryshmet, ai herë -herë si pikënisje ka momente të caktuara nga historia jonë, pastaj si pikënisje ka luftërat në ish jugosllavi (Sarajeva, etj) e po ashtu edhe momente të rëndësishme të historisë së shqiptarëve, etj.

Poeti është i vetëdijshëm që koha, si një udhëtare njëdrejtimëshe që është, nuk e ndal asnjëherë rrugën e vet, e dhënë kjo që poetit ja vështirëson dhe pengon kënaqësinë për atë që është e ngrohtë dhe e bukur në jetë:

Tani

*Kur dua të shkoj tutje,
Dita ka çuar n't'sosur.
S'ka kohë më!
Për ritet flasim një herë tjetër.*

Në raste të ndryshme poeti rrëfimit të tij poetik i jep nuanca të theksuara filozofike (poezia *Me arsye*), kuptohet duke u kujdesuar që këtë rrëfim poetik mos ta shmang nga ajo që është gjuhë artistike. Në poezinë tjetër (*Zoti i tha njeriut*) poeti të duket sikur rrëfen nën vellon e rrëfimeve hyjnore. Pra, kemi një, si të thuash, afri ndërmjet rrëfimit hyjnor dhe rrëfimit “tokësor”. Duket se është kështu sepse poeti në këtë mënyrë, me këtë stil të rrëfimit poetik, sikur do që ta fuqizojë edhe më shumë rrëfimin e tij, sikur do që përmes atij rrëfimi t’i jap edhe vulë hyjnore mendimit të tij për njeriun dhe jetën në përgjithësi.

Poeti ndonjëherë është në kërkim të asaj që realisht nuk ekziston, por që, poeti e ndjen që do të ndodh, pra është në kërkim të gjerave në perspektivë. Për këtë arsye ai është i vetëdijshëm dhe shprehet me këto vargje:

*Të lumet ato fjalë
Që s’i njohim;
Akoma na presin për t’u zbuluar.
Si dikujt-dikujt i flasin edhe heshtjet
Gjuha e Perëndisë me yjet.*

Në përgjithësi, poezia e Jeton Kelmendit është si një ditar i shkruar me mall e nostalgji. Në faqet e atij ditari poeti, përmes vargjeve, i përjetëson kujtimet e tij për vendlindjen, për atdheun e për njerëzit e dashur të tij.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

PËR POEZINË E JETON KELMENDIT

Nga Smajl Smaka

Poeti e publicisti Jeton Kelmendi, ndonëse në moshe të re, që në letrat shqipe paraqitet para 15 vjetësh është nder emrat më të afirmuar, si në përmasa kombëtare, po ashtu edhe në botën e jashtme. Përmbledhja që sot e përurojmë është libri i tij i 13 i botuar në gjuhen shqipe. Disa nga përmbledhjet e tij me poezi janë përkthyer e prezantuar në shumë gjuhë e vende të Evropës e të botës- në Rumani, Indi, Francë, Greqi, Gjermani, Turqi, Brazil, SHBA, Egjipt, Ukrainë, Rusi si dhe në Kinë. Jetoni i takon plejadës së poetëve e të shkrimtarëve të rinj kosovarë e shqiptar, që është ndër më të përkthyerit në gjuhët tjera.

Është fitues i shumë mirënjohjeve e çmimeve kombëtare e ndërkombëtare, ndër të cilat i Çmimit Kombëtar Mitingu i Poezisë "Din Mehmeti" në Gjakovë më 2011, i Çmimit Ndërkombëtar "Nikollaj Gogol" në Ukrainë, në 2013, i Çmimit Ndërkombëtar "Aleksandri i Madh" në Greqi më 2013. Është shpallur doktor honoris causa i Institutit të Studimeve Ukrainase, të Kaukazit dhe të Akademisë së Shkencave të Ukrainës.

Jeton Kelmendi përfaqëson një urë lidhëse, një vegzë, një nyje mes poezisë sonë tradicionale dhe kapërcimin te modernia, por e bazuar fort mbi atë pjesën e mirë të tradicionales, duke krijuar një botë vetanake të konsoliduar poetike. Kritikët e kanë cilësuar si vazhdimësi të poetikës që e kultivuan Martin Camaj e Azem Shkreli,- si një gërshetim i së bukurës me të mençurën.

Vetë titulli sikur sjellë një dozë sentimentalizmi e nostalgjie për kohët e shkuara e gjëra të harruara, që poezinë e bëjnë edhe më të përafërt, më të kapshme, sepse gjejmë shumëçka nga historitë tona personale, nga intimja jonë, duke e identifikuar më shumë situata e gjendje shpirtërore.

Poezinë e Kelmendit e shquajnë regjistrimi i gamës së gjerë të

ndjenjave, lakonizmi i shprehjes dhe thjeshtësia e të shkruarit, por që nën atë rrafsh, në dukje të parë sipërfaqësor, dërgohen qartësisht mesazhe shumë shtresore poetike, me premisa të përsiatjeve filozofike, duke shtruar pyetje e dilema të shumta për fenomene të ndryshme.

Dr. Irena Gjoni thotë se: “Poezia e Jeton Kelmendit është e dendur nga kuptimet. Ai nuk shpreh dhe nuk kërkon lustrën e sipërfaqes, por magmen që del nga thellësia.”

- Siç thotë studiuesi e kritiku letrar dr. Sali Bytyçi “Spontaniteti në shqiptimin e ndjenjave, mendimeve dhe të situatave është karakteristike e poetikës së Jeton Kelmendit. Mëgjithatë, asgjë në poezinë e tij nuk i lihet rastësisë: është ky një spontanitet “ i organizuar mirë ” deri në detajet më të imta, deri në shprehjet më të zakonshme. Kjo e bën poezinë e tij të jetë sa e afërt aq e largët, sa e kuptuar aq edhe e “keqkuptuar”, sa klasike aq edhe moderne.

Poezia e Jeton Kelmendit është thellësisht lirike, thotë krijuese Aleksandër Dmitrijev nga Rusia.

Siç thotë edhe vet, në poezinë “Malli: kredo, qëllimi i tij është pagëzimi i të paemërtave...

Si edhe përmbledhjet e mëparshme, poeti e kultivon, e ruan kultin e fjalës, duke qenë i përgjegjshëm për peshën e fjalës, duke thënë: “Fol, kur fjalimi t’ka materie /t’ka më shumë peshë”-si porosi kundër fjalomanisë, retorikës së zbrazët, kundër abuzimit me fjalët.

-Dy motive kryesore, dy kryetema e dominojnë edhe këtë përmbledhje të këtij poeti -liria e atdheu dhe dashuria. Por, edhe këto i sheh të ndërlidhura, të gërshetuara “edhe në më të përgjakshmet luftëra/ushtari s’e heq mendjen nga dashuria”. Dhe, në vijim “Poeti mendon se dashuritë më të mëdha” lindin në kohë luftërash”. Ai me këtë rast nisat e flet edhe nga përvojat personale, si poet e si luftëtar i UÇK-së.

Kelmendi bartë me vete kudo nëpër Evropë një copë të Atdheut të tij. Atdheu është kryefjala e krejt dashurive, pohon poeti.

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Krahas gëzimit e ngazëllimit për çlirimin e Kosovës, ai është i zhgënjyer, i dëshpëruar deri në trishtim “se atdheun po e hanë si ujqërit”...dhe pyet ”a jam unë”? “është apo nuk është ky dheu i atdheut”? Fara e bimës time të trungut shqiptar ”Aty“ nga ku mbinë këto fryte të hidhura”. Poeti-ish luftëtar UÇK-së e shpreh haptazi pakënaqësinë, revoltën me disa rrjedha të pasluftës, sepse “Akoma në mëmëdhe/për të shkuar/më duhet pasaportë”. Në poezinë “Kah shtrihen kufijtë e mendimit” në vargjet e para thuhet: ”Në Ballkan/një hije e zezë hileqare, gadi njëqindvjeçare/ më ndau nga nëna/ Pika më e afërt kufitare me vetveten”. Për të vazhduar me vargjet ”N’Ballkan , n’Shqipëri/Më vunë e më shtynë shumëherë kufij,/ Në jetë shumëçka më ndaluan,/por mendja më shpëtoi mirë/pa kufij”. Në poezinë “Kur u bëra ushtar”, Atdheu ishte mbi të gjitha dhe se “shpirtit ia veshëm flamurin,/me sytë kah liria ,/për Kosovën, këtë “dhimbje të bukur”, kur “Liria kushtonte më shumë se jeta”. Por, edhe zhgënjimi ”Krejt çka erdhi deri me sot/njëqind e një rrenë më shumë.” Bashkë me uniformën, zhvesh edhe ëndrrat, iluzionet/s’di ta njoh veten./ Atdheu kështu po u dashka me kostum “të lirisë”. Atë pafundësisht e brengos dhe e mërzitë çoroditja e lirisë.!

-Në poezinë kushtuar Njëqindvjetorit të Pavarësisë së Shqipërisë Kelmendi, pos tjerash thotë: ”Dashuria përmbi të gjitha dashuritë. /Sivjet ia festojmë Njëqind vjet më parë” “Buroi në Vlorë” një zgjëndër me kurorë “kuq e zi”, për ta përmbledhur esencën e mesazhit në nëntitullin “Atdheu është dashuria vetë”

Ukrainasi Ivan Rijebei konstaton se Jeton Kelmendi “duke vazhduar traditën poetike të Arbërisë e merr zanafillën që nga mesjeta e hershme. Kelmendi arrin mjeshtërisht me fjalën e tij ta përshkruaj shpirtin shqiptar, të fuqishëm nëpër breza.

Në poezinë “Gjurmë” shtrohet pyetja dhe dilema filozofike: ”se a lëmë gjurmë në kohë , në ecjen, në rrugëtimin tonë “apo vetëm koha la gjurmë të pashlyera në ne?” Se poetët duhet t’i

Prof. dr. Zejnepe Alili Rexhepi

takojnë kohës, në poezinë kushtuar shkrimtarit tonë të madh, Ismail Kadare “Koha e tij”, pyet e konstaton se “koha është e tij” “apo ai është i kohës”...Më tutje thotë se “Koha ka emrin Kadareja kohës i ka vënë vulë “emrin adresë të kohës, letrave”. Disa poezi kanë për temë udhëtimin,vajtje-ardhjet, madje edhe udhëtimin më të gjatë drejt vetes. Poeti prosi që kudo të jemi në cilëndo rrugë a destinacion “Kudo çojnë rrugët e jetës/Besimin ta kesh me vete, për se mbari/do të mbash shikimin.”

Një vend të rëndësishëm në këtë përmbledhje zë edhe tema, motivet e dashurisë, si e thashë edhe në fillim. ”Kur perëndon Dielli, mendja tek ti/më rri/ kur po futem në natë pastaj, po m’humb./ Për t’u afruar poeti thotë se do të shndërrohet në vargje. ”Do të bëhem sonte/fjalë të të thurë në fjali/ Vetëm ti t’më rri shukur”. Në poezinë “Kur rriten bimët e dashurisë” janë mbresëlënëse vargjet: ”Dua të duhem sot/siç u deshëm/ditën kur e mbollëm farën e dashurisë/ Atje larg, atje afër/ ku rriten bimët e dashurisë/jetojmë dhe vdesim dashurisht ”. Një poezi mban titullin përmbledhës “Në veten tonë e kemi njëri- tjetrin.

Nga kjo përmbledhje, si të realizuarat në nivel të lartë artistik veçohen edhe katër poezi- tri përkushtuese për aktorin Bekim Fehmiun, poetin Ali Podrimja, për babain e poetit si dhe poezia kushtuar Sarajevës.

Poezia kushtuar shuarjes së aktorit Bekim Fehmiut fillon me vargjet : Ia dhe besën lumit/ Lum Bardhit në Prizren/dhe u nis përpjetë jetës/ Mori me vete kujtimet/për emrin, trugun shqiptar/me lumin në shpirt/dhe shpirtin nëpër valë/rrugëtoi qiejve të artit/derisa u bë vet yll i këtij qielli”.

Poezinë “Ti vetëm ike prej vapës”, kushtuar poetit e mikut Ali Podrimja, poeti Podrimja e mbyll me këto vargje ”Këndeje le vetëm gjurmët/ na poq vera/sivjet/Mik i dashur/ti vetëm ike prej vapës/.

Në poezinë kushtuar babait të tij: ”Peja në pesë të mëngjesit”,

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit

Kelmendi flet për vdekjen e babait ,tamam në traditë e në manirin rugovas-malsor. Në Rugovë/ burrat vdesin hijshëm/se ashtu i mëson natyra ”sepse malësorët i kryenin punët e jetës/ Pastaj parakalonin nëpër zemrat tona/dhe bëheshin amshim. “...ishte zgjuar/për të kaluar Urën që lidh këtë botë me atë tjetrën”.

Të poezia “Kur shkon në Sarajevë” poeti thotë se “jetën e vdekjen e ndante një fije e hollë fati, ku kryepersonazh është vdekja”. Dhe i lëshova shikimet mureve/që bukur e ruajnë trishtimin. O Zot i madh!/Sa njërt; Zor është njerëzimi”.

Dhe si përfundim, mendoj se Jeton Kelmendi i bën nder poezisë e letërsisë shqiptare përgjithësisht duke i dhuruar vlera poetike të mirëfillta dhe duke e prezantuar denjësisht në gjuhët e shumta të botës.

(Në përrurimin e librit në Tiranë, 14 nëntor 2013)

PËRMBAJTJA

Për veprën “Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit” , përmbledhje vështrimesh dhe kritikë letrare nga Prof. Dr. Zejneper Alili Rexhepi.....	7
Parathënie e librit të Jeton Kelmendit “KUPTIMI ËSHTË TJETËR”	19
Nga prof. Emeritus. Ernesto Kahan * Izrael	19
HYRJE NË POEZINË E JETON KELMENDIT.....	25
Prof. Dr. Lee Kuei-shien (Tajvan)	25
POEZIA - PASQYRË E SHPIRTIT QË BËN PYETJE!	30
Akad. Athanase Vantchev de Thracy, Francë	30
Nicole Laurent-Catrice, Francë	34
ZINGJIRI I GJURMËVE.....	39
<i>Prof. Dr. Giovanni Dotoli, Itali</i>	39
PREFAZIONE.....	43
<i>Dante MAFFIA, Italia</i>	43
FJALA E VËRTETË E POETIT	46
PARATHËNIE	55
<i>Nga Dante Maffia</i>	55
PARATHËNIE.	62
<i>(Dr. Gaetano Appeso - Shkrimtar)</i>	62
PASTHËNIE <i>Dr Saverio Sinopoli President i Shoqatës Kulturore P. Neruda</i>	66
JETON KELMENDI, MES REALITETIT DHE ËNDRRËS. • 413 •	72
UNË PUSHOJ NË PARASHIKIME –.....	78

JETON KELMENDI OSE LULET E DASHURISË	86
<i>Prof. Gustavo Vega Mansilla, Spanjë.....</i>	86
PRÓLOGO	91
PARATHËNIE	94
<i>Nga Julio Pavanetti, Uruguay/ Spanjë</i>	94
EPILOGU	101
<i>Nga Elisabetta Bagli, shkrimtare italiane</i>	101
JETA JETON NË MUA	108
UDHËTARI NË KOHË DËSHIRON PËR NJË KOHË TJETËR.....	120
<i>Nga Balfour Hakak.....</i>	120
Poezia që kapërcen kohën dhe hapësirën, gjuhën dhe vetveten: recension i Jeton Kelmendit "Dashuria e gjen veten kudo"	130
<i>Nga Daniel Revach, Izrael.</i>	130
Mendimet pas leximit të Jeton Kelmendit	131
Zipi Weiner, Izrael. janar 2023	131
ÇFARË NA NXËT TË MENDOJMË LIBRË I JETON KELMENDIT “JETA JETON NË MUA »	137
<i>Nga Prof. Dr. Hasan Erkek.....</i>	137
POEZIA E JETON KELMENDIT I TRONDIT THEMELET E BOTËS	144
<i>Akademik Ion Deaconescu, Rumani.....</i>	144
JETON KELMENDO, POET LUFTETAR NË SHPIRT ..	147
<i>Akademik Athanase Vantchev de Thracy, Francë</i>	147
PARATHËNIA	154
<i>Ricardo Rubio.....</i>	154
NË VEND TË PROLOGUT PËR JETON KELMENDIN .	162
<i>Dra. Graciela Maturo,.....</i>	162

KALIMPTA KORRIJEJ RRETH Mbi Jeton Kelmendin)	
.....	177
<i>Nga: Jorge Oscar Bach, Argjentinë</i>	177
KOMENTE NË POZITËN E JETON KELMENDIT	188
<i>Susana Roberts – Argjentinë</i>	188
PARATHËNIE	190
<i>Erling Kittelsen, Norge</i>	190
JETON KELMENDI POET I HABISË ME VËMËNDJE TË BUTË	194
<i>Nga Akademik Khazal Almajidi, Irak Bagdat 1.03.2015</i>	194
SHKURTIMI I LARGËSIVE	199
STARE DE ÎNDRĂGOSTIT, POEZIA	201
<i>Prof. Dr. Nicolae DABIJA, Moldova</i>	201
MENDIM PËR LIBRIN DASHURIA E GJEN VETEN KUDO	208
<i>Nga Prof. Emeritus Ernesto Kahan Përktheu në Anglisht Ernesto Kahan Përktheu nga Anglishtja Alfred Beka</i>	208
HYRJE	212
<i>Dr. Rajdeep Chowdhury, Indi</i>	212
<i>Pramila Khadun, Mauritius</i>	214
SIKURSE SHAKESPEARE, DR. JETON KELMENDI ËSHTË POET PËR TË GJITHA MOSHAT	217
<i>Pramila Khadun, Mauritius</i>	217
DUKE E PREKUR KALVARIN E BOTËS	222
<i>Suren Abrahamyan, Yerevan Armenia</i>	222
EPILOG	227
<i>Nga Elisabetta Bagli</i>	227
<i>Nga Yolanda Duque Vidal – Kili/Kanada</i>	230
PARATHËNIE	232

Craig Czury, SHBA	232
POEZITË E JETON KELMENDIT.....	238
<i>Vështrim i Michela Primerano, Itali Përktheu nga Italishtja: Ilire Zajmi-Rugova</i>	238
MARIA MIRAGLIA, ITALI.....	246
SIMBOLIKA E DASHURISË	258
<i>Nga Stanisław Stanik, Polska</i>	258
Jeton Kelmendi - "Poezi te zgjedhura"	263
Jerzy Paruszewski, Poloni	263
ILIRI I DASHURUAR - JETON KELMENDI	268
<i>Krystyna Lenkowska, Poloni.....</i>	268
JETON KËLMENDI: NJË BOTË IMAGJINARE DHE RINOVUESE	276
<i>Akademik, profesor Dmytro TCHYSTIAK, Ukrainë.....</i>	276
JETON KELMENDI – NJË SHTEGTAR I DASHURUAR NË LARGËSITË	283
<i>Mihai Firică, Rumani.....</i>	283
THJESHTËSIA KOMPLEKSE	290
<i>Dr. Milutin Djuriković, Serbi</i>	290
THJESHTËSI E PËRBËRË	305
HESHTJA SI MËNYRË E TË TË FOLURIT POETIK....	319
<i>Dr. prof. Miomir Milinković, Serbi.....</i>	319
HAPËSIRA KRIJUESE SI FAT	330
<i>Prof. Dr. Trajko Ogdenovski, Maqedoni</i>	330
<i>кон поетската книга „Судбински простор“ од Јетон Келменди, Дата песнопој, Битола, 2018</i>	335
MENDUESHMËRIA E REFLEKTIMIT SIPËRIOR.....	339
DRAMA POSTOJANJA	342
<i>Prof. dr Sofija Kalezić Crna Gora</i>	342

Prof. Dr. Memmed ISMAYIL, Azerbajxhan	352
DUKE ZBULUAR POEZINË E JETON KELMENDI	
Maria do Sameiro Barroso, Lisbonë, 19 janar 2019	357
DISA FJALË PËR “MENDIMET I NDJEKIN TË DASHURUARIT”	
Luis Serrano, Portugali	363
MBI “MENDIMET I NDJEKIN TË DASHURUARIT” NGA JETON KELMENDI	
Rui Córias, Portugali	371
PARATHËNIE	
Mikhail SINELNIKOV	376
ÇDO GJË NË KËTË BOTË TË DUHET NË NJË MOMENT	
Shkruan: Jože Brenčič, Slloveni Përktheu nga Sllovenishtja	379
Nga Zdravo Odorčić, Kroaci	382
EKSPRESIVITETI SI NJË PAMJE MBRESËLËNËSE...	385
Prof. Dr. dhe Dr. Honoris Causa Sabahudin Haxhialiq, Bonje dhe Hercegovine	385
KELMENDI SHQUHET PER KRIJIMTARI MULTIDICIPLINARE	387
Prof. Shyqri Nimani, Prishtinë	387
Duke përjetuar vargjet e poetit Jeton Kelmendi/	388
Nga Violeta Allmuça/ Shqipëri	388
IDETË, INTUITA DHE DASHURIA	393
(Jeton Kelmendi: Thërras gjërat e harruara, poezi) Prend Buzhala, Kosovë	397
DISA FJALË MBI POEZINË E JETON KELMENDIT ...	401
Dr. Taner Güçlütürk, Kosovë	401
KUJTIMET E PËRJETËSUARA NË POEZI	403
Nga Bujar Tafa, Kosovë	403
PËR POEZINË E JETON KELMENDIT	408
Nga Smajl Smaka	408

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

821.18.09

929(497.51)Kelmendi, Jeton

Rexhepi, Zejnepe Alili

Kodi i fjalës në poezinë e Jeton Kelmendit : studime dhe
ese / Zejnepe Alili Rexhepi. - Prishtinë : IWA Bogdani,
2025. - 418 f. ; 21 cm. - (Biblioteka”Adem Shkreli”)

ISBN 978-9951-394-50-5

ISBN 978-9951-394-50-5

